

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 01264

DOS GEVET

Noah Prilutski

*Permanent preservation of this book was made possible by
by David K. Scheer, M.D. in memory of Morris & Bessie Scheer*

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

נח פרילוצקי

דאס געוועזעט

דיאלוגען וועגען שפראך און קולטור

פֿאַרלאַג „קולטור-ליגע“ ווארשע

דאָס בוך איז געווען פֿון מאַטריצן, צוגעגרייט
דירען מחבר. געדרוקט אין 1500 עקז.
הארשע 1923 „די העלט“, נאָוואָליפּיע 7

N. PRYŁUCKI-DOS GEWET

Warszawa Wydawn. „Kultur-Lige“

Druk. „Di Welt“, Nowolipie 7

ערשטער באנד

ערשמער דיאלוג

סענדער. — זי מיר מוחל, וואָס כ'וועל דיר שטערען אין

דער אַרבעט, דערצו נאָך אזוי שפעט...

קלמן. — וואָס איז דער מער?

סענדער. — ביסט דו'ך עפעס אַ פֿילולוג — פֿאַרענטפער מיר

אַ שאלה: איז לוקשען'ס אַ ייִדיש וורט? —

איך דאַרף דאָס וויסען מיט'ן לעבען.

קלמן. — מיט'ן לעבען! ?

סענדער. — ס'איז אַ געוועט... מיר זענען היינט זאלבע=

דריט געווען אַף קוליאציע...

קלמן. — מיינסט אונדאן: אַף נאכט מאַל צייט?...

סענדער. — אַ פֿיין וורט, כ'לעבען... וווּ היסטו דאָס גענאָשט?

קלמן. — אין אַ שונדבוכל: „דיא ביוזע מומע אָדער

דיא שרעכטע שוועגערין“, אין העכסט

אונטערשאַטער ראַמאָן אין צווייט טייל, „פערפאַסט פאַן

משה מאַראַהאָוסקע“ (וואַרשע 1883). — 46: „דער קוונן מיט

זיין פֿרוי זיצען אין עסן נאכט מאַל צייט...“ — אַ זימעל

ווייטער אפילו: „דיא וועט שערע“ האָבען מיר שוין אָפּ געגעסן...
... הייסט עס, זענט איר געווען זאלבעדריט אַף נאכט=

מאַלצייט?

סענדער. — בערעל, אברהם און איך. אברהם האט לא עלינו

אַפּוּסעל צו טון מיט'ן מאָגען, האט ער זיך געהייסען

געבען זיפּ. מ'דערלאָנגט: אַ מעלער מאָגערע ייד, און אַפֿין דג'...
קלמן. — אַפֿין דעק, ווילסטו געוויס זאָגען, אודער אַפֿין

ב'דעס, ווי די פּוילישע יידען רופּען דאָס...

סענדער. — זיל זיין ווי די זאָגסט... שווימען עטלעכע שווינד=

זוכטוקע לוקשען... אברהם נעמט אַ לעפעל אין מויל

אַרײַן, פאַרקוימט זיך און רופּט זיך אָן: „ערשט יעצט זע איך,

אַז לוקשען זענען אַנ' אמת ייִדיש מאכל: יודען קוכען דאָס,

קען מען עס עסען; דאָ האט עס דעם מינדסטען מעס גישט.“

בערעל איז דורך א „משה-קאפּויר“⁷, וויל ער דווקא פונקט פארקערט: אויב אין א קרויטלעכער גאַרקוך קוכט מען לוקשען, איז עס א סימן, אז דאָס געריכט איז נישט בלויז יידיש; מער נישט: די יידען מאַכען דאָס בעסער.

געהערט אַ מעשה! — ל ז ק ש ען מ י ט י ז יך — דאָס מראַדציאָנעלע יידישע געריכט. פרייטיקצונאַכטס, ווען די בענטשליכט ברענען אין ריון אויסגעפּוצטע ליכטער, און דער מיט איז געגרייט מיט פאַרצעליענע מעלער און די קוילושטען אַבער געדעקט מיט אַ נעשמוקט מיט עכעל... געדענקסט די אידלע אין „פישקע דעם קרוימען“⁸

ר'למן. — פישקע דערציילט דורטען: „אויב האָב באַ איטלעכס שטיקעל פיש, באַ איטלעכען זופּ ל ז ק ש ען, באַ איטלעכען פּיסען פּלויש און צימעס מיך דערמאָנט און איר, ווער ווייסט, אויב זי נעבעך האָט דורט אַזאָ ווילטיק ווי אַך...“⁸ **סענדער**. — י. ל. פּרץ אין „פאַרשמערטען שבת“⁹: „האַלב שבת! אַ בערגעל מיסט באַ דער טיר — צום אַרזיסוואַרפּען די ל ז ק ש ען ליגען אָפּגעשווענקט און שיסעל, מ'דאַרף זי נור באַניסען מיט אַ לעפעל ייך, ווי זולען זיך נישט צוזאַמענקלעבען“¹⁰.

ר'למן. — אין „ווינטשפּונגערעל“: „דער פּאַנדעטיק איז שוין נישט מער קיין הונט, ער איז אַ פּרינג, עפעס האָט ער באַקומען אַ נייע נשמה, אַ נייע הויט. ער מאַכט קידוש, וואָשט זיך, זעצט זיך צום מיט, דאָס ווייב די פּרינצעסין און די קינדער אַרום אים, מ'שופּט דעם גאַפעל, דעם לעפעל און מ'כאַפט אַ שטיקעל פיש, אַ ל ז ק ש, אַ בוינדעל, אַביסעל צימעס — אַזעלכע מאַכלים, וואָס מ'האָט עס אַ גאַנצע וווך אין די אוי-“

גען נישט געווען“¹⁰.
סענדער. — אין דער הקדמה צו „שלמה רב חיימ'ס“: „אוי עס דען ווי געהערט געוואָרען, אז און אַ געוויסער שעה, פּרייטיקצונאַכטס, אַ שטייגער, זיל אַ פּולק יידען עסען פיש, ל ז ק ש ען און צימעס“¹¹.

גו, און נאָך דעם אַלעס זולען „ל ז ק ש ען“ נישט זיין אַ יידישע אינגעלמילעכקייט און אַ יידיש וואָרט?¹²
בערעל איז אַבער אַנעקשן. גיין און גיין און גיין.

הלמן, — וואָס זענען זײַנע אַרױמענמען?

סענדרער, — קױם, זאָנט ער, אױ „לזקשען“ נישטאָ אױן
די שישען ווערמערבוך, אױ עס נישט קױן
יודיש ווערט.

אױך וויז אױס אױף: נאָר אױנער, אױט זע: „עס נױט
די לזקשען פאַר שבת“, וואָרענט אַ יודיש גלייכווערטעל¹³
(ד. ה. באַנױן נישט קױן זאָך פאַר דער צײַט); אַנאָדער גלייכ
ווערטעל דערצױלמ פון אַ באַלעבאָסמע אַ שלױמעזאָלנױע, אַז זױ
הױט אַמאָל אױסגעשרױנען: „אַז ער די זױנדױקע לזקשען
הױב אױך די לזבע הױ לזקע שױל פאַרנעסען!¹⁴;
ווען אױנער קומט צוריק פונױם וועג מיט אַ פאַרשפּעטונג אױן
„מאַכט אַ שניט אױן שבת“, וױ מױפּט עס, הױסט עס: „ער
אױז געקומען מיט'ן דױשעל אױן די לזקשען
אַרױן!¹⁵; ווען באַ אַ זאָך אױ דאָ אַסאָך צו טון, אױן
ממשותדיקס הױט מען ווױניק דערפון, זאָנט מען!¹⁶ „אַסאָך
זמירות אױן ווױניק לזקשען!¹⁷

קען דען געמאָלט זײַן, אַז אַ געגענשטאַנד אױן זײַן נאָמען,
וואָס זענען אױז געקנופּט אױן געבונדען מיטן שבת-קודש,
זולען זײַן נישט יודיש!?

הלמן, — דער חסדישער רבי אױן ישראל אַקסענפעלדס
„גענאַרטער וועלט“¹⁸ עסט „לזקשען מיט
יוד“ אױך אױן אַ מימען ווױך...

סענדרער, — נױך בעסער! אױ שבת אױ אַנדערױזנען, אױ עס
דױך מכלשכּן אַ יודישע זאָך!

הלמן, — כאַפּ נישט, ס'אױז נישט קױן הױסע
לזקשען! — זאָנט מען אױן קרעמעניץ אױנעם,
וואָס אױז אױז אומגעדולדיק וױן די.

סענדרער, — נױך אַ ווערטעל מיט „לזקשען“!

הלמן, — פאַראַן מער... „אױט אױז קוזכּט מען
לזקשען!“, זאָנט מען קאַמאָוועסדיק, ווען
מ'הױבט אַן צו פאַרשטױן אַ זאָך, וועלכע מ'הױט וױך פריער
נישט געקענט דערקלערען!¹⁹ — כ'הױב אַמאָל געפרעגט אַ יוד
אױס דרױע, ווען טרעפט מען אױס אַנדערהױס, הױט ער מױר

געענטפערט: „כ' זול א זוי וויסען פון ביזע לזקשען!“ —
 וועגען א נאוווען, וואָס נעמט אלץ אָן פאַר רינגעס אמת,
 זאָגט מען אין קרעמעניץ און אין אַנדערע שמעמ: „ער מ'ינט,
 ס'איז תורת לזקש“; „ער מ'ינט, אז דאָס, וואָס דער און
 דערהוט אים געזאָגט (אודער וואָס מ'הוט אים געשריבען;
 דאָס, וואָס ער הוט געלוינט וכו') איז תורת לזקש“.
 ערגעץ אַנדערש הויסט עס: „תורת לזקשען“²⁰.
 „לזקש“ איז דאָס ערשמע גלוד און עטלעכע טיף-ידישע
 צונויפגעשמעלטע ווערטער.

„לזקשענטומפ“²¹ הויסט און אַ כּך יידישע קאנטען די
 בלי, און וועלכער מ'פאקט דעם קינגעל, — אפשר דערפאַר, ווייל
 דער פאליבסטער פון אלע מינים דאָסדווקע געריכט און דער
 לזקשענקונגע²²... אין קרעמעניץ פרעגט מען אָף קאטאָוועס
 קלוינע קינדער: „פארוואָס איז אַ לזקשענטומפ איווען ברויט און
 אונטען שמאָל, עלעהיי ווילט ער געווען אונטען שמאָל און
 איווען ברויט?“ מ'זאָגט דאָס גיך, דאָס קינד כאַפט זיך נישט
 און פאַרענטפערט די קשיא: „דער קינגעל ווילט נישט געקענט
 אַרויס!“

און וואָסער יידישער שטוב איז נישטאָ קיין לזקשענ-
 ברעט²³, אומ יענער וואַרשטאַט, אָף וועלכען מ'קנעט דאָס
 טייג, מ'וועלגערט אים אַ לזקשענבלאַט און מ'ברוקט לזקשען²⁴,
 פאַרפעל וכו' — אז מ'רעט אַ וואַרשעווער יידען אָן אַפֿן פּוס
 און מ'זאָגט אים „פּשעפּראַשאַם!“, ענטפערט ער: „פּשעפּראַ-
 שאַם איז אַ לזקשענברעט!“ — און גיט פאַרשמוי,
 פאַרוואָס!

אוינער פון מרדכי ספּעקטורס פּערסונאַזשען²⁵ טראָגט
 אין פּורטאַבאַק, אַביסעל לזקשענטאַפּאַק“.

„לזקש“ און אָף יידיש נישט בלויז מאַקאַרונ. דער
 דווקאַבעל הוט באַוווּנען אַנצוונעמען און דער יידישער גאַס אויך
 אַנדערע טייטשען.

„לזקש“ הויסט אַ לאַנגער אויסערגעוויינטלעך מאַנגערער
 מענטש, מיט אומנאַטורלעך לאַנגע הענט און פּיס. מ'זאָגט גיך
 שטאַרקער: „אַ לאַנגער לזקש“. דערמיט ווערט שוין אויך

געמוינט, אז ער איז „נישט קיין גרויסער חכם און נישט קיין קלוינער נאר“.²⁶

„לוקש“ הייסט אין ווילין בכלל אַ שומה, אַ לעקעש,²⁷ אַ לעמעשקע,²⁸ אַ יוקמון,²⁹ אַ מענענע,³⁰ אַ שמוינער,³¹ אַ שמענ-דע-פּונדצק;³² אַ פעמעד;³³ — און איינער פון די קלאסישע סיפען, וואָס דער יידישער פולקסהומור, וועלכער שוינט גאַרנישט, אַפילו די בלי-קודש נישט, הוט באַשאַפען, דער טיפּ פון אַ רב אַ טיפּש, הייסט: „ר' יוסף לוקש אויס דראַזשנע אין פּוילען“...
סענדער. — אזוי הייסט אַנ'אויסנע ציוניקענט פולקסבוכעל;³⁴ וועל-כעס כ'הוב אַמאָל געלוינענט.

קלמן. — „לוקש“ קומט-פּור און אינטערעסאַנטע ספעציפיש יידישע רעדענסאַרמלעכע אויסדרוקען.

אין מענדעלע-מוכר-ספּרימס „קלון מענטשעלע“ (וויל. 1879), אַף ו' 62 ליינען מיר: „אזוי יונג און קען שוין צוניפּפּורען פּלומקעס לוקש בוידעס פּולצעע“ — „לוקש, בוידעס, פּולצעע“ איז דאָ דאָסאָיינענע, ווי „זאַכען, וואָס נישט נעשטויגען נישט געפּלויגען“; „זאַכען, וואָס קלעבען זיך נישט איינס צווייטען“, „בבא-מעשות, ליגענס“ זכ'.

און זיין „יודעל“ (וו. 1875) 67:

„גלויבט אין שדים אין טהייערע מצאָע,

גלויבט אין לאַקש, אין בוידעס, אין

האַצע-קלאַצע“...

ד. ה. אין שטותים, נאַרישקייטען.

טביה דער טילכיקער דערציילט³⁵: „און ווער שמוסט שבת בין איד דוך גאָר אַ מלך, קוק אַרײַן אין אַ יידישען ספּר, אַ פּרשה חומש, אַבוסעל תּרנום, תּהלים, פּרק, דאָס, יעניץ, לוקש, בוידעס“... — „דאָס, יעניץ, לוקש, בוידעס“ איז גלייך ווי: „און אזוי ווייטער“, „עט צעמעראַ“, „וכדומה“, און דעסגלײַכען“...
סענדער. — מערקווירדיק! און פּונדוואַנעט, זאָג מיר, נעמט זיך דאָס, אַז ווילדפּרעמדע ווערטער, ווי „לוקש“,

„בוידעס“, „פּולצעע“ ווערען צוניפּגעשמוסט אין אײַן קערפּער, אַף נישט צו שוידען זיך, אַזויצוואַגען, ווערען אַ רעדענסאַרט, אַ גאַנגבאַרע שפּראַכמטבע, אויסצודרוקען אַ באַגריף, אַ געדאַנק, אַנ'אידווע, וואָס הוט גאָר נישט קיין שייכות צו קיינעם פון זײַ?

קלמן. — ווו אנדערע ענלעכע רעדענסארטען, מוז אייך די זיין
אנ' איבערבלייבעניש פון עפעס א פולקסמעטהלע,
א פולקהומורעסקע, א פולקסאנעקדוט, וואָס איז דער שליסעל
צו איר. נישט קענענדיק דאָס מעשהלע, די הומורעסקע, דעם
אנעקדוט, הובען מיר אויך נישט די מעגלעכקייט צו דעשיפירערן
די רעדענסארט, וואָס קלינגט דעריבער און אונדזערע אוירען
אזוי אויסטערליש. ..

סענדער. — כ'פאל דיר אַרײַן אין די רױד, וועלען מיר האָבען
א סך פּרױד. ..³⁶ דאָכט זיך, צו נישט אין יאָר
1905, און פּעטערבורגער „פּרױנט“ און געווען געדרוקט
א פעליעטאָן. ..

קלמן. — פון אלעקסאנדער ראַ בינזווױטש.

סענדער. — יו, יו, מיטן נאָמען „לוקשען“. ס'איז געווען
א פּוּליטושע אלעגאָריע: אָף די צאָרשע נאַהאַיקע ...

קלמן. — וואָרען „לוקשען“ הױסט אָף חדרלשון דעם
רבינעס קאַנטשיק. ..³⁷ ער האָט נוד אַ נאָמען:
„צופּלונע“³⁸ ...

סענדער. — הפּלל, קורץ געברייטע, לוקשען. ..

קלמן. — ... און אַ טיף ייִדיש ווױרט...

סענדער. — ... און איך הױב געווינען. ..

קלמן. — ... און דו הױסט פּאַרשפּילט דאָס געוועט.

סענדער. — !?

קלמן. — פּורמעליש גענומען, איז בערעל גרעכט. לוקשען

איז לויט דער אָפּשטאַמונג נאָך אַ „פּרעמד“ ווױרט.

די פּוּלישע שפּראַך האָט מונדאַרטלעך: łokszyn (אױנגאַל),

łoksiny (מערצאַל), łokszyna (אױנגאַל), łokszyny (מערצאַל),

און מופּעלער טײַטש: 1) „לוקשען“ (מאַקאַרױן),

2) „קאַנטשיק“³⁹.

און קליינרויטשען: łokschyna, łokscha.⁴⁰ — אין קרעמעניץ

הױב איך געהערט אַ ווערטעל: „קולױ“⁴¹ מאַרױנגאַל⁴¹

לוקשױנגאַל אָ? ⁴² (װען האָט מאַרױנע גענעסען לוקשען? !)

ד. ה. : „וווּ קומט דאָס צו אים? פּוּנוואַנעט זױל ער האָבען אַ

השנה דערפון? פונוואנעט זול ער דאָס קענען און וויסען? ווי
 הזמ ער דאָס געקענט זען (הערען)? פאר זײַן שטאַנד, פאר זײַן
 שטייגער איז דאָס צו אַ הויכע זאך" זכ'. — דאָס ווערטעל איז
 אַ גאַנצער מחותן מיט: „ווי הזמ אַ הינט אַ הייז?"

אין רוסישען: *lokscha*⁴³ (אין קורסקער קאַנט),
*lokschiny*⁴⁴ (אין דרום און מערב רוסלאַנד), און טײַטש:
 „*lapscherdak*“, „*shidowskaja lapscha*“⁴⁵.

דער טאַמע פון די אַלע וואַקאַבלען איז דאָס מערקישע
laksche, *laksche*⁴⁶.

דאָס ייִדישע געשטאַלט, ווי דאָס קליינרוסישע, איז גאַנצער
 צום מערקישען, ווי די פּוילישע געשטאַלמען. מעגלעך, אַז די
 פּוילישע שטאַמען פון ייִדישען — פון לשון-רבים (דערזיף ווייזט
 אָן דער n אין פּוילישען לשון-יחיד). ס'קען אויך זײַן, אַז דאָס
 מערקישע איז אַרײַן אין ייִדישען דורך דאָס אוקראַינישע, הנם
 די איבערזעצונג, וועלכע דער וואַקאַבעל באַקומט באַ דאַל'ען,
 קען דינען פאַר אַ וואַק, אַז גיכער פאַרקערט: דאָס וואַרט איז
 אײַם דעם ייִדישען אַרײַבער אין דאָס אוקראַינישע.

די מערקישע פּרמען ווידער הוּבען אַפּער סינע גזע... —

צווייטער דיאלוג.

סענדער. — אהוימקומענדיק נעכטען פון דיר, הוב איך לאנג
נישט געקענט אנטשלאפען ווערען. פון לאנגוויי-
ליקייט וועגען הוב איך גענומען בלעטערן א פולקסבוכל, וואָס
יואלגערט זיך גוט ווייסט פון ווען אָן שוין אָף מיין שרייב-
מישעל. דער נאָמען: „עגל הזהב“, און אָף ייִדיש: „ראָס
גאלדענע קאלב“. אָפֿן שער-בלאט, נאָכ'ן קעפעל,
א רעקומענדאציע פון דעם מחבר גופא: „האַראַקטעריסטיש
קריטיגירט אונזערע ייִדישע ברודערלעך וואָס זינען אונט אָפּפערן
נאָך היינט זייער גאָנגן לעבען צו דעם נאָלדענעם קאלב, דיא
אלע ווערטער פליססען פון איין וואַהרע קוועלע, דיא אלע פער-
זאָהנען זענען נישט פון עולם הרמיון גענומען, נור אלעס
פאַרנעשטעלט מיט איינע וואַהרע גרינגע אונט זיסע פּעדער,
פאַן מיר A. Morgensztern“. — געדרוקט אין וואַרשע 1898... —
הלמן. — נו, און וואָס הייסט אַנטפלעקט און די געדערעם פון
דעמדוויקען גולדענעם קאלב?

סענדער. — ס'הייט מיך פאַראַנטערערסירט אַט-א-די שטעלע:
„דער דין זאָנט אונז, אַז עס ברענט אַ פּייער אין שבת מאַר
מען נישט ראַטעווען ווען אַפילו דיא גאַנצע שטאָדט ווערט
פאַרברענט, מען מוז נור ראַטעווען דיא דריי אַ
שבת הללות“...

הלמן. — איז וואָס?

סענדער. — ... די דריי שבת-הללות... געוויינטלעך, זענען דאָס
קוילעטשען?

הלמן. — „אַ טייערע מצוה!“ — באַרימט זיך דער העלד פון
„באָס קעניג אַהשורוש“³ מיט גדלות פאַר'ן אַרעמען
ייִנגעל, וואָס שפּילט יוסף הצדיק: „באָ אונדו עסט מען אינדער-
וועלען אויך קוילעטש“...

סענדער. — ביסט דו אַ דעמוקראַט, וועלען מיר נישט נעמען
קוין משל פון די גבירים...

„... קוילעטשען איבערגעדעקט מיט אַ געשטיקט מיטשעכעל“
ליגען אָפֿן מיט, באָ וועלכען פּושקע דער קרומער איז אַנאָרז
אָף שבת, און אַפילו באָס אַרעמען טאַנדעטניק איז פּריטיקצו-
נאַכטס, דער מיט געדעקט מיט אַ ווייסען מיטשעך, אָף אים

דרין מעשענע אויסגעשנייערטע ליכטער מוט די בענמשלעכט, און צוויי שיינע קוילעטשען, אָפגעשמורט מיט געלכען פון אַנ' און שיינען פונדערווייטענס, פאַרנעמען די אַזיגען... און באַ י. ל. פּרין, און „פאַרשמערטען שבת“: „אַפ'ן מוש און גרויס ברזנפען אָף קידוש; אַ קוילעטש מוט אַ חלה — צום באַדעקען מוט אַ זיידען חלהמושטעכעל“.

קרבן. — „דער קוילטש מוט דוּא פיש

זאָללען וואַקסען אַמען מוש,

וואָלט חלעבען גלייך גוועהען.

אויך שנייד מיטען מעססער,

זאָל אַרץ ווערען גרעססער,

און דער בראַנפען זאָל ניט

אויס געהען“.

ווי עס זינגט ש. בערענשטיין אויס קאַמענעץ-פּודוּלסק אין באַהאַרצמען ליד „זמירות“⁵.

און ווען משה וועט קומען, — „אויף די בוימער וועלן

וואַקסען קוילטשען מיט בילקיס“⁶...

סענדרער. — „מיט וויפעל כוונה פלעגט די מאמע די קוילע-

טשען מאכען. דאָס טייגעכץ אונטערין קישען ניט

אויפגענאַנגען — אַ גדולה אַ פרויד. אַרזיף אפ'ן לוקשענברעט.

אָפגעשניטען גרובע שטיקער, אויסגעוועלנערט שלאַנגען

צו די עקען צו דיגער, און פון זיי ציניפגעפלזכמע

אַ קוילעטש, ווי אַ צארמע מאמע פלעכט דאָס זיידענע צעפעלע

פון איר שוואַרצבויגעוודיק טעכטערעל...“

קרבן. — און אויניקע געגענדען, צ. ב. און סזמפולנע,

באַקט מען קוילעטש נור ערב יום-ביפור, און

אַמאָל אויך הזשענה רבא. אַזבער דורט הזט ער נאָר אַנ'אַנדער

אויסזע: דאָס טייג ווערט אויסגעוועלנערט ווי אַ שלאַנג, און

שפיץ גרעבער פון אַנדערען, און דערנאָך צוניפגעדרויט ווי אַ

ספּיראַל אַרזיפצויג. ס'זעט אויס ווי אַ הויך קאפעל מיט הור-

זונטאַלע קארבען ארום, און דער דיגער שפיץ ווערט אויווען

פאַרבויען גראָד און שטאַרצט ווי אַ קנעפעל.

סענדרער. — און וואַרשע הויכט אַזא חלה, ווי דו באַשרייבסט:

„פּוילעל“⁷.

קלמן. — אויך אין קולגע, ווי דאָס קנעפעל אויווען ווערט גערופען „דזוי בעק“⁸ — ד. ה. שנע בעלע.

בכלל אזבער, ביסטו גערעכט: „קזילעטש“ הויכט באַ יידען דאָס רוב אַ געפלוכטענע חלה?⁹...

צווישען די ווילדע תנועות און הוויזות, וואָס זענען דעם חסודישען יינגעל צוגעקומען און חמוש-חדר, דערמאָנט יצחק-יואל ליגעצקי אויך: „מאכען פון די פינגער אַ געפלוכטע געם קזילעטש“¹⁰.

און ישראל אַקסענפעל דס „שמערענטיכע“ (לויפציג 1862) 99: „דאָס אוינגע פלעגט עובדיה פרייטיק צו נאָכטס אויך טיהן, אַרײַן לויפן אין פאַרלעשן די בענטשלעכט, מיט אַפּאַר קזילעטשין חלה פינגס טיש אַוועקבאַפן“.

און דערדזויקער שמעלע באַצייכענט קזילעטש נור די אויסערלעכע פּורם פון דער חלה?¹¹.

סענדער. — פורים פלעגט די מאַמע מאַכען אַ גאָר גרויסען קזילעטש, אַ קזילעטש אַ גיגאַנט, מיט זאַפרען.

קלמן. — אויך אין קרעמעניץ אַזוי. דאָס איז דער פּורזימקזילעטש.

סענדער. — אין שלום-עליכב'ס „ביים קעניג אחשוורוש“, באַ דער פורים-סעודה, „אַקויגען דעם זיידען רב מאיר

אויפן טיש זיצט אַ גרויסער, אַ מורא'דיגער אַ געפלאַכטענער פורים קזילעטש... מיט זאַפראַן פאַרגעלט אונ מיט דאָזיקעס אַרומגעשמעקט“¹².

קלמן. — און אַבראַמווויטש „פּרויוו“¹³ מאַכט מענדעל דער משרת זיין דולצינייע, דער קעכמיד דוויסיע, אַזאַ

קומפּלימענט: „גראַפּינע, פּרינצעסין, רביצין, בת מלכה אַ צאָפּ גאָר אַ פורים-קזילעטש. אַ פּאַר באַקען גאָר אַ פאַר-ברוינטער עפעלקוגעל“...

סענדער. — מאַכען דעם פּורזימקזילעטש הוט מען באַדאַרפט קענען.

קלמן. — דעריבער „קרוכען“ אין וו טשפיניערעל“¹⁴, שכנות אוינע צו דער אַזעווער... פאַרהערען זיך... אין

אויספלעכטען דעם פורים-קזילעטש זי.

סענדער. — די גרובעלסט זיך דוך, ווייסטו נישט פון גוד
מינס קוילעטש?

ה'למן. — אַקסענפּעלר אין, דער גענאַרטער וועלט¹⁵: „אַ דיין
מיט אַ חסיד שמוסין זעך אָפּ פון 2000 רענדליך
זו פון אַ שלש סעודת קוילעטש“. — מאַנז דלונאַטש
אין „עולם התוהוּגוּיק“¹⁶: „פאַר וואָס האָט מען דעם שוואַרצען“¹⁷
שלש סעודות קוילעטש גיט אַנאַמען גוגובען גוט
יודען פּלאַכט?“

פון ספר טעמי המנהגים¹⁸ ווערען מיר געוואָר פון אַ
מנהג, „אַז בייאַ אַברית מילה שיקט דער קוואַטער אויף דער
סעודה אַ קוואַטער קוילעטש“.

סענדער. — ס'מוזען אויך זיין שפּריכווערטער וועגען קוילעטש:

ה'למן. — גראַד ווייניק. אונאַץ בערנשטיין ברענגט צוויי¹⁹:
דער ערשטער קוילעטש קומט אַרויס

תמיד מיט אַ חסרון (אודער: פאַרברענט), בעסער באַם
טאַטען ברױט, אַז דער באַ זיך קוילעטש“.

דערפאַר איז פאַראַן אַ אינטערעסאַנטער מנהג.
ווען מ'פירט אין סוקעלוווע (שערל. ג.) דאָס יונגע פאַר-
פּולק צווייך פון דער הופּה, טאַנצט אים אַנאַלמע מומע
אַקטיגען מיט אַ קוילעטש.

דער מנהג איז באַקאַנט אויך אין אַנדערע שמעט²⁰.

אין י. דרייזונג „אַ חלום איז אַ האַלבער נביא“²¹
ליינען מיר: „מיין פעדער איז וויער שוואַך צוּא בעשריבען, וויאַ
אַזוי גלוקליך האָט זיך ר' נחום געפיהלט, אַז זיין זון איז אַרויס
געגאַנגען פון אונטער דער הופּה מיט אַסתרין אונטער דיאַ
הענט, אונ דיאַ אַלטע קעכען דבורה איז
אַרויס געגאַנגען אַנטקעגען מיט אַ גרויס-
סען קוילעטש אונ האָט געטאַנצט אונ האָט
געשפּרונגען מיט דעם אין בלאַטע“...

אין סוקעלוווע איז נאָך דער מנהג: אַנדער
מ'פירט דאָס פאַרפּולק אין יחודשמיבעל, רופּט מען דעם חתן,
און מ'טאַנצט אים אַנטקעגען מיטן קוילעטש, פרעגענדיק: „וואָס
וויילסטו? די בלה? צו די חלה?“

סענדער. — א בדיחה...

קרמן. — ...אָנשטאַט „לשון-קודש" זאָגט דאָס פּוֹלַק דראָס= מיט: „לשון-קזילעטש" ... אין גומלזוברס דעקטוד" (וו. 1876) 41: „אײער פאַר האָנגען אַרױן קזילעטשעל" ...

סענדער. — אַזש אַזוי ווייט! ...
און דורך, איז מיר נעכטען באַנאַכט אײַנגעפאַלען: לומעך דיך אַ פּרעג טון, וועסטו מיר אוודאי דערקלערען, אַ קזילעטש און ...
קרמן. — „פרעמד" ווירט ...

דאָס גאַנצע לעבען זולסטו אַזוי טרעפּען!
דער ייִדישער קזילעטש איז דאָס פּוֹלִישֶׁע kofacz, וואָס הײַנט די טײַטש: 1) „אַ לענגעכדיקע גרויסע בולקע פּון ווייצענמעל אודער קזילעטשעל, באַשײט פּון אײַווען מיט מעל, קעז און צוקער; מ'דערלאָנגט זי אפּט אַף חתונות"; ווייטער: „אַ קזילעטש פּלע-צעל מיט קעז, געמאַכט אַף פּסח"; ענדלעך, בכלל „אימלעכס זעבעקס פּון ווייצענמעל, וויסברויט"²².
דאָל 76, 136, רעניסטרירענדיק די רויטישע kolatsch kalatsch (ווייס ברויט, ווייצענברויט בכלל); „ווייצענרוגאַל" מיט אַ בויגען פּון שווער טויג") מיינט, אַז ס'איז דאָס טאַטערנישע kał-atsch („זיי הונגעריק").

סענדער. — זעסטו!

איך בין, ווייסטו, אַ פּרוּסטער שאַלעשידעס"²³ אַ יוד פּון אַ גאַנץ יאָר. און ייִדיש איז פאַר מיר ייִדיש. מאַמעלשון. אַ שטיק פּון מיין לעבען. און נעמסטו אַזעלכע טיף ייִדישע ווערטער ווי לזקשען אודער קזילעטש, די נעמען פּון זאַכען, וואָס זענען צוגיפּגעוואָקסען מיט'ן ייִדישען לעבענסשטייגער, מיט די הייליקסטע און שעצטע מינוטען זײַנע, און דאָדורך מיט דער פּוֹלִקספּיכּוּק, מיט'ן פּוֹלִקסמנהג וכו', און ווייסט מיר, אַז ס'זענען גאָר פּרעמדע ווערטער, פאַל איך עפעס מודע אַראָפּ באַ זיך. וואָסערע זשע ווערטער זענען ייִ ריין ייִדיש? און ווען איך גיב יעצט אַ טראַכט וועגען ייִדיש, הויב איך דאָס געפיל, ווי כ'זולט זיך געפונען אין אַ קראָם מיט גלאָז-וואַרק, אַף די פּוֹלעצעס, אַף די טישען, אַף דער פּוֹדלונע ...

ק'רמין. — אף דער ברוק, ווו אקסענפעלד רופט דאס²⁴,
אדער אף די דילען, ווו ס'הייסט בא
דיגעזונען²⁵...

סענדער. — ... זענען אָנגעשטעלט פארשידענע כלים פון גלאָז,
פאַיאַנס, פּורצעלי. ס'איז ענג, און איך הוב מורא
מיך אַ ריר צו טון, איך זל זיך אָן עפעס ניט פארטשעפען,
מיט'ן עלענבויען, מיט אַ פּוי, מיט דער פּולע פון פּאַלמען,
מיט'ן שמעקען, און נישט צוברעכען אַ גלאַנצענדיקע שיינע זאך...
ק'רמין. — כ'הוב גאַרנישט געווסט, אַז די קענסט אויך
בילדלעך רעדען ...

סענדער. — קאַטאָועס אָן אַ זייט ... נעם נישט פאַר אומנוט,
ווען איך וועל דיך עפעס פרענען...
ק'רמין. — פּדומה=למשל=נאַפּרוּמער?

סענדער. — בוסט אַ ייִדוּשיסט. קעכעלסט איםלעכס ייִדוּש
וורט. ס'מינדסטע פּלימערעל פון דער פּולקס=
שפּראַך איז באַ דיר אַ דימעט. און לסוף אַרט דיך גאַרנישט,
ווען די דערגייסט, אַז אמתדיקסטע ייִדוּשע ווערטער זענען גאָר
פרעמד האָב=און=גוטס, געבורנט פּוין, באַנומענע רענדלעך²⁶ ?
... די שמיכעלסט גאָר ?

ק'רמין. — ווילסט קריגען אַנאָיסיפּירלעכע תּשובּה — וועט
אונדז אויסקומען זיך אַרײַנצולױען אין אַ לאַנגען
שמוס, וואָס מיר וועלען אים מווען צולױגען אָף עטלעכע סעאַנסען...
סענדער. — אַרּבּא !

ק'רמין. — קום=זשע מורגען מיט ניט אָנגעשפּיצטע אַזירען. —

דריטער דיאלוג.

סענדער. — כ'בין דאָ, און שטעל אויף די אירען ווי צוויי הייבערס.

קרמן. — תחלת אַ קאָפּטעל עמנונגראַפיע און קולטורגעשוכטע. מיר אַזויגערופענע „מורחידען“, זענען איינס פון יענע עקזאָטישע אינזלען אין איראָפּע, וואָס צייכענען זיך נאָך אויס מיט זייער באַזונדערער מראַכט.

סענדער. — אַוודאי אָף דער עמנונגראַפישער מאַפּע פון אַלטען קונטינענט קומט אינדז אַנאָיגענע פאַרב שוין פון וועגען אינדזער הלבשה.

קרמן. — מיר זענען יעצט אין איראָפּע אפּשר די איינציקע אומה, באַ וועלכער ס'איז נאָך אַזוי שטאַרק — אין אַ גאַנץ גרויסער שיכט פון די פּולקסמאַסען — די אַיפּו-זיצע אקויגען דעם אלגעמיין-איראָפּעישען — ריכטיקער אינטער-נאַצונאַלישען — מאַנצבעלשען קאָסטויס.

סענדער. — אויס מוזווען פון רעליגיעזשער טראַדיציע — דאָס איז דאָס וויכטיקסטע

קרמן. — דער געוויינטלעכער קונסערוואַטיוס, די געוויינטלעכע אינערציע אָף דעם געביט איז באַ אינדז פאַרפּול-פאַכיקט דורך דעם, וואָס די מלבושים פון אינדזער פּרומען קלאַס זענען אין זיין השגה פאַרהייליקט דורך דער רעליגיע, און בילדען אירען אַ באַשטאַנדטייל...

סענדער. — אַ היסטאָריש גלייכעניש צו דיזוויקע פאַרהעלטע-נישען געפינען מיר נור אין רוסלאַנד, און יענער עפּאָכע, ווען פעטער דער גרויסער הזט איינגעפּעדעמט זיין ציוויליזאַטאָרישע טעטיקייט, און די גאַנצע אלטע וועלט דורטען הזט אויפגעהויבען אַ ויצעקו אין נאָמען פון טראַדיציע, נאַציו-נאַליזם אין רעליגיע.

קרמן. — וווּ איז אַבער דאָס בוך וועגען דער קלויזונג פון די יידען אין פּוילען, ליטע און רוסלאַנד?

סענדער. — וווּ איז דער מוזיק, אין וועלכען מיר זעלען קענען מיט אייגענע אַיגען אָנקוקען דאָס אָנטיקע פון די לאַנגפאַרנאַנגענע דורות? וואָרען הנם די אַרסטדוקיטשע

קרײזען אונדזערע טראַגען נאָך די טראַכט פון פאַר צוויי־דריי
הונדערט יאָר צוריק, אָבער די האַנט פון דער צײַט טוט אױך
דאָ אױס, און שינוים זענען געווען פֿורגעקומען.

קרבן. — נאָטורלעך. דערהױפּט נאָך ווען מיר וועלען נעמען
אין אַכט, אָז אפילו אין די שמרענג־באַנוטישע
קרײזען האָט תמיד באַוווּזען זיך אַרײַנצוגאַנווענען און אַרױפ־
צולײגען איר צײַטען די הנפולע און קאַפּרוזשע קליפּה, וואָס
איר נאָמען איז די מזדע.

סענדער. — ס'מנדסטע פולקעל האָט זײַנע נאַצונאַליש־
עטנוגראַפֿישע זאַמלונגען. מיר, אָז אַלטע קולטור־
דעלזשע נאַציע, זענען אױך און דער הײַנטיקע הײַנטיקערשטעליק,
אָז אַ בושע.

קרבן. — די בעסטע ליטעראַרישע שולדערונגען קענען נישט
פאַרטרעטען דאָס לעבעדיקע אַנטפּינדען מיטן בליק.

סענדער. — און וויפּעל געגענשטאַנדען זענען אינגאַנצען
פאַרשווונדען, אַזוי אָז קײן זכר פון זיי איז נישט
געבליבען, און דאָס פּלייסיקסטע נאַכזוכען וועט שוין
נישט העלפען!

קרבן. — אַנאָינטערעסאַנטער אױפּגאַב ווילט געווען, דורכצו־
קוקען די עלטערע העברעיִשע און ייִדישע ליטע־
ראַטור, און צוגיפּצוקלײַבען דעם מאַטעריאַל, וואָס געפונט זיך
דורט ווי־ניט־ווי צוויזערפּען, וועגען דער ייִדישער הלבשה און
מזרח־אַרופּע. אָבער דאָס ווילט אונדז צו ווייט פאַרפירט. מיר
וועלען יוצא זײַן מיט דער נײַער ייִדישער ליטעראַטור, און אױך
פאַרבעט זיך צו מאַכען מיט מיר אַ שפּאַציר דורך די ווערק
פון אונדזערע שרױפטשטעלער אױס דעם נײַנצעטען יאָרהונדערט.
סענדער. — אױך האַלט פאַר אַ פּבור צו האַבען אַין דיר
מײַן טשומשערזונע.

קרבן. — זײ זשע מוחל, נעם אַראָפּ אומ פון יענער פּולצע
די פיר פּיכלעך לינגס.

סענדער. — „דער ערשטער ייִדישער געקרום
אַין רוסלאַנד בשנת התקפ״. דענצמאַהל איז

דער אוקאז אָנגעקומען. אָדער אַמעשה פֿין קלאַמערשט
חתן בלה".

קלמן. — געדרוקט אין יאָר 1862 אין לויפציק, אָהן נאָמען
פֿין מחבר, — ישראל אַקסענפעלד.

סענדער. — "דאָס שטערניט ויכל אָדער שבת
חנוכה אין מעניביו".

קלמן. — איך אזוי.

סענדער. — דיא גענארטע וועלט, דראַמאַטישע
סצענען".

קלמן. — געדרוקט אין יאָר 1870 אין אַדעס.

סענדער. — "קבצן עושר שפּיל אַ דראַמאַ אין
צוויי אַקטען".

קלמן. — איך אזוי.

די ערשטע צוויי — 4 יאָר פאַרן מחברס טויט, די לעצטע
צוויי — 4 יאָר נאָך זײַן טויט... אינגאַנצען הוט ער איבערגע-
לזט נאָך זיך כתב־יד, רומאַנען, נווועלען, פיעסעס, אָף 300
דוקובויגען!

סענדער. — דער גורל פון אַ ייִדישען שרייבער!

קלמן. — געבוירען סוף אַכצעט יאָרהונדערט אין פּודזלער
קאָנט. די יוגענט פאַרבראַכט אין חסידישער ספּערע

און געווען הייסער אָנהענגער פון ר' נחמן בר אַ צל אַווער.
אין אַדעס איבערגעגאַנגען צו דער השפּלה, אַלזוי זיך געלערענט
און געווערען נומאַרויס. געשמזרבען 1866, אין פאַריז, באַם זון,
אויגוסט, וואָס איז געוועזען פרופּעסור אין סורבאָנע און הוט
דעם סאַמענס אייניקע ווערק איבערגעזעצט אָף פראַנצויזיש.

סענדער. — געהאַט טאַלענט הוט דער ישראל אַקסענפעלד,
וואָס זײַנע ביכער זע איך דאָס ערשטע מאָל אין

מיין לעבען?

קלמן. — פאַר יענע צײַטען גאַנץ נישקשהדיק. דערעיקרשט

פאַרמאָגט אַנ' אזיג פאַר דאָס עמנואַראַפּישע. ער
וועט נישט דערמאַנען אַ שטוב, ער זול נישט אָפּמשלען
געבוי אור אויסזע פון אויסגעווייניק אין פון איגעווייניק; אַ

מענטש, ער זול נישט אפמאָלען זײַן נאַנצען הולך פּונם קופּ
בױו צו די פּיס... .

סענדער. — א טבע אַזעלכע.

קלמן. — נײַן, עס זעט זיך דאָ אָן אַ בײַוון.

לכל הפחות אין דער געגראַמטער הקדמה צום „שמערענ-
טויכעל“ לױנען מיר:

די מעשה איז דאָ דערצעהלט אין דעם מעשה ביכיל,

הָאָט דעם גאָמץ ווי מען ריפּטעט אין רױסל פּוילן — שטערנט זיך,

דאָס אייגנע װײַבֿישע פּערזענלעכע, הָאָט געהױסן אין אַנדערע ערטער,

שטערנט זיך, קאָפּ בײַדע, בײַדע לײַק, אין גאָך אין
גאָך אַנדערע װערטער,

הײנט אַז מען הָאָט דעם שגעון אָפּ גישאַפּט פּינים קאָפּ,

אין יודישע װײַבער געהן ווי אַלע דאַמעס מיט אפּאַלשען צאָפּ,

ווי מען דערצעהלט — סײַ אַמאָל גױזען אַרב מיט אַרביצן פאַרצײטען,

אזוי װעט מען דערמאָנען װאָס אַ שטערנט זיך ל הָאָט אַמאָל
גיקאַנט באַטױטען,

אפּער װאָלט מען אַ שטרײַט מיט אַס פּאַדק אײך פּין אַ זכר װעגן,

בײַ מען זאָלעס אַמאָל װײַזן, גידאַרסט אין שפּירטיס אַרײַן לעגן,

מײַן שפּירטיס צום שטערנט זיך, איז אַחסרױשין רבינס שבת חנוכה באַשרײַבען...

סענדער. — די אַרבעטלױזישע מענדענץ אױז קלאָר!

קלמן. — מרעמען מיר צו צו דער אַרבעט אײך װעל דיר
אַרױסלױנען די שמעלען, װאָס הױבען אַ שײכות צו

דער יודישער קלױדונג, און די הער מיט קופּ און נזמור אַלע
געמען פון די מלבושים, פון קופּצודעקעכץ, פון שױכױאַרק,
פון צירונג.

אַננעהױבען פון די מאַנסלײַט...

סענדער. — ווי דען אַנדערש! עפעס דורך ס'אײַבערשמע
פון שטױסעל...

קלמן. — דער ערשטער יודישער רעקרוט...

אזט ווי עס זעט אױס דער מואַלעט פון די מענשען,

וואָס קעהרן דאָ צו דער מעשה, אין יאָר תקפ"ז (1827):
 שלמה פסיא יוכע, פרנס-חודש, געהט אָן גיטהן
 במקום האַלאַט, אין אַיִן אַלטער צערוינער אַמאָהל גוועזונע
 ראַצעמאָרנע זופיצע. דער אינטער שלאַק בלאָהער קיט"י זעהט
 מען אימדיס אַרזיס, אין דער אינטער שלאַק האַלט דאָס גאַנצע
 מלבוש. ניט צינגארטילט. אַיִן אַרבע בנפות פון וואַסער פיקע, נאָר
 זיך קייטיק. אין אַיִן אַלטער פליסנער יארטיקע פֿיל מיט פעדערין"
 (13). — ווע לווייל גיליוואַטע, אויך פרנס-חודש, אַיִן
 אַניען אַיִלנקייטניגס קאַפּטן מיט אַשמאַלער סטראַקע.
 אין זיך אַיִן אַלט שטריימל... דער ווערד און נאָר
 צערויסקן. צו גנאָרטילט מיט אַנפאַרשטן גרויטריניגס גאַרטיל,
 וואָס און גוועזן רויטער גרויטיר" (4). — ישראל אוקר"י
 נער, אוקסענהענדלער, אין אַנאַנצין קייטיניגס קאַפּטן
 אַביסיל אַצו גנאַנניגן מיט אַברייטער סטראַקע אָן אויזיס,
 אַיִנדעניגס גאַרטיל אין מע זעהט אַרזיס אָן דער אינטער
 גאַרטיל און אַלעדירן בייגאַרטילע; אַניעס הייכן ספּאַדיק
 אַניטין" (4). — פּנחס דער רויטער, האַלט די שטאַט-
 אַרענדע, אַטשאַנולסקי יוד אין אַבראַנו ראַצימאַרנע קאַפּאַטע,
 אַשוואַרץ זידיניגס גוטן גאַרטיל, אַניט שטריימל" (4). — ר'
 אַהרן קלינגער, דער גרעסטער עושר אין שטאַט, גייט, אין אַ-
 שוואַרץ ראַצימאַרנער קאַפּאַטע מיט זידינוואַרג אינטער גיטלאַנג,
 געלע נענקע הויזן מיט שטוויל גלאַנצנדיקע, און אַוילעט
 מיט אַווייס האַלוטיכל, מיט אַוויגורל, זעהט מען, ווייל די
 קאַפּאַטע און אָפּין, און אַשוואַרצער ריינער יארטיקע" (15). —
 הער של"ב דער שטאַטנאָר, גייט אין אַראַצעמאָרע פּיאָס
 מיט 1 סטראַקע אַניע זופיצע, אין אַני שטריימל, אינטער דעם
 שטעקט אַרזיס אַיִן אַלטע יארטיקע פֿיל מיט פעדערין, אַנאַרטיל
 אַשמאַלן אַיִנדניגס מיט אַוויסיג פאַס, נאָר די קרייקע, וואָס
 ער האָט פאַר אַיִן אינטער גאַרטיל, האָט זעך נאָר אָפּ גיטהן
 פון דעם אַיִבערשטן גאַרטיל, האָטס אַפּניגס וואָ 2 גאַרטילן,
 באַזונדער דער זידינער און באַזונדער דער קרייקנער, אין שוך
 מיט זאָקין, בייַדע צערויסקן" (18). — גבריאל שד, אַלווושע
 צו די רעקרוטען, גייט אין אַקייטיק העמד, אַפּאַרסמאַלצעווי-
 טן קאַפּטאַניק פון סיבורסקי קיט"י אַ צערויניגס, די סטראַקע

אָפּגריסן נאָר דערצייכן איז גיבליבן אז דאָ איז גוועזן
אסטראָקע; אַשטויקל פֿין אַנאַרטיל איז מיט אַ קנפּ צו
גיקנפּט; עפּים אַועליכס וויא אַספּאָדוק אָן האָר אין אָן אַווערד
... זאָקן צערויסנע וואָלונע אין אַלטע שקראַבוס פֿון אַפּ
גוטערנטי שטיוול, וואָס אַשוסטער האָט אינטער גניט
(פ.4). — „אנדערע יידן... אַרום און צערויסנע אָדער האַלב
צערויסנע קאַפּטנס אָדער זיכיצים מיט געלע שטריימלד“
(4). — נחמן דער גרויסער, „אַמהיעשהניק, אַצרה“
גיט פֿרוער אָרעם, „און אַקאַפּלישול אין אַלטס אַצעבראַכנס,
אַקורצן ברישליאָק אַצערויסנעם אַנגלאַטעטן פֿון אַלערליי מינים
לאַטוס, פּיסטרונע פּלידורן אויך צערויסנע, נאָר זעהר לאַנגע
בוז אין די שוך אַרין, די שוך זענן אויך צערויסן“ (25).
דערנאָך, אין אַנייער קאַפּאַטע אַקטייער, מיט אַנאַנצן קאַפּ-
לויש, אין אַנאַנצן זידונגס גאַרטיל... אין געלע גענקונגע פּלידערן
און גוועקסילטע שטיוול, פֿין אַוויס העמד שמעקט אַרויס
אַקאַלנער, דער האַלו איז צו גובינדן מיט אַשען פּאַטשילוכן...
(41); וועגען דערדווקער „נייער קאַפּאַטע“ דערציילט ער אַלען
פּריער: „הינט האָב איך אַ קאַפּטן נאָר אַנייעם, נאָר ער איז
פאַר זעצט פאַר לחיים“ (29).

דאָס שטערונג טיכל... אָף זי 5 ווערען מיר געוואָר;
אז „אינזער מעשה הייבט זעך אָן שנת תקעב (אָף דעם רוישין
חשבון איווס דער ווינטער פֿין 1812 און 1813)“ — דער
דעמאָליקער מודעזשורנאַל:

„ר... איז אַדין ידילע מיט אַוויסע יאַרטיקע, און אַפּיאָס
גרעדוטירן אַלט זיפּיציל מיט אַסטראָקע, אָן אַנאַרטיל, זעהט מען
אַרויס דעם טלית קמן דעם לאַנגן“ (זי 18). — „נפּת ליקו
קימט אַרין און אַראַצעמאַרין זיפּיציל מיט אַסטראָקע, אינם
שטריימל...“ (26). — ר' אברהם וועלס גיט, „און אַצערויסנעם
קאַפּטן“ ר' אוציק זאָהיקע „און אַלאַנגן גישמעפּטן
ברישליק, און גוגאַרטילט מיט אַנשאַר פֿין אַנאַרטיל“ (13). —
קימט אַרין אַברויטער יוד און אַגושמעפּטן לאַנגן ברושליק
פֿון בלאָהן קימט, צו גוגאַרטילט מיט אַפּאָוירשן פּאַסקוואַטע
גאַרטיל, אין גראַבע יאַליוויטשינע שוך, מיט וואָלאָקינע גראַבע
זאָקן, און אַלאַפּינציל פֿין אַמאַהל גוועזונעם פּיקס“ (11).

אוינער זאָנט צו דעם צווייטען: „איך וועל דיר גיבן אַקאַפּטע
אַקטיוויטעט אין מינים אַפּראַקטען טיילפֿ“ (107). — מעכעל
מ צ ב ה גיט אָנגעטון „גאַנצע שוין מיט שפיצן, אין זאָקן ביז
אין דער העלפט פּאָדים ווייטער אַראָפּ פּון באַמוויל, אין ליג-
וואַסונע פּלידירן מיט געלע בענדליך, אין אַבלאַה קיטאַאָוונגס
אַרבע כּנפות מיט אַקעלנערגל פּאַרן האַל, אַקאַפּטאַניק מיט
העקילעך (גיט מיט סטראַקס) אין שטאַרק צו גינאַרטילט מיט
אַשוואַרצן גאַרטיל, אַהויכין ספּאַדיק מיט אַרײַנער פּלוסינער
ײַאַרמיקע“ (57). — אַ פּרעמדער שײַנער יונגערמאַן און „וויינער
שײַן רײַך אָנגעטיהן, גאָר מיט דער נײַער מאָדע, אַפּיאָס ראַצע-
מאַרינע קאַפּטע, צו גינאַרטילט מיט אַזויאָיל זידין גאַרטילע,
דערצו גאָך שטאַקונדיק מיט אַ שוואַרץ זידין פּאַטשײַליכין
צו געבונדן דאָס העלזעלע (אַזוי רופּטמעניס שפּעטינדיק) די
שטיווילעך מיט שפיצען, גוועקסילטע, וואָס סקרופּן, ווי אַף אַ
פּראַסט און מען געהט אינגיס שנעה, און אַניט סויבלין היטיל
אַפּין קאַפּ, ... אין אַזידין פּאַטשײַליכין אַרויסט שטעקט אַרויס
פּין דער זײַטן קעשינע“ (103). — פּאַר אַ נגידוש חתן =
ב חורעל שיקט מען צום קרעמער „נעהמן אַף צוויי נייע
ראַצעמאַרינע זופּיצלעך, אין אַף אַראַדוווואַלקי אױד, אין נייע
פּלידירן“ (28). — דער מעזיבווער משונענער, עו ב די ה, גיט
ווינטער און זומער „גאָר אין אַפעלציל צו גינאַרטילט מיט
אַשטרוקיל, אין אַלאַפּינמיציל אַפּן קאַפּ, צערויסנע שקראַבוס אַף
די פּיס“ (99).

„דיאָ גענאַרטע וועלט“ — אָנגעשריבען התר״ב
(1842) אין אַדעס. — די מעשה האָט זעך גיטראַפּן פּאַר 46
ײַאַהר“ (ד. ה. 1796). — אָנגעטון:
דער רענדאַר ר׳ גח — „אין אײַן אַלמין קאַפּטן מיט
אַסטראַקע אין אײַן אַלט פּיקסין לאַפּינמיציל“ (ז׳ 26). — דער
חסידישער רבי ר׳ לייב שפיצינזער „אין אַ ווייסער
זופּיצע און אַ ווייסער יאַרמיקע אַבאַמווילנע געאַרביט גאָר
פּאַרשוויצט“ (9); אַנ׳אַנדערס מאָל „צעהראַסטוט, אַגרויסן
משומבּר אַף דעם אַקסיל אַרויף גוואַרפּן ווי אַ פּאַטשײַלע“
(58); און אין זײַן זײַטענשטיבעל הענגען זײַנע „זופּיצלעך און
טיילפּלעך“ (14). — מאַני דער רײַכער „אין אַ נייעס

אילן קיטמונים קאפטון מיט א סטראקע, א גיטון גארטיל, און
 א גיטון קאפיליש און א הויכן יאמשאווונגס שטעקן" (51). —
 "ה י א ל ז י ק" און א שווארץ קאפטילע מיט אסטראקע און א
 גאנג הויכן נייעס ספאדיק צעהראכטיג דא פאלעס פינעם
 קאפטון, זעהט מען לינוואנטונע פלודערין; דא געלע בענדליך
 שלעפן זעך גאך, און די זאקן הענגן בוי צו די פאנטאפיל"
 (46). — "י ד ע ל פ ע ק ע ל מ א כ ע ר", און א נייעס גיטען
 קאפטען מיט א זיידענעם גארטיל און א גוט סובלון לאפענטי-
 ציל" (14). — ר' צאלו, דעם רבינס מקורב, און אין אלטן
 קאפטון מיט א טערקישן גארטיל שלאבערוק צו גינגארטילט.
 מיט אין אלטן ספאדיק און פאנטאפיל, די פאלוס פאר שטעקט.
 זעהט מען ארויס לינוואנטונע צעריסונע פלודערין" (10). — ז' 16:
 "גענעמען אף דער גאספידע דעם בעלהבית איידעמס קאפטען
 מיטען מיצעל". — ישראל שטשוואק גיט, מיט א שען
 דויט פאטשיליכען צו געבונדען דעם האלן, און א בלאה
 קיטמונים האלאט און שענע שטווילעך קאולאווע און א ריינער
 סאמונטער יארמוקע" (34). — ז' 68: "האָבן מיר גישענקט
 דאָס צעריסונע קאסטאניקיל און א פּאַר שקראַבעס" (68).
 "קבצן עושר שפיל". — ז' 6: "דאָס האָט זיך גיטראַ-
 פּין און דער שטאַט נובוואַלע זומער בשנת תקע"ח" (1818). —
 רעפרעזענטירען זיך:

נח דעם מינדס, און א כפאדיק אינגיבונג און דער
 העלפט ארונטער... א שווארצין אלטן קאפטון פון אילן קיטמו-
 אָבער גיט פאר דרויט און צו טפאלטון ארום און ארום.
 זויסע באמווונע זאקן אין פאנטאפיל. דער גארטיל איז א
 שפאנגיל גייער א שווארצער א טערקישער, דער קאפטון איז
 גיט צוניהעקילט, דערובער און ער וויא צו חראכטיג און מען
 זעהט ארויס א שפאנגיל נייעס מלית קמן און צו ריסונע
 לינוואנטונע פלודערין, און דער רעכטער האנט א יאמשאווונגס
 שטעקן" (ז' 8). — ר' אברהם דער פוילישער, א גאנג
 גייע שווארצע קיטאיווונע קאפאטע מיט א שווארצין זיידענעם
 גארטיל, געל קיטמו פלודערין, אין שיד און זאקן. ער ווייט
 און אין אלטער פאר סמאלציוויטע יארמוקע א בוטעל מיט פעדי-
 דיין, און האלט און די הענט דאס סובלונע לאפגומציל, זי

שווארצער סאלצאווינער שמעקן שמעהט נעבן בענקיל" (9);
 אַנ' אַנדערס מאָל: „אין אַ צערויסנעם קאַפּטן, אין אַ צערויסן;
 לאַפּמיצעל און צורויסנע שוך" (47). — אַהרן: פּעל מ'חשב ה:
 אַ קאַמליטיגע קאַפּטע שײַן גינעהט מיט אַ שמאַל גאַרטילע.
 דעם האָל צו גיבונדין מיט אַ ציצין פּאַטשיליכין און אַ פּאַראַ-
 סאַל אין דער האַנט, און דער אַנדערער האַנט האַלט ער דעם
 קאַפּיליש און פּאַכט זיך פּון דער הויך. אָף דעם קאַפּ געהט ער
 און אַ שוואַרצער סאַמטיגער יאַרמיקע אַרױנע... ער געהט און
 פּאַפּיליאַטע זאַקן און גיפּוצטע שוך מיט בענדלך צו גיבונדען"
 (14). — ל' פּע דער שוואַרצער „אין אַ סיבירסקי
 קיטיניום קאַפּטן גאַר אין אַלמון, שטאַרק צו גיגאַרמילט...
 פּערדמדיקע זאַקן זעהר צעריכען. די פּיאַטעס און זעהר
 צעריכען אין פּאַנטאַפּול און גיט גאַנצע" (15). — היים פּלויט
 „די קרייז פּון דעם העמד און גאַר פאַר שלעפט אָף אין זײַט.
 אַ האַלדזיענום קאַפּטאַניק אָפּ גערויסן אַלע העקיליך ביאָ-
 דא אַרבול און... די קיטיני גיטשעפטע פּלודירן האַלמון זיך
 קיים... און באַמוויליגע זאַקן גיט צו גיבונדין פּאַלן אַרױפּ
 און די פּיס זענן אָן זאַקן; אין פּאַנטאַפּול... דער גאַרטיל אַ
 שוואַרצער אַ זידיגער גאַר זעהר צו רויסן. הענגן נאָך שמאַלע
 שטיקער פּון אַלע זײַטן. די יאַרמיקע און גאַר צום האַלזיגאַקן
 פּאַריקט. און דער ספּאַדיק שמעקט אָף דעם קאַפּ צום שמערוין
 זואַ אַ ציבראַכניעם יאַמשאַווינעם שמעקן האַלט ער און
 אין האַנט" (19). — דער רבי „אין אַ ווייסער זידיגער
 זיפּיצע מיט אַ טרעסמול באַלינגט; אָפּן קאַפּ און אַ ווייסע
 יאַרמיקע מיט שפּאַנר באַלינגט... אָפּן טיש געבן איהם לינגט
 אַ גרויסער שווימביר פאַר אַ נאָו פּאַטשילע" (57).
 סענדער. — ס'האט מיר אַזש אַנגעהויבען צו שווינדלען פאַר
 די אויגען...

קלמן. — גייען מיר אויבער צום „שיגעס מין".

סענדער. — מער ירושלעך וועט זיין... צו די שעשנדי
 ברצונ'ס"...

קלמן. — „דער ערשטער ירושע רעקרוט":
 ברכה פּסיאָיאָלע „גיט אָן גיטהן און אין רומער
 יאַפּורקע אין אַלטע אַכטיקע אַ צערויסנע, אויסט פּון בלאַהער

מאָרע אויך צערטסין אַקלעידיל אמאָהל איזס גיוועזן אַרױם
אַטלאַסונס גישטעפט אויף באַמוויל... אַציצן פאַרטױך אויס
גיוואַשן אין שטאַרק אָן גיקראָחמאַליט. דו 2 אַרביל פינגס
העמד זענן זײַר גיבלאָהט" (1' 6). — צבײה, גאָר אַ יונג
וויבעל, „נעהט אָן גיטהן אין אוידין מאַנדיריל אַניס, אוויס
מישונגן פאַרטױכיל, אַקליין שמאַל ראַצימאַרין בריסטױכיל באַלענט
מיט שפּאַנדירליך, אַקאַניק מיט איין אויביל, אין אמאָדנע שלײ-
עריל מיט אַרױט יאַמפּירקילע אַשמאַלס מיט אַשטערניטױכיל...
(13). — מאַכיל, „זעהר אַשענע עלטליכע יידיגע" איז אָן
גיטהן אין אַציצניגס שלאָף ראַק אַרױניגס אין אַשלייער מיט
אַרױטער יאַמפּירקע, קיין בריסטױך אָדער אַקלייד זעהט מען
נישט, ווייל דער שלאָף ראַק איז צו, ביז אַרױף" (57). —
פּערילע איז „אָן גיטהן אין אוידין שלאָף רעקיל אַבלאָהט"
(15). — ליפּשע די מױד, אַ שענקערין, אַנ' אלטע יידיגע,
גױט „איג אַשלייער פּין דער אלטער מאָדע מיט אַגעליך יאַמ-
פּירקע אין אַקױטיק קליין שטערניטױכיל... אין אַקורץ יפּקעלע
צו גיגאַרטילט מיט אַ האַנדטיך, איג אַשטיקיר ציצין בריסטױך
שטעקט אַרױס, אַקלייד פּין בלאָהן קיט" זעהט מען הינטן
אַרױס, מיט אַפּאַר גרויסע קעשיניגס פּין פּיסטערע, אָן אַפּאַרטיך,
אַ פּאַר זאַקן מיט פּאַנטאַפּיל גראַבע גוישע" (24).
„דאָס שטערניטױכיל":

די קרעט שמאַרקע „אין אַפיצילע שטערניטױכילע וואָס איז
זערטה אַפּשר צוויי הינדערט גילדין, מיט אַשלייער, אָן אַסיטקע,
אַיפּע אַף בױדע אַרביל פּון אזא קיט" ווי דעם מאַנס ברישלייק,
מיט וויס האַזינפּיטער איגטער גישלאָנגן, אַרױט גרדיטױך
אַלט בריסטױך, זעהט מען אַרױס, אין אַקאַניטױכילן פאַרטױך"
(111). — פּאַר דער פּלה קויפט מען „אַשפּיגעל, מיט קראָס
זעקליך, אין סיטיקס אין געלע יאַמפּערקיליך אין אַבריסטױכיל
מיט שפּאַנדיר-גאַלד אַף פּלה מתנות" (32).
„די גענאַרטע וועלט":

גיס: „נעהט אָן גיטהן אין אַבלאָה גרדיטירנער וועסט
באַליינט מיט געלע טאַשמיליך אונ אין אַלט בלאָה גרדיטירין
בריסטױך אין אַ ציצין קלייד, אַ שליער פּראָסט מיט אַ וויטער
פּאַטשילע צוא גיפלעטשט אין אַ שטערניטױכיל מיט קיליציס:

און אין א ווייס פארטיק" (ו' 43). — פעס? ,נישלייערט מיט דער מאָדע מיט א ניי שטערנימטיכל און א קאָניק מיט א נויביל. ארויט וויסטילע מיט א בריסטיכיל באַלייגט מיט א שליטשקילע א ציצין קליידל און א פארטיכיל" (43). — טריינע צו בערלען: אָבער א שטערנימטיכל וועסט דו מיר מאַכן נאָך א גרעסירס פון גיס, און א בריסטן מיט שפאָגיר גאָלד, און א מאָרינער יופע דיא גאַנץ וואַילע" (77). — רחל, צאָליס טאָכטער, מאָדנע גישלייערט אָן א שטערנימטיכל; אינטער גיבנדין דאָס טויל מיט א רויט טשימבירל" (10). — טריינע, זוכט א יופע און טוט זעך אָן" (59). — נעבן איהם שאַסטיט זעך וויא א הימישע אָן א יופע זיין ווייב טריינע" (57).

קבצן-עושר-שפיל:

יוטע; דאָס שלייעריל איז מיט דער מאָדע, א גרויס שטערן מיכיל אין פעריל אָף דעם האַלו. געלע פעריל ציינר-דיקע נאָר פיל טאָקע אַנאַנציס בינט, אין א זיידן לאַפטיק-גאָשל אָפ גימערנט ד? טרעסליך, אין א בריסטיכעל אַשמאָלס ארויס, אַשפאָנגיל גיס, מיט אַטרעסטילע באַלענט, אציצן פארטיק פאַר ברענט דער איינער עק... אָף איין פינגער האָט זיא אַקראָם פינגעריל... אין וויסע זאָקן מיט מאָדנע פאַנטע-פיליך" (ו' 10); אַנאַנדערס מאָל „אין איין אַלט יופקילע א צוריסנעם, אָן א שטערנימטיכל, א צוריסנעם שלייער אין אַלטע שקראַפּיס פאַנטאָפּיל און קייטיקע צוריסנע זאָקן" (48). — פערעלע „אין א ציצין מאָנדיריל א גיוואַשינס אַרײַנס, א ווייס מאַשלינגען פארטיכיל, אויך רײַן, שוואַרצע האָר מיט א פאַר פלאַכטיגיס צאָפ אַלאַנגן. זי געהט פעריל אָף דעם האַלו, אין זעקילעך פאַפּיליאַטע מיט שיכליך" (11). סענדער. — נוך מיט חסד!

קלמן. — דער צווייטער אָפּן צעטעל איז ד'ר שלמה ע'ט ינגער, — געבוירען 1800, געשטורבען 1855, און קיין איין שורה זיינע גישט געזען געדרוקט באַר'ן לעבען!

זיינע צוויי ביכלעך שטייען אָף דעמאָנענעם פאָך. טו דיר אָן די טרחה און דערלאַנג זיי מיר.

סענדער. — סערקעלע אָדער דײַא פּאַלשע
 יאָהר צײַט, — קאָמעדיא אין פינף אַקטען
 נעשעהן אין לעמבערג. — וואַרשע 1875, איבערגעדרוקט פון
 יזאַנאָסבורגער אויסגאַב אויס יאָר 1861.

קלמן. — דאָ וועלען מיר האָבען אַ שטיקעל אַנטמישונג. —
 עטינגער הזט אָף די אויסערלעכע אַקסעסוארען
 נאָר ווייניק אַכט געלייגט. — ירחמיאל, אַרײַנקומענדיק אין
 שטוב, „נעמט אַראָפּ דעם ספּאָדעק“ (זו 11, 30); דאָסאָייגענע
 ר' שמעלקע (65). — גבריאַל „טוט זיך אָן גאַנץ גישווינד
 אונ נעמט דאָס קופּערטיל אונטער דעם מאַנטעל אַרונטער“
 (38). — חיים „ווישט זיך די אויגן מיט די פּאַרטישילע“ (29);
 אין אַ „פּאַרטשילע“ טראָגט דאָס קעסטעל צירונג גבריאַל
 (70). — סערקעלע טראָגט אַ שמערענטליכעל און הזט „אָפּול
 קופּערטיל לויטער פּעריל, דיאַמאַנטן, קאַניקעס און אויבלען
 נעשטיק“... (36). — דער פּרעמדער גייט „אין דיַמיטשע
 קלויזער“ (64).

סענדער. — דאָס נאָר ?

קלמן. — ווי דו זעסט.

אין זײַנע „משלים“, געדרוקט אין פעטערבורג 1889:

איך בין דאָס געזען ביז אהער
 דאָס הערליכע פון זײַן שטראַמיטעל (92).

דער בעל ברית, אין דעם גײַעם קאַפטען,

מיט זײַנע קרובים אונ קינדשאַפטען,

אין טלתיים מיט ברייטע עטרות,

הערען זינגען דעם שײַגעם „וכרות“ (151).

צוויי גאַנץ גרויסע לײַט, צוויי רעגירערס,

זענען דעם חתנ'ס אונטערפּיהרערס,

זײַ העלפען איהם אָנטהון דעם קיטעל,

אונ די שײַגע יום-כּפור היטעל (159).

זינע קליידער צו אבערבייטען,
גיט ער זיך גאנץ נעשווינד א פאררע,
טהוט זיך אן דאס שטרעמעל באצייטען,
אינ דעם קאפטען פון ראצימאָרע,
גיך תאָפט ער אויף זיך זיין אינהיל,
אינ אונטער דעם אָרעם דעם סידור,
לויפט אַרײַן אין דער הייליגער שיל
אונ זעצט זיך אויף זיין שטאָדט אַנידער (166).

איך בין מקנא לעת עתה
גאָר די פרימע הייליגע שמאַטע:
זי איז זיך גאָר תמיר פריי פון דיר,
זי זעהסטו קיין מאָל נישט אויף דיין פּהר.
תיכף ביי איהר ערשטען אַרויספאַר,
איז זי אַ חופּה עטליכע יאָהר;
דערנאָך, אז זי קומט פון די כּחוּח,
ווערט גאָר אויס איהר אַ שײַן פּרוּכּת;
דאָס געהט עס איהר גאָר ווי צום בעסטען,
וואָרום מען בעלייגט זי מיט טרעסטען,
איטליכער ייד בעזונדער, איש באיש,
גייט צו אונ גיט דעם גאנץ גרויסען קיט;
ווערד זי היידער צערריסען איצונד,
לויפט מען אונ מאכט אויס איהר גאנץ געשווינד
אַ מענטשעלע צו ספּרי תּוּרוּת,
אינ דערנאָך גאָר אַ שײַן כּפּוּרְתּ;
אונ צום סוף, איך מיינ שוין גאָר צילעצט,
אַז זי ווערט צערריסען אינ פּאַרפּעצט,
מע מיינט, זי קען שוין גאָר נישט ניטצען,
הייבט ערשט אָן אַ ייד זיא צו פּיצען,

לויגט א לאטע איבער א לאטע
 איג מאכט אויס דער הויזלוגער שמאטע
 א קינדלעך שוין יום-כפור היטעל;
 איצונד דענט זי גלייך מיט דעם קיטעל,
 ביז מע לויגט מיט געוויין און געשריי
 אין דער ערד אריין זיי אלע דריי. (94).

אין גילדענגעשטריקענע קליידער,
 איג גאר מאדע געשלייערט-כסדר,
 אַנגעלעהנט ביים טיש, אויבענאָן,
 זיצט די קימעטאָרען אַנגעטאָהן (15).
 דער מאַרשעליק מאַכט גרויס לצנות,
 ער טראַגט דער כלה די מתנות.
 אין דעם שטערענט-כעל אַנגעטאָהן,
 טראַגט ער אַ שפּיגל, נאָר אויף אַ צאָהן,
 אַ פאַרטוך, אַ שפּיץ, אַ געשליידער,
 אַ שייגעס קרבן-מנחה סידור,
 זיידענע זעקלעך, שוין מיט קלעציל
 טראַגט ער אויף אַ זילבערן טעצעל (157).

איצט קומען וויבער גאנצע קופות,
 שוין אַנגעהויבן אין דליכע יופעס (158).

איך בין דאָך געווען ביט אַ פּלה
 אַ זיידען קלייד אינטער דער חופּה (92).

איך בין געווען דער רעבעצינס שלייער (92).
 איך דער גבאי'טעס קאָפענזיכעל (93).

איך בין דאָך נאָ געווען עפעס גיטט,
 איך בין געווען אַ באַרבאַנדער שפּיץ,
 מיך האָט מען דאָס מיט פּעריל געצורט,
 און מיט גילדענע קייטלעך געשנירמט.

איך האָב דאָך טאַקע מינדלעך בעשונט,

איך האָב דאָך טאַקע ווייבלעך בעחנט (92).

סענדער.. — אַצינדערט וועכטו דיך אודאי נעמען צו יצחק-
יזאל ליגע צוקין.

קרמן. — פריער צוויי ציטאמען אויס ר' יצחק-בער לעווין-
זונס „הפקרוועלט“ (צום ערשטען מאל פארעפענט-
לעכט אין ערשטען באַנד פון שלום-עליכמס „ידישער-
פולקסביבליאָטעק“).

סענדער. — דורט הוכטו אייך אַנטדעקט עפעס אַנ' אמעריקע?

קרמן. — אפ'ן געביט פון דער יידישער וויסענשאפט קומט
נישט אַן שווער צו זיין אַ קלומבוס.

סענדער. — ... אזוי ווייניק איז ביז יעצונד אויפגעטון
געווארען.

קרמן. — איך ליין, זעהט, מיין פריינד, אָט דעס יונגען מאַן
וואָס דאָ שטעהט אין מאַרק אזוי ברייט, אויס
נישטשאַנגלעס מיט אַ לאַכטיקונער בעקעשע, די פּאַלעס פאַר
שאַרט, מען זאָל דעם רויטן אונטער שלאַק מיט די ברויטע
דאָמען אַרויס זעהן, האַלט די הענד אין די הויזען-קעשיגע.
מיט אַ פיין האַל-טיכיל, גאָר מיט דער גאַנצער מאָדע... האַרט
אַ רויטן פאַראַסאָל אין דער האַנד (142); „אַ קבצן, וואָס
האַט נישט אַטאַן איבער צו קומען, מאַכט אַחתונה; קיין גרין
ניט ער נישט, ער גיט אַ שעבוד אויף זיין אַ קבצן, אונ קלויזער
מוז ער מאַכען, פּופצעהן פּלאַטיעס, ער רייסט די ערד און—
קבצינט; ער מוז כאַכין אַ שטערענט-כעל מיט אויז-נגלעך,
אַ שובע, אַ כאַליפּ פון ראַצי-מאָרע און נאָך וועלכע שוואַרצע
יאָהר, און היינט חתן-מתנות, אַ שטרײַמיל, אַ כּויבלען-היטלע.
אַ טלית מיט שפּאַניר“ ... (146).

סענדער. — אַ פאַר פּרישע דעטאַלען צוגעקומען.

קרמן. — דאָס, חסיד'ישע יינגלעל (ווילנע 1897), —

דער איינציקער אויסגאַב פון באַרימטען „פּויל'ישע-
שען יינגלעל“ — געדרוקט אָהן קיצורים און פאַרקריפלע-
נישען, גור אזוי ווי דער מחבר אליין הוט אים געוואלט זען.

דער העלד פון ווערק גופא באקומט פון דער מאמען אף שבת פון דער דרשה „א יארמעלקע מיט שפאניער איבער=גענייט פין א טשעפטשעקיל, וועלכעס זיא האט נאך צוריק מיט א יאהר פינעף, אויפ'ן צדיק'ס הבטחה, צוגעגרייט פינ'ס מידעלע זייגען“ (ו' 28). — ווען ער האט שוין אָנגעהויבען „גייען אין קלוי אריין ריבען זיך צווישען דיא סקארבאָווע קלויזנער בחורים“, איז ער „אריין אינ'ם טאָטענס א פאָאר פאָנטאָפעל“; „א האַלאַמעקיל, דערציילט ער, האָט מען מיר איבערגע=גיט פינ'ם אונטערשלאַק, וואָס פין דער מאָמעס היפע; א יארמעלקע האָב איך געהאַט, וואָרען אויף ראש=השנה האָט דער רבי געגיבען דעם טאָטען זיין אלטע ווייסע יארמעלקע, האָט מיר דער טאָטע אוועקגעגיבען זיין שוואַרצע יארמעלקע“... (52). — ווען מ'רופט אים פון קליוועל אהיים, „וואָרען ס'איז געקומען א שדכן מיט א פריווער“, שיקט מען אים צו „דעם טאָטענס שבת=דיגע זשיפעצע“ (59). — פון א פאָר יאָר גייט ער שוין „אינ'ם טאָטענס פאָנטעפעל“, טראָגט „א קאָמטענדעל“ מיט „פאָלעס וויא 2 פליענעל פין א זשו=ראַוועל“, „ווייסע חתונ'נים“ מיט „בענדלעך“ און אפ'ן קופ א גרויס „מיטצעל“ (82 פ. 1). — חתונה=קליידער גייט מען פונזיינעמוועגען: „2 טערקעש=לייווענטע העמדער מיט 2 פאָאר חתונ'נים; א סיראטשקען קאָמטענדעל אויף דער וואַכען אונ א אילקטייטעס אויף שבת אונ יום טוב; א וואַטאָווע פיסטרענע טשאַיקע אונ א ראַצעמאָרען ראָוועוואַלקעלע, איבערגענייט פין דער מאָמעס חתונה=איפע, נאָר קיין אַרבעל האָט ניט געהאַפט, האָט מען אַריינגעשטעלט א פאָאר אַרבעל פינ'ם טאָטענס א פאָאר אלטע אַטלעסענע, ווינטערדיגע חתונ'נים, וואָס דער רבי האָט זיי איהם געשינקט צו זיין חופה דרשה=געשאַנק. אונ א בערשידער מלית=קטן מיט א פאָאר יאָלעוועטשענע פאָנטע=פעל“ (84).

דער רבי נעמט אַרויס „זיין ווידענע פאָטשילע פין דער זשי=פעצע“ (160). — אף דער חתונה קומען „ער מיט דיא זיהן אונ אידעמס און דיא זום=מזב=דיגע זשיפעצעס אונ שטריימעלען“ (165). — פאָר'ן אוועקפאָרען „האָט מען געבראַכט אין קלוי אַריין 2 וועג=מיליבעס, מיט 2 סויבלענע לאַפענמיטצל'ך, מיט 2 פאָאר וואַרימע, זאַם=

שׁוֹנֵעַ פּוֹיִסְטֵען, פּאָרײַן רבײַן מיט מחונצײן" (180).
 דער מלמד, איז געזעסען אויווענאָן ביײַא דער הריבע
 אָהן אַ קאַפּאַטע, מיט פּערגײַלען טלית-קטן... אַ צעשפּאַל-
 מענע פּערסאָלעטע יאַרמעלקע אין פּעדערען, וואָס איז פּין
 פּערעמטערטע קנײַטשען שׁוין אַזוי אײַנגעשרימפּען, אַז זײַא איז
 שׁוין מעהר אײַנליך אויף אַ פּאַקערשקע וווּא אויף אַ יאַרמעל-
 קע" (פ19).

אין פּורײַמשפּיל: „דער באַדיונג אין אַ קאַפּטען מיט אַ
 ספּאַדעק איז געוועהן מרדכי“, אַ פּאַרשטעלט משרתל אין אַ
 הופּע מיט אַ שמערײַמיכעל איז געוועהן אסתר" (51).
 אפּילו אַ שרעטעלע איז אַ היהלע, אין אַ יאַרמעלקע
 מיט אַ לײַבסערדעק אָהן ציצות" (30).
 די יידען גײַען דרײַ מינים פּובעס: „ספּאַדעק, קרײַנדעל,
 מיטצעלל" (74).

דער בדהן אפּין חסידושען ינגעלס חתונה: „מיט אַ
 שׁוואַרצער קרײַע אונטערנגאַרטעלט טיעף אונטערען בײַך,
 מיט אַ צעשפּאַלמענעם דאַשעק אינײַם קאַשקעט, וואָס דער
 דעניק איז שׁוין אײַנגעקלײַבט געוויין אויף זײַן קאַפּ וווּא איז
 אַלמע יאַרמעלקע... אונ מיט אַ פּאַאַר גרויסע צערעפּעטע יאַלע-
 וויטשענע שטיוועל" (94).

ווי בער גײַען געשלייערט אין יאַמפּערקעס, שמערנע-
 טיכעלעך איג פּלײַערליך" (29). — מײַרעט דעם חסידושען יונגעל
 אַ שׁוידוך: „געלט האָט זײַא אויך נײַט, נאָר אַ נאָרדיראַבע-
 בנדי-מלכות! דהיינו: זײַא האָט געײַרשהײַט דער קלאַמטשקעוואַטער
 רבי צענס אַ וואַטאָווע לײַבטיקענאַשיל אויף הייקעליך מיט אײַן
 אײַלקײַטענער קערטקע אין אַ פּאַסקעלע, אונ אַ ברוסטיך מיט
 שפּאַניער האָט זײַא נאָך פּין דער קאַלמענעוואַטער מאַגידײַקע"
 (59). — די מחותנתטע איז להרוג ולאבד, פּאַר וואָס מע האָט
 דער פּלה קײַן פּעלענע מושקע נײַט געניבען" (96). — דעם
 חסידושען יונגעלס צווייטע פּלה קומט אונטער דער חופּה
 „אינײַם גרויסען שמערנע-טיכעל מיט אַ מאַרענפּאַסענע אײַפע-
 (165). — אַפּין מלמדס דערוואַקסענער בתולה ווערט, הענג דאָס
 לײַבטעקע-אַשעל" (27). — די דײַטס מײַד טראַגט אַ פּאַר
 אַלמע שקראָבעס פּינײַם מאַטענס יאַלעוויטשענע פּאַנטעפּעל"

(14). — די מלמד קע „האָט אַרויסגעשטעקט דעם קאָפּ אין אַ פּערשמאָלצעוויטע קופּקע“ (19)².

דעם חילוק צווישען וויכענדיקען און יונטעוודיקען שטאַט געפינען מיר אין דער פּולנענדיקער שטעלע: „יאָקאָס, דער לועבער סוכות און אַוועק, וויא אַ ליטוואַק פּין ווייב און קינד-דער... פּין דיא שטריימלעך און געוואָרען גארעסענע מאָניצעס: פּין די ראַצעמאַרענע זשופּעצעס — פּוסטרענע ברושלוועקעס, פּין שטערענטוכלעך — פּערשמאָלצעוויטע יאַמפּערקעס; ... פּין פּאַנ-טעפּעלעך — שקראַבעס“... (44).

סענדרער. — אַלץ געמאָלט מיט נישטשלעכטער בולדלעכקייט.

קראָמן. — אין „ווירעס אין כראָן“, געדרוקט אין שלום-עליכאס „יודישער פּולקסביליוועק“ (קיטעוו 1888, 1889): ר' לייב ווילצום שטייט פאַר זיין שטוב „אין אַ יאַרמעלקע, פּול מיט פּעדערען מיט אַ ציצענעס האַלאַט אין פּאַנטעפּעל אָהן קאַבציס“ (I 72). — „אָ, טהייער קלימעקל מיין! וואָס איז דען אין דיר גיט געלעגען? מיין ראַצעמאַרען זשופּעצעל מיט אַזיס געטריפעטע אַרבעל, וואָס האַבען, מיט זייערע פּאַסמעס וואַטען און ראַצעמאַרע, אויסגעזעהן פּונקט ווי יעקב אבינו'ס געפלעקטע שטעקענס ביי די קאַרעמעס... מיין אָפּעקראַכען נאַפּאָליאָנקעלע, אָדער חצי שבת'ל, פּון וועלכען די גארע איז שוין מעהר פּאַהאַזשע געוועהן אויף אַ קניש, ווי אויף אַ וואַרעניק... (אין גערופּען האָט מען עס דאָך „וואַרעניקעל“...); ... אַ-נאַפּעבליאַקוועטער גרינער סאַדעגערער שאַל און אַ העמד מיט אַ פּאַר תּחתונים, בייַרע פּון טערקישער לייווענט“ (I 90). — אַ יודיש קינד, אַ „פּזיליש יינגעל“, און אין אַלע ענינים דער אייגענער יוד, וואָס דער טאַטע... אינ'ס הלך טראַגט ער פּון קינדווייז אָן אַ יאַרמעלקעלע, אַ פּערנעלט מליח-קטנדיל, זומער איין איילקעטייען קאַפּטענדעל מיט אַ פּאַלבאַן אויף אונטערוואַקסען, מיט אַ האַזען קאַפּעליוועל, און ווינטער אַ געשטעפּט וואַטאַווענע ברושלוועל מיט אַ גאַריטען מאָניטשקעלע, אָדער אַקליין לאַפּענמיצעל“ (II 100). — אַ יוד, וואָס זיין גאַנץ לעבען איז אויף זיין באַרד און פּאַזת קיין קעמעל מיט קיין בערשטעל מיט קיין שערעל נישט געקומען, זיין מאָניצע מיט דער

יארמעלקע האָבען שוין פאַרוועגען העכער אַ פּוּד, אונער, דער
 תכּוּמ, האָט זי אויף קיין מינוט פּוּנ'ם קאָפּ נישט אַראָפּגעלאָזט און
 זיך געמישעט מיט זי, גלייך ווי ער טראָגט אַ גולדענע קרוין"
 (II 104). — „דאָס נייע קאָפּאַטקעלע צו די תנאים איז געווע-
 זען אַ גרין-קאַמליעמענס" (II 111).

סענדער. — ס'וואַקסט ווי אַ לאַוויגע!

קלמן. — מיט לינעצקין וענען מיר באַלד פאַרטוקן. נוך אַ
 פּאַר שורות אויס דעם „בל ביניק" (ושימוּמיר
 1876): „פאַרין צו אַ גוטען יודען און שטיפּן איהם אַרין
 אונטער וויילעכץ אַ פּדיונדעל ב"פּ ח"י, אַ פּאַר אויסלענדערשע
 פּאַנטעפּעלאַך, אַ מילאַנדער אַטלעסענער וּשפּעצער" ...
 (12); „מיר דאַכט, אַז דעם גוטען יודען איז גאָר נמאָס
 וּמאוס צו קיקען אויף זייער פּאַרשטאַלצוועמע יאַמפּערקעס"
 (13); „אַ פּאַר גרינעליך, מיט אַיין אוילענקוטען וּשפּיזעל,
 מיט יוחטענע פּאַנטעפּעליך, מיט ווייסע תּחתונים ליך און מיט
 אַ צעהראַסטעט הערצעלע" ... (18); דער טעראַרעווקער רבי
 זיצט „מיטן לאַפּענמוטצעל פּאַרקט אויף דער פּאַטיליזע" (22);
 באַ אַ געוויסען ייד „האָט ניט געסטעט דער ספּאַדעק" (25);
 „די רביצין האָט צו ריסן דער מלמדקעם שליער, דיא
 מלמדקע האָט אַראָפּ גיחאפּט ביים רב זיין שלאַפּענמוטצעל" ...
 (27); „אַ גרין ווייבעל מיט אַיין אָבגעבליאַקעוועטער אַטלאַסע-
 נער מושקע" (31); „אַ קראַנק ווייביל פון אַ יאָהר עטליכע און
 צוואַנציג, מיט אַ שאַמאָווע פּאַטשויילעכין אויפן קאָפּ" (31); „אַ
 גאַנץ אלטע געקאַרטשעמע יודיגע מיט אַ געלע יאַמפּערקע"
 (32). — אַף ז' 63 אַזא ווייץ:

- אַ מאָל האָט מען דעם קאָפּ זייער טיער געשאצט,
- פאַר אַ גוט שטרעמעל האָט אַ הינדערטער גיפּלאַצט.
- אַ סופּציגיר פאַר אַ גוט סויבלען מיטצעל,
- אַ פינעף און צוואַנציגער פאַר אַ ספּאַדיק מיטן שפּיטציל.
- אויף די פּיס האָט מען זיך ניט אויגעקוקט גאָר,
- פאַר אַ פּערציקער אַ פאַר פּאַנטאַפּיל אויף אַ גאַנץ יאָר!
- הינט שפּילט דער פּיס אַ גאַנצע ראַלי,

מע מאכט פֿון זײַנעט וועגן אַ געפֿאַרבטן פֿאַלל.
 שײַך, שטױוועל, שטױוועלעטען אונ קאַלאַשען,
 דאָס קאָסט אָפּ אַ יאָהר אַ שױנער גראַשױן;
 דרױטײַג, פֿערציג קערבלײַך שױן גאָר נױט גױרעט,
 אײַן דעם קאָפּ טוט מען אָן פֿאַר אַ פֿײַנעף גױלדענשטיק אַ קאַשקעט;
 זאָל שױן דײַר פֿײַס פֿײַנעם קאָפּ טײַערער זײַן נאָך הײַנטײַגע ישרונות;
 אײַז מײַר טאַקע אַ חײַדוּש בנאמנות!!!...

סענדרער. — אַ גאַנץ ווײַלער קופּלעט!

קרבֿן. — ענדלעך, אָף ז' 67: „דער יענײַנער, וואָס ווײַסט נױט קײַן צורת
 מטבע; ער טראָגט אַ גרױס אָפּ גערײַבען לאַפּען מיטצעל, אײַבער דײַא
 אױגן, אונ אז ער טוט אָפּט אַ קנױטש מיטן שטערן אַרױף, רוקט זײַך אַראָפּ דאָס
 מיטצעל אױפֿן האַלזאַנהאַקען, טוט ער אַ קנױטש אַראָפּ, פֿאַלט דאָס מיטצעל כּמעט
 אױף דער נאָז; ער האָט אַ לאַנגען דאַרען האַלז אונ אײַנמיטען אַ קנאָפּ ווײַא אַ-ג-
 אײַז דײַא גרױס, אײַב דער קנאָפּ לופּט אַלע מאָל אַרױף אונ אַראָפּ אײַבערײַן גאַנצען
 האַלז, אַזױ ווײַא קוועק זײַלבער אײַן אַ גלעזערײַן רעײַזל אױפֿן האַרצן טראָגט ער
 אַ קײַשעלע; דײַא פּלודערײַן זענן קורץ, אײַב פֿאַרשפּײַלעט אײַן אַ קרעמפּלען; דײַא
 זאָקן אײַז אײַבער אַ באַווײַלנער, אײַב אײַבער אַ וואַהלנער, דער קאַפּטן אײַז גע-
 שטױקעוועט פֿון אַלערלײַא צײַגן אײַן אָפּ געבליאַקעוועט, אײַב פֿון דײַא פּאַנטאַפֿיל
 קרײַכט אַרױס דײַא שטױאַ; דער קאָפּ אײַז געגאַלט בײַז דער הױט, אײַב דײַא צוײַ
 לאַנגע פּאַות ווײַא דער גלות חײַזען אױס ווײַא מיט סמאַלע צווא געקלעבט צום
 קאָפּ; באַם דאַווענען שאַרט ער מיט דײַא פֿײַס, גלאַנצט מיט דײַא אױגן, פּאַטשט מיט
 דײַא הענט, אײַב שרײַט מיט אַ ווײַדער קױל, ווײַא אַ טנגער, בײַא אײַזוה ווײַסט ער,
 אײַב בײַא וואו רחום לאַכט ער, אײַן וואַרט זאָגט ער אַ מאַהל צוואַנצײַג, אײַב אַ
 סך מורמעלט ער גאָר אָפּ, אַז מע פֿערשטױט נױט אַ האַלב אױט. אײַן בײַא דעם
 אַלומען אַרט אײַהם גאָר נױט, וואָס מע לאַכט פֿון אײַהם, תּמיד האָט ער אײַן זײַך
 דאָס ווערטל: „אַק רײַדעלע טאָ רײַדעלע, אַבײַא דאַבראָ מײַדעלע“, אָט דער
 ווײַסט אַ ווײַל דער יו ד...“

**סענדרער. — דער פּורטרעט לױזט זײַך מאַלען.
 קרבֿן. — „דער פּרײַטשעפּע“ (אַדעס 1876):**

„דער שקאַנטײַסט וואָלט שױן אַפּשר אַנטלײַגען דעם אָפּגעקײַמענעם
 בעל הבית אַ קערבעל אױף זײַן יום טובײַדגער קאַפּאַטע, האָט ער זײַך אָבער קײַן
 הערץ נױט, אײַהם צווען יו״ט אײַן שױהל אײַן זײַן האַכעדיגער בורקע“ (9). —
 „אַ וואַלדעל אַטלעטען קאַפּאַטקעלע (אײַך מײַן מיט אַ שפּאַלט...)“... (19). — „אַ
 פּינגאַטעל אַנגעשלאַגען מיט מײַן קרױ“ (24). — „עטלײַכע העמדער אײַן בײַא אונ
 פּלײַדערלײַך אײַן תּלמוד תּורה“ (42).

א גרוי א יודעל מיט א רויטער נאָז,
 אין א פּאָר ברילען פון בלאַחלעך גלאַז,
 אין א צילונדער מיט א לאַנגען טויך —
 דאָס האָט: איך בין אַהער אונג אַהער...
 איך בין א חסיד, אַריסטאָקראַט אונג דאָס... (44).

אזוי דרײַ איך מיך תמיד מיט א זאָנטאָג אין האַנט“ (45). — זיך אַרױס-
 נעחאַטט פֿון דער מלוה מלכה נאָר אין אַזױע קאַפּטענדליך“ (49). — דער רב׳
 נחט „אין א גוטען פּיסקענעם טייל פֿון מיט וואַרױמע פּויסטען“ (49). — קיין פּלו-
 דערליך טראָגט ער נאָך נישט“ (62).

ד ע ר ב ײ ז ע ר מ א ר ש ע ל י ק” (וואַרשע 1879):

אַט געהט דאָרט א מאַמוזל,
 וויא דאָס גרעזיל גרױען,
 דאַר אַז זא וויא א פֿעל,
 מיט א גרױסען קרינגאַלין.
 אפּילו דיא חסידױשע דרופּקעס
 ווילען שױן גאָר אין קעך נישט טהון,
 זיא געהט שױן אױך אין סקרופּקעס,
 אין קוקט, וויא פּינגליך פּליהערן... (I 14).

וואָס טױג דעם חסיד דעם טלית קטן,
 אַז ער טראָגט שױן אױך א וועסט?

דער חסיד בײַט דיא שקראָבעס
 אױף א הױכען אפּזאַס (I 15).

אין אַז ער האָבט אַהר אָן ציא מאַכען
 דאָס אױבער קלייד,
 אזוי באַלד האָבט זיך אָן דערפּון א רײד,
 אַז ציא מוז זיך נאָך שלעפּן צוויי ארשין,
 עס פּאַסט אַזױ אַקטױען דער וועלט צו טהון.
 אָן דעם געהט זיא נישט אונטער דער חופּה.
 דאָס האָט נאָר געמאַכט דיא מאָרע, דיא קלופּה! (I 20).

אַז מעהאַט אַמאָהל געטראָגען שיך אין פּאַנטאָפּיל,
 האָט מען געגעסן מיט הילצערניע לעפּעל,
 אױפֿן טיש מיט א ערדענע שױסעל,
 מיט אפּעטער יאָך אין נישט קיין ביסעל.
 הינט טראָגט מען שטױעליך מיט זאַקאַלישקױט,
 אין מיט זילבער עסט מען אַלישקעס!...

מיט לטױנגטױגע הױזן גאָר פּאַר ווינג געלט

הָאָט אַמאָהל אַ יוד פאַרבראַכט דאָ גאַנצע וועלט.
היינט בעציהט מען הויזן פון אויסלענדער פאַבריק,
און זיין ווערן צערניטען טאַקע אין אויגען בליק...

אַ אינווערע עלטערן האָבען דערפֿין ניט געוויסט —
אַ גאַרעבאלדי, אַ שלאָפע, און אַ בראַשעק אויף דאָ בריסט, —
האָבען זיין אַ-ג-אמת גיט פאַרבראַכט דאָ צייט.
אַ געוונסטען געפֿונט מען צווישען דאָ אַלטע ליט.
היינט פֿליהען מענשעליך אַזוי ווי אַ פֿליגען און גאַס,
מיט אַ הויט, אַ אָנטזיק, און אין מויל אַ פאַפֿיראַס!... (22 1).

דער מיט'ן קאַפּטען און דאָ מיט'ן פֿראַק
הלעבען צווייאַ גלייכע מחמתנים (35 1).

אויב אַ קערצער ראַק קען דאָ בילדינג זיין אַנלאַדען,
אַט נעם און מיין אַלטע קאַפּטע און הייס זיין אינטערשניידען.
אַט נעם און דאָ ווייטע תּחתונים און שטוקעווע זיין צום סוף,
וועל און זיך שוין באַלד ווערען אַ גאַנץ הייסער פֿהילאָזאָף.
נאָר און הייס, דער אמת איז ניט אַזוי,
דאָ בילדינג געווענט זיך ניט אָן קליינער.
מע מעג טראַגען אַ שליאָפע פֿון שטרויאַ,
קען מען ערשט זיין אַ בעדערן! (37 1).

אַ מאַנטעל איז שוין אויך אויף גענייט,
און אַ מופּטע אויך אויף דער האַנד. (47 1).

געדענקסט דאָ האָטשע
דיין ברישליעק אויף קלאַטשע
אין דעם עלקעטיגענעם קאַפּטען אויף אַקעלעך?
היינט ביסט דו גאָר אַ פֿראַנצויז
מיט אַ לאַנגען הויז
אונט מיט אַ פֿאַר קערצע פֿינקעלן! (36 II).

און, אַלס צוגאַב, אַ פֿאַר שטעכווערטלעך אויס, דעם
וועלט-לויף פֿינעם יאָהר אין-כּסוף" (אַדעס 1883):

„אין אַ פֿינד איז דאָ צוויי פֿוילישע ספּאָדקעס, און אַ ספּאָדיק איז אַ פֿאַר
פּאַנטאַפֿעל, און אַ פֿאַר פּאַנטאַפֿעל איז צווייאַ שנייאַגעט, און אַ שנייאַן איז צווייאַ
לאַפענמיצלעך, אונט אַ לאַפענמיצלע איז פֿינעף פֿונט מיט אַ פֿערטיל" (10). —
„דעם רבֿן ר' דובא שאַויל'ס מיצעל איז אַלליין אַרומגעקראַכען אַבערן יאָהר נאָך
זיין פֿטירה, דעם גרויסען ר' גאַד'ס זשפּונצע איז לעבעדיגער הייס און הימעל-
אַרטיין, דאָ פֿרימע יענטעלעס יאַמפּערקע היינט פֿאַר אַסטענגע בייאָ...

ר' אברהם מ'ל חירוקס ספאדעק, דעם אלטען ר' אהרצ'יס קאפעליש איז א לאקשען טאפ בשם מלאך הנוגדה" (11). — פליצים ריקט זיך א מחותן מיט א ראצעמארענער קאפאטע" (18). — „ר' וואלף קיזיס פלעגט אָפֿט פֿער-ליזערען דיא פֿאנטאָפֿעל, ר' נחמן האָראָדענקער פלעגט זיך טובלען אין דער יאר-מעלקע" (20). — „ר' שמואל קאמינקער האָט געטראָגען א זשופיצע מיט צוויי-ערלייאַ סטראָקעס" (21). — „וויא נעמט מען א בורגוס פֿון דראָפּ? וויא וועט זי נעמען א קריגלאָן אויף אכצעהען רייפֿען? ווער וועט איהר א סיטקע אויף ביסער אויסשליפֿען? הינט א גארניפֿאלדי, א שליאפֿע דארף זי דען ניט?" (46). — „פֿאַר וואָס געהט דער רב אין דער וואָכען א שטרימעל" (64), „וואָרען די רבצין געהט אין ספֿאָדיק" (65).

סענדער. — ערשט, מסתמא — יעמוד ר' אייניק מאיר ד'ק!
קרמן. — ווילסט געווען א גוטער מאַרשעליק...
סענדער. — דער איינפֿלוס פֿון די לעצטע ציטאָטען...
קרמן. — דעם ווילנער פֿיזנער פֿון אונדזער נייער ליטערא-טור קומט אַ גרויסער ייִשר-כח פֿאַר דעם קליינעם טראַקטאַט, וואָס מיר געפֿינען, וועגען דער ייִדישער קליינונג, אין זיין „ר' שמאיע דער גוט יום טוב ביטער" (וויל-נע 1887):

„עס איז שוין מעהר אלס פֿופֿצעהן יאָר, דאָס מיר יודען האָבן גינדערט דאָס קליינונג.
 „פֿופֿצעהן יאָר צוריק איז דיין מוטער גיגאָנגען אַ לי-ביל מיט קישקעס, אין פֿאנטאָפֿיל מיט בעשמײַטע קאָרקעס. דער קאָפּ וואָר גיגאָלט דורך אויס גלאַט, וויא הינט ביי דיא נייע וועלט דער קיין באַק, דאָס היינט דיא מאַרדע; וואָר אַרום גע-וויקעלט מיט אַוואָלענע טוך, וויא דער קאָפּ פֿון אַצערק. אויף דעם האָלו איז גיגאָנגען אַומיט פֿעריל אויס גיפּוצט, אָדער אַ האָלו באַנד פֿון פֿעריל שטיקליך אונ קליינע פֿערעליך, וויא עס טראָגן הינט דיא חאַרטעס. גאָר פֿון אויבען אַסוכב האָט זיא געטראָגן אַוויס לייליך...
 „אונזער מענליכער גאַנג וואָר דאָן אויך זייער ווילד. ווייטע וואָקן, שמוציגע שניך, אַלאָנגע זופּעצע, אַ דעליע. דאָס איז גאָר גיווען אַשפּיל צאַצקע פֿאַר דעם ווינד. זיא האָט ניט געשיצט ניט פֿון היץ אונ ניט פֿאַרשטעלט פֿאַר אַשטו-רעם. דיא לאָנגע אַרבעל וואָרן ניט צום אָן טאָן אונ דיא פֿאַ-לעס ניט צום איין וויקלען זיך.“

„נאך מער פאר אלץ וואר לעכצאלן אונזערע פֿינף הינטלען.

„דיא פֿינף הינטלען וואר איינס דאָס שטרײַמיל. דער וואַרן וואַר סאַמעט און אינטען וואַר זיא בעלינגט מיט סויב-לענע אַגאַנקס, און ווייל עס וואַר פֿיל עקעליך, וואָס זענן גיווען גידעקט איינע איבער דיא אַנדערע, ביז עס האָט אויס גיוועהן וויא אַקליינער שטראָם וואַסער, האָט מען עס גירופֿן שטרײַמיל. דיא הינטלע וואַר קודש קדשים. מען האָט איר נאָר געטראָגן שבת און יוֹט, אַחתן אונטער דער חופּה, און שורים צו דער סעודה.

„דיא צווייטע היטעל וואַר אַקלייכדיקע פֿון אַ גוף סוי-בעל, מען פֿלעגט זיא טראָגן חול המועד, אין ראש חודש אין ל״ג בעומר, און אויף אַ שמחה. אַבעל דרשער פֿלעגט זיא טראָגן אין דער וואַכען.

„דיא דריטע היטעל וואַר אַקלייכדיקע, אַבער פֿיל שמע-לער, הינטען אויס געשניטען. מיהאָט איר גערופֿן האַלב-ע-לבנה, אַ אַבאָדניצע, ווייל דאָס פֿלעגן טראָגן חסידים, קלויזנער און בטלנים.

„דיא פֿירטע וואַר אַ קלאַפּאָווע היטעל. זיא האָט גיהאָט דריי קלאַפּעס אָדער דריי לאַצען. איינע אַברייטע און אַלאַנגע פֿאַרינט, און צווייא קלענערע בייא דיא זייטען. זיא וואַרין בעלינגט ענטוועדער מיט סויבעל, מיט עלק אָדער גאָר מיט פֿיקס. דיא היטעל האָבן גיטראָגן על פֿי רוב בעלי עגלות, וועגט לייט, בעלי בתים בשעת זיא פֿלעגן גיין אין מרחץ. „דיא פֿינפטע היטעל וואַר דיא דאָגאָו קע אָדער אַזי-ער היטעל. פֿון פֿאַרינט זיא אויס גיוועהן ווי אַשטריי-בעל, פֿון הינטען וויא איין קלאַפּאָווע היטעל. פֿון פֿאַרינט האָט זיא גיהאָט אַגאַנקעס, און הינטען צווייא קלאַפּעס אָדער אויערין. די וואַלינער רופֿען דאָס חצי שאַבעתיל. און דער חצי רב, וואָס וואַר דער גועסטע גלייכווערטיל זאָגער, האָט דאָס גערופֿן מתושלחס היטעל³... אין אַזוי אַ היטעל פֿלעגן צו גיין בעלי בתים גבוהים, סוחרים, פֿאַדראָד-ציקעס און דאָס גלייכן. זיא וואַר אַסובילגע, זיא פֿלעגט קאָס-טן גאָר דיא געלט.

דיא קירונער פלעגן אין אלע דיזע היטלען אָן שפּיגעווען
 אלערליי האָר פֿון אלערליי באַשעפעניש. ניט איינע פֿון זייא
 האָט גיטויגט אין אַרעגן, אין אַשנייא, אויך ניט אין אַפּראָסט.
 פּשיטא שוין ניט אין דעם טאַג, ווען עס האָט גישינט דן זון,
 דען וואָס נאָך אין דער וועלט שאַדעט אַזו פֿוטער וואַרג,
 וויא זון שוין, בפרט ווען זיא איז נאָך צו גיטרייכט. דיא היט-
 לען האָבן מער ניט גיטויגט נאָר צו גיין אין שול אַרײַן, אין
 בית המדרש, אַרויס צו האַפּן זיך דיא לבנה מחדש זיין אַדער
 אויף אַ תּנאים גיין, אַדער אַ חזן גיין זעהן, מקבל פנים זיין,
 אַדער גאָר יום טוב ביטען. דאָס האָט זיא גימווט
 זיין צו גידעקט מיט אַאַאַצילקע אום זומער, דאָס עס זאָל
 איר ניט שאַדן דיא זון, איז אים ווינטער, דאָס עס זאָל איר
 ניט שאַדן דער שנייא.

ר' שמאיע האָט גיהאט אַדע פֿינף היטלען... אַנאָן
 זומער זענן זייא אלע גיהאנגען ביי זאמען אויף דער וואַנד
 צו גידעקט מיט אַ שפּיגען גיוועבע. דען ער האָט זומער גי-
 טאַגן אַקאפעליש. קאפעלישען וואַרן דאמאלס צווייטערלייא.
 איינערלייא, וואָס עס האָבן גיטראָגן יונגע לייט. דיא פּאַרמע
 וואַר אַ הויך קעפּיל מיט אַ ברייטע ראַנד. אונ דער אַנדערער
 סאָרט וואַר אַ קעפּיל אַ פיצינקעס, קאליכדיג, וויא אַ יאַר-
 מעלקע, אונ דער ראַד וואַר ברייט וויא אַפּאַראַסאָליניק.
 שוואַרצע שנירלעך וואַר דורך גירוקט דורך דעם קעפּיל אונ
 דורך דער ראַנד, דאמיט דיא ראַנד זאָל ניט הענגען איבער
 דיא אויגען. ערב תּשעה באב האָט מען דיא שנירלעך אַרויס
 גיציגען, און דער קאפעליש איז אַראָפּ גיהאנגן ביז דיא אַקס-
 לען. נון פֿאַר שטייט זיך זעלבסט, דאָס אונזער גוט יום טוב
 ביטער האָט גיהאט אַ קאפעליש פֿון צווייטען סאָרט.

דיזער גוט יום טוב ביטער האָט גיהאט איינע מאָרענע
 זופּצע אין קוויאט ען, וואָז ער פלעגט איר מער ניט צו גי-
 צען וויא אום יום טוב. זיא וואַר זייער אַלט, אָבער דאָך גאַנץ
 דער בוזעס וואַר בעלייגט מיט געבלימטע פּאַסעמאַן אונ האָט
 זיך פֿאַר שפּילעוועט מיט זילבערנע האַקן. אונ דאָס גלייכען
 וואַרן אַזו, דיא אַרבעל. דיא קעשעניס וואַרן ארום גענייט
 מיט רימען, כדי זייא זאָלן זיך ניט רייסען פֿון דיא בוטעל-

קעס בראַנפֿין, וואָס ער פֿלעגט אין זײַא אַרײַן שטעקן, בשעת ער פֿלעגט גײַן גוט יום טוב בײַטען. זײַא וואָר אונטער גײַשלאַ-גן מיט באַרכענט מיט געלע פֿאַסן.

„נון, מיין טײַערע לעזערין, קען איך דיר געבן דער צו נאָך באַרזש זײַנע שײַך אונ זײַן דעליע...“

„זײַן דעליע איז געווען וויא מען זאָגט אַמעסער אָן אַשטיל, וואָס עס פֿעלט דער קלינג. דען זײַא וואָר אַצורײַסענער אונטער אונ אויבער שלאָק. זײַא האָט אין זיך געהאַט אַלערלײַא שטיקלעך וויא איין חלה טײַשטיכעל: זײַא וואָר גילאַטעט מיט שטיקלעך גראַדטער, אַטליס, הײַזען צײַג, לאַסטוק, דײַבעט, קי-טינג, מאָרע. דײַא טאַשמעס וואָרען האַיועלנע אונ רעכט שמו-צײַג.“

„זײַנע שײַך וואָרען זײַער גרויס, אַלט, גילאַטעט, אונ זײַא וואָרן נײַט גערײַנגט פֿון פֿראַנצײַז אָן. ווען ער וואָלט זײַא נײַט גײַוואַרפֿען עפֿטער דער ווייב אין קאַפּ אַרײַן, וואָס דורך דעם פֿלעגט זיך דײַא בלאַטע פֿון זײַא אָפּ צווא שאַקלען, וואָלטען זײַא גײַווען אַזו דײַק אונ גראַב, וויא קאַזומס פֿאַנ-טאַפֿעל“ (17—23).

„יום טוב אין דער פֿריא נאָך דעם דאַוונען פֿלעגט מען איהם צווא זעהן, וויא ער גײַט אין זײַן ליבע זופעצע, שטרײַ-מעל, דעליע איבער דײַא גאַסן אונ מאַכט גרויסע שפּרײַזען...“ (ו' 25); „איז אָבער גײַווען איין רעגן, איז ער גײַנאַנגען דײַא פֿאַלעס פֿון דער זופעצע פֿאַר קאַשערט מיט דײַא פֿאַסקע-וואַטע באַרכענט אַרײַס. דײַא דעליע וואָר אום גײַקערט אונ פֿאַר דרײַט אונטער דעם אָרעם. דײַא געדאַפֿעלטע לאַנגע רע-מאַנישע פֿאַרצײַלע, וואָס וואָר בײַא איהם דורך גירוקט דורך זײַן גאַרטעל, אונ האָט גײַגרײַכט בײַז דער ערד, וואָר פֿאַר-שלוהפערט בײַז דײַא קנײַא. דאַן איז ער שײַן נײַט גײַנאַנגען, נאָר גילאַפֿען...“ (ו' 26).

סענרעד. — אַ לעבונג אָף דײַן קופּ, ווי דײַ וואַרשעווער יידענעס בענטשען, דאַנקענדיק פֿאַר אַ טובה. הײַסט מײַך פּשוט

מחיה געווען — געפֿענט דײַ אויגען, וואָרען עס הײַט זיך מײַר שײַן אָנגעהײַבען מײַשען דער מוח.

קלמן. — קלאָרער געוואָרען אַ פֿאַר זאַכען, סײַוואָר?

וויט ר. — דער ליטוואק אין וואָל: נען
(ווינע 1870):

ר' מענדעל שוסטער, וואָר גיקלידעט וויא איין רעכטער בטלן, דאָש הייסט אין אַזופעצע מיט אַברייטן זיידען קיטיענעם גארטיל, אין אַקאַפּעלוס, וואָש וואָר מיט אַקליין קיטי ליכדניקעס קעפּיל אונ מיט אַברייטן ראַנד, וואָש באַפּעסטניגט צום קעפּיל מיט שוואַרצע שנירלאַך, אונ דער צוא נאָך אין איין קעמעל האָרענע דעליע" (ו' 12). — די באַלעבאָסטע זעלבסט" איז „געקליידעט זייער ריין, אין אַטייערע פינדע, אין בורלאַנטענע אורנינגלאַך" (22). — דעם ליטוואַק הובען „אנגלאַך... גיצופט פאַר זיין חצי שבתיל (ראַגאַפּקענע היטעל)" (23); צו דער חופּה טוט ער אָן „זינע שבתדיקע בגדלאַך, דא שטרימעלע, אַ וויסע העמד" ... (24)

ר' טריטעל דער קליינשטעטעלדיקער
נגיד" (ווינע 1872):

„נעם איך מיר דא פרייהייט צו דאבאווען דאָ צו דער בעשרייבונג פון דיזעס ר' טריטלען נאָך אַרטיטע זאָר, אונ דאָש איז זיין קליידונג, דען דא קליידער זיען אימער איין טרייער שילד (זנאק) פון זייער טראַגעדיס ראַלע, וואָס ער שפּילט אויף דער וועלט טעאטער אָדער אויף דעם לעבענס בינהע (שצענע), אפילו בומן הוה, וואָש מען גייט אָן גיטאָן טייך (אזו), למשל, דער, וואָש איז נור איין שייף ועייל אונ שייף ונפיק (אריין אונ ארויש גייער) אין בית המדרש, גייט ניט אין לאנגע מייטקעס אונ טראַגט לאַנגע קליידער, איין היפך פון איינעם וועלטליכן, וואָש טראַגט קורצע קליידער און לאַנגע מייטקעס; איז ער נאָך אַשטיקיל למדן, טראַגט ער אַ היטצע אָן אַקאזעראַק; איז ער אַרעכטער למדן, טוט ער זיך אָן אין אַטלעס אום שבת, אונ אזו אויך ווער עס האַלט זיך נאָר בכלל שיינער איד, גייט אלץ נאָך אין זיידען צייג, אונ דער צו נאָך אַנאָיטעל פאַר גנבעטערהייט), אונ פּשיטא שוין דאמאָלס, אַלס מען איז נאָך גינגאנגען גיקליידעט אידעש, וואָש דאן האָט יעדער פאַלב אונ יעדער קניין אין בגד געמאַכט אַ גרויסן אונטער שייך צווישן אַלער האַנד מענטשן. אויך וואָר איין גרויסער אונטער שייך צווישן איין אַזיער היטיל

טרעגער און צווישן אַ ח א ב א ד נ י צ ע טרעגער, צווישן
אין קו בע טרעגער און אין דע ל י ע טרעגער.

„דיא גרעסטע ראָלע אָפּער האָט געשפּילט אונטער דיא
איִדעשע קליידער גראַדע דאָש קלענסטער בגד, און
דאָש וואָר דער גארטעל. ער וואָר דער ריכטיגער גראַ-
דען צייגער פֿון דער הייסקייט אין איִדעשקייט, וויא דער טהער-
מאַמעטער איז דער ריכטיגסטע גראַדען צייגער פֿון דער הייס-
קייט אין דער לופט, נור מיט זיינעם שטייגער, דאָש דיא לופט
הייסקייט האָט געשטיגן, און דער גארטעל פֿלעגט נור צו ציי-
גן מיט זיינעם זינקען, דאָש דיא היץ פֿון דער פֿרוֹמקייט האָט
געשטיגן, דען וואָש נידעריגער מען האָט גיטראָגן דעם גראַ-
טעל, וואָר עס אַלץ מער בעווייזט, דאָס מען איז פֿרימער, און
וואָש מען האָט אים גיטראָגן העכער, וואָר עס אָבעווייזט, דאָש
מען איז אַלץ מער וועלטליכער.

„רבינו פֿלעגן אים צו טראָגן דאָהער אונטער דעם
נאָפּעל; פעלי בתים לומדים גראַדע אויף דעם נאָפּעל; יונגע
לייט לומדים אין עטוואָס אַפּער דעם נאָפּעל; וועלטליכע
האָפּן אים גיטראָגן שוין אונטער דעם הערצע; אויש גילא-
טענע האָפּן אים שוין גיטראָגן אַפּער דאָש הערץ.

„נון, אונזער ר' טרייטעל האָט גיטראָגן דעם גארטעל
אויף דעם גארטעל, דאָש הייסט וויא אַפּאלעפּאָט אַנרוישער
למרן, דער צו נאָך זייער ברייט, איז אים דער וואָכן פֿון זיי-
דענק טייא און אום שבת פֿון קאַמלעט. דער ציא נאָך איז
ער גגאנגען אין שך מיט ווייטע זאָקן, אין אַ זופּעצע מיט
האָקן, אין אַהיטל אַהאַלבע לבנה, וויא אַפּשרה גשמה
(ז"ו 16—18). — „און ווייל ער האָט זיך שוין ווירקליך
געהאַלטן פֿאַר דעם באַלעפּאָס פֿון דעם שטעטל, פֿלעגט ער
זיך שוין ערלויבן גיין אין גאַס אין אַשלאַפּראָק, און אזו
אויך צו קומען אין בית המדרש אָדער אין שול אין דעם“
(ז' 19).

„חיציניקעל אַ לייך“ (וויל, 1887) 18: „נון וואָר שוין
דאן אונזער חיציניקעל אין דיא ערשטע מדרגה, ער איז גי-
שטאַנען אין שידוכים, דער מויציטער האָט געהייסן, און מען
וואָל איהם מאַכן אַוועצע מיט פּאַשעמאַן, מיט געשפּילינעטע.

ארבעל. ער האָט איהם אָהן גיטאָן און איין טלית קטן, און האָט איהם אויס גיטאָן דעם האַלדוטוך, און האָט איהם אָהן אָנגעטאָן אַדעליצקע מיט לאַנגע אַרבעל מיט טאַשמעס און האָט איהם איין ביסעל דעם רוקען אויס געקרימט, דיא פּאָר אַוּס געצויגען און דיא היטעל און האַלבען קאַפּף, דען ער האָט שוין גוט געוואיסט דעם אוביאָר פֿון איין בחוריל, וואָס ער איז איין קאַנדידאַט אויף אַ שידוך צו טאָן...

ע ו ר צ י נ ק ע ס א ו נ ד י א צ י ג (וויילנע 1868):

„אַקערסט געמאַכט אַמזיזה, די וופּעצע מיט די האָקען אָגע-
שפּילעט“... (ז' 12). — „ער האָט געקענט אויס שטעלען גאָר
אין אַקורצע צייט דרייאַ אַנדערמס אין מזרח וואָנט פֿון גרוי-
טען בית המדרש אוּפּאַלנע פֿאַרמע, דאָס הייסט מיט פֿינקסענ-
פּוטערס, וואָס וואָרען מיט לאַנגע אַרבעל, מיט טייערע שו-
בעלנע היטלען קיילעכדיקע“... (10).

ד י א ק ר ע מ ע ר ק ע ס (וויילנע 1865): „ר' הושיע

אַליין איז זיך גיוועסן אין זיין שלאָף צימער, און
איין טלית קטן גונ און איין שטריימעל אָן גיטאָן, און
האָט זיך גיוואָנט הושיענא רבעדיקע זאַכן“ (12). — „איז
אַרזין גילאַפֿין אין שטוב מיט אַגרויס לאַרעס און גע-
וויין איין יונגער מאַן פֿון אַיאָר צווייאַ אַדער דרייאַ און צוואַנ-
ציג, בלייך און ציא שראָקין, אָן אַהיטעל, אָן אַגאַרטעל“
(24). — „האָט זי אים צו געוואָרפען דעם קיטעל מיט דער
יום כּפור היטעלע... צום אומגליק, אָבער, האָט געפֿעלט דער
יום כּפור גערטעלע, דען גאָלדע מינע האָט אים געניצט אַנאַנץ
יאָר פֿאַר אַסגולה: זיא וואָר מעוברת און האָט אים געהאַלטען
אַרום געבונדען אַרום זיך, און ווייל איצונד וואָר ער נישט צו
געפּינען, האָט זי אים צו געוואָרפֿען אַשלייער“ (49) —
„זיא וואָרין געקליידעט גאַנץ פּראָסט, אָבער מיט גרויש
גישמאַק. זיא האָבן נישט גיהאַט אויף זייערע העלדוער קיין
פּעריל, קיין בורלאַנטען, קיין גאָלדענע קייטן, נור זייער לייכטע
זייערע פּאַציילקעס. דאָס גלייכין האָבן זיא גיטראָגן אין
זייערן אויערן: נור קליינע גאָלדענע רינגעלאַך, קוים האָט מען
נור באַמערקט אויף זייערע ציכטיגע פֿינגער דעם ציטערענדע,
שיין פֿון איין רובּין אַדער פֿון איין טאַפּאַן, וואָס וואָר איין

ג'פאסט אין איינעם קליינעם גאלדענעם פינגערלי, וועלכער עש
האָט זיך אָבער באלד ווידער פֿאַר דעקט מיט דעם שניי־
ווייסן שניפֿטוך, וואָש אין זייערע הענד, וויא עש פֿאַר דעקט
זיך דער שיין פֿון איין גלענצענדען שטערליין מיט דעם
שלייער פֿון איין לייכטן וואַקען. דען דיא איידעלע מיינדען
און פֿרויען פֿון דאָמאָהליגער צייט האָבן שוין דאָמאָלס
זוכל ג'האָט אויש צוא מיידען דעם אַזאַיאַטשען (צינגינסקען)
פּוין, דאָש הײַנט דיא פּערזל, דיא בורלאַנטען, דיא גאלדענע
קייטן, וואָש עש פּוצען זיך אין דעם אויש נור די
פּראָסטע האַלב רייכע פֿרויען, וויא איינע פּופּע (לאַלקע), און
שלעפּין זיך אין דעם אום אויף דיא גאַטן, גייען אין דיא שו-
לען, און אויף חתונות, און אין גיזעלינגשאַפּטען, און זינא זע-
הען אין דעם אויש, וויא דיא האַנדעלענדע פֿרויען, וואָש טראַ-
גין עש אויף זיך מער צום פֿערקויף אַלס צום פּוין" (34). —
גאלדע מינע האָט זיך אָן געטאָן אין ווייס זיידענע קליידער,
וואָש וואַרען געווינקט (אוישגעניט) מיט גאלדענע און זיל-
בערנע בלומען. אויף איר קאָפּ האָט געפֿלימערט (געפֿלאַטערט)
איינ פֿלאָר, וואָש וואַר בעזייט מיט גאלדענע און זיל-
בערנע פּונקטען. זיא האָט דאָן אויש געזעהען וויא איינע ווייסע
לילע (ווייסע רויז), וואָש איז בעשפּרינקעלט מיט דעם מאַר-
גען טויא, וואָס איז בעשטראַלט פֿון דער קוים אויפגייענדע
זון... מיט דער אַנדערע האַנד, אין וועלכער זיא האָט געהאַל-
טען איין ווייסע באַטעסטע נאָז פֿאַציילקע, וואָש וואַר בעזוימט
מיט איינעם גאלדענעם פּרענג, האָט זיא נעשטילט און געוויסט
א:הרע טרערין" (48).

רױזע פֿינקעל דיא בעל אכסניעטע
(וויילנע 1874):

„ער גייט געקליידעט וויא אַ ייב אין לאַנגע קליידער
מיט אַטראַסצענע... ווען מען שמעקט טאַבאַק, האַלט מען שוין
אויך איינע נאָז פֿאַציילקע, אום זומער אין האַנט לעבין דיא
טראַסצינע, אום ווינטער אין קעסענע פֿון דעם לאַנגען פּוטער-
נעם פֿאַלאַטאָן... און לאָזט זיך זייער אָפּט זעהען שבת בייא
טאָג און יום טוב פֿאַר נאַכט אין טויער פֿון הויף אָן געטאָן
אין אַשלאַפֿראַק פֿון מאַטעריע און וואָגט זיך דער מיט אַרויס

זעלבסט אין גאס, און ווער רעט שוין אין איין נאָהענטע קלויז, גלייך וויא ער וואָלט געווען איין וועלט בירגער" (58). —
 „עפעס איין מין ירושלמי אָדער איין ארץ ישראל בעקעל, דאָס הייסט אזו איין שנאָרער, וואָס גייט אין אַברייטען לאַחמאָן מיט איין ברייטען גארטעל און אין אַהיטעל, וואָס איז פאַהאָדזע צוואַ איינעם טירקעשען פעס" (11). — „אזו ערלויבט זיך אַפֿט מאַנכעס מינדען, אַקרעמערקע, אָן צו מעסטען געאַרבעטע גאַט-קעס איינעם יונגען העררען בייאַ אים אין שטאַנציע, דען וואָס טוט מען ניט צו ליב פּרנסה" (13).

„דער אונצייטיגער בעזוך" (וויילנע 1878):
 יידישע פֿרויען, געקליידעט גאַנץ גראָטעסק לעכערליך, זיינען בעהאַנגען מיט שמוק (צירונג) גאָר איבער דיאַ מאַסען (אָן אַ שיעור), טראָגען צווייערלייאַ אַוירינגלעך, איין פֿאַר אין דיאַ אויערען, דיאַ אַנדערע פֿאַר אָנגעצעפּעט אַביסעל העכער אָן דיאַ ציפּקעס; דער האַלדז איז פֿעהרעאַנגען מיט גאַלדענע קיי-טען ביז דער פּאַסניצע, מיט שווערע אַיבלען, מיט בינט פּע-ריל, מיט שניר קרעלען, מיט שניר ברוסטן, און זעהען אַלזוי אַויס פֿיל מעהר אַלס איינע אַויסגעפּוצטע דאָקע (פֿיגורקע), וואָס איזט אַויסגיטטעלט אַלס שילד (זנאק) אין דעם פֿענסטער פֿון איינער בודע (קראָם), אום צו צייגען, דאָס דאָרט איזט צו בעקומען דיזעס אַרטען סמוק (צירונג), אַלס איינע הייז פֿרויאַ אָדער פֿרייאלייך פֿון שטאַנד" (5). — „עס איזט אַריין אין שטוב אַיונג ווייביל אין אַשוואַרצען צו הייאַ (אויבער מאַנטעל) מיט קעץ בעלייגט" (47). — „עס ליגט אין שעפעט צעהען שטיקלעך לייזענט, פֿינף סאַק טיילקעס, און מעהר אַלס פֿופֿציג פֿאַר וואַלענע מיצקעס און זאָקען" (49).

„דער פּלעט אויף שבת" (וויילנע 1872) 3: „אין יענער צייט, אַזוי וויא אַרום חנוכה, אין דעם יאָר טויענד פֿינף-הונדערט, איז גיקימען קיין מעץ פֿרייטיג, פֿאַר נאַכט אַיונגער מאַן פֿון אַיאָר פֿיר און צוואַנציג, אָנגעטאַן אין אַליזענטען לייבשטערדאַק (קאַפּטען) מיט אַליזענטען קלומיק אויף דיאַ פּלייצעס".

„דער אידישער שטודענט יוזעף סעמעניצקע" (וויילנע 1872): „יעדער באַזונדער ברויכט צוואַ האָבן איינעם סאַמעטע-

נעם מאנטיל, און דער צוא נאך דרייא פילץ טוכענע" (4). —
 „עטליכע איילין לייזענט אויף אפאר שטאנען" (6). — האָט
 מיר גיקויפט אַנציע היטעלע, האָט מיר געלאָזט מאַכן אַפּאַר
 היילואך, אַפּאַר שטיוועלאַך" (8). — „פלעגן מיר זייער אַפּט
 אויש צוא העלפּן אין אַפּאַר שטיוועל, מיטקעס" (11).

„א יינע פערדריינעס" (ווילנע 1873): „דער
 צו וואָר זיא געקליידעט אין זייער טייערע קליידער... און האָט
 גיטראָגן אויף זיך זמוטען פעריל און עטליכער לייא פאַר
 אוירינגלאַך און אַזו פּיל פּינגערלאַך צו צווייא צו דרייא אויף
 יעדען פּינגער" (39).

„בן יחי"ד": „פערקאסערען דיא פאלע פון דער קאפּאָטקע"
 (13). — „זעלבסט איינע באַד וועסערין, אַשנינקערקע צירט
 זיך מיט פעריל, מיט בורלאַנטען; אין שאַמעט קליידען זיך
 מאַרק ווייבער" (38).

סענדער. — אין אַוט איז פאַר אונדז דער וואַלפּיש פּון
 דער יידישער ליטעראַטור...

קלמן. — שלום-יעקב אַבראַמווויטש, המכונה אי"ש,
 המכונה מענדעלע-מזכר-ספרים...

אין דער ערשטער רעדאָקציע פּון „ווינטש פּינגערעל",
 געדרוקט אין וואַרשע, וואַרשיינלעך אין יאָר 1865, באַגעגע-
 נען מיר אַף ז' 513 :

„פלוזלום עפענט זיך אויף דיא טיר, און עס געהן אַרײַן
 ניין מענטשען. דרייא שטאַרק אַלטע, אין ראַצעמאַרענע זופּעצ-
 קעס. איינער אין אַ גאַנץ לאַנגען טייליק פּון מאַרע-אַנטיק מיט
 אַ טייערען ספּאַדיק אַשפּיציאַסטען. נאָך איינער אין אַטשומער-
 קע מיט אַלעדערנעם בייא גאַרטיל, און נאָך איינער, עפעס
 אַזוי וויא פאַר שלאַפּען, מיט אַגראָבע רויטע נאָז, אַנגעזעטצט
 מיט רויטע בלאַטערען וויא ווימפּערליך, און האָט ניט געקענט
 איינשטעהן אויף דיא פּיס. די אַיבריגע דרייא זענען געוועזען
 אַנגעטוהן עפעס ניט אַזוי וויא מאַנזבילן, ניט אַזוי וויא וויב-
 ליק, פאַרענט ברוסט טיכליך מיט פליטערליך, הונטען קליינע
 פאַרטויליך" ..

אין אויסגאַב פּון יאָר 1888 — 1889, געדרוקט אין

שלום-עליכם'ס, פולקסביבליטעק, זעט דיאייגגענע שטעלע אויס
אזוי:

...עפענט זיך פלוצלים דיא טהיר, און עס קומען אזוי
ניין פארשוניען. דרייא גרייז-גרויע אין ראצעמארענע זיפעצעס,
אינער עפיס אין א מין האלאט מיט טראלדען, דיא באַרד
צוקאשמעט, און אויפן קאפ א הויכער, שפיצסכער ספאָדק.
נאָך אינער אין א מין סוויטקע, אָדער א טשומערקע, מיט א
לעדערנעם בייגארטעל, דאָס פנים בעוואַקסען מיט א וואַלד
האַר. און נאָך אינער עפיס אזוי וויא פאַרשלאָפֿען, מיט א
גראָבער רויטער נאָז, פֿול אָנגעזעצט מיט בלאָטערען, וויי-
פערליך, און האָט נישט געקענט אינשטעהען אויף דיא פֿיס.
דיא איבעריגע דרייא פאַרשוניען זענען געווען אָנגעטאָן עפיס
טערקיש, פאַרענט ברוסט-טיכליך מיט פֿליטערליך, הינטען קור-
צע פֿאַרטיכליך, נישט וויא מאַנסביליך, נישט וויא ווייבער...
(I 534).

נאָך אין דעמאייגענעם אויסגאַב: ג ד ל י ה-ה ע ר ש „האָט
געשטשאַבעט התמונים, קאפּאָטעס, היטלעך, ווייבערשע קלייד-
ליך, ייפּעס, יאמפּערקעס“ (ו' 13). — „איך געדענק נאָך, וויא
היינט, ... זיין יארמילקעלע, זיין שפענצעריל, און ליבסערדא-
קיל...“ (32). — „מאַנסביליך אָהן קאפּאָטעס, אין דיא איינע
טלית-קטנט, ווייבער צושפּילעט, נאָר אין דיא אונטערשטע
קליידליך...“ (45). — „הערשעלע שפּילעט-אויף געהענדיג דאָס
קאפּאָטקעלע“ (II 14). — „דער טאַטע איז שײן געווען אָנ-
געטאָן אין דיא וועג-קליידער: א ציצען, אָפּגעפּליאַקעוועט הא-
לאַטיל..., אויפן קאפּ עפיס א מין אָפּגעפּאַהרען שטאַרק צו-
קנייטשט מיטצעל...“ (II 16). — „הערשעלע מוז נעמען „אויפן
קאפּ דעם טאַטענס איין אלט היטעל, עפיס א מין קאַטערויכע...
אן אַרומגאַרטלעך זיך מיט א קרייכע“ (II 16). — „טריינע-
סאָסיל נעהמט זיך וויזען איהר גוט, צולינגט איהר קרעמיל:
שטיוולעטליך אויף קנעפעליך, איין קליידיל, דאָס אַנדערע גע-
נייעט נאָך דער לעצטער מאָדע מיט שליאַרקעליך, א זיידענע
פעלערניקע אויסגענייעט מיט גראַנאַטליך, א קאַפּטעלע, א שבת-
דיגען בורנאָס מיט קוטאַסען“ (II 29). — „אויף זיין קאפּאָטע
האָט זיך נישט געפּונען קיין שפּריינגעלע... זיין שוואַרצע סא-

מעטענע יארמולקע איז געווען פֿריש, פֿיין אָהן פֿעדערען, נישט פֿאַרשמאַלצטעוועט" ... (II 39). — באַ דער זורגבאַנק .. „אַ קאַ-שע פֿון משונה-ווילדע מאַדניצעס, מיטטעהנס-געוואָנט: שמאַטעס, לאַטעס, צוהאַקטע ייִפעס .. אַגעבלאַקעוועטע, אַפּגעפֿאַהרענע, פֿלומר'שט נאָך דער מאַדע גענייטע קליידליך, ווילדע קרינאָלי-נעס, מגוש'דיגע שטיוועלעטליך אויף היכע, אויסגעקרימטע קנעפֿעליך" ... (II 82).

דאָס קליינע מענשעלע" (ווילנע 1879): חדר-קינדער גייען אין שפעצערס און יארמעלקעליך (ו' 25). — אונטער לייזער דעם שניידערס הענט „פֿלעגט אַ ייִפע מגולגל ווערען אין אַ שלאָפֿראַק, אַ שלאָפֿראַק אין אַ קאַפּאַטע, אַ קאַפּאַטע אין אַ קליידעל און אַ קליידעל אין אַ קינדערס ליי-בעל" (28). — דאָס קליינע מענטשעלע איז „שטענדיג געגאַנגען אין אַ שמישען מיטצעל, סיניא ווינטער סיניא זומער אין די גרויסע היטצען" (50). — „אַ געשפּיקעוועט יודיל אָהן אַקאַ-פּאַטע, נאָר אין אַ פֿערלאַטעט לייבעל, פֿון וועלכען עס האָבען אַרױס געקוקט שטקליך פֿאַרשמירטע ציצית, וואָס האָבען זיך געבאַמבעלט אויף דיא קניע, און אין גראַפֿע תּחתונים מחילה מיט גרויסע מגוש'דיגע שטיוועל" (81). — „ייִג מיר אַרײַן אין קלומעקיל אַהעמד מיט דער שבתדיגער קאַפּאַטע" (83). — „קױם איז דאָס ווייבעל אַרױסגעגאַנגען, האָט דיא שמשטע זיך אַרײַן געחאַפט, אָנגעטאָן דיא ייִפע אויף אײַן אַרבעל מיט אַ ליילעך אונטערין אַרעם" (83).

„קיצור מסעות בנימין השלישי" (ווילנע 1878): „איז דיא שבתדיגע קאַפּאַטע אַ שטייגער איז צוהאַקט צופֿאַלען... מאַכט אויך ניט אויס, אַב? זיא איז פֿאַרט פֿון אַטלעס און גלאַנצט" (ו' 8). — „צוגעהאַלטען מחילה דיא אַפּגעשפּילעטע תּחתונים מיט אײַן האַנד און מיט דער אַנדערער דאָס קאַלעכ-דיגע געסטעפּטע פֿעלפענע היטעל" (12). — „אין גאַנצען האָט ער געהאַט אַ שבתדיגע אַטלעסענע קאַפּאַטע נאָך פֿון דער חתונה אָן, צוהאַקט צופֿאַלען פֿאַרענט אַ הינטען, און דער גע-לער אונטערשלאַק האָט אַרױסגעקוקט. ער האָט געהאַט פּראַוו-דע אַ אַ טולעפּיל, נאָר אונטען איז ער געווען אין גאַנצען אַפּגעבאַרעט" (20). — „סענדעריל איז געגאַנגען אָנגעטאָן אין

א ציצען האלאטיל" (30).

„ד? קלאטשע“ (אדעס 1889): א רחמנות פנימעל באקומט אזא „קאסטיום“: „...האָט ער מיך אין גאַנצען אָפּגעשוירען, איבערגעלאָזט אַ פּאַר שניינע פּאַות, מיר אָנגעטאָן אַ יאַרמילקע, איבען אַ גרויסען ספּאַדיק, אַ העמד מיט אַ גרויסען אויסגעלייגטען קאַלנער, פאַרבונדען מיט בענדליך אָהן אַ האַלזטיכעל, אַ לאַנגען טלית-קטן, קורצע שאַמענע פּליודערען, שיך אונ זאַקען, אַ לאַנגע אַטלעסענע קאַפּאַטע מיט אַ גאַרטעל אונ אַ טוליבעל פֿון פֿעה“... (122). — „ד? פֿורמע פֿון קהלישע דעפּוטאַטען“: „דער קאַמערדנער האָט מיך געשווינד איבערגעקעמט, אונטערגעשוירען דיא האָר, אויסגעצויגען דאָס בערדיל, אָנגעטאָן מיר איין אַנדער וועס-טיל, דאַכט זיך פֿון אַטלעס, פֿאַרשפּילעט העט ביז דעם האַלו, אַ קאַרטענעם סורדוט הינטען מיט אַ שפּאַלט אונ היבש לען-גער פֿון דעם פֿריהרדיגען אַווי, אַז דיא מאַיטקעס האַבען אונטען זיך אַרויסגעזעהען נאָר אויף אַ צוויי, דרייא פֿינגער. אויף דעם קאַפּ אַ סעריאָנע, אַ סטאַטעטשנע היטעל“... (121). — „ד? פֿורמע פֿון אַ קהלישען שרייבער“: „ער האָט מיך פֿאַרקעמט מיט אַ טשוב, אויסגעשמירט דיא האָר מיט אַ סך פּאָמאַרע, מוסאַטאַף, ציגעפּוצט מיט חכמות דאָס בערדיל, אָנגע-טאָן מיר דערנאָך אַ מאַנישקע מיט פֿיער קליינע מוטערפּע-דעלנע קנעפעליך אויף דעם האַרצען, אַ מאַנטנינען טיכעל אויף דעם האַלו, דערנאָך אַפּאַר געוונטע שטייוועל געקאָוועטע מיט אַסך אייוערנע שטיפטען, מחילה אַ פּאַר געווענטענע הייזען, יאָס זענין גיהאַנגען וויא דיא טאַרבעס, אַ קאַמלעטענע קאַמ-יעלקע אונ אַ סורדוט לאַנג ביז איבער די קניע, אויף דעם קאַפּ אַ קאַשקעט, גענעהט עפּיס מיט קונטצען“... (121).⁴

„דער פּריזוו“ (פּעטערבורג 1884): „חאַסקיל אָנגעטאָן שבתדיג, אין איין אַטלעסענע קאַפּאַטע אויף געלען אונטערשלאַק, פֿון איבען אַ בורנאָס פֿון לאַסטיג“ (ז' 71). — „דיא מוהמע מיט אַ ייפּע אויף איין אַרבעל, אין פּאַנטע-פּעליך“ (40). — „העצקען מוהמעניוס זיך אין ייפּעס“ (41). — „דיין וויקטאָריע איז אַ יודענע מיט אַ יאַמפּערקע“ (30).

סענדער. — דאָ פאָסט זיך יעקב די נע זון.

ק'רמן. — „אבן נגף אָדער אַ שטיין און וועג“ (וואַרשע 1890): „דער רבי אַליין איז געווען אָנגעהויבן אין אַ וויסער אַטלעסענע קאָפּאַטע, אַ טהייערע סאָפּאַל שטריו-מעל אויף זיין וויסען קאָפּ“ (ו' 170); „יונגעלייט... אין שיך אונ אין וויסע זאָקען... יודען דיקע אינ פֿעטע, איינ-געדעקטע אין אַטלעסענע קאָפּאַטעס. אונטערגעאַרטעלטע דיקע בייכער — מיט ברייטע זיידענע גאַרטלעך“ (170). — ר' ש-י-מ-ע-ל-ע-א-יז „אויסגעפּוצט אין בגדי מלכות“: „אַ אַלטער טוכע-נער וואַטאָווער מאַנטעל איז נור אויפֿגעהאַנגען געווען אויף זיינע פּלייצעס אונ די אַרבעל האָבען אומגעשוואַמען אין די לופֿטען פֿון בייִדע זייטען“; ווען ער האָט „דעם מאַנטעל פֿון זיך אַראָפּגעוואָרפֿען, איז ער געבליבען אין זיין גרינער לאַסטִנגענע קאָפּאַטע מיט אַ פּאַר שוואַרצע וואַלאַטלעסענע אַרבעל, אויך זיין נייע היטעל האָט כמעט אַזאַ פּנים געהאַט ווי די קאָפּאַטע, וואָרום... פֿאַר צוויי גילדען האָט דער קירוי-נער איהם אַריינגערקט אַ היטעל פֿון עטליכע שטיקער געני-צעוועטע געוואַנט, וואָס האָבען די מראה געהאַט פֿון זיין קאָ-פּאַטע און פֿון זיינע אַרבעל“ (152). — באַהיילען זענען „די טישען, שטוהלען אונ פֿענסטער פֿערלענט מיט בגדים, פעל-צען אונ פּאַלטעס“ (88). — „זענען אַריינגעקומען רחלעס צוויי ברידערלעך... מיט זייערע סאַמעטענע קאָסטיומלעך, מיט זייע-רע שענע קאַפּלושעך“ (75). — „איהר אַ וויסע געהאַפּטענע מאַרגען יאַקע דערלאַנגט“ (162). — פֿינגע טראַגט אַ „צעפּציק“ (38).

סענדער. — ווער אָף דער צייל?

ק'רמן. — משה-אַהרן שאַצקעס, געבוירען אין קאַרלין 1825, געשטורבען אין קיעוו 1899.

„דער יודישער פּאַר-פּסח“ (וואַרשע 1881): ערב-פּסח האָט דער עולם „זיך אָנגעהאַן נייע העמדער, אונ נייע פּלו-דערען, מיט נאַייע לייבצודאַקעס, נאַייע שיך אונ זאַקן, אויך יאַרמילקעס שפּאַגעל נאַייע“ (107). — באַס סדר גייט מען אַ קייטלע „איבערן קאַפּטען“ (110). — „אַ וואַסער טרעגער

מיט איין אָפגעגאַלטן קעפּל, נאָר צוויי גאַנץ לאַנגע פּאָז
טרעסלין זיך אויף בירדע זייטן, אָהן אַ היטל אויף דער יאָר-
מילקע, אָהן אַ קאַפּטען, נאָר אין אַ לאַיינענטענעם לאַנגן ליבצי-
דאָק, מיט לייווענטענע פּלודערין, אַ פּאָר שקראַבעס אויף דיאָ-
פּיס... לויפּט. ; אַסאַך בחורים קליינע אונגרויסע, אין דיאָ פּאָ-
טערס שטריימלין... בעלייטן איהם (135) — „דיאָ באַלעבאַסטע
שטעהט בייאַ דעם אַיווען, דיאָ קאַפּקע פּאַר קאַשערט“ (71).
„בני דער פּוֹן דער ליטאַ“, געדרוקט אין שלום-
עליכמס „פּולקסביליטעק“, באַנד I (קיעוו 1888): „אָנגעטאָהן
די מלבושי שבת, ס'הייסט אַ שטריימל, וואָס זי האָט שוין אַ
פנים געהאַט ווי אַ שאַרף-שטיין, פּוֹן ווערך קריכט וואַטע גאָר
אָהן רחמנות, אונער נעביך האָט דער פּוֹן אויך געקליבען נחת,
אַז פּטור געוואָרען האָטש אויף איין טאָג פּוֹן דער קלאַפּאווע
היטל, וואָס זי איז געווען געפּאַקט מיט קלאַטשע אונגהייא...“
(166).

סענדער. — איך זע אין יענעם רענאַל יהודה-לייב גורדוּנס
„שיחת חילין“...

קרמן. — דערלאַנג אים, זיי מוחל, ס'איז דער וואַרשעווער
אויטגאַב פּוֹן יאָר 1889 — איך צייטן:

פלעגט ער אויסוועהן וויא ר' אליה,
דער משולח פּוֹן וואַלאָוען,
אן דער ראַצעמאַרענער דעליע (54).

געדינקט דיאָ שטריימעל,
וואָס האָט געהאַט ר' איזעל?
אַ סאַמעטענער ווערך,
בעזעטצט מיט עקלעך פּוֹן אַ מזועל,
וואָס מיר האָבען אַמאָל געטאָן אַ שטאַפּ
צווישען דיאָ גאַלעך אין טשאַלענטאַפּ,
איז דיאָ רביצען האָט זיך נישט אַנגעקוקט
איז האָט דיאָ שטריימעל אין טשאַלענט פּאַר ריקט,
איז דער רבי האָט נישט געהאַט קיין אַנדער מיטטעל,
געמוזט מקבל שבת זיין אין דער קלאַפּאווע היטטעל? (16).

צווישען די שטענדערס ווערד גערודערט —
וואָס איז דאָרטען פּאַר אַ ליטאַ?

די היטעל פארקעהרט, די האָר ציפּודערט,
די קאפּאָטע אויפֿען לינקען זייט... (44).

סענדער. — יעצט מוז מען אָפּאַכטען ש ל ו ם - ע ל י כ מ ע ן ...

קלמן. — קענסט באַ מיר פּוּעלען.

„סטעמפּעניו“ (געדרוקט אין ערשטען באַנד פֿון דער „פֿולקסביליטעק“): „אויף אַזאַ אָפֿן האָבען זיך גע- ווינשעוועט די ווייבער... און דענסטמאַל, בשעת ווינשעווען האָבען זייערע העלרזער פּערעל מיט די גילדיגע אויהרנינגלעך, מיט די פֿינגערלעך, מיט די בראַשען, גאַרגעל-קייטען און מיטן איבעריגען יודישען ציהרונג געשיינט און געבלישטשעט און גע- פֿינקעלט מיט פֿייער“ (4). — „אייזיק-נפֿתלי דרעהט זיך אַרום מיט אַ סאַמעטען קאַשקעטעל“ (7). — „מע טאַנצט שוין מחילה, אין אייגע תּחתונג; אייזיק-נפֿתלי שטעהט שוין אָהן אַ קאַפּאָטע מיט די ברייטע ווייסע אַרבעל“ (14). — „צום „שלייער-וואַר-מעס“ אין שוין רחלע געווען אויסגעשלייערט און אָנגעטהון נאָך דער לעצטער מאָדע פֿון „ר“ דור מעכאַניק דעם זשענסקי-שניידער“: אַ בלאַה-זיידען מלבוש, הימעל-קאַליר מיט ווייסע קרוושוועקעס און מיט גאַנץ ברייטע אַרבעל, ווי מע האָט דע- מאָלט געטראָגען אין מאָדעפּעווקע, וואו די מאָדע האָט פֿער- שפּעטיגט אויף עטליכע יאָהר; אויפֿן קאַפּ אַ בלאַה-זיידען טיכעל, אַזשורנע אַרבייט, אַזוי אז מע האָט געקענט אַרויסוועהן דעם גאַנצען שלייער מיט די צעפּ... נאָר פֿרעמדע צעפּ.. עטליכע שניידעלעך פּערעל אויפֿן האַלדו... אַ גרויסע גאַלדענע קייט, אַ בראַש, בראַסליעטען, פֿינגערלעך, אויהרענגלעך, — דאָס גאַנצע יודישע ציהרונג דער גאַנצער יודישער מאַיאָנטעק“ (19). — „דאָרט אויף דער גאַס האָט זי דערזעהן, ווי אַלע שבת, אויס- געצוואָגענע מיידלעך, מיט רייטע און מיט בלאַהע סטיינגעלעך אין די צעפּ, מיט רייטע, געלע, גרינע מאָדנע קליידלעך און מיט הענטשקעלעך און מיט נייע גלענצענדיקע שיך אויף סקריפּ-קעס... שענע בבורימלעך מיט די קאַרטעניע קאַפּאָטקילעך, מיט די לאַנגע הייזלעך און מיט די גלענצענדיגע דאַשקעס (קאַזע-ראַקלעך פֿון די שבת'דיגע קאַרטוולעך)“ (42). — „סטעמפּעניו ני יו האָט געחאַפּט אויף זיך דעם איבערראַק מיטן שטעקעלע

אין דער האַנד און האָט זיך געמאַכט אַ שפּאַציער מיט פֿרײַ-
 דער שוואַרצער איבער דער שטאָדט" (49). — סטעמפּע-
 ניו — „מיט אַ ברייטען שוואַרצען קאַרטו אויפֿן קאַפּ מיט
 אַ גלענצענדיגען פּאָדאַשעק (קאַזעראַק) אָנגערײַקט ביז די אוי-
 גען" (59). — סטעמפּעניו האָט „אָנגעטהון אַ הויכען קאַפעלייש
 נאָך דער לעצטער דאַמאָליגער מאָדע" (61).

„יוסעלע סילווי" (געדרוקט אין צווייטען
 באַנד פֿון דער „פּולקסביליטעק"): „די מלמדים אין די
 חדרים דעמאָלט וואַרפֿען אַראָפּ די קאַפּאַטע, בלייבען זיצען
 מיט די ברייטע אַרבעל פֿון דעם העמד און מיט די געלע
 טלית-קטונ'ס, דאָס האַרץ צעחראַסטעט, מע הייבט די יאַרמעל-
 קע און מע שוויצט ווי אין אַ באַד" (32). — „אײן איבערגעשראַ-
 קענער מיט אַ צעריסענער, צעפֿיצעלטער קאַפּאַטקע, האָט זיך
 יוסילע אויפֿגעהײַצן" (33). — „מיט אַ צעפֿליקט קאַפּאַטקע-
 לע" (34). — „די שטיוועליך אויסגעדריעהט און צעהאַקט, דאָס
 קאַרטוועקל אָנגעוואָהרען דעם קאַזעראַק מיטן גאַנצען פֿאַסאָן"
 (46). — „פֿערקאַטשענדיג די אַרבעל פֿון דער אַטלעסענער קאַ-
 פּאַטע" (62). — „אַ בחור'ל פֿון אַ יאָהר זעכצעהן-זיבעצעהן, מיט
 אַ לאַנג קאַפּאַטקעלע ביז דער ערד, און מיט אַ האַזען קאַפּע-
 לישעל" (77). — „יוסילע דערווייט פֿאַר זיך אַ לאַנגען טרוקענעם
 יודען מיט אַ קאַפעלייש און אַ נידריגע, גראָבע יודענע מיט אַ
 „מושקע" און מיט אַ שטערענטֿיכעל" (105). — „דאָס זיידענע
 קאַשקעטל, דאָס ליוסטרינען קאַפּאַטקילע און די גאַנצע הלבשה
 אויף איהם זינגט" (115). — „עס פֿליהען אַרײַן אפֿרים מיט
 מנשה'ן פֿונ'ם חדר... מיט קאַצענע טולופֿליך און מיט קיילעכני-
 גע גאַרעסענע היטעליך און מיט אַ פּאַפֿירנען לאַנטערנדיל אין
 די הענד" (131). — „שבת וועט זי זיך אַנטהון אין דעם זיידענעם
 קלייד, זיך אויסשלייזערען, נעהמען אויף זיך דאָס סאַמעטענע
 „מאַנטעל אויף שליאַמעס" (פֿיקסליך)... (146). — „אונטערפֿיה-
 רערס מיט זיידענע קנאַקענדיגע נאַקידקעס אויף די פֿלייצעס"
 (151).

„אַלע ווער ק" (קראַקע 1903). באַנד I: „ר' לייבוש
 מיט ווייסיס תּחתינים און מיט אַ יאַרמעלקע"; „אַ צוויי מנינים יו-
 דען מיט שמוישענע היטעלעך, מיט פּאַרוסינגענע קאַטולליך, מיט

יארמעלקעס און מיט סאמעטענע היטלען" (21); „אונזערע קליינשטעטעלדיגע קאסטיומען מיט די קיילעכיגע באראשקענע היטעליך אום זומער צייט" (15); „האלב צוריסען דאס קאפאט-קעלע פֿון הינטען גלייך ביז דעם קאלנער אַרױף" (25); „ליי-גען שלאָפֿען... אויף דער ערד, אויף עטליכע קוליעס שטרוי, מיט די באָרנעסליך צוקאָפֿענס"; „די ווייבער... צוגעדעקט מיט די קליידליך און מיט די שאַלעכליך" (26). — טוביה'ס ווייב גיט אים „אַ צעטיל, וואָס צייטל בעדאַרף האָבען צו דער חתונה: „מילא פֿון פֿאַוילע איז נישט וואָס צו רעדען. זי האָט נאָך נישט קיין פֿאַדעם גרעט, זאָסט זאָגען, אַ פֿאַר זאָקען אַפֿילו היינט מלבושים איינס אַ זייערענס צו דער חופּה און איינס אַ ווע-לענט אויף זימער, דאָס אַנדערע אויף ווינטער, און פּלאַטייעס אַ פֿאַר און קליידליך אונטערשטע, און מאַנטלען, וויל אײַך, זי זאָל האָבען צוויי: איינעס אַ באָרוס מיט קעץ אויף אײַך דער-וואָכען און איינעס אַ גוטען מיט שליאָמעס אויף שבת; היינט עפֿיס שטיוועליך, מיט קולקעס, שטאַלקעלע, אַ גאַרסעט, הענטש-קיליך, נאָזטיכליך, אַ זאָנטיקעל און די איבעריגע זאָכען דאָר-טען, וואָס אַ מיינל בעדאַרף האָבען היינטיגע צייטען" (153).

„אַלע ווער ק", באַנד II: „דער פעטער משה-אהרן אײַן אײַן אַלט קעצין חאַלאַטיל, מיט אַ וואַטאָווע יאַרמעלקע אויפֿן קאָפּ" (10). — באַ דער פּוּריים-סעודה: „גאַנץ אויבען אָן... זיצט דער זיידע רב מאיר... אין אַ לאַנגע זיידענע קאַפּאָטע מיט אַ געפּלאַכטענעם גאַרטעל און מיט אַ שטריימעל אויפֿן קאָפּ" (29). „פּונקט אײַן מיטען טיש זיצט די באָבע נחמה... אויסגע-פּיצט אײַן אַ גאָלדפֿאַרביג זיידען קלייד מיט ווייסע עפּיל, מיט אַ שטערענטוכיל פֿון דימאַנטען מיט ברילאַנטען, מיט רייכע פּע-דיל אויפֿן האַלז, מיט אויפהינגליך און מיט פינגערליך" (30).

— „מיר ווילט זיך זעהר, אַז דאָס קאַפּאָטקעלע זאָל זײַן פֿון אונ-טען מיט אַ שפּאַלט און מיט אַ קעשענז, נאָך דער „היינטיגער מאָדע" (48). — „איציק און בעריל, און לייביל און אייזיק... אַלע גייען אָנגעטוהן יום-טובֿ'דיג, אַלע מיט נייע קאַפּאָט-קעליך, אַלע מיט נייע שטיוועליך, נייע קאַשקעטליך, נאָר קיינער טראָגט נישט אַזאַ לאַנגע קאַפּאָטע מיט אַ „פּאַלי-באַם" ווי אײַך; קיינער גייט נישט אײַן צוילכע „שטיוואַלעס" ווי

איך, און ביי קיינעם זעה איך ניט אַזאַ מין משונה מאַדנעם קאַשקעט ווי ביי מיר... פֿון שפּאַלטען, פֿון קעשעניס און פֿון סקר־פּקעס רעד איך שוין ניט; מע האָט מיך רעכט אָבגענאַרט אָנגעטהוּן אַ ספּאַד־קו", קלאַנט זיך דער העלד פֿון „פֿערשטע־הער-טען פּסח"; די חברים מאַכען חזק פֿון זיין הולך: „וואָס איז דאָס ביי דיר פֿאַר אַ קאַפּאַטוכע? אַ האַלאַט! אַ חלאַמ־דעז! אַ זשופּעצני! אַ קלייד־ל! אַ קראַנאַלינע! זעה נאָר אַ פֿאַר תּחתונים מיט צוויי „טשאַבעטעס" און אַ קאַשקעאָוט! אַ קאַטערוכע! אַ לאַק-שענטאַפּו אַ פּאַמעניצע!" (564). — „ביים סדר זיצט דער טאָ-טע דער „מלך" אין אַ ווייטען קיטעל מיט דעם סאַמעטע-נעם קאַשקעט אויפֿ'ן קאַפּ. נעבען איהם זיצט די דימע די „מלכה" מיט דעם אַנטיק־מאַרענעם קלייד, מיט דער זיידענע פֿעטשנילע און מיט די שנינע פּערעליך" ... (66).
סענדער. — דער קולורט איז נישט ענלעך צו די על-טערע מקורים.

קרבן. — בן-ע מ' די קינדערשע יאָהרען, געדרוקט אין שלום-עליכמס „יידישער פּולקס־בליוטעק" באַנד I (קייעו 1888):

„דאָס העמד איז צו־תראַסטעט און נאָר ביים האַלו צוגע-בונדען מיט צוויי בענדליך; מיין פּאַרוסינען קאַפּאַטקילע, וואָס איז לאַנג ביז אין די פּיאַטעס, איז צושפּיליעט און צולאָזט ווי אַ פֿענדיגל דער ציצענער ארבע-כנפֿות מיט רויטע קוויטליך האָט אויך ניט געקאָנט אָבהאַלטען דעם שנעע... פֿון דעם, וואָס איך בין געגאַנגען אָנגעטהוּן אויף די פֿיס, וועל איך בעסער ניט רעדען, וואָרום איך ווייס פּשוט ניט, וואָס פֿאַר אַ נאָמען מע גיט די אַלע שמאַטעס, וואָס זענען געווען אָנגעוויקעלט אויף מינע געשוואַלענע פֿיס און אַרײַן געשטופּט אין אַ פֿאַר אַלטע גרויסע פּאַפעציס, וואָס נאָך מיין טאַטע עלי השלום האָט זיי געטראָגען" (185).

סענדער. — ס'שטרומט ווי אין אַ קאַלידוסקופּ...
קרבן. — אין קרעמעניץ ווילט מען זיך אויסגעדריקט: „ווי אין אַ קוק-די-לויכ"...

נור גייען מיר ווייטער... מרדכי ספּעקטור.
 דער מאַדנער שוסטע־ה" (וואַרשע 1894): ר

ס ע נ ד ע ר הָאָט „א אַטליסענע קאַפּאַטע מיט אַ רעזערוואַלקע (ווי אַ זומערדיגער פּאַלטאָ, וואָס מע טראָגט אויף די אַקסלען). אויסגערײַבענעם בערדיטשובער זיידענעם גאַרטעל, אַ פּאַר-שמאַלציוועטע סאַמעטענע יאַרמאַלקע... אונ זײַן ווייב — אַ צו-קנייטשטען אָבגעבלאַקעוועטען סאַמעטענעם מאַנטעל, אַ געל זיידען טיכעל מיט אַ פּאַר לאַנגע אַלטמאַד:שע אוירינגלעך“ (ו' 57). „ר' טרײַט ל“ (פעטערבורג 1884) 50: „זײַ געהען בײַ-דע צוזאַמען און שול אַרײַן, זי מיט איהר אַטלאַסענער שבת-דיגער יופּע נאָך פֿון דער חתונה, אָנגעטון אויף אײַן אַרבעל; ער און דער שבתדיגער דעליע (ראַדזשויוילאַווקע, אויבער מלבוש, אויך פֿון דער חתונה), אָנגעהאַנגען אויף בײַדע אַקסלען, צו-האַסטעט“...

„יודיש ו“ (פעטערבורג 1886): „הײַנט אַ לאַצקניע אָבנערײַסען, מאַרגען אַ האַלבער אַרבעל פֿון דעם קאַפּאַקעלע, אַיבערמאַרגען מיט אַ צושפּאַלטענעם דאַשיק“... (ו' 4). — „גע-וואָרען אײַן איבערקעהרעניש אויף די יודישע גאַסען... אונ-טערגעהאַקטע קאַפּאַטעס, ווייטע מאַנישקעס, אַראָבגעלאָטע הוי-זען“... (8).

„ענינים וואביזנים“ (פעטערב. 1885): „גאַדל טראָגט אַ פּאַר פּאות מיט אַ לאַנגער באָרד ווי אַ יוד, אַ וואַ-טאָווע ל“ זיל אַרומגעגאַרטעלט מיט אַ רויטען גאַרטעל, ווי אַ פעל עגלה, אַ פּאַר גרויסע שטינוועל געשאַיערט מיט טראָן; גע-בען איהם זיצט אײַנער מיט אַ יודיש היטעל, אַ גוישע צורײ-סענע סוויטע אונ מיט שטינוועל אָהן פּאַדעשוועס; געבען איהם זיצט נאָך אַ יונגער מאַן, אָנגעטהון אין אַ גוישען פעלץ מיט אַ יודיש סאַמעטען היטעל; גאַר אויבען אָן זיצט אײַנער אַ מאַן פֿון אַ יאָהר 40, געקליידעט זעהר רײַך, קיילעכניג די באָרד געשוירען, די קליידער אונטערגעהאַקט ביז אין די קניע, אויף דער זשיליעט הענגט אַ גראַבע גאַלדענע קײַט“ (ו' 38). — „אַ קאַפּאַטע מיט צערײַסענע סטראַקעס“ (80). — „אויסגע-טהון די חסידישע קאַפּאַטע אונ זיך פֿאַרקרצט די קליידער אָדער די פּאות“ (82). — „אַ פּאַר אַלטע שטינוועל, אַ קנידע-ריש היטעל, אַ ווייבערײַש העמר, אַ פּאַר פּלודערען, אַ גרוי-סער חסידישער זיידענער האַלאַט, עטליכע ווייבערײַשע טיכעל“

(110). — „א פֿאַר פּאָת מיט זײַ לאַנגען קאַפּטען“ (124). — „א פֿאַר לאַנגע הויזען, אַ געפּרעסטער קאַלנער“ (125). „זיין לאַנגע קאַפּטע שטענדיג רײַן... טאַנצט ער מיט די פּאַנ-טאַפּעל אין דער לופּטען בײַם רבּין אויף דעם טיש“ (220). — לאה „האַט אויף זיך אַרײַפּגעוואָרפּען דעם שאַל, גיך זיך אײַנגעוויקעלט אין אַ בורנאַס, גענומען דעם זאָנטיק“... (ז' 7). — די אַרעמע פּלה דאַרף פּאַקומען פֿון טאַטע-מאַמע: „אַ סאַמעטען מאַנטעל מיט וואַסען, צוויי וואָלענע קליידער, חוץ אַ שבתדי-גע“... (14). — „לאהניא איז געוועזען בײַ אונז אין אַזא שטען קלייד, אַז איך האָב אַליין געהאַלטען די שלאַרעס, איב אַוויינע טהייערע שטיוועלאַך מיט אָבואַצען“... (ז' 20). — „זי וועט אַווראַ בעטען אַלע מאָל אַ נײַ בראַשעל, אַ נײַ קײַט“ (39).

„אַ ווייבער ש ע נ ש מ ה“ (וואַרשע 1894): „זלאַטע אין זעלדע זענען שוין לאַנג יונגע ווייבלעך, מיט טשיפּיקלאַך, מיט פּאַריקען, מיט סאַמעטענע מאַנטלען, מיט דריי טויז פּאַר זאַקען, מיט אַוירינגלאַך, פֿינגערלאַך“ (9); „זלאַטע אַליין איז געגאַנגען אויף דעם קאַפּ אַווייט געפּרעסט טשיפּעקעל מיט אַסך שלאַרקעלאַך דורך געטילעט מיט אַרין בלייז זייערן סטיינגעלע אונ אָנגעטהין איז אַווייט געפּרעסט קאַפּטעלע“ (14).

סענדרער. — יהודה-לייב פּרץ שליסט די פּרזעסיע.

קלמן. — אין „פּער שטערטען שבת“ (II 25 55). גייט זרח אַ „שבת'דיגע קאַפּטע“; מרים — די האַר-באַנד, וואָס איז אַר אַ שטיין אַפֿין האַרצען, דערמאַנענ-דיק אָן די אָפּגעשוירענע בלונדווייענע האַר ווי אַ ווייטע לע-גענדע קלינגט פֿאַר איר, וואָס זרח זאָגט, „אַז עס זענען פֿאַר-האַן אַוויינע שטעדט, וואו יודישע טעכטער טראָגען שטימען, טייל אַפֿילו — אַנגענע האַר“... — „דער חלוים“ (II 73 55): „דעם טאַטענס זילבערנעם גאַרטעל מיטן גאַלרענעם קאַפּעל פֿון פּסח'דיגען סדר“, דער מאַצעס „יח-טובּ'דיגע ציטער-נאַרעל“. — „נעילה“ (II 88 55): „דער גאַרטעל, די יאַרמולקע האָבען גע-בלאַנצט מיט גאַלד און זילבער“. — „יואָס הייסט נשמה“ (IV 101 55): „דער גמרא-מלמד זרח קנייש, האָט אַראָבע-“

לייגט דעם ספאָדעק, געבליבען זיטצען אין די גרויסע פֿעדערן
 (קיין יארמילקע האָט מען נישט אַרױסגעזען). ער האָט אױפֿגע-
 קגעפעלט די סטראָקעס, אױסגעלייכט דעם שטערן... — „ח ת ו ה
 ג ע ה א ט“ (IV 55147): „אױנע אױז שױן אַרױסגעאַנגען שבת
 מיט אַנאַטלאַסענע יופּע און אַ קױט און אַ זױגער... בשעת
 ווען איך בין נאָך אַרומגעאַנגען באַרפֿיס, אין אַנאַלטע בעזינע
 קורצע ספּאָדניצע, אין אײן אױסגעבלאַקעוועטען צײַגען
 סטאַניק“... „אױך גױט צו ווינטער, מען דאַרף ליבלעך און
 העמדלעך, וואַטאָווע קאַפּאַטקעלעך“... — „צױז אַ מ ע ן“ (IV
 5190): „ביים טיש זיצט פֿרױדל נישט פֿערמעהליגט, אַ
 שבת-יום טובֿדיג מלבוש, מיט אַ ווייס זיידען טיכלע איבערן
 קאַפּ... און עפֿיס אַ יוד, אין אַ נייעם קאַשקעט און אַ טוכע-
 נער קאַפּאַטע“... — „ד ע ר ח ע ל מ ע ר מ ל מ ד“ (IV 197):
 „פֿערשטעלט פֿאַר אַ גוטען יודען, מיט באַרד און פּאָז, מיט
 אַ קאַפּטאַן מיט סטראָקעס, שײַך און זאַקען, מיט אַנאַפֿען
 האַרץ“... „גבאײַטעס, פֿראַסטע ווייבער, יונגע ווייבלע אַזױ
 נקבות.. מיט קרינאַלינעס, אָהן קרינאַלינעס“...
 ב אַ נ ד V („חסידיש“) ר' עוזר הופּענשטאַנדס ווייב
 „טראָגט אײן אױסגעשטיקט האָהר-באַנד אונטער אַ טיפּע קאַפּ-
 קע מיט פֿלאַטערדיגע ברייטע פֿלאַמענדיג רויטע בענדער; די
 טעכטער טראָגען שײַטלען, די שנור האָט שױן דערגרייכט צו
 פֿרױזערטע „קרעפּינקעס“... מיט אַ פֿאַר יאָהר צוריק, אױז נאָך
 אױבען אָן ר' עזר'ס מוטער געזעסען! אַ יודענע אין אַ שטערנ-
 טיכעל, אַראַבגעאַנגענע אױרינגלעך און אַ ברוסטטיכעל מיט אײן
 אױבעל“... „דער זוהן — אין אַ שפּיטציגע, די אײַדעמעס — אין
 פֿלאַכע, קאַנטיגע יאַרמילקעס. די חדר-יונגלעך טראָגען שױן
 „קאַשקעלעך“, אױף וועלכע ר' עזר וואַרפֿט אלע מאָל אַ בײַז
 אױג“... „יענע וואָך אױז נאָך דאָ געזעסען אַ מלמד אין אַ
 קאַפּטאַן מיט סטראָקעס“... (ז' 10) — „עס קומט אַרױן אײן
 אױבערעבאָיגענער יוד מיט אַ ווייסער צופּלאַשעטער באַרד, וואָס
 פּלאַנטעט זיך צוזאַמען מיט די פֿעדעס פֿון דער אַלטער אָב-
 גערױבענער קאַפּאַטע, אַ בלייך פנים אונטער אײן אױסגעפֿעצט
 היטעל“ (11) — „אַ מענש געהט דורך דער גאַס, זעהט
 שטריימלעך, אַטלאַסענע קאַפּאַטעס, פֿערמאַכטע געױעלבער און

גאָר נישט (35). — „שטעהט און קלערט, וואָס פאַר אַ קאַ-
פּאַטע ער זאָל אָנטהון, אַניאַטלאַסענע אָדער אַ זינדענע, מיט-
אָדער אָהן-סטראַקעס“ (37). — „מען האָט איהם מלביש
ומנעיל געוועזען פֿיד המלך... פֿון אלעם גוטען: אַ שטריימעל,
שׂך און זאָקען, צוויי טליתים קטנים, צוויי צי: דריי פאַר פֿלו-
דערן“... (39). — „און בעווייזט זיך באַלד ביים רבי׳ן
זכרונז לברכה, און שוין אין אַ יודישער קאַפּאַטע, אפֿילו אין אַ
שטריימעל!“ (104). — „אַ ווייבעל, אָנגעטהון בגדי שבת ויום
טובּ... אויפֿן קאַפּ טראַגט זי אַ מאַדנעם ציפּיק מיט לאַנגע,
לאַנגע בענדער, טעענגעס פֿון פֿערישערענע לעבעדיג-שריינענדיגע
קאַליערען“ (144). — „האַלט דיך אָן מיין יופּצע, מאַכט
דער בריסקער רב“... (198). — „די אַטלאַסענע און אפֿילו
די לאַסטניגענע קאַפּאַטעס האָבען געבלאַנקט ווי די שפּיגעל“
(214).

באָנד VI („בילדער און סקיצען“): „זיי טראָ-
גען שינעטענע קאַפּאַטקעלעך“ (15). — „אַ... יונגעראַן מיט אַ
ספּאַרקיל אויפֿן שפּיץ קאַפּ... צולאַפֿענע ציצית פֿון אונטערן
אָפּענעם האַלאַטיל“... (173). — „באָרג אָב לויפֿען צוויי בחורים,
אין שינעטענע קאַפּאַטקעלעך, שיעך און זעקלעך“ (217). —
דער סקולער רבי: „נס, קעפעל הוידעט זיך, ווי אַ הדר איבער
אין אַתרוג, איבערן רויטען ברוסט-טיכעל“ (71).

סענדערד. — דאַנקען און לויבען דעם, וואָס לעבט אייביק, —
געענדיגט!

קלמן. — ס'דאַכט זיך דיר נור אזוי. — מיר הובען נאָך ב"ה אַ
בדחנישע און אַ האַלבבדחנישע ליטעראַטור אויך.
וולף ער ענקר אַ נץ אויס זבאַרוש, „מקל נועם“ II
(לעמבערג 1868):

מלמים, ספֿרים אין רבנים
האָט דער טאַטן אין זיין משפּחה גיהאַט;
שמשים, שוחטים אין שדכנים
זענען געוועזען פֿון דער מאַמיס צד.
טולזפּוס מיט שמייסאַליך, קאַפּטיניס מיט העקאַליך,
ספּאַרקיס אין שטראַמליך, און פּאַנטאַפֿיל אויף דיאָ פֿיס.

מיט דיא שטנע בערדאליך, מיט דיא זיסע פעקאליך.
פֿין טלחים קטנים אזי דורך גאר קיין שמיט (ז' 20).

איך וועל פֿארבמטען דיא קליידער אין דיא בויקס
פֿאר אַשטריימיל אין אטיליפ מיט פֿיקס (42).

אין „שירי זמר ה' 6 (וואַרשע 1882). אין „ליד פון
דיא גורה חתונות“:

וויא מען האָט איין מנין גיקריגען,
האָט מען גישטעלט איין חופּה.
דעם חתן האָט מען שטרעממיל גיליגען,
דער פֿלה האָט מען אָן גיטן דער באַצעס יופּע (ז' 44).

מען האָט נאָר געזעהען שטרעמלעך פֿלוהען,
חתן פֿלה זענען גיגאנגען מיט מאָזיק בעוואַכט,
אונ ראַצעמערענע יופּעס אָן גיטן,
גליך עס וואָלט גיזעהן הוישענא רבח בייאנאכט (46).

אין „ליד פון איין שוסטער מיט איין שניידער“ זאָגט
דער שניידער:

אפֿן אַנאָדעל מיט אַשער
דארף מען שוין נישט האַבען מער:
שטעל איך מיר דאָס יארמקעל אין דער זייט
אונ מאַך אביסעל אויף דער גרעסטער פֿאראט (76).

אליקום צונוזער, „המנגן“ (וויילנע 1875) 13: „...פֿיל
סאָהל האָט זיך אַ נישטהיגער איד פֿאר אַ חתן פֿארשטעלט,
בזומרשת אַרב אין אַזופּעגע, אין אַ האַלבע לבנה“...

זיין „דער סנדק“ (וויילנע 1897):

וויילסט אפשר גאָר אַ רב אין אַ שטעטל ווערן?
זאָג איך דיר, זאָלסט גאָר דער פֿון נישט קלערן:
דען אַלע פעלצלעך, אונ אַלע קאַציבניקעס,
אַלע באַרענקאַזע קוצמעס, מיט אַלע קרימקעס,
פֿיל עס גיפּיגען זיך אין דער קהילה,
זיינען אויף דיר בעלי-בתיים, דיא וויבער אויך אפֿילו (25).

דער ריכט דז באַרד, דער פֿליקט דז קאַפּאַטע (55).

זיין „ה גיון בכנור“ (ווילנע 1903) :50

איך וועל דיר אן טאן מיין הינטל די האלבע לבנה
איב מיין אטלעסענעם בגד דעם ווייסן.

זיין „קול רנה“ (ווילנע 1892) צום ערשטען מאל
געדרוקט (1885):

דער נאך טוט זיא אויס דעם יאק,
איב טוט אן אאלטין ליפפערדאק
איב גיט אויס וויינען אין שטיבל אצטיל (42).

לעבן דיא יאטקעס
פליען דיא שאטקעס
אין דער הויך, אציפ ק, אשטונגע... (42).

אז זיא האט אפ גישפארט
פון פלמש אף אקרונאל... (48).

דיא ווייב פון מלמד,
האט פאר מאגט קיין גראטין,
גיט אין באציקעס פון סאמעט
מלט גומענע קאלאטין,
אין זיבן טיך אקלמוד,
אניל שלעפט זיך אף דער ערד, —
אז קומט אויס אין אליד,
האט האט עס פאר אווערד?
אפאסערקע, אהוט, —
עס קאסט עס אפ בלוט,
ווערין בדילי דל.
דיא נייע וויזיטקע
ווערט איר שוין ברייטקע,
הארום זי היט פון פארזי דעם זירנאל (39).

מאני פ ע „ס, בדחן (אויס ביאליסטוק), „קול זמרה“ (ווילנע)
נע (1873):

עז הינט איז גאר אצרה:
טיך, אטלעס איב מארע
האט שוין פון חברה הבערה;
מאנטונע איב סאמעט איז נאך אסברע (ז' 6).

זער שדכין הערט דער שראָקין
מזא זאָל געלט אַרײַן בראָקין
אין מאַנטלען אונג און ראָקין,
האָט העלן אַמאָל גיין אָן אַ בײַט זאָקין (7).

אונזערע גרעסטע אַהאַטע
אין גיחהן מיט אַמיטל —
צו אַקטאַײַענע קאַפּאַטע
אונג צו אַלאַפּאַרע היטל.
האָט אַז הינט גיחהָרין
מיטן גרויס פּאַרמעסטן?
אַקלאָג אונג צו די יאַרן
מיט זייער ראָק אײַנזעהענדיק (16).

לייבלאָך מיט קײַטשקעס
פּלעגט גיין אַפּילה עשירה, —
הינט שלעפעס גייען גיפּיטשקעס,
דער פּונם אונג פּגירה (19).

אַקלמד אין צוהמא טוך
פּלעגט אָן קומען מיט קללה,
הינט גיט מען דזא מאַנען דײַך
נישט אַנדערש אין זעקס פּאַלעס;
דער צוא נאָך שוורובקעס,
זאָך אײַן צוא שוורעהען, —
דערום האָבן זיי נישט קיין לאַזקעס
אין שטוב אַמאָל צו האַרעהען.

פּון פּאַר צײַטונגע שײַך
האַבן מיר געהאַט הרחבה;
מען פּלעגט נישט רײַסן גיך,
היטל זמא זינען גיחהן פּאַכאַדע.
הינט אונג אײַן האָרט:
גרינג אונג אָן לוב,
פּון לאַסטײַג, פּון קאַרט,
אויף אײַן מאָל אײַבערין שטוב.

זיי דזא שמוע גאַנקעס
באַשמוען מאַיערין אונג גאַסן,
אַזוי אין פּיר ראַנדין קאַנקעס
פּלעגט אָף אונג פּאַסן.

הינט איז פינגערלאך, זיפילקעס,
אויפ פיריל א גאנצן בונד,
דיא שיק זענען אן טילקעס,
אויפ אין הארצן איז אויבנד.

פארטוכער מיט קוויטן,
קאפעס מיט שלעכט
פלעגן מיר אן גרעטן,
נישט רירן דיא מאנען זייערס.
הינט קומט פאר ארגל,
שראיען זינא זיך וויא טאקן,
פיל מאל ווערט אקליין גיזלעגיל
פאר פאסטערקעס מיט קאקן (19--21).

זיין קול שמה' (ווילנע 1873) 3:

דארטן אין דער שטעטל יאלעוו
געפינען זיך מענטשן אלערליי:
אויב, וואס גייען נאך אין ספאדקעס,
אין די פארצייטונגען קאפאדקעס..

איטשע רעוויזורסקי (ברחן אויס קינצק), קייל
מצהלות אדער דער פרייליכער באלן מיט א פינגע פאררערע
(ווארשע 1882):

דער קליינפילישער מלמד —

ער גיט אפען מיט דעם הארץ אן א האלן טיך,
זאקען אן פיענטעס מיט חליצה שיק,
א טלית קטן ביז אן דער קניא,
א פאר קאלטענעוואטע פייעס ביז דער גארטעל צו (ז' 14).
אויפ מיינ סחורה איז דער תפילין זאק
אינ דער ספאדקע מיט דיא לאפסן, —
האב איך שוין נישט מורא פאר דעם מיט דעם פראק,
אויפ דיא סחורה זאל נישט קלאפען (18).
אויפ איך האב מיר היידער א פרייליכע וועלט,
אויפ האב שוין אויף דעם א מיטעל:
אויפ איך דארף צאָהלען א ראטע דירה-געלט,
האב איך אויף דעם א שטראמהטעל (21).
פאר צייטענס פאר א חתן איז געווען די שטעטע מתנה:
א ספאדקעל אויפ א קראָגעל צו קיטעל,
א לאנגע לילקע אויף ראש השנה,

אינ אויף סוכות א פֿינן שטרומהיטעל.
 אָבער הינט איז גאָר אַזן אַנדערער שטחגערי:
 אויף גאָרדענע קמטען, בראַשעט אינ פינגערלעך זשאַלעוועט
 (קאָגאַ) מען נישט קיין געלט;
 דער כלה דימענטענע אַריונג, אינ דעם חתן אַ גוטען זאָגער, —
 נוא זעהטס אַלען דוא פֿאַר קעהרנט הערט (31).

צו אַ חתינה האָט מען אַ כלה געמאַכט אַ פֿאַרזיך, אַ קלמד;
 אַ גליק איז שוין געווען אַ יופּקע מיט אַ קירצען סטאַהן;
 אינ נאָך אַזן נמע פֿאַהר שיך איז שוין עווען אַ פֿרוי, —
 האָט מען געזאָגט, אז דוא כלה האָט אַ כאַך אָן נאָ טאָן (31).

פֿאַר ציטענס האָבען דאַ אַ ערליכע יודען געהאַטען,
 וואָס זענען געגאַנגען מיט דעם האַרץ אין דעזיסען אינ דעם
 הויקער געהאַט

פֿאַר נאַכט האָבען זיאַ הערשן געטאָן אָן ביטען,
 אין זעמער אין הינזער געגאַנגען אין אַ ליעטקע האַלאַט (32).

ש"ח ל (ש. ח. לעווין) אויס ביאַליסטוק, „שרי חיים
 אָדער נייע פֿינף לעבענס ליַעדעו“ (וואַרשע 1891) 13:

דיאַ זשוּפּיצע פֿלעגט דאָס קינד טראַגען,
 גיט וויסענדיג, צו עס טוט איהם קלמדין;
 דעם שטרוממעלע פֿלעגט ער האָבען
 אַ ירושה פֿון עלטער זידין;
 אין אַגאַרטעלע אויס געצירט,
 שיך אינ זעקאַלעך אויך צום שטאַט, —
 מיט דעם קאָסטיום האָט מען געשטאַלצירט
 פֿיל מעהר, וואַ אַ הינטזאָגער אַריסטאָקראַט.

יצחק צבי הלוי הייל פֿערנין, „דע ליַדער קראַנץ“
 (אַדעס 1891):

דער אַרזאָדאָקס מיט'ן שטרוממעל, אָדער קאַשקעט,
 דער מאָדיסט מיט'ן וויזנט ראַק, אָדער וויטען מאַנושעט... (57).

פֿריהט נאָר זאָגען,
 אַזן אַלטמאָדישען יודען,
 ער זאָל קיין שטרוממעל גיט טראַגען,
 צו העט ער זיין צופֿרידען?
 דאָס שטרוממעל איז געוועזן גאָר גיט פֿראַכט,
 וואַ אַ שלאַפע מיט דיאַ באַוילענע בענדליך.
 וויטט איהר, היַפּיעל אַ שטרוממעל האָט געקאָסט?

זיכערע 50 רענדליך.
צירינג פארשידענע
איז געוועזן און צאָהל,
וואָס אין אמאָליגע יודענע
האָט געטראָגען אמאָהל
פֿון בריליאַנטען מיט פֿעריל,
א גרויס שטערען טיכעל,
פֿין גאָלדענע צווערין
אויפֿן האַרץ אַ ברוסט טיכעל (1861).

ה מ ב ו א (מרדכי אסטרוויסקי). „אַ ריזע אין עולם
התוהו אָדער דאָ נסיעה אוף יענער וועלט“ (ושׁטומך 1873
ז' 16:

...פֿאַר דארט פֿינימליך,
מיט לינגע טלתים קטנימליך,
מיט דאָ קאָסטעניס אין דאָ שׁיך אין זעקליך —
זייער געזוכט איז זייער שרעקליך.

הלל ק ל י ב א נ ו ו, „דער לוקסוס“ (וויילנע 1901): „די
פֿאַסטאַרקעס מוזן זײַן פֿון די טאַיערסטע שטראָל, און
דער צו נאָך אײַן זאַמלדענער וואַזל“... (ז' 4); „די מאָדעס,
דיאָ קאַרצעס, די האַרבעס, דער צאַק, דאָס נעמט דאָך אַרײַם
געלט גאָר אַקוואַל“ (4); „און דאָ שליאַפע אויף שפּראַנגזינעס“...
(6); „אַן דאָ סאַמעטענע מאַנטלעך נאָך ניט אַהאַר“... (7);
„זײַ מוזן דאָך אויך אַרײַם גײַן אין די האַנטשׁין מיט דעם פֿע-
כער“ (8).

סענדער. — די כוואליע הוט מיטגעבראַכט אַביסעל נייעסען.

קלמן. — זעסטו שוין... ענדלעך, אַ בינטעל, שאר ירקות:
יאל-בער פֿאַלקוויטש, „רחלע דאָ זינגערין“ (ושׁטומך 1868):
מאָספֿ צואַ זײַן... זינע קליידער זענן האַלב אַרץ ישראל-יודיג
אין האַלב נאָך וויאָ דאָ פֿוילישע יודען גייען אָנגעהוּן. אַ ווייס
זיפֿיצעל פֿון טערקישער מאַטעריע, אַרײַם אין אַרײַם מיט ווייסע
זיירענע שנירעלעך, זיבירקײס אין זיידענע קנעפֿעלעך אין פֿי-
טעלקעלעך; אַ ווייסע באַנווילינע יאַרמילקע אין אַ גרויסער
שטאַמביר אין גאַרטיל איינגעשטעקט; דער גאַרטיל איז אַבער

געווען א שווארצזינדענער; דאָס העמד מיט אַ קאָלנער, ניט מיט אַ קרייז; אין אויפֿים קאָפּ אַ סויבלעך היטעל" (ו' 14).—ר' ישראל ניעסטינזער, אַ גבאי פֿון רביים: „אויף דעם קאָפּ אַ האַרטע מזגן-שעסערנע יארמילקס אין אַ געוואָסען ספּאַדיקעל, אַ שוואַרץ קיטלענעם קאָפּטען מיט סטראָקיס מיט אַ ברייטען גארטעל, דאָס האַרץ צוואַר אַסטרעט, דיאָ אַרביל ניט צוואַ געהעקעלט, דיאָ אַרביל פֿינגים העמד הענגען אַרויס מיט געלע פֿלעקען... מיט זעהט אַרויס אַ לאַנגען טלית קטן, געלע ניינקינע הויזען אין באַוועליניע זאָקען מיט פּאַנטאַפֿעל" (14) —ר' ישראל ווייב אין אַ שוואַרץ מאַנטענען קלייד מאָדניאַרסקע גיניטי, אויף דעם קאָפּ האָט זיאַ אַ סטראָקס מיט בלויען, אין דעם סטראָקס שטעקט אַ דימעטינע ציטער נאָדיל, אויפֿים האַלו הענגט אַ גראַבע גילדיג-ניע קייט מיט אַ זינגערל" (82).

זיין „ר' חיימל דער-קצין" (אדעס 1867): ר' חיימל זאָגט: „מי דארף געהן אונטערהאַן וואַ אַלע מענטשן, ניט וואַ חזק אין אַ לאַנגער וויפּיצע מיט סטראָקס, אין פּאַנטאַפֿעל מיט ווייטע זאָקען אין דער גרעסטער בלאָטע, אין אַ ספּאַדיקעל, אָדער אַ חצי שבתיל אין דער גרעסטען היץ" (111).—דער סלוצקער מורה הוראה זאָגט: „אוינזערע מלבושים זענען זעך אוראי ניט אַזוינע וואַ דיאָ מלבושים פֿון אינזערע אבות, נאָר עהנלעך צו דיאָ, וואָס זיאַ פּוילען פֿלעגען צו טראָגען, וואָריום תּחלת האָבען דיאָ יודען געמעגט אין פּוילען זעך קליידען פּונקט וואַ דיאָ פּוילישע עדעללייט, נאָר דער נאָך בגורת המלך האָט מען אין זיאַ יודישע קליידער געמאַכט קליינע שנייט, כדי מוזאָל דיאָ יודען דער קענען אין זייערע מלבושים, מוזאָל ניט מיינען, אַז וואַ זענען פּוילען (אוי אַזוי איז אויך געווען אין אַנדערע לענדער). אַט דיאָ וויפּיצע מיט סטראָקיס און דאָס שטריימעל זענען אוראי ניט מסיני, דער אויף קען אויך שווערען. דיאָ זופּיצע איז גאָנץ עהנליך צו פּאַלנישען zupan, נאָר לענגער, אויב שוואַרץ, בגורת המלך, אַז דיאָ יודען דארפֿן קיין העללע קאָלירען ניט טראָגען... אַט רבותי אויף מיר דיאָ עבירה פּון אַ קליין קאָפּעלישעל, אַבע אַ גרויסער קאָפּ מיט תּורה, נישט קשה אַקערצער ראָק, אַבע אינטער איהם זאָל קלאַפּן אַ גוט יודיש האַרץ" ... (113). — דער לאַנגע קאָפּטען טעלעפעט זעך נאָר צווישען דיאָ פֿיס" (114).

ש. בערנשטיין. „ר' יאָחזע דל גאה" (קישען. 1887). ז' 11: „ער איז אַ בעיאַהרטער מאַן און זיצט אונגעטאָהן אין איין אַלטען זינדענעם האַלאַט, און זיאַ אין אַ איבערגענוצטע-טין מיטלינגען קלייד".—ז' 12: „געב מיר נאָר, בענדעט, דיאָ קאָפּטע" (זאָגט ר' יאָחזע צום משרת, דערהערענדיק, אַז עס

גייט צו אים אַ גאַסט); „עס איז אַפֿשר גלייכער, איהר זאָלט געהן אין האַלאַט, ווייל דיא קאַפּאַטע איז מחילה זייער פֿאַר שמאַלצעוועט... וויא אזוי וועט איהר געהן אין די פּאַנטאַפֿעל? דיא שטאַפֿעל וויל דער שייגעץ גיט אָפּ בריינגען“... (ענטפֿערט דער משרת); „שרהלע קומט אַרײַן אין פעלענע מושקעס, אונ-געטוהן און אַלט זינדען קלייד“... — ז' 24: „ר' יאַחזע קומט אַרײַן אין אַ אַלטער קאַפּאַטע, און שרהלע אין דער עלטער באַבויס אָפּגעריסענער יופֿקע“... — ז' 28: „אַ יורענע לויפֿט אַרײַן אין אַ יופֿע אויף איין אַרביל“... — ז' 30: „דער רבי שטעהט אונטער דער חופּה אין אַ קיטעל און אין אַ ווייטער זשיפּיצע“... — ז' 6: „יום טוב געהסטו נעביך אין אַזוינע אָפּגעטראָגענע מלבישים און מיט רויטע אויסגעקרומטע שטיפֿפֿעל“... — ז' 10: „און איך וואָלט מיר אַרײַן געקומן וויא אַ פֿרשט מיט אַ גיטן בויך, מיט אַ שטעקען, מיט אַ גאַלדענעם זינגער, מיט ברילען, מיט אַ ציגאַר, מיט הענטשיקס, מיט גילאַקירטע שטיפֿפֿיל, מיט אַ זיי-דענעם פֿערעסאַל, מיט אַ סאַמעטענעם קאַשקעט, מיט אַ שאַפֿע-גים טיליפּ און מיט ווייטע ענטשקיליך“...

ש. בערנשטיין, „מאַנאָוין פֿון יודישע ליידער“ (וואַרשע 1880):

- דאָ אין אינגער מאָנאָוין
- קריגט איר כחורה מכל מין;
- קאַרטען, גיזאַנטען, גאַרניטאַרען,
- צו הורטאָם, צו לאַהריים;
- טאַשמעס, קנעפּ אין אַמזענגאַרען;
- זייד, בניחויל און כשרה פֿאַדים;
- בענדער, פֿעדערען, שעהנע בלימען...
- אַלעיקעס, פּאַמאַדעס און פֿערפּומען;
- הוטען, היטלען און קאַשקעטען;
- פֿאַדעשוועס, פּשוטעס און לעדער אַזוי...
- קאַפּעלישען פֿון ענגליש שטרױא...
- דאָ איז דאָ קליידער גרויסע,
- רעק, הייזען און זיילעטען;
- טעריקסע שאַלען, לאַנגע, ברייטע;
- שטייזיל, שטייזיליך און שטייזעלעטן... (55).

גוסטאַוו מאַקמאַן, „דיא געהיימניסע פֿון יענער וועלט“ (וואַרשע 1865):

...מע האָט נישט געוויסט פֿון קיין שקאַלעס...
 דער האָט זיך ציט אַ יוד געקענט דעמילט פּערגלאַכן.
 האָטש אין אַ דימענע קאַפעטע מיט לאַנגע פּאַללעס. (1).

אַ דאַטש אין אַ פּראַק
 פּערגינד זיך דיאַ באַק (15).

דיאַ צוויי גרויסע תּפּליון,
 אין פֿון קיטל דער פּערפּעצטער קראַנין,
 וועט אויף מזר עדות זאָגן! (76)

אין דאָרט זעהסט? יענעמס פּסק,
 אין גרויסן לאַנגן לאַבצידאַק?

אין דער דאָרטן, זעהסט, וויאַ ער שטאַט,
 דיאַ קאַפעטע מיט שפּילקעס אויסגעגאַט (95).

..אין אַ בלאַ זינדענע היל
 אויף אַ גאַלדגעשטיקטע פּאַטערשטיהל...

..אין אלטפּרענקישן קאַפּטן מיט סטראַקאָן,
 אַ ברייטע גאַרטל אין אַ סויבול היטל (103).

..אין אַ לאַנגע דעליע אָן געטאַן (106).

נעם אַרויס דאָס שליסעלע פֿון זינדענען וועסטל (138).

יוסף ווײַנשטיין, „אַלט אונױניאַ“ (אַדעס 1867):
 דער מעקלער איז אַ קליין יודעל אין אַ צעריסענער קאַפּאַטע
 פּערשטעקט דיאַ פּאַלעס, אין אַ קאַשקעט טיעף אָנגעריקט אי-
 בער דיאַ אויגען... (11). — יח אל דער בעל-עגלה „אין אַ
 געשטעפט לייבעל מיט אַ רויטהען גאַרטעל אונטערגעבונדען
 טיעף אונטער דעם בויך, אין צוויי ברייטע בלאַץ פּלידערן...
 אין צוויי גרויסע יוכטענע שטינעלע מיט אַ שוואַרץ שמישען
 קיטשמעלע אויף דעם שפיץ קאַפּ“ (3). — „אַ יוגערמאַן...
 אין אַ קיילעכיג פּעלפּען היטעלע, אַביסעל פּערריקט... אין אַ שני-
 נעטען טילפּעל מיט דרייבנע ווייסע שמישלעך, אין שוין אונ-
 זאַקען, אין פּלידערן, וואָס מען דערקענט, אַז זייאַ זענען
 אַמאַל געוועזען שאַמענע“ (4). — „אַ יודענע אין אַ פּאַר שקראַ-
 בעס מיט אַ יונגליש קאַפּאַטקעלע אויף דיאַ אַקסעל“ (12). —

„צוויי יודען... איינער אין אַ חאלאַט מיט פּאַנטאַפּעל, אין אַ קאַלעכיג היטעלע, אָנגעריקט אויף איין אויג...; דער אַנדערער מיט אַ טילעפּיל מיט וויסע שמישליך, דען קאַשקעט פּערריקט...; אַ הילפּנטע... אין אַ ליבעל מיט וויס פּיטער און דאַרף אַ שאַל מיט רויטהע גראַדען און אויפ'ס קאַפּ אַ שוואַרץ אַטלעסען טי-כעלע מיט גילדענע קוועטען“... (12). — דאָס פּאַר ווייבער דערזעהן דעם מחותנס לאַנגע פּאות און אַ סך ספּרים אין שטוב, אויך האָט ער איין אייגען שילכען, דיא מחותנתטע, איהרע טעכטער און שוויגער טראַגען ניט קיין מושקעס און געהן אין טיכליך אויף דיא קעפּ; דער כלה'ס אַ באַבע געהט אין אַ ברוס-טוך און אַ יאַמפּערקע“... (18).

מאָנן דלוג אטש אויס אַלט קאַנטאַנטיין, דער עולם התּוהוּניק אַדער דער פּוילישער בר מינן“ (ושיטומר 1875): דער עולם התּוהוּניק הוט „אַפעליך מיט אַ קיטשמע“ (16). — „אַב גיליאַפּעט דיא אַטליסינע קאַפּאַטע“ (22). — „אַ האַלבאַוי-בער קאַפּאַליש פּאַר שטעלט פּון דער שיין“ (23). — „ער האָט אויס גיזוכט אונעם גיהנם איין אַפּ גיפּאַרעט שטריימעל פּון דיא אַלטי גוטע יודין“ (27). — „אַנטליעגען... אַ יאַמפּערקע מיט אַ ברוסט טיך און האָט זיך אָן גיטאַן ווי אַפּוילישע יו-דינע“ (27). — „לאַסיקיני קאַפּאַטיס“ (31). — „מיט וואָס פּאַר אַ ברישליק דער חתן איז גיגאַנגין צוא דער חופּה“ (32). — „כלה לעבען... ווער האָט דיר גייהיטען... טראַגען אויפּין קאַפּ אַגריבאַלדיע שטריימקל?“ (35). — „סויבלן-נע שטראַמלעך!“ (44). — „דיא חברה האַבען אַראַב גיוואַרפּען פּון זיך דיא קאַפּטינס מיט דיא טיליבעס און האַבען אויס גיטאַן דיא ספּאַדקעס“ (56). — „דעם יודען מיט דער רויטער יאַרמילקע“ (58). — „מיר האַבען ציניף גינומען די אַל: אַל-טע פענטעפּיל אונזערע און דיא שקראַבעס“ (68). — „גי-חאַפּט אַ ווייבערש היפקילע אויף זיך מיט אַ יאַמפּערקע“ (88). — „אין דיא קעשינעס פּינעס קאַפּטאַן“ (93). — די הלבשה זיינן ווידער דאַרף זיין: אַ קיטאַיענעס קאַפּטאַן גע-שפּילעט אויף היקילעך מיט צרופּים עפּ כּווד! אַ אַבעבאַרעט לאַפענמיצעל! אַ פּאַר טיפּע קאַזלינע זיך גאַנץ גרויסע“ (98). — „האָט אַב גינדיגט בייא איין גוט: יודישער טאַכטער

דעם גאנצען קאָפּ מיטן גראַבאָליע ווינדעל, וועלכען וואָס
זיאַ פֿלעגט טראַגן אויפֿן קאָפּ" (102). — „אַן געטוהן מיט אַווי-
בערשער קאָפּקע אויפֿן קאָפּ" (116).

„דער אַקצזונק" (ושיטומיר 1868): „דיא פראַסטע
בעלי בתים פֿורן איין גרוישע ראָהלע, מאַכן חתונה קונדער
מיט טייערע גארדיראַבוס, קארדאַלינוס, באָרנאַסין, סאַליפֿין,
טשיפּקיס, פּאַרקין, זאַידינע אין מאַטעריענע קליידלעך..."
(12). — „דיא יודישע קאַטיאַמע מיט אַלע פרטים, איין קאַפּ-
טין מיט סטראַקיס, איין ספּאַדיקל, איין קלאַפּ מיניל, איין
שטריימל, איין חצי שבחיל, ליינונטענע הויזן, קאַרינע זאַקן
מיט גרוישע שך" (14). — „דיא גלוחים טראַגען, דעם קור-
צין ראַק, פּאַנטלאַגיס, גאַטיעס, איין העמד מיט קנייטשין,
בלוטשקינע שך, אַ פּאַר שטיוויל מיט קאַלאַשין" (15).

„דאָס גוטע קינד פֿון דעם ווייניגס הבטחה אָדער דער
יונגער חון" (ושיטומיר 1876): „העס? דיא מיקלערען", גייט
אַיין, דיא קאַפּטע אוף איין אַרביל"; „העס? האַפּ דיא יופּע
אין וויל אַנטליפֿין" (21).

„געשיכטע פֿון זעלטענעם ברית און אַ גענאַרטע חתונה
פֿון א. קאַלמוס (וואַרשע 1882): „דער בתולה וועל איך
אָוועק געבן דער אַלטער קלעמפּיס שטערן טיכיל מיט די
גרוסע אורונג און דיא זעקס שניר פּערייל" (II 11). —
„זיאַ טהוט אַן דאָס יופּקאלע אויף איין אַרביל און האַפּט אויף
זיך אַרוף אַשאַל" (III 4). — „אַכט בטלנים, אוס גיטן דיא
קאַפּטיניס מיט דיא היטלען, נאָר אין דיא יאַרמילקיס און אין
דיא טלחים קטינים, און בייא איטליכען איז איין גישטעקט אַ-
פּאַרטשייל? אין דיא פּלודערין" (III 15). — „אַט איז ער
מיקלאַמערשט אַחסיד און גייט צום רעבין, אַט וואַרפּט ער אַ-
ראַפּ דעם גאַרטל, און טוט אַן אַלאַנגען סערטוק און גייט
שוין דייטשעריש" (III 16).

אילריך קאַלמוס, „שמערעלע טראַסטונעצער" (וואַרשע 1883): „האָס
ער זיך אַראַפּ גענומען דיא פּאַת, און האָט זיך אַן געטאָן אין אַ סערדוק, מיט אַ
פּאַר לאַנגע פּאַנטעליאַנעס (הויזען)..." „האָס זיאַ זיך פּאַר קעמט אירע אַנגענע
האַר אַזוי וויא אַ בתולה, און האָט זיך אַן גיטאָן אויפּע קאָפּ אַ שליאַכפּין (אַ
שליאַפּע, אַ הוט), און אַ ווידען קלייד מיט איין טלעפּ פֿון דורא אַרשין, אַי-"

דער בית-הקברות-חזון... (87). — זיא איז גיגאנגען אזוי גוקלידעט וויא אין אלע פוילישע שטעטליך. מען גייט אין אהארבאנד מיט א הויכען ציפעק. פון אונטער זיא האר-באנד האט אויס געזעהען עפעס בלאָלעך. דאָס איז נישט גיוועזן גיפֿארבט, נאָר ווייל דער קאָפּף איז גיוועזן גיגאָלט" (4). — „ביי ציפע דיא קצבתע איז צו געלאָפען יאָן שטריק מאַכערס הינט אונ האָט בייא איהר אַ זייטעל פֿלייש צו געחאָפט, האָט זי איהם מיט אַבעזעס נאָך געיאָגט, האָט ער איהר דעם קאָפּטאָן אָבגעריסען" (8). — „ר' אליקומ'ס ווייב מיט אַפֿרישען גיגאָלטען קאָפּ אונ איין דרייא פֿאַכיקען ציפעק" (12). — „שטעלט אייך נאָר פֿאַר דאָס פֿאַר ענדערונג, ווען מען טוהט אָן דעם פֿאַריק מיט דעם ציפֿיק" (36). — זיא איז גיגאנגען אַמין בגד (קלייד), וואָס מען האָט דאָס גערופֿען „חאַלאָט", עס איז אַמאָל גיוועזן שוואַרץ, יעצט איז דאָס גאָר גיוועזן גרין" (73). — זיא איז גיגאנגען דעם קאָפּ איין גע-הילט מיט אַפֿאַרטשילע" (73). — „דאָס ווייבעל האָט אויף זיך באַלד דעם שאַל גיחאָפט" (81).

ישראל חסר-פח (הירש הורענשטיין), זלידניעפֿקער לעבענדע פֿהאַטאַגראַפֿהיע" (בערדיטשעוו 1891): „א דאָרער, לאַנגער יוד מיט אַ קיילעכדיג מיטצעל, מיט איין אָבגעבאַרע-וועטער קאַפּאָטע, אַרום געגאַרטעלט מיט אַ גראָבען גאַרטעל, מיט קאַרינע זאָקען, מיט צווייא פֿאַנטאַפֿעל אויף די פֿיסס... (15); „אַפֿיין ווייבעל מיט איין אַלט זיידען טוכעל אויף דעם קאָפּ אין אַרין ציצען קליידעל" (17); „אַ מלאכה אַ פֿיסטערנעם ספּאָדעק צו טראָגען אונ ברידער באַטראַכטען ווי קנעכט" (24); „געטראָגען אַ יאַרמאַלקע, אַ קאַפּאָטע, אַ גאַרטעל, שיך אונ זאָקען" (30); „דערנאָך האָט זיך געיאָוועט דער לאַקשענער קוגעל פּונקט ווי דער גמרא ספּאָדעק ביין זלידניעפֿקער דין" (40).

יעקב מורנענישטערען (הנקרא יעקיל לעהרער אויס לאַדז), „ר' שמכה פֿאַכטע אָדער דער וועלט שווינד-לער" (וואַרשע 1881): „דאָס רעהבעל וואָר איין אַלטער מאָן אונ ער וואָר אויך אַ רעבעלע, אויף דעם שטייגער וויא אַנוטער יוד. ער איז אויך גיגאנגען אין איין ווייסע יופּעצע"...

(3). — וועלענדיק חתונה מאכען די יתומה, זאָגט דער רב צו דער רביצין: „נעם מיין זילבערנעם קאָשטער פֿון מיין שטעקען, און מיניע פֿאַר זילבערנע בתים פֿון מיניע תפילין, און מיין פֿוקסען פֿוטער, און דיין גאָלדענען קאַנעק מיט דעם שוילשטיק, און דיא צווייטא שוורלעך קרעל, און גיין און באַרג דיך געלד, וועלן מיר זיא גאָר צום ערשטען שנין באַקליי- דען“.. „מען האָט איהר גימאַכט אַ שנין קליינד פֿון באַשטשיג, צו דרייא פֿייעס איין אייל, אַ פֿאַר העמדער, פֿאַר זעקס פֿייעס אַ פֿאַר שיך, אַ רויטע פֿאַרטשיילע, אַ פֿאַרטוך“.. (4). — „מען האָט צונאַנד גישאַפֿט פֿון שטעטל איין אַלט מלבוש, אַ העמד, אַ פֿאַר הויזען, אַ פֿאַר שיך מיט זאָקען, איין קאַפעליש אַ גאַרטעל, און מען האָט שימכען באַקליינד פֿון קאַפּ ביז פֿוס“ (57). — דער פֿלה הוט מען באַם תנאים-שרייבען „גיגעבען צוועלף איילען אַנקע, זיא זאָל דעם חתן געבען אַ מתנה אויף אַ שבת מלבוש“ (8). — זעענדיק, אַז די גרינגסטע פרנסה איז צו זיין אַ רב אודער אַ גוטער- ייד, פֿרעגט שמכה פֿלאַכטע אָן באַם ווייב, וואָס איז באַם רב אויפֿגעצויגען געוורען, „ווי ער איז זיך נוהג; דאָס ווייב דערקלערט אים: „ערשטענס, ער גייט אין אַ ווייסע יופּעצע, און גיגאַרטעלט אין אַ לאַנג ווייס האַנדטוך, און אַ גרויסען ספּאַדעק אויף דעם קאַפּ און אַ גרויסען שטעקען מיט אַ וויי- סען קאַפּ, איך ווייס ניט, וואָס דאָס איז, עס איז גיוויס פֿון בלעך“... בעט שמכה פֿלאַכטע: „לאַז מיר מאַכען אַ ווייסע יו- בעצע, לאַנג און ברייט, און פֿאַר זאָרג מיר אַלק, וואָס דוא ווייסט, וואָס דער רב האָט“... „דיא קלוגע מאַדאַם האָט געפֿאַלגט, און האָט געקויפֿט ווייסע ברייטען קרעיס און האָט גילאָזט מאַכען אַ לאַנגע יופּעצע מיט גאַנץ לאַנגע אַרבעל, מיט מעשעגע האַקענס, און אַ ווייס האַנדטוך פֿון פֿינף איילען פֿאַר אַ גאַרטל; און זיא האָט גיוויסט, דאָס ביים רב אויף דעם בוידעם ליגט איין אַלטער ספּאַדעק נאָך פֿון תרחס ציי- טען, איז זיא גיגאַנגען און האָט דעם ספּאַדעק גיברענגט“.. „יעצט האָט זיך ר' שימכע אָנגוטוען דיא ווייסע סוף ע מיט דעם וואַלקען בראַך ספּאַדעק אויף דעם קאַפּ“... (510). — „ר' שמכה איז זיך געזעסען אין זיין ווייסע יופּעצע, מיט דעם

נערקישען ספאָדעק" ... (17). — „דער שררה האָט... בעשטעלט. מען זאָל ר' שימכען בעקליידען פֿון קאָפּ ביז פֿוס זעהר הער-ליך, דאָס בעסטע זינדענציג, צו פֿינעף און צו זעקס מלבו-שים, און איין זינדענען שלאָף ראָק, און איין עכט זינדענע ווייס אַטלאַס יופּעצע, און איין ווייס זינדענע גאַרטעל, און עטליכע טהייערע פעלצען... און איין ריכטיגען ים שטעקן מיט איין גוט זילבערנען קאָפּ פֿון אַ האַלב פֿונט" ... (522). — „און געגאַנגען אין דיאַ ווייסע יופּעצע, אין דעם טלית ותפֿי-לין, אין דעם גרויסען ספּאָדעק, ווי אַ וואַלקען בראַך, אויף זיין קאָפּ" (45).

„דער חרם דר בינו גרשון אָדער דיא וויי-בערזשע קניפלעך" („איין טהעאָטער אין פֿינף אַקטען אין גירנמען געשריבען", „דיא מעשה האָט זיך גיטראַפֿין אין אַקליין שטעטל אין קליין פּוילין") [וואַרשע 1882]: „דער רב זיצט ביים טיש אין אַיאַרמיקע" (22). קומט אַריין די רביצען אַוהן גיטאָהן אין דער שבת דיקע יופּע, מיט סאַמיטינע סטראַ-קעס באַגייט, אַנייא געהל שלייעריל" ... (23) — „מאַכען נייע קליידליך, קיפּין אַנייא האַבל" (26). — „אז איך בין גי-גאַנגען אַן גיטאָהן דאָס שלאָף האַבעל, איז אסור גוועזן אַ-שענער ווייבל" (33). — „שיין אויס פּינצן מיט דיא פּערל אין קרעלין, חלעבין, חלעבין, מיר וועלין אוך גיפּעלין" ... „מיר איז אויך אַזוי איין גיפּעלין, און איהן צו טוהן דיא שבתדיקע שאַלין, דיא שלייערדיך, דיא יופּעס מיט שטראַקיס, צו די האַרבענדער צו צו צעפּין פּראַקיס" .. (35). — „דיא שלאָף קיפּע אויף אין צו גבינדען" (36). — „איך האָב ערשט חתונה זעקס וואַכין, איך גיין נאָך אין חופּה טשיפּיק" (39).

„ס' סיפורי מעשיות" פֿון ר' נחמן בראַצלאַווער (וואַרשע 1881) 35: „ער מיט זיין ווייב האַבן ביידע גי-האַט איין פעליך. אז ער האָט באַדאַרפֿט אין מאַרק צו גיין, פֿלעגט ער זאָגען: „מיין ווייב, גיב מיר דעם פעליך". האָט זי אים גיגעבן. אז ער האָט באַדאַרפֿט אַטיליפּ, גיין צווישען ליטט, האָט ער גיזאָגט: „מיין ווייב, גיב מיר דעם טויליפּ". האָט זי אים גיגעבן דעם פעליך. פֿלעגט ער גרויס הענוג צו

האָבען און פֿלעגט לובן: „וואָס פֿאַר איין וואַלדקייט דער טי-
לפֿ איז.“ אָו ער האָט באַדאַרפֿט איין קאַפֿטן, און של אַרײַן
צו גיין, האָט ער גיזאָגט: „מיין ווייב, גיב מיר דעם קאַפֿטן“
האָט זי אים גיגעבן דעם פעלץ, פֿלעגט ער צו לובן, וואָס
פֿאַר אַשױנקייט דער קאַפֿטן איז, און אַזוי, אָו ער האָט באַ-
דאַרפֿט אָן טאָן אַיפֿאַ, האָט זי אים אויך גיגעבן דעם פעלץ,
פֿלעגט ער אויך לובן, וואָס פֿאַר אַפֿינקייט און וואָס פֿאַר
אַשױנקייט די יופֿאַ איז“...

שמעון ווילצענוק, „דער בעקאנטער דאָקטאָר“ (וואַר-
שע 1882) 29: „דיאָ גאַנצע סצענע איז אָן געפֿיהלט מיט
שטריימעלעך און אַטלעסענע וופֿיצעס.“ — זיין „דיאָ גייהימע
האַכצײט“ (וואַרשע 1884) 35: „דאָ איז פֿאַראַנען אַינער
שלמה שעפֿטעל, זײַער אַ קלוגער מענש, אָבער איין אַלט מאַך-
דישער איד מיט אַלאַסטיקענע וופֿעצע, הע, הע“

דוד זאָהן, „דיאָ ראָוע ציווישען דערנער“ (פעטרי-
קוו 1884) 27: „איהר יופֿקע טראָגט זי אַזוי 1 האַרבעל;

דער אַנדערער טעלעבענדעט זיך איהר נאָך וויא אַ קאָדע.“
שׂמׂר, „דער אַזר“ (ווילנע 1884) 4: „זיין וופֿעצע
איז גיזען אַלאַטע אויף אַלאַטע.“ — זיין „ניט טײַט ניט לעבע-
דיג“ (ווילנע 1893): „מיין וואַכעדיגע קאַפֿאַטע איז צוריסען
און פֿערשלומפֿערט, און מיין שבתדיגע ראַצעמאַרענע זשופֿעצע
איז פֿאַר פֿלעקט“ (ז' 30); „אַנשטאַט זיין פֿאַרשמאַלצענער
זשופֿעצע האָט ער אָנגעטאַהן זיין שבתדיגע אַטלעסענע קאַפֿאַ-
טע“ (ז' 33).

גבריאל רובין, „דיאָ שױנע מערדערין“ (ווילנע 1889)
3: „עס איז נאָך צו זעהען אַט לעסענע וופֿעצעס, בחורים אין
יאַרמולקעס מיט גאַרטלען פֿאַר בונדין, חסידיים מיט נאַשע
פּאַותן, פֿרויען אין קנופֿען, יונגע פֿריילינגס אין ליטווינטענע
קליידלאַך“.

„איינ ווינדערלויכו מעשה פֿון דעם פֿיינעם
יונגען מאַנשציק“ (לעמבערג 1883) 8: „אָן גוטן און אַלאַג-
גו אַזויסו יופֿוצו אַרום גוגאַרטולט מיט אַפֿרייטן גאַרטול. דאָס
האַרץ און בײַא אום גיזען אַפֿון. אַשטראַמולו מוט גר סו שפּו-
ציו און גיזען אויף זיין קאַפֿ. די פֿוס זענן בײַ אום גיזען

איין גושטעקט און ווייסו זעקולוך און אין צייט גרוסו פאן-
טאָפּל. אונטער דעם גארטיל האָט גושטעקט אַגרוסו רוטו פאָ-
טשילוו".

"יאנקיל בחור אָדער פֿין דעם חדר צום וואָר-
שטאַט" (לעמבערג 1885): „אוך בון גיגאַנגן אין איין קאַפּ-
טען, וואָס און אַזו לאַנג גיזען, אַז אַיך האָב מוֹך און אים
נוט גיַקענט רירען, ווייל דער שטראַז און גיזען פֿול בלאַטע“
(ו' 5); די חדריינגלעך, „זעהן שקראַפֿליגו יונגן אָן פֿלידערן,
באַשטענדיג הונגערוג, צווישן פֿינף בון דרייצעהן יאָהר, די
לאַנגו בעקשוים צעריססען“... (15); „ער גייט שפּט אָנגוטיהן
איין אַ ראַצימאָרנעם קאַפּטאַן און אַ שטראַמיל מוט דרייצעהן
שווענץ“ (5).

„דער יקום פרקן דאָקטער“ (לעמבערג 1885).
דער מלמד חיים קאַקינדיג, וועלענדיק ווערען אַ דיקטור, זאָגט
צום ווייב, זי זול אים מאַכען געהעריקע קליידער, אַז גוגאַנ-
גון זיין באַשו און האָט אַפֿור גונומן פֿון אונטער דעם בעט
דאָס שטראַמול און האָט אַרום גורוסון די שפּוצן, נאָר איין
שפּיץ האָט זי איבערגולאָזט און האָט צו אים גוזאַנן: „האַסטו
זיין אַ קישקעט מוט אַ דאַשוק“... גונומן די זופּצו און
האַט אַ שטוק אָבגורוסון און זאָגט צו איהר מאַן: „האַסטו זיין
איין ראָק“... גונומן דאָס שטוק פֿון דער זופּצו און האָט עס
צוגושטוקווייט צו די הייזן“... (4).

„עגל הזהב“ (וואַרשע 1898): „רבֿ הירש זעלייק-
לע טראָגט שבת אין יום-טובֿ אַ סאַמעטענע קאַשקעט און אַ
זינדענעם קאַפּטאַן“ (15); „דאָס איז אַ קליין יודעלע מיט אַ
לאַנגע איפּעצע“ (16); „בימינו אלה טראָגט דער קאַרטאָפֿלאַרש
דער גראַבער יונג אַ שטרימעל מיט אַ אַטלעסענע קאַפּטע
גלייך ווי דער רבֿ פֿון שטאַט“ (17); „קנה הירש טראָגט אַ
לאַפּען היטעל מיט דריי פֿאַרשימעלטע לאַפּען; אברהם אַבעלע
טראָגט אַ סאַמעטענעם קאַשקעט פֿול מיט שמוץ, אַיך פֿול מיט
נקבים נקבים; חנה פֿלעדערמיוו דער מעקלער פֿון דינסטען,
אַמען, טראָגט אַיך זיין אויסגעקראַכענעם קאַפּ אַ צילינדערהוט אַ
לאַ דע פֿאַרני; שמעיה די טיקערינס מאַן גייט אָנגעטון אַ כאַ-
לאַט, גרויס, ברייט ווי דאָס יודישע גלות, שיך און זאַקען, עס

אויסערלעך פֿירשידענפֿארביק, און אין גרונט כמעט איינפֿאַר-
ביק.

סענדער. — און וואָס טוען מיר מיט דער גאַנצער קראַם?

קלמן. — „הירעווע, מירדעלע, וועסטו האָבען אַ קליידעלעו“ —

גיי אַהיים, קוק דיך אַרום און גרייט מיר צו אַ

געהעריקען רעפֿעראַט.

סענדער. — אין וואָסער זין?

קלמן. — „מיט פֿרעמדען שכל קען מען נישט לעבען.“ —

טו אַליין אַ קלער.

פערדער דיאלוג.

סענדער. — מיין רעפעראַט איז פאַרטיק.

קלמן. — אַ גוטע בשורה מאַכט פֿעט דעם ביין.

סענדער. — ס'איז אַ סיסטעמאַטישער אַבערבליק איבער דעם

ייִדישען שטאַט אין משך פֿון ניינצעטן יאָר-
הונדערט.

ציערשט גייט דער מאַנצבעלשער גארדערוב.

קלמן. — ער איז מער כאַראַקטעריסטיש: טיפֿער איינגעוואָר-

צעלט, ווידערשטאַנדספֿעקער, אויך שטאַרקער פֿאַר-
טיידיקט.

* * *

סענדער. — דער עיקרמלבוש פֿון ייִדישען מאַנצבעל — פֿון

דערוואַקסענעם, ווי פֿון קינד, — איז געווען — —

קלמן. — דאָס העמד. — דער אַרעמסטער האָט דאָס פֿאַר-
מאַנט — „כ׳בין געבליבען אין אַ זין העמד“¹ איז

אַ רעדענסאַרטלעכער אויסדרוק; אזוי זאָגט וועגען זיך דער,
וואָס האָט שוין אַלץ אָנגעוויירען. און אַ ייִדיש שפּריכוואָרט
לערענט שכל: „דאָס לעצטע העמד זאל מען פֿאַרוועצען
און אַ גביר זאל מען זיין“². — דאָס לעצטע העמד איז דאָס
לעצטע שטיקעל פּריוואַטאָיגענטום, וואָס קען זיך אָפּשטעלען
באַ אַ יורד אין אונדזער זינדיקער סוציאַלישער אַרדנונג.

סענדער. — פֿון ליי ווענט פֿלעגט עס זיין. אין דער לי-

טעראַטור ווערט דערמאַנט „טערקישער
לייווענט“.

קלמן. — אין די אמאָליקע גוטע צייטען האָט אין דעם פּרט געהערשט אַ גרע-
סערער לוקסוס: אויך מאַנצבלען פֿלעגען טראָגען חוש פֿון לייווענט,
געשטיקט מיט גולד, זילבער, אודער באַפּיצט מיט פּליטערלעך.³

סענדער. — דאָס העמד, פֿון וועלכען איך רעד, איז אַפֿין

האַלדו געווען פֿאַרענדיקט בלויז מיט אַ זויס.

קלמן. — מיט אַ קרייז, ווי ס'ווערט אָנגערופֿען ווי-ניט-ווי-

סענדער. — א קעלנער על באם העמד איז געווען א הידוש.

קלמן. — מעשה-עלעגאנט און א ווינק אף „אפֿקורסות“.

סענדער. — א קילנער⁴ — גאָר א פליאהדיקע זאָך.

קלמן. — פּוֹר^ב 409 II kotnierz „באַם מלבוש דער טייל, וואָס נעמט-אַרום דעם האַלדז“ — פֿון דײַטשישען Koller, וואָס שטאַמט פֿון לאַטיינישען collare („האַלדזבאַנד“).

סענדער. — אַבער שפּעטערצו — קומט-פֿיר „אַ גרױסער אױסגעלײַגטער קילנער“.

קלמן. — אַפֿן גורגעל — בענדלעך צום פֿאַרבײַנדען.

סענדער. — כִּגְעֵדֶענֶק... דער בּוֹזֶעם — אָהן קנעפלעך.

קלמן. — די פּויערען אין אוקראינע טראָגען עד היום אַזעלכע העמדער.

סענדער. — און דערײַבער, די ברוסט...

קלמן. — ...דאָס „האַרץ“, ווי ס׳הייסט אָף ייִדיש⁵...

סענדער. — תמיד אופען...

קלמן. — „צוכראַסטעט“⁶ — איז דער געוויינטלעכער טערמין.

פּוֹר^ב V 585: (מונדאַרטלעך) rozechrastaniec „אַ מענטש, וואָס גײַט אױפֿגעקנעפעלט דאָס מלבוש אַדער דאָס העמד אָף דער ברוסט“ — פֿון ווערב rozechrastać (מונדאַרט-לעך). rozechrytać = (מונדאַרטלעך) rozechrzastać (מונד-אַרטלעך). „אױפֿגעפֿלען“ וכו׳.

סענדער. — „העמד מיט קנייטשען“ — „מעשה גױ“, פּונקט ווי „אַ וויישהאַרץ“, אַמאַ

נישקע⁷.

קלמן. — „האַרץ“ איז דאָ דאָסאייגענע, וואָס מַאַניש-

קע"ה. ד. ה. פֿוֹר הַעַמְדֵעַל.
 דאָל II 305: manischka, „פֿור העמדעל, צו טראָנען
 אונטער דער וועסט". — פֿון רוסישעז אַרײַן אויך אין דאָס פֿוי-
 ליִשע (פֿו"ב II 874). — די עטימאָלוגיע נישט קלאָר.

סענדער. — אויך „אַ געפּרעסער קולנער" און „דער
 וויסער מאַנושעט"¹⁰.

קלמן. — דאָל II 308: mansheta, „קנייטשיקער אָדער
 אַרױפֿגעזעצטער באַלאַג פֿון העמדקולנער, פֿון די
 אַרבעל". — טיאָנדער 843: Manschette (פֿון פֿראַנצױזישען).
 פֿו"ב II 875: manszeta (ווייניק געברױכלעך); פֿו"ב
 II 875: mankiet, „דער טײל פֿון אַרבעל באַ דער האַנט,
 צוגענייט צום גאַנצען אַרבעל" (באַ אַ העמד); „דעראַייגענער
 טײל, געפּרעסט, צוגענייט אָדער צוגעקנעפּעלט צום אַרבעל". —
 פֿון איטאַלענישען manichetto.

סענדער. — דער אונטערשטער טײל פֿון קערפּער אין אַפֿנים
 פֿטור געווען פֿון דעם שטיקעל גרעט, אָהן וועל-
 כען דער גרעסטער אביון וועט היינטקע צײַטען זיך נישט ווע-
 לען באַגיין. נאָך אין אַ ביכעל פֿון 1868 ווערען גאַטיעס¹¹
 דערמאַנט אַלס אַנאָיסטערלישע המצאה פֿון די „גלוחים".

קלמן. — אַלגעמײן-פּויליש: gatki, מונדאַרטלעך-פּויליש:
 gaty. — דאָס פֿו"ב I 780 האַלט די ווערטער
 פֿאַר פּויליש פֿאַרמעג. ס'איז אָבער אַנאָונגאַרניש ווירט.

* * *

סענדער. — אָבער אויך אָהן אַ העמד ווילט אַ ייד אין אַ
 עת-צרה מסכים געווען אויסצוקומען, גור נישט
 אָהן אַ טליח-קטן אָדער אַנאָ אַרבע-כנפֿות¹².
 דער טליח-קטן — געמאַכט פֿון דעמאַייגענעם שוּף,
 ווי אַ טליח, — מיט דיזעלביקע כאַראַקטעריסטישע שוואַרצע
 פּאַסען און שטרײַפֿען אין דער ברייט באַ דער זוים, אַפֿן גע-
 לען צײַג. באַרימט זענען געווען בערשידער טלחים-
 קטנים.¹³

דער אַרבע-כנפֿות...

קלמן. — הייסט אין פּוילען אויך צײַצ-כנפֿות¹⁴...

סענדער. — פון וויסער פיקע.

קרמן. — פויליש: pika, „דיק באמוועלציג“, — פון פראג-ציניזשען piqac (פון IV 187)¹⁵.

סענדער. — דער „שטשוועל“¹⁶ הוט געטראָגען אַן אַרבע-כנפות פון ביאָ קיטאַי מיט אַ קעלנערעל פאַרן האַלדז, אַ נוצן פון „הולטאַיסטווע“¹⁷.

קרמן. — פון II 343: kitaj, „אַ מין דין גלאַנסרט באַמוועלציג“¹⁸, — נאָך דעם נאָמען פון דער כי-נעזישער פרויניג Chitaj.

סענדער. — אויך פון ציק¹⁹ מיט רויטע קוויטלעך פלעגט אַן אַרבע-כנפות זײן.

קרמן. — נה"ד: Zitz, „פאַרשידענפאַרביק אינדיש באַמ-וועלציג“; נידערלענדיש: chits, sits; ענגליש: chintz. — די פֿורמען שטאַמען פֿון בענגאַלישען chits, „פֿאַר-שידענפאַרביק באַמוועלשטוף“ (קלוגע 504).

קווײטלעך — דימינוטיוו צו „קוויטען“²⁰, וואָס איז דאָס פוילישע kwiat, „בלום“ (פון II 662), מיט „ידישער מערצאַלעידונג און מיט אומקלאַנג פון שטאַמוואָקאַל.

סענדער. — דער ארבע-כנפות ווערט אָף יידיש גערופֿען אויך: לײבסערדעק, לײבצודוק, לײבצידאק, לײבסערדאקעל.

קרמן. — דאָס איז אין אוקראַינע דער געוויינטלעכער טערמין אין דער אומגאַנגשפראַך. אין קרעמעניץ, צ. ב.: „לאַפּצידאַק“, „לאַפּצידעקע“²¹.

סאינ אַ געמישט ווורט, „האַלב יידיש, פּולווינאַ פּוי-ליש“²²; דאָס יידישע „לײב“ מיטן פוילישען serdak.²³

פון VI 72: serdak, „אַ מין וועסטעל פון די בערג אינוויינער, אויס פֿעל אדער געוואַנט, צוצוקנעפלען ביז אַרױף“ (אַלטפויליש), קאַפּטען; אונטערשט מלבוש; פּויערישע קאַפּטע; „אַ מין גורטעט מיט פֿאַלדען, יעצט ווייניק געברויכט“.

* * *

סענדער. — צום וועש הוט אויך געהערט דאָס ל י ב ע ל²⁴.
קלמן. — א העמדעל פון וויל, טריקו וכ', געטראַגען אים
 ווינטער, געוויינטלעך א פ'ן העמד און ארבע-
 כנפות.

* * *

סענדער. — דער האַלדו איז געווען בלויז. נור, מו ד י ס-
 ט ע ן, ד. ה. מודענאָכלויפערס, וואָס הופען
 געזורגט פֿאַר דער עסטעטיק פֿון זייער אויסערלעכען אויסזע,
 און זענען געגאַנגען רײן, ציכטיג אָנגעטון...

קלמן. — א סך אַזעלכע איז גישט געווען, ליידער...
סענדער. — פֿלעגען טראָגען א „האָלדו זיכעל“²⁵
 (ס'ווערט דערמאַנט „א וויס האַלדו זיכעל“),
 א „מאַנט ינען טיכעל“ ..

קלמן — דער שטוף הייסט „מאַנט ינע“²⁶.
 פּוֹרײַב 877 II: mantyna, „א מן זיידענציג“, — פֿון
 איטאַלענישען mantino („מענטעלע“).

סענדער. — אַ „פֿאַטשײלעכען“ (סיקומען פֿור אין
 די קוועלען: „אַ שיין“... „אַ שוואַרצזיידען“...
 „אַ שיין רויט“... „אַ ציצען“ פֿאַטשײלעכען).

קלמן. — מערבֿדרומרוסלענדישידישער דימינוטיוו צו פֿאַטשײלעכען²⁷.

אין דיטשישען: Facetlein, Fatzenet, Facilet;²⁸
 Fazenettle, Fazenettle, Fazeile;²⁹
 Fazanettel, Fazenell, Fatseheile;³¹ אין אַלטפּויל-
 לישען: faolet, facilet, facelit, facelet;
 נאַזטיכעל“ (פּוֹרײַב I 709). — פֿון איטאַלענישען fazzoletto.

סענדער. — פֿיין פֿאַרבונדען פֿלעגט הייסען: „טשאַקענ-
 דיק“.

קלמן — לי: 106 פֿאַרטייטשט דאָס ווֹרט מיט „פֿאַר-
 יי“.

ל עך, מוט זיק, פל זינק" — אין דער פֿינקציע, וואָס
 דו ווייזט אָן, קען מען נאָך צוגעבען: „ווי ל ע ר ז ש, ווי ל -
 י ז נ ג ע ר ז ש, פֿר אַ נ ט ז ש".³²

קען זײַן, אַז דאָסדזיקע אומשטאַנדוורט הוט אַ שניכות
 צום אַלטפּוילישען czaka, „אַרױפֿנעמען אָף אַ הוק, פֿאַרטשע-
 פען מיט'ן הוק, פֿאַרהעקלען", — אפשר פֿון אונגאַרישען csaklya
 („הוק"), czaklyáz („צופען מיט אַ הוק"). — זע פּוֹב I
 368.

סענדער. — אין דער ייִדישער גאַס הוט מען אָף אַזעלכע
 „שמוכטעלייען"³³ קרום געקוקט.

קלמן. — געזען אין זײַ אַ צו גרויסען שפּרייט צו וועלט-
 לעכקייט אין „אויסגעלאַסענקייט".

* * *

סענדער. — נאָך אַ מלבוש הוט אַיטלעכער ייִדישער זכר
 געמוזט האָבען: תּח תּו נ י ם, מחילה.

קלמן. — עס הוט געמוזט זײַן לכל הפּחות „אַ סימן פֿון
 תּח תּו נ י ם", ווי אַבראַמוויטש דריקט זיך אויס בײַ-
 טערלעך.³⁴

סענדער. — „אדער „פּלודערען", „פּלודערען",
 „פּלודערען"³⁵, ווי זײַ הייסען באַם גרעס-
 טען טײל ייִדישע שרייבער.

קלמן. — זאַנדערס 515: pludern, אינטראַנזיטיווער ווערב,
 „אַנגעפּוישט-אַיפֿגעשוולען-אַנגעבלאָזען צאַפלען און
 פּלאַטערען"; Pluderhose, „ברײַטע היזען" (אַף רוסיש: scharowary). —
 דער וואָקאַבעל איז פֿאַראַן אויך אין פּוילישען (גענומען פֿון דײַטשישען), מינד-
 אַרטלעך: pluder, „היזען ברײַטע ווי אַ זאַק" (אַלטפּויליש: pludry, „העבערישע
 מאַטקעס") פּוֹב IV 239.

סענדער. — ס'קומט טאַקע פֿור: „ברײַטע בלאַע פּלידערען".
 דיק און אַבראַמוויטש געברויכען וועגען היזען אויך
 דעם נאָמען „מאַיטקעס"³⁶.

קלמן. — פו"ב II 852: maitki, מ"צ, "הויזען, בא-
 ונדערס קינדערשע; גאטקעס, באזונדערס וויבערשע
 אדער קינדערשע". — שטאמט פֿין majtek, „מאטרוס", — אויס דעם הוי-
 לענדישען maatje (דימיניטיוו צו maat).

סענדער. — מערקוויירדיק: דער נאָמען „הויזען" ווערט
 אין די אלע דורך דיר ציטירטע ווערק גאָר
 ווייניק געברויכט.

קלמן. — ס'וועט דיר באַלד קלאָר ווערען.
סענדער. — די אלע מיני תּחתונים פּלעגען זיין דאָס רוב
 פֿון ווייטען ליי ווענט, אויך פֿון „טער-
 קישען ליי ווענט".
 מיר באַגעגענען אויך „פּיסטערענע".

קלמן. — דאָל III 105: pjestrjedj, „אינפֿאַכיק
 פֿלאַקסענציג, פֿאַרשידענפֿאַרביק אדער אין פּאַסען;
 ווערט געברויכט אָף ברייטע הויזען (seharowary), אַרבע-
 טערכלאַטען, מאַטראַצען, בעטזעק, שטרויזעק".³⁷
סענדער. — ווייטער: געשטעפטע קיטאיענע, געלע קי-
 טאיענע.

אַ גוטעריינד הוט געהאַט אַטלעסענע.³⁸
קלמן. — אַראַביש, פּערסיש, טערקיש: atlas (ביזוורט:
 „גלאַט"). — אויפֿגענומען געוואָרען אין גרעסטען
 טייל איירופּעיִשע שפּראַכען אַלס נאָמען פֿון אַ געוויסען סורט
 זיידענשטוף.

סענדער. — פּראַנטען, אדער, אָף וואַרשעווער לשון, „פֿאַ-
 צעטלעך"³⁹, הובען זיך געפּוצט אין „געלע
 נענקינע תּחתונים", אין געלע ניינקינע הויזען.

קלמן. — דער שטוף הייסט אָף ייִדיש: אַנקע⁴⁰, נאַנקע⁴¹,
 פו"ב III 107: nankin (מונדאַרטלעך: ankin,
 nanek), אַ געוויסער מין באַמוועלציג". — נאָכזן נאָמען פֿון דער
 כינעזישער שטאָט נאַנקין.

דאל II 456: nanka, באַמיועלצייג, תחלת כ׳געזיש.
און דערפֿאַר גערופֿען אייך kitajka.

סענדער. — ס׳זענען געווען אויך עפעס „שאַמענע פּלוי-
דערן“.

קרמן. — „שאַמענע“⁴² איז איבערזעצונג פון פּוילישען
ווייניקגעברויכלעכען szamowy (szamowoy),
„וואָס צײַכענט זײַך אויס מיטן קוליר שאַ-
מױאָ“.

szama, szamoa, ווידער, באַטייט: „העל-געלער
קוליר, ווי באַזאַמשלעדער“ — פון פֿראַנצױזישען
chamois (פון VI 561).

סענדער. — די פּלודערען פֿלעגען זײַן קורצע, פֿאַרבינ-
דען אונטער די קני מיט בענדלעך, — באַ
רייכע און פֿראַנטען — מיט געלע.

קרמן. — אױט פֿאַרוואָס דער נאָמען הױזען פֿלעגט דע-
מאָלט גאָר ווײַניק געברױכט ווערען.

דאָס אַהיד hosa, מה״ד hose, אַנגעלועקטשע hosu, אַלטנורדישע hosa
פֿלעגט באַצײכענען אייגענטלעך אַזױק, בױצױ דער קני אַרױף, אױדער העכער
פּוּ אָף די שנקלען אַרױף. אַזאַ פֿאַר זױקען („הױזען“) פֿלעגט זײַן די אײַנ-
צױקע הלבשה פֿון די פֿיס (איסער די שײך, נאַטורלעך) און הױט פֿאַרטרעטען
דעם אינטערשטען טײַל (בױדע „רערען“) פֿון אונדזערע הױטקע הױזען. הױך
דעם פֿלעגט מען טראָגען אַ באַזונדער קלױדױנגשטוק, וואָס אַנטשפּרעכט טופּ-
גראַפֿיש מער ווײַניק דעם אַײַבערשטען טײַל פֿון די מודערנע תּחזױנס, גור הױט
געהאַט אַנאָדער פֿאַסן.

אױפֿטאַגל פֿלעגט אײַן די דערמאַנטע שפּראַכען דער הױקאַבעל גאָר באַ-
צײכענען „קאַמאַשען“ (אײַן דער פֿראַנצױזישער טײַטש פֿון הורט, ד. ה.
„אַײַבערזױקע“).

אײַן נױדערדישען באַטייט hose נױך עד-הױם: „זױק“⁴³
די ייִדישע תּחזױנס, וואָס זענען אַראַפֿצױז דערגאַנגען נור בױצױ די קני,
הױבען דעם נאָמען הױזען, דערפֿער, תּחלת נױשט געקענט האָבען.

סענדער. — ס׳וואַרפֿען זײַך דורך „געווענטענע הױזען“.

קרמן. — אַ... „וועלטלעכער“ גאַנג.

סענדער. — לאנגע פלודערען, אין די שוך ארמיו, פלעגט מען זען נור בא יענע, וואס הובען זיך געצירט מיט האלדוט: כלעך.

הלמן. — יל"ג, "שיחת חולין" 18:

"צו אינו און געקוממען פון א ווייטען ארט
עפעס א טיבעל מיט א געגאלטער בארד,
מיט לאנגע פלודערן, מיט א סורדוס אן פאלעס,
מיט אסאמעטענעס קאלנער, מיט קנעפ אינג שפאקולען"...

וועלוועל זבארזשער, "מקל נועם" II. אין ליד
משיחט צאטין" (ז' 174):

אללע הילטייעס, אללע אפיקורסים,
וועלן זיין באס רבין משרתים,
מיט די לאנגע הויזען אין דזא הוכע קנאפעל
וועלן פיצען דעם רבין דזא פאנטאפעל."

סענדער. — לענגערע הויזען, אין די שטיוועל גריין, הובען זיך אלץ מער פארשפרייט, און דעמאלט איז ס'מן פון אפיקורסות געווען דאס ארויסלוען די הויזען און בער די שטיוועל, דאס טראגען "פאנטילאנס" ⁴⁴, לאנגע פאנטעליאנס."

הלמן. — פור' IV 40: pantalyony, pantalony (נור מ"צ). "הויזען". — דאל III 11: pantalyony (מ"צ). "הויזען, גאטקעס". — פון איטאליענישען pantaloni.

* * *

סענדער. — דער געוויינטלעכער הולך פון אונדזערע עלטער-עלטערונדעס, עלטערונדעס און זיידעס אינגעווען אין ש"ך און זוקען."

די דריי ווערטער זענען אין יידישען אזוי צונויפגעוויק-סען געווען, אז מ'וולט זיי איינגענטלעך געדארפט שרייבען אלס איינ וורט.

קרמן. — אזוי ווי מ'רעט זיי ארויס אלס איינ וורט. ⁴⁵
ש"ך און זוקען איז נישט גלאט א צופעליקע קוממנאציע פון

צוויי הויפטווערטער מיט אַ בַּנְדֵּרוּרְט. ס'איז אַ פֿעסטע פֿירמע ל. אַ נִיִּיעֶר באַגריף, וואָס פֿאַראַלגעמײַנערט די באַגריפֿען פֿון די צוויי סיבסטאַנטיווען, זײַענ-דיק זיי פֿולל אין זיך.

„שׂוֹרֵט אַרְבֵּי קַעֲוִי“ — אַ נײַ הויפטווערט, מיט דער מײַנונג: „פֿוסבאַ-קלײַדונג“; פֿונקט ווי „טײַט אַרְבֵּי פֿעֲדֵר“, „טײַט אַרְבֵּי פֿעֲוִי“⁴⁶ זענען דאָסאַנגענע, וואָס „שרײַבנעצײַג“; „סאַטעמאַמע“⁴⁷, „פֿאַטער-אַרְבֵּי מוֹטער“⁴⁸ דאָסוועלפֿיקע, וואָס „עלטערען“; „פֿערדאַרְבֵּי געֲוִי“⁴⁹ — „געשאַפֿן“; „גאַפֿעלמעסער“⁵⁰ — „פאַשטעק“; „ווייבאַרְבֵּי קַיִד“, „ווייבאַרְבֵּי קַיִדער“⁵¹ — „הויזגעזינד, געזינדעל“; א. א. ת. ⁵²

סענדער. — די זוקען פֿלעגען זײַן: ווילענע, באַמ-ווילענע, פֿעדעמדִיקע, גרובע ווילי-קענע, קירענע.

קלמן. — דאַל I 241: wolokno, „איטלעכער נאַטירלעכער פֿאַדעם, נישט געשפּינט, נישט געוועבט; רײַן גע-פּוצטער און צוויי מאָל מיט אַ בערשטעל געקעמטער פֿלאַקס, אָף פֿײַן געשפּינעכץ און לײַווענט; געשפּינעכץ פֿון אַזאַ רײַנעם לײַן אודער פֿלאַקס; לײַווענט“; wolokonnyj „בו“⁵³ פֿור“⁵⁴ II 478: korona. (אין האַנדעל) „קרוֹנוער פֿלאַקס“.

סענדער. — אײַנער אַ באַהעלפֿער אַ פֿראַנט הײַט געטראָג-גען זוקען „ביז אין דער העלפט פֿאַדעם, וויי-טער אַראָפּ באַמוועל“.

די זוקען פֿלעגען זײַן ווייטע. אַנְעלעגאַנט הײַט זיך דערלויבט פֿופֿעליאַטע.⁵⁴

קלמן. — פֿור“⁵⁵ IV 646: popielaty, „וואָס צײַכענט זיך אויס מיט'ן קיליר פֿון הילצאַש; פֿון מײַזענקיליר“.

סענדער. — די שׂוֹרֵט אין דער פֿורמעל „שׂוֹרֵט ענזוקען“ זענען געווען: פֿאַנטופֿעל.

אין די קוועלען, וואָס דו הײַט אָנגעזאַמלט, קומען טאַקע פֿור: פֿאַנטופֿעל, פֿאַנטעפֿעל, פֿענטעפֿעל.

קלמן. — נהײַד, פֿון סוף 15-עט יאָרהונדערט אָן: Pan-toffel, פֿון איטאַלענישען pantofola (פֿראַנצײַזיש:)

pantófellos (pantoufle), וואָס שטאַמט פֿון מיטעלגריכישען
 (קלוגע 335).⁵⁵

סענדער. — ס'וואַרפט זיך דורך: „ח'ל' צ'ה ש'ך'.

קלמן. — צו אונטערשיידען פֿון „ש'ך'“ = „קאַמאַשען“.

סענדער. — די מיט די פֿאַטשנילעכלעך אַפֿין „העלדזעלע“,
 פֿלעגען טראָגען שט'ח'על'עך אָדער שט'י-
 וועל.

קלמן. — שט'וועל'עך זענען דאָסאָניגע: וואָס שט'י-
 וועל'יעט'ען, ד.ה. קאַמאַשען.
 אין קרעמעניץ ווײַסט מען גאָרנישט דעם נאָמען „קאַ-
 מאַשען“, נאָר „שט'וועל'יעט'ען“⁵⁶.
 נה"ד: Stiefelette (ט:אַנדער 1212).⁵⁷
 ס'איז אַיטאַלענישער דימינוטיוו.

מה"ד הוט זיט יאָר 1200: stival (a קירץ אָדער לאַנג), „שטיוועל“
 פֿון איטאַלענישען stivale, וואָס הוט, אָנגענטלעך, געהאַט די טיטש: „אַ זימער-
 שיך פֿון ליכטען לעדער“ (אויס דעם מיטעללאַטטינישען aestivale, „זימער-
 דיקס“).⁵⁸

דאָס איז דער פֿורגענגער פֿון ייִדישען „שט'ח'על“⁵⁹. וואָס באַטייט
 „לעדערען פֿוסבאַקל:דונג, לאַנג ביז די קני אַרױף, זאָגאר ביז אַבער די קני“.⁶⁰

סענדער. — „קאַמאַשען“⁶¹ קומען אין די קוועלען נישט
 פֿור.

קלמן. — איך הױב דאָס ווײַרט צום ערשטען מָאָל דערהערט,
 ווען כ'בין געקומען קיין וואַרשע. ס'איז אַן קוב-
 גרעספּוילען דער נאָמען פֿון שטיוועליעטען.
 „קאַמאַשען“ = „פֿוסבאַקל:דונג מיט אַ נידעריק כּו-
 לעווקעלע“.

דאָס פֿראַנצײזישע gamache הוט אין פּוילישען, אין
 געשטאַלט kama sz, אָנגענומען פֿאַרשידענע טייַטשען, דע-
 רונטער אויך: „שיכּוואַרק מיט אַ נידעריק כּולעווקעלע, מיט
 גומענע איינזאַצען באַ די זייטען; האַלבשטיוועלע“ (פּויליש II
 216). — ווייַטרוסיש: kamaschy (זשו"ב 126).

אין דייטשישען: Gamasche און Kamasche (טאנדער 463, 686) —
נור אין דער פראנצויזישער טייטש פון הורט.

אין יידישען הונסען „קאמאשען“ נישט נור שטיוועלעך
(שטיוועלישען, שוך) מיט גומע, נור אויך מיט קנעפלעך,
אדער שנירלעך.

סענדער. — „שנור וואו אדלעס“⁶², ווי ס'הייסט אין
ווארשע.

קרמן. — פו"ב VI 644: sznarowadło, „שנירעל, צום
שנורעווען שוך, גורסעטען“.

סענדער. — אומגעלומפערטע שטיוועל — „שטיוועלעס“.

קרמן. — אויך אין קרעמעניץ אױף. — כאראקטעריסטיש:
טיש: מיטן טרופ אפן מיטעל טראף, דה.
פונקט אף יענער זילב, וועלכע ווערט אקצענטירט אין איטא-
לענישען, פראנצויזישען און נוך אין לאטיינישען געשטאלט
פון דעם הויפטוורט!

סענדער. — די שוך, שטיוועלעך און שטיוועל פון אמאליקע
עלעגאנטען פלעגען זיין „געוועקסעלעסע“,
„געפויצטע“, „גלאנצענדיקע“...

קרמן. — אדער „געלאקירטע“...

סענדער. — אין מיטשפצען.

די שוך — „מיט בענדלעך צוגעבונדען“.

די „שטיוועלעך“ — „מיט סקרפקעס“, מיט
„סקרפקעס“.

קרמן. — דאל IV 214: skrypok, „אין קירצער סקריפ“.
קאמאשען פלעגען אין רוסישען געמאכט ווע-
רען naskrypok, דה. זיי זולען סקריפען.⁶³

סענדער. — דאס „געוועקסעלעסע“, דאס „געפויצטע“, דאס „גלאנצענדיקע“
שיכטארק דארף אין דער יידישער טיטורגעשיכט פארנעמען א
בכבודיק ארט.

קרמן. — ס'איז אין דער יידישער גאס געווען איינע פון די ערשטע התהלות:

פֿון אויסערלעכער איינפֿעזאציע, אין שפעטער איינער פֿון די ערשטע אויסער-
לעכע קענעניכענס פֿון דער „השפּלה“.

י. ל. פֿרץ (7 VI) דערציילט וועגען טישעוויצער משפּיל: „ער גאָלט
זיך די באַרד; אין טישעוויץ און מען יוצא מיט אינטערשערען... דיטש גייט ער
אויך גיט... אינדער משפּיל און יוצא מיט שט? וועל פֿרען און א
שוואַרץ סטענגעלע אַ 5'ן האַלדז. ער הוט שירים פֿון פּאָת,
פֿאַר דאָס טראַגט ער אַ קאַסט? ג ק א ש ק ע ס ל...“

כ'הוב אין מיין ביבליאָטעק אַ גאַליציש פּולקטביכעל: „ר' גרונו אָדער
דיאָ געפיצטע שטיוועל“ (לעמ. 1891), לייענען מיר דורט וועגען אַ מלמד אַ
זינדעל, וועלכען דער פּאַטער הוט פֿאַרטריבען פֿון דר'היים: „פּלוצלינג האָט ער
זיך געזעהעט ווי אַ פּאַלנער מענטש, זייער רייך גיקלדיג, מיט אַ גאַלדונג איהר
אין האַנדשוה און געפּרעט ו שטיוועלעך מיט קאַלאַשן“ (6).

בענדער. — פּאַנטופּעל, שײך, שטיוועל פּלעגען זיין „יאַלע
וועטשענע“, גרובע.

קלמן. — דאָל IV 697: jalowitschina „הוי, לעדער
פֿון יונגען אָדער נישטדערוואַקסענעם רינג, צווישען
קאַלבסלעדער און יוכנ“⁶⁴.

בענדער. — רייכע און עלעגאַנטען פּלעגען טראַגען „יוכ-
טענע“⁶⁵ פּאַנטעפּעלעך, יוכטענע שטיוועל.
„קוזלווע“⁶⁶ שטיוועלעך.

קלמן. — דאָל IV 691: jachtj „פעל פֿון אַ דערוואַקסע-
נעם אַקס אָדער קו, אויסגעאַרבעט אַפֿין רוסישען
אָפֿן, אָף ריינעם דויעגעץ“ — פּוּב II 184: jacht „קופּעל,
קאַלבפּעל, בוקפּעל, אויסגעאַרבעט, ווייס אָדער שוואַרץ, אַמאָל
הויט, געברויכט אַלס אויסערלעכער טייל פֿון שווער פּויערש
שיכוואַרק“ — פּוּסק. 302: jachta.

דאָל II 133: kozlwyj „בײַ, פֿון צאַפענלעדער און-
דער ציגענלעדער געמאַכט, פֿון סאַפּיאַן“ — פּוּב II 515:
kozlwyj „פֿון צאַפענלעדער“.

בענדער. — „גלוחים“ פּלעגען טראַגען „בלוטשקענע“⁶⁷
שײך.

קלמן. — בויז 814: włóczka „אַ מיין ווילען גאַרען“.

סענדרער. — „היכע קנאפעלע“⁶⁸ אויך צופיל „עולם-
הזה“, און נור „מודסטען“ פלעגען זיך דערלוי-
בען דעמדוזיקען נייעס איינפיר.

קרמן. — גוך אין „פנקס המדינה“ § 322 (יאָר 1637) א גורה: „מנעלים עם
אויג“⁶⁹ וכן עם קלעצל⁷⁰ אסורי' איסור גמור, וכו'
לאנשי' וכן לנשי' וכן לבחורי' ובחילות“, — ד.ה.: „שיך מיט אויגען, וזי אויך
מיט קלעצלעך זענען שטרענג פֿאַרבוטען, הן פֿאַר מאַנצבלעך, הן פֿאַר פֿרויען,
אין הן פֿאַר בחורים אין מידלעך“.

סענדרער. — „אויך דער „הויכער אפצוסי“⁷¹.

קרמן. — פֿו״ב III 439: obeas (מונדאַרטלעך: abeas),
„אונטערלאָג באַ שיכוואַרק, אונטער דעם הינטער-
שטען עק דער זייל, אָף וועלכען עס שטייט די פּיאַטע;
קנאַפעל.“ — ס'איז פֿולקסעטימולוגיע, פֿון דייטשישען Absatz,
מיט איבערשטעלונג פֿון די קונסטאָנאַטען אין צווייטען גליד פֿון
קימפֿוזיטום⁷².

סענדרער. — טייער שיכוואַרק זענען אַפנים געווען „שט-
וועלעך מיט זאַקלזשקעס“⁷³.

קרמן. — די סלאַווישע אַפּשטאַמונג פֿון „זאַקלישקעס“ איז
קלאָר; די עטימולוגיע דאַרף אַבער גוף גענויער
אויסגעפֿורשט ווערען.

סענדרער. — ר' לייב ווילציס שטייט פֿאַר זיין שטוב „אין
פֿאַנטעפֿעל אַהן קאַבצוסי“ — ווייטטו נישט
אַמאָל, וואָס דאָס הייסט?

קרמן. — אין פּוילישען איז פֿאַראַן kapeic (נור אין
מ״צ), וואָס ווערט אין פֿו״ב II 240 פֿאַרטייטשט: „אַ מין
שיכוואַרק פֿון לעדער, וואָס איז נור פֿון איין זייט אויסגעאַר-
בעט“; (ווייניק געברויכט) „אונטערשט שיכוואַרק,
שקאַרפעטקעס“.

ס'איז מערצאָל צום מונדאַרטלעכען kapee, „געווענטענער
אידער פֿילצענער שיך“; „שקאַרפעטקע פֿון גרוב
געוואַנט“; — פֿון סלאַוואַקישען kapee, וואָס שטאַמט פֿון
אונגאַרישען kapea („אונטשע“).

דאל II 89: karcy „פוסטילעס“.
 ליפשיץ 180 רעגיסטרירט „ק א ב צ י ע“, איבערזעצען-
 דיק דאָס מיט karpjetka, nosok. — ליפשיץ II 183 פאַר-
 טייטשט דאָס רוסישע noski מיט „ש ק א ר פ : ט ק ע ס, ק א פ-
 צ י ע ס“.

אַפנים, אַז „ק א ב צ י ע“ זענען געווען אַ מיין שקאַר-
 פעטען.

ס'איז נאָר אַ שאלה: צי האָט מען זי געטראָגען שטאַט
 זוקען אָדער אַף די זוקען?
סענדער. — ענדלעך, הובען געהערט צום ייִדישען פּוֹסטאָ-
 לעט „ש ק ר א ב ע ס“, ד. ה. אַלטע אָפּגעפּאַרע-
 נע, אָפּגעבאַרעטע פּאַנטאָפּעל.

קלמן. — די ווערטער „אַלט“ און „שקראַב“ גייען תמיד
 אין אַ פּאַר. מ'זאָגט שטענדיק: „אַלטער ש ק ר א ב
 אַלטע ש ק ר א ב ע ס“

„אַלטער ש ק ר א פּו“ רופֿט מען אין קרעמעניץ פּאַר-
 דרוםיק און פּאַרעכטלעך אַנ'אַלטען מאַן, פּאַר וועלכען מ'האָט
 קיין דרין אַרץ נישט, „אַנ'אַלטען תּרח“, — אָדער אַנ'אַלטע,
 פּרוי, אַנ'אויסוורף, אַ יאַכנע אַ „מכשפה“.⁷⁵
 אָיך אין גוטען מוט, אַלס הלצהלע, רופֿט מען אַלטע
 לייט — „אַלטע ש ק ר א ב ע ס“.

יער ברחן אַפֿין „חסידישען ייִנגעלס“ חתונה רופֿט אויס:
 „איי, מימעס, פּעטערס, זיירעס, באַבעס, גיטע פּריינד, אַלטע
 ש ק ר א ב ע ס, חתנ'ס צד, צד חתן, פּלה'ס צד, בייט אויס אַ
 קאַפּיקע אויף מיניץ דרשה-גושאַנקו“ (ו' 101).

אין „וועלט-לוח פֿינעם יאָהר אין כּסף“ שרייבט דער ברחן
 באַ דער חופּהוועטשערע (ו' 18):

„חתנ'ס צדו צד פּלהו,

מימעס, פעטערס, זיירעס, באַבעס;

גיטע פּריינד, יונגע לייט, אַלטע ש ק ר א ב ע סו

ריהרט איך, געלטו אַטלזיכער נאָך זיין גראַד!

דרשה-געשאַנקו צד פּלה, חתנ'ס צדו“

סענדער. — שקראַבעס פּלעגט מען אויך מאַכען פּון אַלטע
 שטיינעל, אָפּטערענענדיק אָדער אָפּשניידענדיק

די כולעווע, און צופאסענדיק דעם אונטערשטען טייל פאר פאג-
טופעל.

קלמן. — פו"ב VI 626: szkraby (נור אין מ"צ), מונד-
ארטלעך, „אלט ש? כו א ר ק, אויסגעקרומט,
פארדארט, טויג צו גארנישט“; — פון אוקראינישען.

סענדער. — אָרעמעלייט פלעגען אויך גיין אין „פאפע-
ציט“.

קלמן. — פו"ב IV 49: papéc (מונדארטלעך), papacé (לי-
טעראריש), „אייבערשטער שיק, געווענטענער פאג-
טופעל, שטובשיך, פלאכער שיק“, — פון טערקישען papadz,
„א מין שיק, פלאכער שיק“.

* * *

סענדער. — א וועסט איז אמאליקע צייטען, — בא „אונ-
דזערע אבות-אבותינו“, ווי מ'דריקט זיך אויס אין
ווארשע, — געווען אזא ראריטעט, ווי א פרה-אדומה.
נור די „יוניסעזברהניקעס“ מיט די האלדזפאטשנילעכלעך
און געוועקסעלע שטיוועלעך פלעגען זיך נישט שעמען צו
טראגען א וועסט, א וועסטעל,⁷⁶ א זילעט,⁷⁷ א
„זיליעט“⁷⁷.

קלמן. — דאל I 558: shiljet⁷⁸, — פון פראנצויזישען.

סענדער. — „קאמלעטענע קאמוזעלע“...

קלמן. — אין קרעמענין: „קאמוזיל“,⁷⁹ „קאמוזיל“.⁸⁰
פו"ב II 227, 225: kamizola (ווייניק גע-
ברויכטע פֿורם), kamzola (מונדארטלעך), kam-, kamizelka,
zelka (מונדארטלעך).⁸¹ — דאל II 82: kamzol. — טאנדער
Kamisol: 687. — פון פראנצויזישען.

א אינטערעסאנטע שטעלע בא דיקען, אין „דיא קרעמערקעס אָדער
גאלדע מינע די בראָדער עגינז“ (ווילנע 1865): אין ברוי, מיט פֿיפֿציג יאָר
צוריק... „ווי דאן וואר דאָרט דעם בחור, וועלכער נור איינע שפראכע פֿער-
שטאנען האָט, אָדער וואָס איז זיך אין עטוואָש געלאָנט גיגאנגען, דאָש הייסט,
וואָש ער האָט אין האַלדז טויך גיטראָגן אָדער איינע קאמוזעלע“

ק ע ל ע חלילה. אַזעלכען האָט שוין אַ שרכן וואָס דעם פעסט אויס געמידען. ער האָט געמאַגט זיין אַרענטליך וואָס ער וויל זעלבסט, פרום און אויך ריך, אַר אים וואָס שוין קיין פּלה צו אַ בעקומען אין דער רונדונג (סביבה) פֿון פּוּצניג מייל, דען זעלבסט דער אַרעמסטער האָט אויך נישט געוואָלט אַזעק געבן זיין טאַכטער פֿאַר אים פּושע ישראל, פֿאַר אים וויסן חברעניק. וואָס טראָגט ג? ג ל א ג צ ט ע ש ו כ ל א ר א ו ג ל ז ע נ ט ד י א ט מ צ ע ט ע פ ו כ ל א ר (ו' 4).

* * *

סענדער. — גלייך אַפֿין העמד מיטן טליח-קטן אודער ארבע-כנפֿות הוט דער ייִדישער מאַנצבעל געטראָג-גען...

ר'רמז. — טראָגט נאָך דאָס רובֿ עד היום...

סענדער. — אַ ז ו פ פ ע צ ע (ז ו פ פ ע צ ק ע, ז י פ פ ע צ ע, ז י פ פ ע צ ע ל), ז ש ו פ פ ע צ ע (ז ש ו פ פ ע צ ע ל, ז ש י פ פ ע צ ע, ז ש י פ פ ע צ ע ל), י ו פ פ ע צ ע, י ו ב פ פ ע צ ע (א י-פ פ ע צ ע) י ו פ פ ע...⁸²

ר'רמז. — דאָס זענען אַלץ סיגנימען.

סענדער. — אַזוי קומט אויס לויט די מקורים.

ר'רמז. — פֿור"ב II 186, 183: japa (און ווייניקגעברויכטע פֿורם: jaba), מיט פֿאַרשידענע טייטשען: „ווייבער-ש וועסטעל, סטאַניק“ (אין דער פּאַטיטונג ווייניק געברויכט); „ש ו ב ע“ (אויך אין דער טייטש זעלטען באַנוצט); „ווייבע-רישער מאַנטעל, אַ מין רעקעל“ (מונדאַרטליך). — פֿון אַראַבי-שען džabba „אינטערשט מלבוש“.

דאָל IV 689: japa, „זומערדיקער געווענטענער מלבוש פֿון די לופֿארען אין אַראַנגעלסקער קאַנט, אויפגעווייט ווי אַ זאַק“; „פֿויערישער אַרעמער פּעלץ, נישטזעלטען געדעקט מיט ליינענט“; אין רוסישען אַנאַלט וואָרט, אין טייטש פּע ל י ק, ז ו אַ ר ע מ ע ר כ אַ ל אַ ט, ק אַ פֿ ט ע ין.

אין דייטשישען: Ioppe, Iape, „רעקעל“ (טיאַנדער 677, 680), גענומען פֿון רומאַנישען; איטאַלעניש: giabba, giappa, „יאַק, רעקעל, לייבעל, וועסט“; פֿראַנצויזיש: upon, jape; „פֿרויענקליידעל“ (פֿון טאַן אַראַפּ); אַלע פֿון אַראַבישען džabba.

„ברייטער מאַנצבעלשער רוק“.
פּוֹב 186 II japica (מונדארטלעך), „יידישער
כאַלאַט“.
קאַרל VI 450 :žapica „מאַנצבעלשע אָדער ווייבערשע
ברייטע הויזען“.

אָפּרײַט מ ר ג ל י ו ת „דיא געפֿונענע עלטערין“ (ת. 1883) 4 : א י י ד
מ ר א מ ע ב ש מ י ט א ז ר פ ע צ ע ! אַזאַ פּאַרשוק; מע וויל אים מאַכען
פּאַר אַ לײַט, אונער וואַרפֿט זיך גאַנץ!...
אין „א בן - נ ג ף“ ווערט דערציילט, אז אָף דעם סעודהלע, וואָס איז
געמאַכט געווען לכּבֿוד דעם, וואָס מוֹטעלע הוט אָנגעהויבען חתום, הוט מען
דאָס קינד אויך די געהוילכע גאַרנישע פּראַגען געפֿרענט: „אין וואָס גיט דער
חתום אָנגעטון, אין א ז ר פ ע צ ע אָדער אין שטוהעלץ? — „אין טאַהילען פֿון
פּאַפּיר, מיט לעדער באַצויגען!“ הוט דאָס קינד געענטכערט אויך אָף זײַן רבינט
ווינק“.

סענדער. — דאָס מלבוש מוז זײַן אַנפֿאַלטער תּושב אין דער יידישער גאַס.
קלמן. — אין „פּנסק המדינה“ § 313 (יאָר 1637): „ז ר פ א ן אַטלס אוי
דמשק דמסקן אין לצֿשות מכאן ולה בא חוש ם ן מחודש, כי אם מי שנוח
לסכּוּם מאַרבעה אלפים וח' ולמעלה“, — ד. ה.: „מאַכען זיך אַ נייעם אַטלעסענעם
אָדער אַדאַמאַשקענעם ז ש ר פ א ן אײַז פֿון אײַזט אָן און אָף להבא פֿאַרווערט
איטלעכען, אויסער דעם, וואָס צאָלט מדינהשטער פֿון דעם סכּוּם 4000 גילדען.
און מער“.

און די מלבושים, וואָס די הוטס אויסגערעכענט, זענען בלתי ספּק גאָר
נאַנטע קרובים פֿון דעם „ז ש ר פ א ן“, — לכּל הפּחות לויט'ן שניט, לויט'ן פּאַסן.
בײַך 989 :upan, zupan, župan.

קאַרל VI 449 פ. (מונדארטלעך): župan „א מין קאַפּטען, געטראָגען פֿון
פּרויען, פֿון גראַנאַטגעוואַנט, אַפֿ'ן סטאַן איינגעקנייטשט אין עטלעכע צענדליק
דינע פֿאַלדעלעך, מיט אַ וײַער גרויסען קולנער פֿון אַ גרויען שמויש אָדער פֿון
אַמאַראַנט געוואַנט“; „אַ לאַנגער געווענטער קאַפּטען בײַ
צײַד פּיאַטעס“, „אַ לאַנגער יידישער כאַלאַט, אַרום-
געגאַרטעלט מיט אַ העלענעם גאַרטעל“ (אין טיקוצנער
קאַנט).

סענדער. — ווייטער: אַ קאַפּטען, קאַפּטען, קאַפּ-
טאַן? קאַפּטען אַב? קעל, קאַפּטעלע,
קאַפּטענדעל, קאַפּטען.⁸³

קלמן. — דער שניט פֿון קאַפּטען הוט אַמאָל געמוזט זײַן אַנדערער, וואָ
פֿון דער זשופּעצע.

סענדרער. — אין נומענטען יארהונדערט איז די דעפערענץ, זעט אויס, שוין געווען אָפּגעריבען.

קלמן. — פּויליש: kaftan; אַלטפּויליש: kaptan; פּאַרקלענערפֿורם: kaftanik. — פֿון טערקישען kaftan (פּוּ״ב II 201).

אין פּוילישען הױפּט די וואָקאַלען אָועלכע טיטשען: (1) „לאַנג אַז — בערמלבוש באַ די טערקען“ (delja = szuba); (2) „קורץ אינטערשט מלבוש, אַמאַל אויך אַזערשט, אַ מין וועט מיט אַרבעל; קורטקע, קירצער קוואַקשער רוק, קאַוואַקן, שפּענצער“; (3) מונדאַרטלעך: „פּרויענ-טראַכט, אַ מין לאַנג פּיטערעל“; „לאַנגער פּויערשער רוק פֿון גרויס הייזערליינער ט“.

דאַל II 99: kaftan (האַלט עס פֿאַר אַ טאַטערניש וואָרט), „לאַנג מאַנצבעלש אַזערמלבוש פֿון פֿאַרשידענעם שניט“; אַ kaftan מיט אַ שפּאַלט (מיט אַ שליץ) פֿון אונטען הייסט njemjeckij („דייטששער“)! וויסרוסיש: kaptan (זשו״ב 172). ליטוויש: kaftanas (זשו״ב 173). טאַנדער 682: Kaftan (אַנגעוויזען, אַז שטאַמט פֿון אַראַבישען).

סענדרער. — אויך: אַ קאַפּוטע⁸⁴, אַ קאַפּוטקע, אַ קאַפּוטקעלע...

קלמן פּוּ״ב II 248: kapotka, kapota (דייט, „מאַנצבעלשלאַנג אַזערמלבוש, אַ מין סערדיט, רוק, פּויערשע סוקמאַנע, אַפּוֹנטשע, געברויכט יעצט בלויז פֿון דעם אַרעמען קלאַס און פֿון יידען“.

לויט אַזגענער באַזאַכטונג ווייס איך, אַז באַ דער פּוילישער פּוֹלקס-מאַסע הייסט kapota: דער ספּעציאַלפּויערשער מאַנטעל (אַזגענטלעך, רוק), וואָס ווערט געטראָגען גלייך אַפֿין העמד אַדער אָף דער וועסט; אויך דאָס אַזגענערמלבוש פֿון קאַראַקטערטיש דורפֿישען שניט, וואָס מ'טויט אָן אָף דעם רעקעל, אַרויסגענודיק פֿון שטוב; ענדלעך, אַפֿילו דער מודערנער שטאַטשער מאַנ-טעל (פּאַלטע, פּאַלטען).

אין דער לעצטער טיטש הױב איך דעם וואָקאַבעל געהערט אויך אין פּויל, פֿון יידען אויס דער פּוֹלקסמאַסע. אין יאָר 1878 איז באַ געבעטנער אין וואָלף אין וואָרשע אַרויס אַ בן-

בעל פון זיגמונט ליברווויטש: "Z wrażeń kapociarza" (קאפוציאזש) איז אין דער פוילישער אומגאנגשפראך די געהענגטלעכע באצייכנונג פון א ייד אב'ארטודוקס).

טענדער. — קאפוטע איז, הייסט עס, אין ניינצעטן יארהונדערט שוין געהען סיגנונים פון זשופעצע און קאפטען.

קלמן. — דאל II 88: kapot, חייבערש אייבערשט קלמר, מיט ארבעל אין א שניט פון פורענט (יעצט שוין ארויס אויס דער מודע); "אלאג-גער פויערזשער קאפטען"; "שיגעל", מאנטעל (פלאשטש); "kapotka, פויערזשער קאפטען פון גרעסען געוואנט, מיט א קמלעכקען קולנער, ווי בא א שיגעל".

פאנדער 1692: Kaput (t) ב. Kaputrock, זעלנערזשער שיגעל" אין דער עסטרייכישער ארמיי.

טענדער. — אלע מסתמא פון פראנצויזישען capote.

קלמן. — קלאר ווי דער יאמפעלער בארג.⁸⁵

א. ב. נ' 1836: „איידישע קאפוטע איז אזא קמיט צוויי קליינע זעקלעך" (שערצהפט פון דער לאנגער קאפוטע מיט די צוויי קעשענעס אין די זיטען).

א. געהאקטע קאפוטע, ווי מ'רופט עס אין הארשע, ד. ה. א קאפוטע מיט א שפאלט הינטען, מיט א שליץ, איז מחילה געהען בלויז א „דיטשערזשער" אויפט, א משכילזשער גאנג. — אונזער א ייד, האָס וויל זיך שוין איינרופען זורען, דערציילט אין „פל-בוניק" 42: „איך הוב מיר פאראכטאָגען געגעבען נישט מין קאפוטע, הוב איך אָנגעזאָגט דעם שניידער, ער זול זי אפ-סעל קורצער מאכען, און מיט צוויי שורות קנעפ, מיט א געהאקטען סטאָן, עס זול כוּטש פוכזשע זיין אף ליט... אין טאָקע א קאָשקעט הוב איך מיר שוין אויך געקויפט! אף שבת העל איך אים אָנטיין". — אין דעמאָגענעס „פל-בוניק" 37: „ער הייסט שוין מחילה דער דמש, האָרען ער הוט דוך שוין צוגענוגט א דאָשקע צום קמלעכדיגען, אַך ד' קאפוטע איז מיט א געהאקטען סטאָן..."

ב' הוב געהולט אפגעבען די קאפוטע, „כ' הוב שוין נישט אפגעגעבען די קאפוטע, זאָגט מען אין קרעמענין מעשה היץ, ד. ה.: „כ' הוב געהאלטען בא שטארבען", „כ' בין שוין נישט געשטורבען".
נוך זאָגט מען אין קרעמענין: „האָס וויל ער פון מרש' כ' הוב אים געקויילעט די קאפוטע?" (ד. ה.: זיין פרעטענווע הוט קיין שום גרונט נישט, כ' הוב אים קיין שום עולה נישט געטון, ער טשעפעט זיך גלאַט אזוי אָהן א פארהאָס אָהן א פארהען); „קיצור מסעות בנימין השלישי" 31: „זי הוט מיך אפגעשיקט צו אלדע שווארצעל יאָר מיט אזא כעס, גלמך ווי איך הולט אָר געקויילעט די קאפוטע".

סענדער. — א צו ברייטע אין צו לאנגע, אָהן אַ פֿאַסן אומ-
געלומפערט אויפגענייטע קאָפּטע הוט מען געריפֿען
שפּיטש: קאַפּוטוכע.

קלמן. — טרופ אפן דריטען טראָף. — זיכע אין דער סלא-
ווישער סופּיקס ⁸⁶ -dcha, וואָס האָט, אין פּוילישען
צ. ב. פּעיוּראַט: ווען כאַראַקטער.

סענדער. — וי' שמכה פלאַכטע הוט געהאַט אַ ״ווייטע
סובע״.

קלמן. — ״סובע״ מוז זיין אַ דרוקפֿעלער, שטאַט ״סובע״,
= ״שובע״ (אין טייטש ״יפּעצע״, אָהן פּוּטער).

סענדער. — מודענאַכיאַגער אין אין גאַליציע גלאַט אירענט-
לעכע ייִדישע קינדער האָט מען געקענט זען אין
אַ ״בעקעשע״⁸⁷, ״בעקש״⁸⁸.

קלמן. — אין פּוילישען אין bekiesza, אַ לאַנג פּוּטער לויט
אונגאַרישען שניט, — פֿון אונגאַרישען bekcs (פּוּ״ב
I 111).

רוסיש: bjekjesch, bjekjeschka, רוק, קאַפּטענעל
אַף פּוּטער (ראַל I 82).
איקראַיניש: bekcscha, אַ מין קאַפּטען אודער
סערדיט (פּוּסק, 15).
טיאַנדער 179, 347: Bekesehe, Pekesehe (פּון
פּוילישען).

סענדער. — די ייִדישע בעקעשע האָט אמאָל געהאַט ״רויטען אונטער-
שלאַק מיט ברייטע דומען״.

קלמן. — ליט. 74 זענט איבער ״דוּס״ מיט ״igra w szaszki״
(בא״ד: Damspiel), (די דאַמע און Damspiel).⁸⁹ —
שאַפּט פֿון פֿראַנצויזישען ⁹⁰ dame.

״אונטערשלאַק מיט ברייטע דומען״ אין מסתמא פּוּטשעווקע מיט קעס-
טעלעך, וואָס שיקברעט, געקעסטעלט צייג, גראַדענדיק צייג

* * *

סענדער. — גוטע־ידען פלעגען טראָגען וויסע, וויס זיי-
דענע זופעצעס; וויס אטלעסענע יופע-
צעס.

קלמן. — מעשה-„הימעלמענטש“...

סענדער. — דאָסאייגענע מלבוש פלעגט גענייט ווערען
פון „לאסט־ק“, פון „פיאָס גרעד־ט־ר“...

קלמן. — פון־ב I 909, 897 grodetar (און ווייניק
געברויכלעך: grodytar, gradytar), „שווער זיי-
דענשטוף, וואָס שטאַמט פון טור אין פראַנקרײך“ — אַף פראַנ-
צײז: „gros de Tour“⁹³ (אותבאות איבערגעזעצט: „דיק
צײג פון טור“).

סענדער. — ס'קומט פֿור „א יופעצע פון וויסען קרע-
יעס“.

קלמן. — די עטימולאָגיע פון קרעיעס איז מיר נישט
קלאָר.

סענדער. — קאָפּטעניס פלעגען זיין פון קיטאי,
שוואַרצקיטאי, סיבירער קיטאי, אײלענקיטאי,
אײלקיטאי...

קלמן. — „אײלקיטאי“ וואָרשיינלעך דאָסאייגענע,
וואָס „אײלענקיטאי“. אין אונדזערע לעקסי-
קאָנס דורכגעלויזען.

סענדער. — פון האַלידזיע...

קלמן. — פון־ב II 10: haładziej (מינדאָרטלעך: hała-
dzyja), „א מין טערקיש צײג“, — פון
aladža טערקישען.

דאל I 10: alatscha, aladsha, „טערקיש זיי-
דענ-אידער האַלבזײדענצײג, אין פאָסען“ —
דרייזון 3 זעצט-איבער דעם ערשטען רוסישען וואָקאַבעל מיט
„טערקישעס האַלבזײדענצײג“.

אין די יידישע ווערטערבוכער נישט אריינגענומען.

סענדער. — סיראטשעק⁹⁴ פלעגען טראגען געמיי-
נעלייט.

קלמן. — פון"ב VI 105, 565: "siraeczek", "siraeczek"
(ווייניק געברויכלעך). „א מין גרוי צייג
גרוי געוואנט“.

סענדער. — קאפוטעס פלעגען זיין פון קיטאי,
שווארץ קיטאי, ראצעמורע, פיאס ראצעמורע, זידענס,
אטלעס (בא א רבין פון וויסען אטלעס). קאמ-
לעט,⁹⁵ גרינעס קאמלעט...

קלמן. — פויליש: kamlot; מונדארטלעך: kamlet. „החלת
צייג אויס האָר פון אַנגורישער ציג; דערנאָך ליכט
שטוף פון וויל אודער זידענס“; באַ מיצקעוויטשען קומט פֿור
„גרינער קאמליעט“ (פון"ב II 225). — דאָל II 82: kamlot.
„רוי ווילענשטוף“ — טיאנדער 686: Kamlott, Kamelot,
„קאמלעט, נישטגעפֿוליעשט ווילצייג“ — אַלע פון פֿראַנצויזישען
camelot.
סענדער. — פֿון די מע⁹⁶...

קלמן. — פון"ב I 616: dyma, „באמוועלצייג, באמוועל-
ליינענצייג“ — פון טערקישען dimi („בארכענט“),
וואָס שטאַמט פֿון גריכישען dimiton (בוכשטעבלעך: „ליינענט
פון צווייפֿאַכיקע פֿאַדעס“).

דאָל I 521: dymka, „קרעפ, דורכזיכטיק שווער זידענצייג, אַזויסעל
געקארבט“.

סענדער. — פֿון טויך, פֿון לאַסטייג⁹⁷ (אודער
לאַסטייג), פֿון גרינעס לאַסטייג...

קלמן. — דאָל 243: lastig, „פֿוטשעווקעצייג פֿון וויל מיט
פֿלאַקס, פֿון רייך וויל, פֿון זידענס מיט פֿלאַקס“.
טיאנדער 789: Lasting (פון ענגלישען), „לאַסטיק,
פֿריינעל“ (גלאַנצעוודיק ווילצייג).

סענדער. — פון קירט. ⁹⁸

קלמן. — פויליש: kort, א סורט געוואנט, — פון ענגלישען cord (פון"ב II 482).

סענדער. — פון ליוסטער. ⁹⁹

קלמן. — פון"ב II 779: lastryna „גלאנצענדיק צייג פון געקעמט וויל געמישט מיט באמוועל". — דאל II 290: lastrin „זייענדיג מיט א גלאנץ". — טאנדער 831: Lustrin — אלע פון פראנצויזישען lastrinc.

סענדער. — פון שניט ¹⁰⁰...

קלמן. — די עטימאָלוגיע פון דעם וואָקאַבעל דאַרף ערשט אויפגעקלערט ווערען.

סענדער. — קאַפּוּטעס פּלעגען אויך זיין וואָס-ו-
ח ע. ¹⁰¹

קלמן. — פויליש: watowy, ב"וו (פון וואַטע געמאַכט, מיט וואַטע אונטערגעשלאָגען).

סענדער. — אַרעמע קינדער פּלעגען טראָגען פּוּרֶוּס : -
נ ע נ ע ¹⁰² קאַפּוּטקעלעך.

קלמן. — דאל III 16: parusina „שילד, ליניטוך פון פאַרשידענעם שניט, אויפצוגען אָף אַ שניף, וואָס גייט מיטן ווינט; זעגעל".

פּד"ב IV 69: parusina (מאָדאַרטלעך), גענומען פון רויטישען.

סענדער. — אויך בעקעשעס פּלעגען זיין פון לאס-
ס ? ק.

קלמן. — ווו קיפ, דורט איז צולאָגן!...

* * *

סענדער. — די אלע מלבושים פלעגען האָבען זיידענעם אונטערשלאַק, געלע פּוּטשעווקע, אודער אונטער-

געשלאָגען זײַן מיט בלאַען קײַט אײַ, מיט באַר כענט
אין געלע פּאַסען.

קלמן. — נה"ד: Barchent (באַ טיַאַנדער 156 איבערגע-
זעצט מיט'ן רוסישען bamazicja) פֿון Barchen,
וואָס שטאַמט פֿון Barken, מה"ד Barkân. — פֿון מײַטעל-אָ-
טיינישען barcanas, barrac(h)anus. — אויס דעם אַראַבישען
barkân, barnakân, barrakân, וואָס הוט אַ שייכות צום
שורש barak ("קניען"), און באַצײכענט, צײַג פֿון גאַרען אויס
קײַמעלהאַר.¹⁰⁵

סענדער. — דער בוזעם פֿון אַ זופּעצע, זשופּעצע
פֿלעגט אַמאָל זײַן באַלייגט מיט פּאַסעמאַן¹⁰⁴
אודער פּאַשעמאַן¹⁰⁴, וואָס הוט געקענט זײַן געבלימט...

קלמן. — אַלטפּויליש: paseman; עפֿטער אין פּוילישען:
pasaman, pasamon („פּאַסמאַנטעריע, טאַשמע, באַברעמעכץ,
ליאַמעווקע, טרעסט, באַנײַעכץ"). פֿון פֿראַנצײזישען passe-
ment (פּו"ב IV 572).

סענדער. — אודער מיט אַ טרעסטעל...

קלמן. — דאָס איז דאָס אמתע ייִדישע וואָרט.¹⁰⁵

טרעסטעל. — איז דימניטיוו צום דײַטשישען Tresse
(„טרעסטעל, פּאַשמאַן"), וואָס איז דאָס פֿראַנצײזישע
(קלוגע 459). — „טרעסט" איז אַנאָלוגעבילדונג צו
„טרעסטעל". — אודער אָפֿט איז דער אַין „טרעסט"
דערשײַנונג פֿון עפֿטעווע, און „טרעסטעל" איז דימניטיוו
צו „טרעסט"?

סענדער. — ס'קוכט פֿור אויך אַ „זופּעצע אַרום און אַרום
מיט ווייַסע זײַדענע שנירעלעך
זײַבירקײַס און פּײַטעלעלעך".

קלמן. — דאָל IV 144: sborki (מ"צ), „קנייטשען, פֿעל-
דילעך אָף אַ מלבוש"¹⁰⁶.
דאָל III 106: pjctjeljka „שלייפֿעל". — פּו"ב IV

123: petelka (מונדארטלעך), „אױערעל פֿון אַ פֿאַדעם, פֿון אַ שנירעל, פֿון אַ שטרױקעל“.¹⁰⁷

סענדער. — „א זופעצע פלעג זיך פֿאַרשפּיליען אָף „מע-
שענע הױקענס“, אָף זילבערנע הױקענס“.¹⁰⁸

רלמן. — אױך אַ קאַפּטען פֿלעגט זיך פֿאַרשפּיליען אָף
העקעלעך.

סענדער. — די אַרבעל באַאָזופּעצע, זשופּע-
צע פֿלעגען אַמאָל זײַן אופּענע, צום פֿאַרשפּי-
ליען אָף הױקען (אַמאָל זילבערנע) און באַלייגט זײַן מיט פּא-
שעמאַן.¹⁰⁹ אױך באַאָפּטען פֿלעגען אַמאָל זײַן אַר-
בעל צום פֿאַרשפּיליען אָף העקעלעך.

רלמן. — „הױק“ אײַז דאָס פּוילישע מונדארטלעכע hok, =
דעם ליטעראַרישען hak, וואָס אײַז דאָס דײַטשישע
Hacke(n) (פּוֹלֶב II 6, 48).

סענדער. — זופּעצעס, זשופּעצעס, קאַפּטענס און אַמאָל אױך
קאַפּוטעס פֿלעגען האָבען סטרוקעס¹¹⁰ אפּײַן
בױזעם, — דערמיט פֿלעגט מען זײַ פֿאַרשפּיליען, אײַגענטלעך
פֿאַרהעקלען (די הױקענס, די העקעלעך — אונטער די סטרוקעס).
ס'הױבען געקענט זײַן העקעלעך אָהן סטרוקעס.

רלמן. — אַ ווייניק געברױכלעך פּויליש וורט: stroka, „אַ
פּאַס פֿון אַנאָנדער קוליר אפּײַן פֿון, אַ שטרייף, אַ
ליינע; טרעסטעל, לײסטעל, פּאַסעמאַן, טאַשמע, באַרעמעכץ“
(פּוֹלֶב VI 457).

דאָל VI 350: stroka, „שורה, צײַל, לײנע, פּאַסי-
קעל“ זכױ; „אױסגעהױפּטענע לײנע אָף שטוף“.

סענדער. — די סטרוקע הױט געקענט זײַן אַ שמאַלע און
אַ ברײַטע. עס הױבען געקענט זײַן „צױזי-
ערלײַ“¹¹¹ סטרוקעס. אַ סטרוקע הױט געהאַט „אַזױז-
רױס“¹¹² הױט אױבער געקענט זײַן אָהן זײַ.

קלמן. — דאל IV: 492 azor, „דעסענס, צייכונגען, בא-
פונגען א. א. וו., קולירטע אודער שאַטענדיקע;
איינגעפרעסטע אודער אויסגענייטע, אויסגעהופטענע וכ”.

* * *

סענדער. — נוך פלעגט מען טראָגען אַלס אייבערשט בגד
(אף העמד און ארבע פנפות): א קורצען
ב ר ז ש ל י א ק. א לאנגען געשטעפטען ב ר ז ש ל י ק (אַמאָל
פון בלאָען קיטאַי), א פיסטרענעם ב ר ז ש ל י ע ק, א
ב ר ז ש ל י ק¹¹³, א געשטעפט וואַטוו; ב ר ז ש ל י ק ע ל
(אום ווינטער)..

קלמן. — פויליש מונדארטלעך: brzasz-, brašlik, brašlek,
brzaślak, lak, א קורץ סוק מאַנדעל (פויער-
שער סערדיט, רוק, מאַנטעל, קאַפּוטע) אָהן אַרבעל, מיט צו-
דאַטען; סטאַניק; וועסטעל, פאַרקנעפעלט אָף צוויי שורות קנעפ,
מיט אַ שטיינדיק קעלנערעל“. — פון דייטשישען Brastfleck
(פון¹¹⁴ I 213, 222).

טאַנדער 249: Brastfleck, „לייבעל, וועסט“.

סענדער. — אַ לאנגען ט ז ל ז ק פֿון מורע-אַנטיק..

קלמן. — „ט ז ל ז ק“ איז אין דער שטעלע, אין וועלכער
מיר באַגעגענען דעמדוזיקען געגענשטאַנד, לויט אַלע
סימנים אַנ’ אייבערשט מלבוש.

אין די יידישע ווערטערבוכער, וועלכע איך באַניץ, איז דער וואָרט
נישט געבויט. באַ דאַלען IV: 452 tuzluk, אַלטערטימלעך וואָרט, וואָס דער מחבר
ווייט נישט זיין טיטש און איז נאָך בלויז משער, אַז דאָס איז אַפֿשר געווען אַ
באַפּונג פֿון גאַרטעל“.

סענדער. — אַ „ט ש ו מ ע ר ק ע“¹¹⁴..

קלמן. — דאל IV: 633 tschamarka, tschemarka
„קאַפּטענדעל, קאַזאַקן“.

פון¹¹⁵ I 368: czamara, „לאַנג מלבוש מיט אַרבעל
ביז צו דר’ערד, געבויכט באַוונדערט דורך די קאַנאָניקעס

ezomara אידער ezomara (אין דער טייטש ווייניק געברויכט); marka, א מין מאנצבעלש מלבוש, פארקנעפעלט ביז צום האלדן, ווענגערקע. — פון פערסישען ezamè, dzamè („קלייד“), דורך דאָס איטאַלענישע מונדאַרטלעכע acciamarra („פעלץ“).

סענדער. — א... גו? ש ע ס ו? ט ע, א ס ו? ט -
ק ע...¹¹⁵

קלמן. — דאל IV 151: switka, swita, ברייט און לאנג אייבערמלבוש בכלל, (אין אוקראינע) „ברייט, לאנג אייבערמלבוש צום איינהלען זיך, אָהן פֿאַלדען אַפֿין סטאַן“; (אין גרויסרוסלאַנד) „איינהיל אָנצוטאָן אָף דעם פעלץ“. — פון VI 793: Switka, Swita, „דורשיש (פּויליש) איי-בערמלבוש“.

סענדער. — באַ דיקען קומט-פֿיר אַ „לייזענטענער לייב-שטערדאָק“ אין טייטש „קאַפֿטען“.

קלמן. — אַפנים, גענומען פֿון פּוילישען, וווּ łapserdak¹¹⁶ הוט די טייטש: „ידישער כאַלאַט, יידישע קאַפּטע“ (פון II 796).

סענדער. — איך „אַ ברייטער לאַכמאַן“¹¹⁷ פֿאַרטייטש מיט „קאַפֿטען“.

קלמן. — פון II 785: łach = łachman „שמאַטע, טראַנטע, צוריסען טוך; צוריסען, צופֿליקט אָפּגעבאַרעט מלבוש“. — מונדאַרטלעך: łachmony, łahy „זאַכען, קליידער, מלבושים, אָנטועכץ.“ — פֿון מה"ד łach, łachen (לעקסער 139), „טוך, דעק, קולדרע, לייזענט, אייבערמלבוש“.

סענדער. — אַנ אַרעמאַן טראַגט אינדערוואַכען אַ בור-ק ע.¹¹⁸

קלמן. — פון I 237: barka, וועלענע, פֿילצענע אַ-פֿונטשע, בונדע.“¹¹⁹ — דאל I 145: barka

„פילטשענער, פוישטענער, שאַפענער קיילעכיקער פלאַשטש, מיט רויכיק ציגענוויל צוגעפילצט פונדרייטען; מאנטעל אָהן אַרבעל, פאַר אַ רייטער“... — פּיסק, 27: burka, „רעגענמאַנטעל געפּויליעשט פֿון וויל“.

סענדער. — איינמאַל וואַרפט זיך דורך: טו זין.¹²⁰

קלמן. — טיאַנדער 1285: Twine, „לייכט אייבער-מלבוש“. — פֿון ענגלישען.

סענדער. — אַ קינדערמלבוש איז געווען: ש פ ע נ צ ע ר; ¹²¹ ש פ ע נ צ ע ר ע ל.

קלמן. — פּוֹװװ VI 288: spencer (מונדארטלעך: span-, spancer, speneyr, spencer, szpencer

cyr), „רעקעל, קאַסטען כמו ווי אַ פּראַק, ווען משניידט אַפּ די פּולעס“; מונדארטלעך היט spencer אויך די טייטש: רוק, סערדיט. — פֿון ביינאַמען פֿון לורד ס פ ע נ צ ע ר.

טיאַנדער 1173: Spencer (פֿון ענגלישען), „שמאַל רעקעל“ (שמאַלע מאַרינאַרקע); „פֿרויענקורסאַוש“.

פּאַרלונק: 1536: spenser.

סענדער. — נגנדישע קינדער — „ס א מ ע ט ע ב ע קו כ“ ט י ו מ ל ע ך ¹²².

קלמן. — פּוֹװװ II 490: kostiam, kostjam, „שטאַט, הלבוש אָף אַ גאַנצען פּאַרשויף“. — דאַל II 80:

kostjam, „אַנטועכץ, אַנטון, מלבוש“... — טיאַנדער 755:

Kostäm. — ווייסרוסיש: kaściam. — ליטוויש: kostimas —

לעטיש: kostims (זשוװװ 189) — מורעט-זאַנדערס 205:

costame. — אַלע פֿון פּראַנצויזישען costame.

* * *

סענדער. — אַרױק ¹²³, אַ קורצער רוק, אַוויזיטרוק ¹²⁴.

אַ פּראַק ¹²⁵ דרינגען אַרױן אין די יידישע גאַס גאַר שפּעט און נור אין די אױפגעקלערטע קלאַסען.

קלמן. — פּוֹװװ I 770: frak, „מאַנצבועלש מלבוש, די פּולעס פֿונפֿורענט אויסגעשניטען“; „דער היג-

טערשטער טייל אין א פרויענסטאניק, לענגער פון פעדערשטען (מונדארטלעך) „פרויענקלייד, קלינדעל. — דאל IV 554: frak, קורץ מאַנצבעלש מלבוש, א ר ע ק ע ל מ : ט ש ו ע נ ז, מיט פולעס. — טיאנדער 439: Frack. — אלע פון פראַנצויזישען frae.

סענדער. — סיגנזמען צו „רוק“ זענען: „ס ו ר ד ו ט“ (סיקומט-פֿור: „א קורטענער סוררוט הינטען מיט א שפאלט“), „ס ע ר ט ו ק“ (סיקומט-פֿור: „א לאנגער סערטוק“), „ס ע ר ד ו ק“¹²⁶ — סיגנזם פון „פראַק“: „א ס ו ר ד ו ט א ה ז פ ו ל ע ס“¹²⁷.

קלמן. — פו"ב VI 516: sardat, (מונדארטלעך) sardak, מאַנצבעלש באַזוכמלבוש, געוויינט-לעך שוואַרץ, פון געוואַנט אדער קורט, מיט צוויי שורות קנעפ. — דאל IV 182: sjertak, קאַפֿטען פֿון באַשטימ-טען, דייטשישען שניט; פֿאַוילזוסק: 1595: sjartak. — וויסרוסיש: sardat (זשו"ב 266). — מורעט-זאַנדערס 887: sartout. — אלע פון פֿראַנצויזישען sartout.

פו"ב IV 543: pola, „איינע פֿון די צוויי העלפטען, וואָס גייען זיך פֿינאַדער אונטען אַפֿין מלבוש פֿונפֿורענט; דער הינטערשטער טייל פֿון סטאַן באַ אַ מאַנצבעלשען בגד, וווּ די הינטערשטע קצשענעס זענען; פֿליגעל פֿון פֿראַק“ — דאל III 256: pola, „אונטערשטער טייל פֿון אַ בגד, וואָס עפענט זיך (מרעכענט צוויי פולעס, אַ רעכטע און אַ לינקע)“.

סענדער. — באַ ליגעצקין וואַרפֿט זיך דורך, אַלס מודעאַר-טיקעל: „א ז ש י ק ע ט“¹²⁸.

קלמן. — א וורט, וואָס איז אויפגעקומען אין מורחא:רופע טאַקע ערשט אין זיין צייט.

טיאנדער 672: jackett (פֿראַנצויזיש), „רעקעל, מאַר-באַרקע; קינדערש רעקעל.“ — פֿיליש: zakiet, מאַנצ-בעלשער רוק, אַפֿן איין שורה קנעפלעך (געוויינטלעך בור איין קנפּ, זעלטען מער), די פולעס פֿונפֿורענט פֿאַרקליעכ-דיקט; פֿרויענאַפֿערמלבוש, קורץ און געפאַסט. — רוסיש:

shakjet, פרויענמלבוש, קורץ און געפאסט.

* * *

סענדרער. — אף אלע מלבושים (אויסער די מודערנע) פלעגט מען טראָגען דעם עכטען סימן פון יידישקייט — דעם גארטעל: די אָפּגעהיטענע — אַ ברייטען; די „לייכט-זינקע“, די „געכאַפּטע“, די עולם-הוהנקעס — אַ שמאַלען. דער גארטעל פלעגט זיין פֿון זייד, שוואַרצזייד, שוואַרצ-זייד מיט אַ ווייסען פּאַס, ווייסזייד, זינדענקאַטי, קאַמלעט, רויטען גרינזייד; צום סדר — אַ זילבערנער; און שול יום-כפור — מיט גולד און זילבער¹²⁹. אַמאָל אַ טערקישער, אַ שוואַרצער טערקישער; אַ בערדיטשעווער. באַ אַנעם האַרץ אַ פּויערשער פּאַסקעוואַטער; באַ אַרעמעלייט אַ פּרוסט שטיקעל קרטיקע. געווען גלאַטע גארטלען און געפּלוכטענע דער אונ-טעוילשאַק פּלעגט הייסען „אונטער גארטעל“ און פּלעגט אַפּט זיין פֿון „קראַיקע“.

קלמן. — געוואַנט, טוך אין שטיק הוט באַם ברעג, באַ דער זוי, אַ שטרעף פֿון אַנאַנדער קוליר. דאָס הייסט „קראַיקע“¹³⁰. באַם פֿאַרקויפּען אין אַ געווענטשניט דעם קונה אַפֿין אַרשין, אַף דער אַייל, שניידט מען דאָס געוויינטלעך אַוועק. גיט מען דעם קויפּער די סחורה מיט דער קראַיקע, נעמט זי דער שניידער אַראָפּ. — דאָס פּוילישע krajka הוט דיאַגנעט טייטש, און אויך: „אַנאַפּגעשניטענער פּאַס געוואַנט; אַ ווילענער, בליטשקענער אודער געווענטענער גארטעל“ און נוף (פּויליש II 524).

סענדרער. — היז דעם גארטעל פּלעגט מען נוך טראָגען „אַ לעדערען ביי-גארטעלע“ — „אַ לעדערנעם ביי-גארטעלע“ איז מע. נעאָנגען אויך אַ שטומערקע. — וואָס דאָס איז, שטעל איך מיר נישט פֿארן **קלמן.** — ליפּשוין 58 רעגיסטריט „ביי-גארטעלע“¹³¹ איבערזעצערדיק דאָס מיטן רוסישען tscheres. דאָס רוסישע וואָרט, היזער, הוט די טייטש: „אַ בייטעל היז אַ גארטעל; אַ קישקע מיט העקעלעך, מ'לייגט אַריין אין איר דאָס געלט און מ'בייגט זיך מיט איר אַרום היז מיט אַ גארטעל“ (ראַ 609 IV); אַלז, אַ גארטעל, איבערזעצערדיק הויל, אַף צו טראָגען געלט אין אים. **סענדרער.** — ס'קומט פֿור אַ יום-כפור-גערטעלע“.

קלמן. — א שטנק יידיש צירונג.

* * *

סענדער. — אין שטוב, זיך באקוועם, פריי צו מאַכען, פלעגט מען אַרומגיין אין אַ שלאַפֿרוק¹³², אין אַ זיידענעם, שלאַפֿרוק, אין אַ שלאַפֿרוק פֿון מאַטער-יע¹³³ — די נגידים, נאַטירלעך...

קלמן. — פון II 900: materja, צייג (זיידענס, באַמ-וולענס, וועלענס); „זיידענציג, זיידענציג, זיידענציג...“ דאָל II 311: matjerja, צייג; סחורה, וואָס ווערט פֿאַרקויפֿט אַפֿין אַרשין; זיידענציג „ג...“ — פֿון לאַטי-נישען materia.

סענדער. — ...און בכלל — אין אַ כאַל אַט¹³⁴, וואָס פלעגט צו זיין פֿון בלאַ קיטאַ, פֿון ציך, פֿון זיידענס... אין אַ כאַל אַט ע.ל. אין אַ קעצען כאַלאַטעל, אין אַ כאַל אַט ע ק ע ל...

קלמן. — אין רוסישען: chalat (וועלכען דאָל IV 557 האַלט פֿאַר אַ טאָטעריש וואָרט), אַ ברייט שטוב-מלבוש פֿון אורזענטאַלישען שניט.

אין דעראַנגענער באַטיטונג ווערט דער יידישער וואָקאַבעל געברויכט אין קרעמעניץ.

סענדער. — אין אַ כאַלאַט פלעגט מען, אַבער, אויך אויס-גיין פֿון שטוב. ס'איז געוואָרען אַן אייבערשט מלבוש פונקט ווי אַ זופּעצע, זשופּעצע, קאַפּטען, קאַפּטע, און דאָכט זיך, אַז די אייגענע בגדים פלעגט מען רופֿען, אויסער זייער אייגענע געמען, אויך מיטן נאָמען „כאַלאַט“.

קלמן. — דאָס פון I 269 פֿאַרטייטשט טאַקע chalat: אַ לאַנגע קאַפּטע, וואָס ווערט גע-טראָגען פֿון יידישען המון; אַ לאַנג און ברייט אייבערשט מלבוש; אַבער אויך: „אַ מין שלאַפֿרוק, אַ קיטעל“ — ס'איז דאָס אַראַבישע chalat, chelat, chilat, (ערענקלייך), וואָס איז אַרײַן אין די פּוילישע שפּראַך דורך דאָס טערקישע און אוקראַינישע.

אויך אין רוסישען הוט דאָס וואָרט אָנגענומען די טייטש: „פּויערישער קאַטשען, דורפֿיש אַזבערמלבוש.“
 באַ די פּויליאַקען הױטט הינט דער לאַנגער אַזבערשטער בגד פֿון די אַרטודוקסישע יידען; chalat; די לאַנגעקלײדטע יידען רופֿט מען אַן פּוילען; chalachiarzy, chalachiarz.

סענדער. — ס'קומט-פֿור: „אַ ל י ע ט ק ע¹⁸⁵ כאַלאַט“.

קלמן. — פּו"ב II 723: letki (מונדאַרטלעך), נישטשווע-רער, ווייניק וועגענדיקער, פֿון גרינגער וואָג; (וועגען אַ מלבוש) „דינער, נישטוואַרעמער“.

סענדער. — ענדלעך: אַ כאַלאַט מײַט ט ר ו ל ד ע ן...¹⁸⁶

קלמן. — די עטימולוגיע פֿון ה'וו „ט ר ו ל ד“ איז מיר נישט קלאָר.

* * *

סענדער. — אזויווי אַ ייד טאַר נישט גיין אין אַפֿילו שלאַ-פען וואָרהײַפֿטיק,¹⁸⁷ פֿלעגט ער פֿון קינדווייט אַזוי טראָגען אַ יאַרמיקע אָדער יאַרמיקע (יאַר-מולקע, יאַרמולקע, יאַרמעלקע), — פֿאַרקלענערט: יאַרמיקעל, יאַרמיקעלע.¹⁸⁸

קלמן. — אוקראַיניש: jarmalka, פֿון טערקישען jagmorlek („מאַנטעל, פּלאַשטש, קופּפּאַדעקינג, היטעל“). — אַזוי דעם אוקראַינישען דאָס אַלטפּוילישע jarmalka (נייפֿוי-ליש jarmalka, „מיצעל, היטעלע, דערהויפט גלחיש, דוקטוריש, בערעט, אויך פֿון קראַנקע זקנים; ייִדישע יאַרמעלקע; היטעל פֿון בלאַזען; קײלעכיקער קופּ פֿון באַרג“ (פּו"ב II 136).

סענדער. — יאַרמיקעס, יאַרמעלקעס, יאַרמיקעלעך, יאַרמעל-קעלעך, פֿלעגען זײַן ווי יסע באַמוולענע (גוט-ייִדישע), שוואַרצע, (סאַמעטענע), רויטע; פּליסענע.¹⁸⁹

קלמן. — פּו"ב IV 236, 242: plis (אַפֿילו ווייניק גע-ברויכט), = plasz, „שטוף, ענדלעך צו סאַמעט, מײַט לאַנגע האָר“; פֿון פֿראַנצײַזישען pelashe (דייטשיש Pläsch). דאַל III 128: plis, „באַמוולענער סאַמעט, אַמאָל באַמ-“

ווילענע האָר אָף ליניענעם גרונט".

סענדער. — וואס ווען הארטע מאנטשעסטערנע ¹⁴⁰

קלמן. — פון II 870: manszester, manezester, האלבסאָטע, אַ מין באַמוועלצייג, וואָס זעט אויס ווי סאַמעט". — טאָנדער 840: Manchester, „באַמוועלצייג, מאַנטשעסטער". — נאָכין נאָמען פֿון דער ענגלישער שטאָט Manchester.

סענדער. — יארמעלקעס פלענען זיין שפּאַצקע און פֿלאַכע, קאַנטקע.

באַ רביים און גלאַט גבורים באַלייגט מיט שפּאַנר, שפּאַניער; ¹⁴¹ מיט גולד און זילבער.

קלמן. — ס'הייסט אויך „שפּאַניע". — עטינגער, משלים 171: „באַלייגט זיך מיט שפּאַניע דעם קיטעל"; בצ"ס, קול זמרה 9: „ווילען נאָך שפּאַניע צו טלתים". די עטימולאָגיע איז מיר נישט קלאָר.

סענדער. — אין די קוועלען קומט פֿור: „א גולדען קאַפעל"; „אַ קאַנטקע קאַפעל".

קלמן. — „קאַפעל" ¹⁴² איז דאָס אייגענטלעכע פּויליש-יידישע וואָרט פֿאַר „יאַרמעלקע". — אין אברהם נוספיימס „דער וויזלינג" (וו. 1889) 5: „פלוצים איז געקומען צוליב-פֿען אַ קליין יינגעלע אין אַ יאַרמעלקע (קאַפעל) אָף דעם קופֿ" ¹⁴³.

קאַפעל איז קענטזק דאָס מה"ד (kappelle) kappelle, פֿון מיטעלאַטישען capella. — דער דייטשער זוקאבעל היט, צווישען אַנדערע, די טייטש: „געוועלפֿאַר-זקע צורעקעכץ" (לעקטער 119, טאָנדער 691).

מ'וויילט „קאַפעל" געקענט האַלטען פֿאַר דימיניטיוו צום מה"ד kappe (...מיצעל, קאַפעל, בלאַזענדיגע), וואָס שטאַמט פֿון לאַטיינישען (cappa) capa, ווען נישט דער אַ (אין יידישען דימיניטיוו איז מ'לל אומ-קלאַנג פֿון שטאַמוואָקאַל).

* * *

סענדער. — אין אױט זענען מײַר באַם „רעכטען מיטן גע-
דעכטען“, ווי מײַזאָגט אין וואַרשע, — באַ דעם

אײַגענטלעכען קױפּאָדעקעכץ

פֿון שטוב פֿלעגט מען אַרױסגיין; אין שול, אין בית-
המדרש, אין שטיבלע, אָף שמחות, אָף אַסיפּות וכ' פֿלעגט מען
זיצען — אין שטרײַמעל¹⁴⁴ אדער שטרײַמהיטעל¹⁴⁵.

קלמן. — מה״ד הוט אַ ה״ו strím (און streim), פֿאַס,
טאַשמע, באַברעמעכץ“ וכ׳; דער דימינוטיוו אין
strímel (און streimel); דאָס ב״וו: strímlich, גע-
שטרײַפט.

דערפֿון, האַלט אַך, נעמט זיך דער נאָמען פֿון דעם קלאַ-
סישען ייִדישען הױטעל, וועלכען י. ל. פֿרץ הוט אָפּגעגעבען.
אײַנע פֿון זײַנע בעסטע דערציילונגען.

אַ שטרײַמעל פֿלעגט געמאַכט ווערען פֿון סױבלענע שוויצען (עק-
לעך, שווען, וויילען)...
סענדער. — דערפֿון נעמט זיך טאַקע דאָס שפּריכוואָרט¹⁴⁶: „פֿון אַ חזײַר-
שױענצעל קען מען קײַן שטרײַמעל נישט מאַכען“...
קלמן. — „הײַסט עס, געווען אַ געגענטשאַנד פֿון שטרײַמען (*שטרײַ-
מען), — אַ געגענטשאַנד, האָס אין strímlich (*שטרײַמיק,
*שטרײַמעדיק). — דער פּוילישײַדישער נאָמען: „שטרײַמהיטעל“ (אַרױס-
גערעט: „שטראַמל“) באַשטעטיקט, רעכען אַך, אַמבעסטען מײַן השׁעה,
דיקט דערקלערונג אין אַ „בית-המדרש-עטימולוגיע“.

סענדער. — סױערט דערמאַנט אַ „געל שטרײַמעל“...
אַ „שטרײַמעל מיט שווען“...
שטרײַמעל מיט דרײַצען שווען“...

קלמן. — די שפּיצען פֿון די צונויפֿגענייטע שוויצען שטאַר-
צען אַרױס פֿון דעם פּוֹטערנעם בײַגעל, אדער פֿון
דער „ברעם“, ווי עס הײַסט אָף פּוילישײַדיש...
סענדער. — דער ווערץ¹⁴⁷, דאָס ווערצעל פֿאַם שטרײַ-
מעל — פֿון סאַמעט.

קלמן. — דאָל I 186: wjerch, „דער היפּף פֿון niz („אונ-
טען“).

סענדער. — דאָס צווייטע שטיגעל אַפֿין לײַטער פֿון דער
ייִדישער הױטעליעראַרכיע פֿאַרנעמט דער ספּו-

דעק¹⁴⁸, דאָס ספודעקע ל.

קלמן. — אין זלמן סיבעלס „זווגים“ (וואַרשע 1874) איז געדרוקט אַ ויפוח „דאָס שטרײַמעל אונד דער ספאָדעק“. — זאָגט דורט דער ספודעק וועגען זיך און וועגען שטרײַמעל (ד' 512):

„אין דאָ אַרבע פּנות עולם וואָ נור אַרבענדס אַ יודישע קהלה,
האַלט מאָן אינו פֿיר דעם הייליגען סוד פֿיר די ספּיערע סגלה,
אין אינו הערד בעשײַנט דאָס פּנים פֿאַן דעם תּלמוד חכם,
גיטע יודען זאָללען לעבען וויזען אין אינו אויס וואָ מלאכים,
אין אינו אַרבייטעט מאָן היממעלזאכען מיר זינד מוזיג וויקנים,
אין אינו טרייבט מאָן אַרױס פֿאַן בשים שדים אונד דביקים,
אין אינו פֿערשפרעכט מאָן סגלות פֿיר משיגענע גאָר חמרים,
אין אינו איזט מאָן מתקן בשמות וואָס ליידען ענוים קשים,
אין אינו איזט מאָן מתקן בּפּשות פֿאַן שוועהר מעוברתע בשים,
אין אינו הערדען געהאַלפּען טווענדע פֿערבּוטטערטע עקרות,
אין אינו זיצט מאָן געציחרט אַבער דאָ גאַנצע הייליגע גמרות,
אין אינו טראָגען זיך דאָ מלאכי השרת דער שענער עולם,
דהיינו רבנים, דיײַנים, שוחטים, חוננים סופרים און מוהלנים,
אַבען אָן זיצט מאָן אין אינו אויף חתינות אינד בריחתן,
צו אינו געלאָנגט מאָן דאָ בעסטע משקה דעם שענסטן ביסן,
אין האָב גראָס כּבוד וואָס אין בון נור אַוואָכּדיגער טהאַרעם,
מכל שפּן דאָ, דער יו״ט=גאַנג, וואָס דאָ בוזט דער הייליגע פֿאַרעם,
דיין האָכע וויערך מיט דאָ שפּיצען אַרום אין דער ברעהם,
איזט דער שפּיגעל פֿאַן יודישקײַט מיט דער גאַלדנער רעהם...“

סענרער. — פֿאַרמאָגענדיק דאָס באַוווּסטזיין פֿון אײַגענער ווערט, אַנערקענט דוֹך דער ספודעק דאָס ערש-

טע אורט דעם שטרײַמעל.

קלמן. — דער ספודעק איז סימבול פֿון מאַנצבעלשער און מענישער מאַכט.

ווען דאָס ווייב איז אין שטוב דער „קוזאַק“, דער גאַנ-
צער דעה-האַבער, דער רעגירער, טונגעבער און באַפֿעלער, זאָגט
מען: „אַז דאָס ווייב גײַט אַן ספודעק, גײַט דער
מאָן אַן פּאַנטוּפֿעל“¹⁴⁹.

דער, וואָס טראָגט דעם ספודעק, איז דער תקוף. דערפֿער
זאָגט מען: „לאַ מיט אַ ספודעק“¹⁵⁰. ד. ה. נישט גלאַט
אַזוי זיך אַ נײַן, נור טאַקע אַ נײַן, אַ נײַן וואָס נײַן הייסט.

א ננין „פון ניינלאַנד“... א פּעסטער, קאַטעגאָרישער איינערנער
ניין, אַקניגען וועלכען עס וועלען שוין נישט העלפען קיין
שום בקשות, קיין געוויינעריי און אויך נישט קיין דרוינגען...

סענדער. — דער אויסזע פון ספודעק איז געווען אימפּוזאַנט
טיש: הויך, זייער הויך. ס'קומט-פֿור: „א וויל-
קענברויכספודעק“; „א דרייגאַרענדקער ספּו-
דעק“... וואָס פּרימע-דער קיפּ, אַלץ העכער דער ספּודעק..

קלמן. — דערפֿון דאָס ווערטעל: „אייד מיט אַ גרויסען
ספּודעק, אובער מיט אַ טרפה האַרץ“¹⁵¹.

סענדער. — דער ספּודעק פֿלעגט זיין מיט אַ שפיץ, שפּי-
צעכיק, „שפיצאַסטע“.

קלמן. — ווי פּפּבליק דער ספּודעק איז נישט, הוט מען דוך
איט אַנגעהוּנגען אַ נישט גאַר שנייע פּונקטע אויך.
„אַנטון עמיצען אַ ספּודעק“¹⁵² הייסט אָפּנאַרען.

סענדער. — „ספּודעק“ ווערט, דאָכט זיך, געברויכט אויך
מעטאַפּאָריש, שטאַט „קופּ“ — מ'זאָגט: „דול מיר
נישט דעם קופּ“ און „דול מיר נישט אַ ספּודעק“¹⁵³;
„דריי מיר נישט אַ קופּ“ און „דריי מיר נישט אַ ספּו-
דעק“¹⁵⁴.

קלמן. — „אַלטער ספּודעק“ איז אַף יידיש דאָס-
אייגענע, וואָס „אַלטער שקראַב“ אין „פּלבוניק“ 32
זאָגט אַ באַיאָרטע יידענע: „איך בין מיר אַ באַלטער
ספּודעק“ (ד. ה. אַנאַלט מענטש, אַ זקנה).

סענדער. — ס'קומט-פֿור אַ „פּיסטערנער ספּודעק“.

קלמן. — וואָרשיינלעך אַ ספּודעק מיט אַ ווערך אויס פּיסטרע

סענדער. — „... אַטערקישער ספּודעק“; „אַ געוויסען (?)
ספּודעקעל“.

ווייטער, אַ „גמראַספּודעק“.
ענדלעך, „אַ ספּודעק מיט לאַפּען“.

קלמן. — „ספּודעק מיט לאַפּען“ מוז זיין דאָסאייגענע, וואָס

שטרײַמעל, אודער אפשר גאָר דאָסועלבנקע, וואָס חצי-
שבתעל.

סענדרער. — אובער דער נאָמען „ספּודעק“ איז עפעס
אזוי אויסטערליש.

קלמן. — אז ס'איז אַ סלאַוויש וואָרט, זעט מען פֿון דעם ׀
אין אָנהײב, מחמת אין שטאַמינדישע ווערטער
אנטוויקעלט זיך פֿון אָנהײב-׀ פֿאַר-׀ אַ שׁ-
ס'איז דאָס פּוילישע spodek, וואָס ווערט אין פּויליש
307 VI פֿאַרטייטשט:

„אינטערשטער טייל, אינטערשטע זייט, דער אינטען“; „אינטערשטער טייל
פון בויך באַ הייט (פֿון פּופּעק ביו די פּאכטעס)“; „שאַל, שעלעכעל, אַ מין טע-
צעל אינטער אַ גלאַז אודער פּיליזשאַנקע“; (ווינניק געברויכט) „די שׁ קׁ-
לעכיקה: טעלע פֿון שוואַרצען סאַמעט, יאַרמעלקע“;
„szabasówka“ („שבתעל“); (מונדארטלעך) „אינטערבעט; אינטערשטער טייל
פון האָגען; אינווייניקסטער טייל; טונקעל העלען פֿרויענקלייד, באַ זייט טרעסט-
לעך“ א. א. ה. ¹⁵⁵

ווי דו זעסט, איז נאָר דער נאָמען דאָ פּויליש. די
פּויליאַקען הובען נישט געהאַט קיין היטעל, וואָס זיל באַ זיי
הייסען spodek. די יידען הובען זייערס אַ היטעל אָנגערופּען
מיט אַ פּויליש וואָרט.

סענדרער. — צוואָס?

קלמן. — ס'בלייבט אַ קשיא.

סענדרער. — די דריטע לויטן ראַנג איז די „האַלבע-
לבינה“ אודער „כאַבאַדיניצע“.

קלמן. — ביי דע נעמען קומען-פֿאַר נאָר אין ליטווישע קווע-
לען. האַרקאווי: 175: „כאַבאַדיניצע“, אַבפּער-
געזעצט מיט far-cap („פֿוטערען היטעל“); אין קלאַמערען צו-
געזעבען: „געטראָגען פֿון אַ טייל יידען אין פּוילען“.
אַפנים היטעל פֿון די חב״דער חסידים.
נ-ניצע איז סלאַווישער סופּיקס. ¹⁵⁶

סענדרער. — מיט אַ טרעפעל נידעריקער: דאָס „קלאַ-
פּוועלע“ ¹⁵⁷ היטעל. די דריי קלאַפעס אודער

לאצען באַלינגט מיט סויבעל, עלק אודער פוקס.
 היינט אױך: „קלאַפּ מיט צעלע“¹⁵⁸, „לאַפּענהיטעל“,
 „לאַפּווע“¹⁵⁹ היטעל, „לאַפּענמיטצעל“¹⁶⁰ (מיט סוי-
 בעל, פוקס), „לאַפּ מיט צעל“, אודער פרוסט „מיט צעל“.

קלמן. — ווען אַ לאַפּענמיטצעל ווערט אין דעראַי-
 גענער קוועלע אַנאַנדערסמאַל אַנגערופען „מי-
 צעל“, און קלאַר, אַז עס איז אַינסאונדאַסזעלביקע. ווען אױכער
 אין אַ ווערק קומט-פֿור גור „מיט צעל“¹⁶¹, „סױבלעך מי-
 צעל“, „שױשעך מיטצעל“, „וועלענע מיטצעלס“, קען מען
 רעכענען, אַז עס איז סתם אַ היטעל, נישט דווקא מיט לאַפען.
סענדרער. — געווען אױך אַ „שלאַפּענמיטצעל“.

קלמן. — ליפשיץ 214: „שלאַפּ מיט צעל“, האַרק. 334:
 „שלאַפּ מיט צעל“.

סענדרער. — ווייטער גייט: „ראַגאָווקע“ (ראַגוֹווקע) אודער
 „ראַגאָפּקענע היטעל“ („ראַגאָפּקענע“).
 „אויכערהיטעל“, „חצי-ישבתעל“¹⁶², „נאַפּו-
 לעזנקעלע“, „מתוהשלהיטעלע“, „וואַרע-
 ניקעלע“¹⁶³. — פונקט יתרו'ס געמען!

קלמן. — פּח"ב 553 V rogówka (היט, צווישען אַנדערע, אױך די טיטש:
 „דרעקעכוק טיבעל, שיף אַפּגעשניטען, געטראָגען פֿון פֿרויען אַפֿן
 קופּ אודער אַפֿן האַלדו“). — פּח"ב 552 V rogatywka. אַ היטעל מיט אַ
 פֿירעקעדיקען דנו, קונפֿעדעראַטקע.
 דאַל 168 I warjeniki, „געזוטענע דרייעקעדיקע פּאַסטעלעך פֿון אומ-
 געזייערט טיג, געפֿילט מיט קעז, צוורעך“.

סענדרער. — באַ דיקען — סױבלענע, באַ לינעצקן —
 מיט „גאַרע“.

קלמן. — זױל, גאַרע“ זײַן דאָס פּוילישע gara¹⁶⁴, וואָס
 שטאַמט פֿון אוקראַינישען gara, וועלכעס איז אַפֿשר
 דאָס רומענישע gaura („לוך“)?

סענדרער. — געווען נױך אַ „קריינדעל“.

קלמן. — דערמאַנט גור באַ לינעצקן און נישט רעגיסטרירט
 און קײַן שום ייִדיש ווערטערבוך.

סענדער. — גאַרעסענע מאָזנֶ? צעס¹⁶⁵, א ג א —
רִיֶסען מאָזנֶ? טשקעלע"...

קלמן. — „מאָזנֶ? צע" איז דאָ אַ הלצה און אַ שטוך...
„גאַרעסען" — ב"וו, דאָס רוסישע gardsnyj (דאָל
I 354); ה"וו¹⁶⁶: garus, „געדרייט ווייט אודער קולירט ווילען
גאַרען; וויל צום נײַען, העפטען".

סענדער. — סתם אַ היטעל, אַ סױַבֶּלען היטעל
(היטעלע), אַ סאַמעטען היטעל, אַ קײַ-
לעכדיק געשטעפטע פּעלפּען היטעל, אַ קײַ-
לעכיק „פּעלפּען" היטעלע, היטעלעך שמויִשענע,
באַראַשקענע, קײַלעכיקע גאַרעסענע...

קלמן. — „פּעלפּען" איז דרוקפּעלער, דײַ קורעקטע פֿורם
איז „פּעלפּען". — אויך אין „פּיִשקע דעם קרו-
מען" (אַדעס 1907) 123: „דאָס געשטעפטע פּעלפּענע
היטעל"...

פּוֹב I 731: felpa „ווידענצייג, זינדענבאַמוועלצייג,
האַריק, אַמאָל געברויכט צו באַפּוצען ווינטערדיקע פֿרויענקלײַ-
דער, היינט אַף מאַנצבעלשע קאַפּעליושען". — ס'איז דאָס אײַ-
טאַלענישע felpa.

אינטערעסאַנט איז דײַ עטנאָמאָלוגיע פֿון „שמויִש" ¹⁶⁷. —
באַ טאַנדער 1101, 847: Masche = Schmasche
„לאַמפּעל מיט געקרייזעלטען וויל" ¹⁶⁸. — דײַ ערשטע דײַטשישע
פֿורם איז איבערגעגאַנגען אין דאָס פּוילישע; פּוֹב VI 245:
smoszka „פּעל פֿון אַ בײַקישען בן-פּקיע, אויסגעאַרבעט אַף
זאַמש, אַף גלאַנץ וכו'". ¹⁶⁹ — דער ווּקאַל פֿון ייִדישען ווּרט
ווייזט-אָן אַף פּוילישע אָפּשטאַמונג (0 איבערגעגאַנגען אין 0);
פֿון דער אַנדערער זײַט, אַבער, פּעלט אין ייִדישען ווּקאַבעל
דער (ײַ-סופּיקס פֿונ'ם פּוילישען, און דערײַבער שווייט-אויף דײַ
השערה, אַז דאָס ייִדישע ה"וו איז אַפּשר דירעקט גענומען פֿון
דײַטשישען; אַף דײַטשישע אָפּשטאַמונג ווייזט-אָן אויך דער װײַ-
אַנהייבוּרט.

„ב א ר א ש ק ע ן” איז ב״ו, געבילדט פֿון רוסישען ה״וו
 baraschek „לעמעלע” (דאל I 48), מיט דער הילף פֿון
 טופֿיקס n.¹⁷⁰

סענדער. — אַ ק א ש ק ע ט¹⁷¹, ק י ש ק ע ט, א ק א ש ק ע ט
 מיט א ד א ש ע ק,¹⁷² א ק א ש ק ע ט ע ל (פֿון סאַמעט, פֿון
 זייענעם), א ק א ש ק ע ו ט¹⁷³

קלמן. — פֿו״ב II 291: kaszkiet „גרענאַדיר:היטעל אין
 פֿורם פֿון אַ היטעל צוקער”; „ש ט י ף ה י ט ע ל
 מ י ט א ד א ש ע ק; איטלעכס היטעל פֿון מיליטערנישען פֿאַסן”;
 (מונדארטלעך) „א י ט ל ע כ ס ה י ט ע ל מ י ט א ד א ש ע ק”. —
 פֿון פֿראַנצײזישען casquette.

פֿו״ב I 429: daszek „דעכעל” (דימינוטיוו צו dach,
 „דאַך”); „ד ע כ ע ל ב א ם ה י ט ע ל, צו באַשרמען די אויגען”.
 דאָס פֿוילישע dach איז דאָס דײַטשישע Dach („דאַך”).

סענדער. — אַ ק א ר ט ו ז¹⁷⁴ (באַ עלעגאַנטען אַ ברייטער,
 אַ שוואַרצער), אַ ק א ר ט ו ז ע ל (באַ אַ עמע-
 לייט פֿון „פֿאַרוינע”), אַ ק א ר ט ו ז ע ק ע ל, — מיט אַ „ק א -
 ז ע ר ו ק”¹⁷⁵ „קוזערוקעל”. „דאָשעק”, „פֿו ד א -
 ש ע ק” (באַ פֿראַנטען און באַ דער יוגענד דאָס רובֿ גלאַ-
 צענדיקען).

קלמן. — דאל II 95: kartuz. ד. ה. „אַ היטעל מיט אַ
 דאַשעק; אַ ליכט, דערהויפט זומערדיק היטעלע
 פֿון פֿאַרשידענעם געשטאַלט, אויס לעדער אודער צייג, מיט
 אַ דאַשעק”.

poddaszek איז אַלטפֿויליש, דעם נײַפֿוילישען pod-
 dasze „דער טײַל דאַך, וואָס שטאַרצט אַרויס איבער דער
 וואַנט, זי צו באַשרעמען פֿון רעגען” (פֿו״ב IV 346). — באַ
 שלום-עליכמען און טײַטש „דאָשעק”.

„קאָזערוק”, „קוזערוק” איז דאָס רוסישע kozy-
 rjok „דעכעל פֿאַר די אויגען, פֿון דער זון, זעלבסטשטענדיק
 (שײַם, פֿאַראַסול), אודער צוגענייט צום היטעל”

(דאל II 134); איבערגעגאנגען איך אין די פוילישע מינד-
ארטען (פו"ב II 516).

סענדער. — א ק י ט ש מ ע, ¹⁷⁶ א בארענקווע ¹⁷⁷ ק ו צ מ ע,
א שווארץ שמישען ק י ט ש מ ע ל ע.

קלמן. — פֿיסק. 120: katschma, „א מין קיילעכיג שפּעסען
היטעל“. — באַ דאַל II 233 פֿאַרטייטשט: „א פּו-
טערען היטעל מיט אַראָפּגעלזוטע אוי־רען; גלחיש ווינטערהיטעל;
גרויס אוי־ערהיטעל אָף פּוטער (2 קלאַפּעס דעקען-צו די באַקען,
אינגע דעם קאַרק, אַ קלינגע, די פֿערדע — דעם שטערען)“. —
פו"ב II 619: kaczm, „צושיבערטע האָר אַפֿן קיפּ; אַ בינט
צונויפּגעפּלונטערטע שני־רען, פֿעדעם“; (אַלטפּויליש) „אַ פּו ט ע-
ר ע ן ה י ט ע ל, דערהיפּט אַנ'אומריינס“ א. א. וו. — פּו ן אינגאַ-
רישען kaesma („פּוטערען היטעל“).

דאל I 48: barankowyj „שמישען“. — פּו"ב I 97:
barankowy

דער ייִדישער פֿאַרפּסח“ 24: „דער מאַן הייסט אויך שכל
אין קיטשמעלע און ווייסט דרך-אריך“.

סענדער. — אַ אַ ק אַ ט ע ר ו כ ע...

קלמן. — „סטעמפעניו“ 8: „אַן דרייט ער זיך אַרום מיט אַ סאַ-
מעטענער קאַטערוכע“.

אין דער רויטשער שפראך ברייט פֿאַרשפּרייט: katra-
cho. — רעגיסטרירט דורך פ. שײן אין „אופֿענישען גלוסאַר
אויס דער געגענד פֿון סאַמאַרע“ און דורך ע ר ז מ א נ ו ו
אין דער שפראך פֿון די דרייבֿנער (מוליווער גוב). היטעלמאַ-
כערס“.

אין דער קלעזמערשפראך אויס אוקראינע: קאַטערו-
כע, „היט, קופּבארעקעכץ בכלל“ (וויסענבערג-לאַנדוי 136). —
אין דער זשעלעכווער (שעדלעצ. ג.) קלעזמערשפראך: קאַט-
ר י ש ק ע“ (מיט ייִדישען טרו־פ), „היטעל“ ¹⁷⁸.

סענדער. — געווען אַ „יזם-פּו־ר-היטעל“, אַ יזם-
כפּו־ר-היטעלע“...

קלמן. — אין די אלטע גוטע צייטען!

סענדער. — דער „קאפעליש“ („קאפעליש“, „קאפיליש“, „קאפאליש“, „קאפאליש“, „קאפעלוס“), דאָס „קאפעליש“ (הוט אויך געהערט צום אלטען יידישען שטאַט. צוויי יידישע טיפּען פֿון דעמדו-זיקען מין הוט הוט באַשריבען ד?ק. — ס'קומט-פֿאַר: „האַזען קאפעלישעל“, „האַלבהאַזענער קאפעליש“, „אַ קאפע-ליש פֿון ענגליש שטרױף“.¹⁷⁰

קלמן. — פֿון^ב 241 II kapelusz (מונדארטלעך: kapa-¹⁸⁰ Ius). „קופּבאַדעיקעכץ, געוויינטלעך פֿון פֿילק אודער שטרױף“.¹⁸¹ — פֿיסק 100: kapeljasch. — פֿון לאַטיינישען capellas.

סענדער. — טראַגען אַ „הויכען קאפעליש“, ווען ס'אז אַרױס אַזאַ מוֹדע, הוט געהױסען לױזען פֿאַלען אָף זיך דעם נאָמען „אַפֿי-קורױס“ און באַקומען דעם שם פֿון אַנױסגעלאַסענעם.“

קלמן. — אין הוב אַ בוכעל, געדרוקט אין לעמבערג 1883, הייסט עס: דער בית-המדרש בחור אין דער אױסגאָקלערטער בױר מ?ט אַ הויכען קאפּלאַטש. — וועגען דעם „אויסגעקלערטען ווערט דערצױלעט (ז' 4): ער „אז גוועזען אַבחר פֿון 20 יאָר, ער האָט זיך אַשנאָרעט, אַז ער איז גופּולדעט. ווייסט אַר, וואָס זײַן בולדונג און גוועזן? ער איז גיגאַנגן אַהױבן קאפּלאַטש מיט אַווייסן קראַגן און אַצוויקער — אָט דאָס און זײַן בולדונג גיח עזױן“...

סענדער. — אין די גאָר שפּעטע קוועלען וואַרפֿט זיך דורך — אַזעבּר גאָר זעלטען: „הוט“, „שליאַפע“, „שליאַפע פֿון שטרױף“.

קלמן. — דאַל IV 660: schljapa, „הוט“.

סענדער. — „אַ שליאַפע מיט באַוולענע בענדלעך“.

קלמן. — באַשריבען פֿון ד?קען.

* * *

סענדער. — אָף אַלע מלבושים פֿלעגט מען, אין גאַס אַרױס-גייענדיק, פֿאַרשטייט זיך, נישט אַלע און נישט תּמיד, — אָנטון אַנאױב ער מלבוש.

קלמן. — דהיינו?

סענדער. — א דע ל י ע¹⁸², אודער א דע ל י צ ק ע מיט
לאנגע אַרבעל מיט טאַשמעס,¹⁸³ א ק ע מ ע ל -
ה אָ ר ע נ ע דעליע, א ר א צ ע מ אָ ר ע נ ע דעליע...

קלמן. — פּוּ"ב I 439: delika, delja (ווייניקגעברויכט),
„פלאַשטש, ברייטער מאַנטעל אָהן אַרבעל זיך איינ-
צוהילען אין אַ שלעכט וועטער, אַ מין אייבערמלבוש מיט אַ
קאַפּישון פון הינטען אַנצוטאָן אַפֿין קאָפּ“ — פון טערקישען
tella, telli („אַ מין צייג“).
בויף 725: tašma, „שטאַרקער באַנד, צווערענבאַנד“.

סענדער. — לויט איין קוועלע אין דע ל י ע דאָסאייגענע,
וואָס „ראַדזש? וו? ל אָ וו ק ע“.

קלמן. — פּעלט אין די יידישע ווערטערביכער.
אין פּוּ"ב V 466 אין געבוכט: Radziwilka (מונד-
ארטלעך), „אַ קורץ געפאַסט יאָגדוקעל“ (פון ביינאָמען Rad-
ziwilka), אַבער דאָס אין גאָר אַנאַנדער מלבוש.

סענדער. — ווייטער קומען-פֿור: א „ראַדז? וו? ל ק ע“,
אַ „רעזעוול ק ע“, אַ ראַצעמורען „רוזע-
וווּל ק ע ל ע“.

קלמן. — נישט צו געפֿינען אין די יידישע ווערטערביכער.
די עטימאָלוגיע דאַרף נוך אויסגעפֿורשט ווערען.

סענדער. — אַ קוֹבַע...¹⁸⁴

קלמן. — ס'איז אַ פרעמד וואָרט, אַבער זיין אָפּשטאַמונג
קען איך נישט פֿעסטשטעלען.

סענדער. — אַ בּוֹרְנוֹס¹⁸⁵, פֿון דר אַ פּ¹⁸⁶, פֿון לאַס-
טיקי אַ בּוֹרְנַע סַע ל...

קלמן. — פּוּ"ב I 238: bornas, barnas (מונדארטלעך).
„מאַוּריטאַנישער פּלאַשטש, מאַנטעל, איינהיל, אַ מין
רוטונדע מיט אַ קאַפּישון“ — דאַל I 146: barnas, „פֿאַר-“

ווארפמלבוש פֿון פֿאַרשידענעם אויסזע, מאַנצבעלשס און ווייבע-
 רישס, קלוימערשט לויט אַראַבישען מוסטער. — פֿון פֿראַנצײז-
 זישען burnoas, וואָס איז דאָס אַראַבישע burnas.
 דאָל I 504: drap, „נעיואַנט פֿון פֿאַרשידענעס מיין
 און קיוואָל־טעט, וואָס ווערט באַצײכענט מיט צוגאַבען: dra-
 dedam, drap brjatschnyj, וכו' — פֿון פֿראַנצײזישען.

סענדער. — „ב ע ק ו ש ו ס“... „ק א צ י ב י ק ע ס“...¹⁸⁷

קלמן. — פֿורײַב II 617, 194: ka-, kacabaja, kacabaj
 kacabajka, kacabejka, cawejka (אַלץ מונד-
 אַרטלעכע פֿורמען), „פֿרויענאייבערמלבוש, אַ מיין מאַנטליע;
 וואַטירטער פֿרויענקאַפֿטען, מאַנצבעלשער וואַרעמער
 קאַפֿטען, ווייבערשער וואַרעמער קאַפֿטען מיט אַ קורץ
 פֿאַלדירט קליידעל, שובקע; רעקעל, מאַרינאַרקע“. — פֿון דייט-
 שישען Katzboi („דיק האַרניק צייג“), אידער מונדאַרטלעכען
 Katzbaje („דיקע באַיקע, צייג“).

דאָל II 182: kozawjejka, kacawjejka, kocewjejka
 „קורץ קופֿטעל, אָהן פֿאַלדען און אָהן אַ איינשניט אין דער
 טאַלע“ (מולדאוואַנער פֿרויען טראָגען דאָס).

סענדער. — „א... וואַטווע פֿיסטרענע ט ש ו י ק ע“...

קלמן. — אין די ייִדישע ווערטערבוכער נישט איפֿגענימען

פֿורײַב I 404: czujka, „לאַנג קלייד, מיט פֿוטער און-
 טערגעשלאַגען; שובע; לאַנגע קאַפֿטע ביז איבער די קײ; פֿרוסט
 אַנטוועכץ, פֿויערשער רוק; בורקע“ וכו'. — פֿיסק. 290:
 tsehajka, „פֿלאַשט (איינהיל) מיט אַרבעל“. — דאָל IV 632:
 tsehajka, „לאַנגער געווענטענער קאַפֿטען מיטן שניט פֿון אַ
 כאַלאַט; פֿויערשער קאַפֿטען אידער פעלץ, אָהן אַ הענגקולנער,
 מיט אַ שאַלקראָגען (פֿון סאַמעט אידער פֿוטער), ווי באַ אַ
 כאַלאַט, און אַמאָל מיט שוואַרצע שנירען און טרולדען“.

דאָס פֿורײַב מײַנט, ס'איז דאָס אונגאַרישע csoha, esoha,
 וואָס שטאַמט פֿון טערקישען czoha („געוואַנט“), וועלכעס איז
 גענומען פֿון פֿערסישען.

סענדער. — א וואסווע לייבעל, א געשטעפט לייבעל, מיט א רויען גארטעל..

קלמן. — אַנגעטועכץ פֿון א בעל-עגלה פֿון א וואַסערטרעגער, — אים ווינטער.

סענדער. — „א מאַנטעל¹⁸⁸, א „טוכענער וואַסווער מאַנטעל“, א סאַמעטענער מאַנטעל, א „פּילצ-טוכענער“..

קלמן. — „מאַנטעל“ איז אַ דער ייִדישער שפּראַך אַ מוֹדערען ווירט.

סענדער. — אַ פּאַלטע¹⁸⁹ (אַ פּאַלטי, אַ פּאַלטין)..

קלמן. — אין קרעמעניץ הייסט עס „פּאַלטיע“, אין וואַרשע: „פּאַלטיע“.

פּוֹר^ב 22 IV: palton, palto, (ווייניק געברויכט) pale-ton, ברייט אייבערמלבוש. — דאַל III 10: paljto. — פֿון פּראַנצ. paletot, וואַס שטאַמט פֿון הולענדישען palstroek (פּאַל-גערמלבוש).

סענדער. — אַ אַיינע ל...¹⁹⁰

קלמן. — ד. ה. אַ מאַנטעל, אַ פּלאַשטש. — אין דייטשישען נישטאַ; אַלזו, ייִדישע שאַפּונג.

סענדער. — איינמאַל וואַרפֿט זיך דורך: אַ בלאַ זיידענע הַ ל...¹⁹¹

קלמן. — דאַכט זיך, נישט אַלס אייבערמלבוש, נור אַלס פֿייערלעך אַ ב ע ר ש ט מלבוש. לעק. 109: hülle, „מאַנטעל; קופּטוך; אוימהילונג בכלל“. — טאַנדער 652: Hülle, „איינהילעכץ, צודעקעכץ, דעק, שאַל; מאַסקע; אַנטון, קליידונג, מלבוש, שינעל, פּלאַשטש; דראַפּעריע“.

סענדער. — באַ ש ל ו ם - ע ל י כ מ ע ן קומען-פֿור „זיידענע קנאַקעדיקע נאַק: דקעס“¹⁹².

קלמן. — דאָס היינט „פּאַרוואַרפּערס“, „פּאַרוואַרפּ-
מאַנטלעך“, „אַינהילעך“, „אַומהילעך“.
צו איז גישט געמינט באַ שלום-עליכמען „ראַדזוווּל-
קעס“ (רעזעוולקעס, „רוזעוולקעלעך“)?
דאָל II 433: nakidka „אַייבערמלבוש, אָנגע-
טון אָף גיך, גישט אָף די אַרבעל“; „פּרויענפּטערעל“ — פּיסק.
145: nakydka „פּלאַשטש, אייבערמלבוש“.
סענדער. — אײך אַ כּלום דע. ¹⁹³

הלמן. — דאָל IV 565: chlamida (קירכענסלאַוויש), מאַנ-
טעל, פּלאַשטש, איינהיל“ וכּ. — chlamys איז
געווען דער מאַנטעל פֿון די גריכען און רײמער.

סענדער. — סטעמפעניו טראַגט אַנײבּעררוק. ¹⁹⁴
קלמן. — דער טערמין ווערט אין יידישען אַפּילו זעלטען
געברויכט.

* * *

סענדער. — ווינטער פּלעגט מען טראַגען אַ „טילפּ-
(אַ „טולעפּיל“), אַ „טילפּבּ“.. ¹⁹⁵ אַ „טילפּ מיט
פּוקס“ (אדער „מיט שמשעלעך“), אַ „שופּענעס“ ¹⁹⁶
„טילפּ“, אַ „פּרוסטען טילפּ“, אַ „קאַצען טולופּעל“,
אַ „שנעטען טילפּעל מיט דריבנע ווייסע שמישלעך“, אַ
„טילפּעל פֿון פּ...“ ¹⁹⁷ אַ פּעלך, ¹⁹⁸ אַ „טײערען פעלך“,
אַ פּעלצעל... אַ פּיקסענפּוטער מיט לאַנגע אַרבעל...
קלמן. — דאָל IV 453: talap „אַ ברייט פּוטער, אָהן אַ
איינשינט אין סטאַן (אין גאַרטעל), נעמט-אַרום דעם
גאַנצען קערפּער“ (אַ „פּרוסטער טולופּ“ ווערט געמאַכט פֿון
שעפּטען, פֿון בעק). — פּוײבּ II 821: (מונדאַרטלעך) talap „גע-
דעקט פּוטער“.

פּוײבּ VI 646: szop „אַ רײבּחיה, פֿון דער בערענ-
משפּחה“ ¹⁹⁹ — szopy „פּוטער פֿון דערדוויקער חיהס פּעל“.
טיגנדער = Waschbär = Schapp: 1122 („שופּ“).
Schappenzel („שופּענפּעלך“).

סענדער. — א לאנגער פוטערנער פאלאטון.

קלמן. — ד. ה. א פאלטען אף פוטער.

* * *

סענדער. — נוך א פאר קלייניקייטען, און מיר לוזען אויס דעם ערשטען טייל פון מיין רעפעראט.

קלמן. — דעם צווייטען טייל — — —

סענדער. — ...וועגען יידישען פרויענטואלעט...

קלמן. — ...וועלען מיר אפלייגען אף מורגען.

סענדער. — איינער פון אקסענפעלדס פארשוינען טראגט א גרויסען טש'מב'ר אף די אקסעל פאר א פאטשילע; אמאל ליגט לעבען אים א טש'מב'ר פאר א נאָפּאָטשילע.

קלמן. — דאל IV 633 רעגיסטרירט: tschumbur²⁰⁰ (באטונט אף דער ענד-זילב), tschembur²⁰¹ (באטונט אף דער ענדזילב), „דער דרי-טער, איינצעלנער לייך פון צוים, בא העלכען מ'פירט א ריטפערד (מ'בינד עס צו, אודער מ'לזט עס קאטשען זיך).“²⁰²
פוסק. 287: tschymbory „זייענער פאס (גארטעל).“²⁰²
פון 1 360: אלטפוייליש czymbury „קייטען.“ — פון טערקישען czénbér „רייף, האלדובאנד א. א. ת.“²⁰²

סענדער. — ס'קומט פֿור: א גרויסער טש'מב'ר...

קלמן. — אין טייטש פֿאטש'לע.

סענדער. — צום מאַנצבעלשען טואלעט הוט געהערט א גע-דופעלטע לאנגער רעמונ'שע פֿאַרצײלע, א פֿאַר טש'לע, „פֿעטש'לע“, „פֿאַטש'לע“, „פֿאַ-טש'לעקע“, „פֿאַצײלע“, „פֿאַצײלעקע“, דאָס רובֿ רויט, און פֿאַרשטעקט אין גאַרטעל.²⁰³

קלמן. — צו די פֿאַרש'דענסטע געברויכען. זע משה סטאוו-סקיס דערצײלונג.

סענדער. — ס'קומט פֿור א גרינגער סאדעגערער שאל.

קלמן. — Sadagóra, אין בוקווינע, איז די רעזידענץ פון דער בארימטער רבי'שער דינאסטיע, וועלכע ר' ישראל ריזשניער האט פארלינגט.

סענדער. — ... פאראסיל, פארוסיל, א זינדענער פערסיל²⁰⁴.

קלמן. — פון^ב parasol: 56 IV, דעכעל, וואָס פארמאכט זיך, אָף אַ שטעקען, אַלס שוץ פֿאַר רעגען אָדער זון. — פראַנצויזיש: parasol, פֿון איטאַלענישען parasole. דאַל III 14: parasolj, „שירם, האַנטדעכעל, וואָס לייגט זיך צונויף, פֿאַר רעגען און זון. — פֿון פֿראַנצויזישען. טאַנדער 941: Parasol, „זונענשירם. — פֿון פֿראַנצ. ענגליש: parasol (האַרק. II 436).

סענדער. — באַ דיקען: פאראסילניק...

קלמן. — אפנים דרוקרייז, שטאַט „פאראסיןיק²⁰⁵. פון^ב parason: 56 IV (מונדארטלעך). — ווייסרוסיש: parason (זשוו^ב 304).

סענדער. — ווייטער: א „זינטיק“ (א „זונטיג“)²⁰⁶...

קלמן. — דאַל I 717: zontik, „שירם, פאראסיל“. — אויס דעם דייטשישען.

סענדער. — א „יאמשווינער שטעקען“...

קלמן. — דאָס ה"ו אָז: „יאַמ ש"ו²⁰⁷ (אין דער בוטאַניק: „Bambusa arundinacea“). — די אָפּשטאַמונג מיר נישט קלאָר. — דאָס ב"ו מיט דער הילף פֿון סלאַווישען סופֿיאַקס²⁰⁸ - оу- און ייִדישען - ען²⁰⁹.

סענדער. — ... א „סאלצווזינער שטעקען“...

קלמן. — דאָס ב"ו אָז נישט רעגיסטרט אין די ייִדישע ווערטערבוכער. די עטימולאָגיע זינע אָז מיר נישט

קלאָר.²¹⁰

סענדער. — אים - שטעקען...²¹¹

קרמן. — עטינגערס „מ שלים“ 155:

דער שטאָדט-רבּ מיט די דינים,
אלע קרובים, פּרטינד אויב למדנים,
אלע מיט דיא גרויסע ים - ש ט ע ק ע נ ס
פון דאָנען צו געהן צו באַדעקענס.

מענדער. — אַ ט ר ו ס צ ע נ ע ...

קרמן. — דאָסאַינגענע, וואָס ים-שטעקען. — אין די ייִדישע
ווערטערבוךער נישטאַ. — פּאָולווסק? 1627: tros-
tina²¹², „רער“.

מענדער. — „האַנדשוה“, „הענטשקיס“, „הענט-
שקיס“, „ענטשקיליך“²¹³.

קרמן. — לעקצער 91: hentschaoch, hentsche,
hentsche

אין וואַרשע: „הענטשקיס“ (סינג). „הענטשקיס“
(פל): „האַנטשען“, פל. (אין דער סוחרשער וועלט). — אין
קרעמעניץ: „ענ'טשקיס“, „ענ'טשקיס“.

מענדער. — ס'קומען פור: „וואַרעמע זאַמשענע פּאָיסטען“²¹⁴.

קרמן. — דאָס זענען געמיינט אַזעלכע הענטשקעס, אין וועלכע
נור דער גרובער פּינגער האָט אַ באַזונדער שיי-
דעל, און די איבעריקע פּיר — איין זעקעל.

דאַל I 624: zamseha, „לצדער, דאָס רוב פּון אַ הירש,
אינד וכו', סאַמעטווייך איסגעאַרבט“.
בוף 920: zamsz, zamsz.

זאַנדערס 571: sāmisch „בײַ“, מיט פּעטס געגאַרבט“ —
קלוגע 378: Sämischleder („זאַמשלעדער“), ערשט פּון 15-
16-טען יאָרהונדערט; פּון מיט זלנדערדייטשישען sēmisch,
„אַיילגעאַרבט“ (וועגען לעדער).

מענדער. — קאַלוישען („קולושין“, „קאַלאַשין“) זענען
תחילת געווען אַטריבוט פּון די „גלוחים“²¹⁵.

קרמן. — אין קרעמעניץ: „קאַליוש“ (באַטונט דער ענד-

טרעף), „קאליושן“ (מערצאל). — פור׳ב II 212: kalosz,
„גומען אודער לעדערען אייבערש׳כוואַרק אַקײגען פײכטקײט
און קעלט.“ — פראַנצײזיש: galloche.

דאל II 79: kaloscha (מערצאל), „פוסבאַקלײדונג אַ
דײ שטײועל אודער שײך, פון קעלט אודער בלוטע“.

טאַנדער 685: Galosche = Kalosche. — פון פראַנ-
צײזשען.

אין וואַרשע: „קאלאַש“ (הויפטטון אָף ענדוילב), „קאַ-
לאַשן“ (מערצאל).

סענדער. — באַ אײן פאַרשײן זענען דײ פלודערען, פֿאַר-
שפּליעט אין אַ קרעמפּליעק²¹⁶.

קלמן. — פור׳ב II 552: krepolec (מונדאַרטלעך),
krepalec, krempalec, „פֿלעקעל צום
קרעמפּעווען“²¹⁷ (אַפּילו ווייניק געברײכלעכע טײטש). —
פון דײטשישען Kram(p)holz²¹⁸.

סענדער. — אגב, פון פּוילישענדיקײטס וועגען: באַ דײקען
ווערט דערמאַנט אַ שטוף „דײבעט“.

קלמן. — בױך 747: Tybet, „אַ מין אויסגעצײכענט וויל-
צײג“. — טאַנדער 1256: Tibet, „טײבעטער צײג“
(ווילשטוף). — אין דײ יידישע ווערטערבוכער נישטאַ.

* * *

סענדער. — ווען טרעף אײך דײך מױגען אינדערהײט?

קלמן. — פון אײלען זײך קומט קײן גוטס נישט אַרױס...
וואַרט אונטער נױך אַ מײנוט, וועל אײך דײך מכבד
זײן מיט אַ צײטאַט אױס דעם „שטערענסײכל“ (ו' 97)...

סענדער. — איבערגעהפּערט?

קלמן. — מיט אַ פּיוון...

סענדער. — „אַ נאַמישע“, ווי מ'זאָגט אין וואַרשע.²¹⁹

קלמן. — אין קרעמעניץ הײסט עס: אײמיסטען.²²⁰

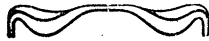
„דער ארץ ישראל משילה... א ווייסע יארמיקע שטעקט ארויס פֿין אינטער דעם טערקיש פֿאַרוויקלטיגן קאַפּ מיט אַ ווייסער פֿאַטשזילע; אַנגעטוהנן פֿין ווייסער האַלידזיע אָף טער-קיש גינעהט אַלאַנגן דזיבון (דאָס איז מיט פֿיעל קליינע שמיקלירישע קנעפּליך) מיט אַברייטן וואַלינגס בלאַהן גאַרטלי; אָף די פֿיס געהט ער אין טערקישע מעשטיס (טערקישע געלע פֿאַנטאַפֿיל אין זאַקן זענן אויך פֿין געלער לעדער)..."

סענדער. — צוויי נייע טערמינען: ד ז י ב ו ן ...

קלמן. — טערקיש וורט, נישט רעגיסטרירט אין די אַלע ווערטערביכער, וועלכע כּהוּב דיר ביז יעצט אַזוי-פֿיל מאָל ציטירט.

סענדער. — ... און מעשטעס...²²¹

קלמן. — פּוּװב II 926: meszt, meszta, „טערקישער פֿאַנטאָפֿעל, פֿאַנטאָפֿעל מיט אַ ווייכער פּודעשווע, לייכט שטובשיכעל, פּאַפּעץ“; (מונדאַרטלעך) meszty (מ"צ), „גע-ווענטענע שיכלעך; פּוּסטילעס“ — פֿון טערקישען mest, „לע-דערנער שיק“; דערפֿין דאָס רומענישע mest —

פיפטער דיאלאג.

סענדרער. — דער יידישער פרויענטואלעט איז אן פלל אריין ווייניקער כאראקטער:סטיש, ווי דער מאנצבעל-

שע-...

קלמן. — ... אויב מיר וועלען אויסשליסען דעם ווייבערשען קופטואלעט. יואס היט געשפילט אן דער יידישער לעבענסארט א ספעציפישע רולע מיט אן אויסדרוקלעך ריטועלישער פארפארבונג.

סענדרער. — ריכטק! כוועל טאקע אנהייבען דערפון.

איך הוב דעם כבוד און דאס פארגעניגען דיר צו דע- מונסטרירען דאס געוויינטלעכע קופפארעקעכץ פון דער יידישער ציועה, פון כשרען יידישען ווייבעל און פון דער גוטספורכטן- קער יידענע, דעם של יי ער.¹

קלמן. — אזוי פארשפראנט, אז געבויכט אויך מעטאפאריש. — פאר דיר מיר נישט דעם קופפ. — אז עס קומט ערב פסט, דר ייט זיך בא די ווייבער דער של יי ער,² דערציילט א יידיש שפריכוורט.³

סענדרער. — ... געטראגען באטאג...

קלמן. — דערפון דאס ווערטעל: „א של יי מע זאל ניצע שלאגסט אן של יי ער“.⁴

סענדרער. — ס'קומט פאר א געלי שלזערעל.

קלמן. — אין די גוטע אלטע צייטען פלעגט מען ליב האבען שרייעדיקע קולירען.

סענדרער. — מערקווירדיק: נוך אין אנהייב פון 19-טען יארהונדערט, ווי מיר זעען פון אקסענפעלדס ווערק, פלעגט מען שוין אונטערשניידען „א שלזער פון דער אלטער מודע“ און „א שלזערעל מ'סט דער מודע“, א מודע שלזערעל.⁵

קלמן. — ווער וועט אינדערקלערען דעם הילוק? ס'דען מ'זאל א זיך טראגן אן די נישטיידישע מוזיקע...

סענדרער. — אף איין קופ פלעגען זיך טרעפען: „א מודע של יי ערעל“, „א רויט שמאל יאמ- פערקעלע“ און א שטערענטוכעל.

קלמן. — יאמפערקע" (א רויטע, א גאלע), יאמ-
פערקעלע, ווארפען זיך זייער אופט דורך אין
די קוועלען, וועלכע מיר הובען צוזאמען אדורכגעבלעטערט, —
זענען אבער נישט רעגיסטרירט אין די יידישע ווערטערבוכער,
וועלכע דו זעסט דאָ באַ מיר אַפֿן טיש.

ווי הוט אויסגעזען א יאמפערקע? — אן'עלטערע פרוי הוט מיר אָפגעמשלט,
אבער זייער נישט גענוי! — ווי האָט, נאָך אַלס קינד, געזען דאָסדוויקע שטיק אַלט-
מאָדיש פרויענפויך באַ אַ באַפּ אירער: ס'איז געווען אַ מיין באַנד, אַ שלאַפּעל,
אַ פּווער, פּוין העלען שטוף, געטראָגען פּויןפּרענט אַפֿן קופּ פּויןקט איבער דער
מיט פּוין שטערען.

בא ליבעצקין א ויוק, אז א יאמפערקע פלעגט געזאכט ווערען פוין א
ס ט ע נ ג ע " .
אויך די עטימולוגיע פוין דעם ווארט איז מיר נישט קלאָר.

סענדער. — ... אדער עס פלעגען זיך פאַראייניגען צו בא-
שיינען איין פרויענקופ: א יאמפערקע מיט אַ
ס : ט ק ע אַף ב י ס ע ר " א יאמפערקע מיט אַ ש א ט ק ע " ..

קלמן. — „ס : ט ק ע" איז דאָס רוסישע ⁶ sjetka . „אַ זאך
אדער צייכנונג ווי אַ קראַטע, געקעסטעלט. אין
קעסטלעך (גראדען), גראדענדיק, אין אויגען, אין לעכלעך" (דאל
IV 391).

ש א ט ק ע " איז דאָס פּוילישע siatka . „אַ שטיק שטוף,
פּוין שנירלעך געפּלוצטען אין אויגען, ווערט, צווישען אנדערס.
געטראָגען פּוין פּרויען אַף די האָר" (פּווי"ב VI 89).

ב : פ י ס ע ר " איז דאָס אוקראַינישע ⁹ byser , „פּערעל,
גלאָזפּערעל" (פּווי"ב I 157). — רוסיש: ¹⁰ bisjer . „גלעזערנע
פּערעלעך" (דאל I 89). — פּויליש, מונדאַרטלעך: bisior ,
„גלאַנצענדיקע גלעזערנע פּערעלעך, געבלאָזטע פּאַציערקעס"
(פּווי"ב I 157).

סענדער. — וועגען דער רולע פוין, שטערענט: כעל-
רעדט אַקסענטפּלירט ליר, וואָס דו הסט מיר
ציטירט אַנומעלט

קלמן. — א יידיש וויבעל אָהן אַ שטערענטיכעל הוט אויסגעזען. ווי אַ טיר

אָהן א קליאמקע.

ש ו נ צ י, דו בת-יחזיקע פֿון דרוקאמלמד שלמה בעשעכיס, דערהע-
רענדזיק, אז תיכף נאך ימים טובים זול זיין איר חתימה, אזוי אריין געשפרינגן
פֿנים קעמערזל מט א געווינן: „איןך וויל א גרויס שטערענט?
בבילן וואָס דען, אזהר ווילט מיך פֿאַר של מערין
הן א שיקסע אָן א שטערענט זכיל? וויל איןך אהר?
בנשט?—אין וויטנה: „אז דו בנדידתס געהען שמחת
תורה קושנין דו תורה, געהען זיי אין שטערענ-
ט זכילך. דו קבצנישע וויטבער האָבן טאָקע אָן
א שטערענט זכיל אפנים ווי משה גראָנים. איןך
וויל טאָקע א גרויס שטערענט זכיל, ווי בנשילע
דו גבריא אלט מיט גרויסע פערזל, אין מיט דומי-
יטן פֿאַר וואָס בנשט?“(10).

סענדער. — בא איגנאן בערנשטין חוב איך געפֿינען א ווערטעל (ג. 3859):
„נאָך שלשים מעג מען שוין דאָס שטע-
רענט זכיל אָבטוין... — מ'זאָגט דאָס פֿון א פֿאַרוועסענער מזיד, וואָס
איז שוין אלט איבער 30 יאָר, און ס'וולט א יושר געווען איר „צוצודעקען דעם
קופֿ“.

קלמן. — אין אויפֿאלע (לובל. ג.) זאָגט מען: „כ'זול אזוי
וויסען פֿון א בנשטערענט זכיל“ = „כ'זול
אזוי וויסען פֿון בנשטערענט זכיל“.

סענדער. — א שטערענט זכיל פֿלעגט זיין פֿון פֿערעל און
דימעטען, פֿון דימעטען און בריליאַנטען.
אַמאַל מיט קילניס.

קלמן. — אוקראַיניש: kelycia, „טרולד“ (פּוּרֿב II 334).

סענדער. — דאָס שטערענט זכיל וואָס געהאָט אויך אַנדערע
נעמען: שטערענט זכיל, קופֿבני-
דע, ¹³ בנשט זכיל, ¹⁴

קלמן. — פּוּליש (ווייניק געברויכלעך): bindalik, דימ.
פֿון bindal, וואָס איז דאָסאייגענע, וואָס binda
(פּוּרֿב I 156). ¹⁵

סענדער. — באַ אַ גוטענידענס רעבעצין אפֿין קופֿ פֿלעגען
וויזען אַ שטערענט זכיל און אַ פֿיר מאַר ¹⁶
מיט אַ ציטער שפּילקע, ¹⁷—לויטער בריליאַנטען און
פֿערעל.

קלמן. — פ״וב I 733: fermaar, fermoar „שלעסעלע, קלאַמער, שניל, שפרנטשקע באַ האַלדובענדער, גלאַזפּערעל, קײטעלעך א. א. וו.” — דאַל IV 549: fermaar „טייערע פּוצשניל צו האַלדובענדער” — פּון פּראַנצײזישען fermoir.

פּו״ב VI 657: szpilka „א מין נאָדעל מיט אַ קעפעל צום צונויפּשפּילען, צונויפּהעפּטען”.

סענדער. — אַ ציטערשפּילקע¹⁴ איז מסתּמא דאָס-אייגענע, וואָס אַ ציטערנאָדעל¹⁴

אַ אַ יידישען פּרויענקופּ פּלעגט מען קענען זען: „אַ סטרויק¹⁴ מיט בלומען” און „אין דעם סטרויק שטעקען אַ דימעטענע ציטערנאָדעל”.
אין די קוועלען קימט-פּו״ב: „אַ יונטעווהיקע צי-טערנאָדעל”.

קלמן. — פּו״ב VI 456: stroik „דימ, צו strój (גרויסאַרטיקער, רייכער, עלעגאַנטער שטאַט); „stroik kobiecy na głowe” איז דאָסאייגענע, וואָס „abranko; ס׳קומט-פּו״ב אין פּוילישען: „barania czapka ze stroikiem”.

סענדער. — „אַ האַרבאַנד”¹⁴, „אַנ׳אויסגעשטיקט האַר-באַנד”, „אַ האַרבאַנד וויט פּראַקעס”...

קלמן. — לעקסער 91: hârbant „האַרבאַנד” (... „צו האַלטען די האַר צוזאַמען אין אורדנונג אודער זיין צו צירען”); טיאַנדער 556: Haarband „... סטענגע, באַנד צו די האַר”.

וואָס „פּראַקעס” הייסט, ווייס איך נישט; דאָס ווירט איז נישט רעגיסטרירט אין קיין שום יידיש הערטערבוך.

זיל מען אָננעמען, או „פּראַקעס” זינען אָנהענגערס, אָנהענגערלעך, נאָכהענגערס, נאָכהענגערלעך. — ווי די פּולעס (שווימען) באַ אַ פּראַק?

סענדער. — ... אַ אַטלעסענע מושקע¹⁴ אַ פּעלענע¹⁸ מושקע....

קלמן. — פו"ב 1076 II: אַלטפּויליש *maszka*; „אַמאַליק: פּרויענפּוץ אַפ'ן קאָפּ, אין געשטאַלט פֿון צינגען אויס פּערעל און אַנדעלשטײ-נער“.

maszka איז דימינוטיוו צו *macha* („פליג“).

פו"ב IV 104: *pela*, „זיידענפֿאַדעם, וואָס ווערט גע-ברויכט צו פּרויענאַרבעטען, צום העפּטען; שלייסעכץ פֿון זיי-דענפֿאַדעם“; „האַריק זיידענציג“.— פֿון אַיטאַלענישען *pelio*.

סענדער. — אַטיל פֿון די טאַרק באַגוטשע זייבער פֿלעגען נישט גערען זען אַ מושקע אָף אַ פֿרימען ייִדישען פּרויענקאָפּ.

קלמן. — דורך איז דער מין קופּשמוק געהען זייער פּופּילעריש אין דער אַל-טער ייִדישער פּרויענוועלט, ווי מיר זעען דאָס אין דער ציטאַט אײס פיזיק יאַסקאַ בי קוויטק, מיט וועלכער פּו"ב II 1076 אײלוטרייט דעם וויקאַבעל:

„A ich (= Żydów) niewiasty? W bogatych szubach, nał. żo-nych na jeden rękaw, odziane w lamy drogie, koronki, a w tak zwanych muszka ch na głowie“...¹⁹

סענדער. — אַ שײטעל²⁰ ווערט דערמאַנט ערשט באַ-פרצען — אַלס מודעאַרטיקעל... — אויך אַ פּא-

ריק...²¹

קלמן. — דאַל III 15: *parik*, „פֿרעמדע האָר אַפֿן גאַנ-צען קאָפּ“.— פּו"ב IV 120: *peraka* (מונדאַרט-לעך: *paraka*), „פֿאַלטשע (פֿרעמדע) מענטשלעכע האָר, באַדע-קעכץ פֿון האָר אָף אַ גאַלען קאָפּ“.— טיאַנדער 949: *Perrücke*.— פֿון פֿראַנצויזישען *perruque*.

סענדער. — איין מאָל סך-הכל הוט אין דעם שטרום ציטאַ-טען אַ בלאַנק געטון אַ „גראַבאַלדיע-ווײַדעל“¹⁴ און איין מאָל אין דעראַייגענער קוועלע אַ „גראַבאַלדיע-שטרײַמעל“¹⁴.

קלמן. — לויט אלע סימנים, אַ מין פֿרעמדער ציפּ?

גאַרײַבאַלדי איז דער נאָמען פֿון אַיטאַלענישען נאַציאָנאַלישען העלד *Garibaldi*.

סענדער. — בא לינעצקין גלאט: „א ג א ר י ב א ל ד י? ...
קלמן. — אויך דאָ ווערט קענטיק געמיינט א „גאר:באלדיצופ“.
סענדער. — נור באַ פרצען ווערען דערמאָנט, אויך אַלס
 נײַעס, „פֿרײַזירטע קרעפֿניקעס“.¹⁴

קלמן. — פּוֹײַב II 543: krepina, „קנױל פֿאַלטשע האָר,
 צונױפֿגעפֿלוצטען, צונױפֿגעקודערט, ווערט געברױכט
 פֿון פֿרױען אַלס אונטערלאָג אונטער די האָר, זײַ זולען אויס-
 זען רײַכער“; krepinka, „טאַשמע, סטענגע באַנד, שפֿיצען“ —
 פֿון פֿראַנצױזישען crépine.

סענדער. — א „ש י נ י ו ן“, ¹⁴ „ק ו ק ע ן“ ¹⁴ זענען געווען
 גאָר היינטוועלטיקע צוקומענישען.

קלמן. — פּוֹײַב VI 704: szynion, „א פֿרעמדער צױפֿ,
 געטראָגען פֿון פֿרױען“.

פּוֹײַב II 392: kok, „א בײַטעל פֿאַלטשע (פֿרעמדע)
 האָר, וואָס פֿרױען קעמען אַרײַן אײַן זײַערע אײַגענע האָר
 אַפֿײַן הינטערשטען טײַל פֿון קױפֿ אַלס באַפּוצונג“ — פֿון פֿראַנ-
 צײַזישען coq (בוכשטעבלעך: „האַן“).

* * *

סענדער. — דער נעגליזשע, דער שטאַט, ווען מ'איז גע-
 גאַנגען „נישט אָנגעטױן“, ווי ס'הייסט אָף
 ייִדיש, איז געווען דאָס הײַב ע ²², די ק אָ פֿ ק ע ²³ (אורער
 „קופֿקע“), דער ט ש י פֿ י ק ²⁴ (דאָס „טשױקעל“), דער
 צ י פֿ י ק („ציפֿקע“), דער צ ע פֿ צ י ק (דאָס „טשעפֿטשעקעל“)...

קלמן. — די אַלע נעמען באַצײכענען אײַן געגענשאַפֿט,
 וועלכער איז געווען אַנ־אומבאַדינגטער אַטר בױט
 פֿון א ייִדיש ווייבעל. „ווען ווערט פֿון א מ ײַ דע ל אַ
 ווייבעל?“, פֿרעגט א ייִדיש שפּריכווױט, און ענטפֿערט:
 „ווען טױט איר אָן א הײַב ע ל“ ²⁵ — און אַנ־אַנדער
 וועלטס־ערטעל זאָגט: „וויי אײַז דעם ווייבעל, וואָס

קומט אַהיים צום פּאָטער אין הייבע לי.²⁶

פּוֹלִישׁ II 246: kapka (מונד־אַרטלעך), אַ מין הויב אודער היטעל, וואָס חתינהגעהאַטע פֿרױען טראָגען (געוויינטלעך פֿון ווייטען מושלן); דײַם. צו kapka, וואָס איז דאָס לאַטייניש־שע cap(p)a.²⁷

דאָל II 86: kapka, kapka (פֿון דײַטשישע); — „היטעל, קאַשקעט, לאַפענמיצעל“ — פּױס. kapka: 100, קױפּ-באָדעקעכץ“.

טיאַנדער Kappe: 691 „הויב, היטעל, מיץ, קאַשקעט, קאַפּ שױף, יאָ-מעלקע“ א. א. וו. (שױן און מה׳ד, באַ לעקסער 119 געבוכט), — פֿון לאַטיינישען איבערגענומען.

סענדער. — פֿאַרהערעוועטע, „פֿאַרפּראַצעוועטע“ (וון מידריקט זיך אויס אין וואַרשע), פֿאַריאַנטע באַלבאַסטעס פֿלעגען אויך פֿון שטוב אויסגיין אין „טשיפּיק“, אין „ציפּיק“, — איז מאַרק אַרײַן, אין די יאָטקעס אַרײַן.

אַ שײַנער טשיפּיק, אַ מוֹדנע ציפּיק מיט לאַנג-לאַנגע בענדער סטענגעס²⁸ פֿין פֿאַרשידענע לעבעדיק-שרייעדיקע קילירען (אַף דער „האַרבאַנד“), אַ „דרייפֿאַכיקער ציפּיק“, אַ „זשיפּעקעל מיט שליאַרקעלעך“...²⁹

קלמן. — פּוֹלִישׁ VI 633: szlarka, „באַלאַג באַ אַ קלייך אונטע, פּאַ אַ גורסעט, פּאַ אַ הויב“; (מינד־אַרטלעך) „באַלאַג, באַציאָנג, סטענגעס, שױצן וכו' פּאַ אַ ראַנד פֿון הויב“ וכו'. — פֿון דײַטשישען מונד־אַרטלעכען Schlar.

פּוֹלִישׁ VI 419: wstęga = stęga.

סענדער. — ... אַ געפּוצטע קופּקע, אַ טיפּע קאַפּקע מיט פֿלאַ-טערדיקע ברייטע פֿלאַמענדיק-רויטע בענדער“ — איז געווען אויך דער פֿינער שטוב־קער גאַנג, שבת און יונטן, אַף שמחות וכו'.

ס'קומט פֿור אַ חופּה טשיפּיק...

קלמן. — מטמא די ערשטע הויב, וואָס דאָס יונגע ווייבעל טוט אָן נאָך דער הויפּה.

שלאַענן פלעגט אַ ייִדיש ווייבעל אין אַ ש ל אָ פ ה ז ב ע ל, ¹⁴ אין אַ ש ל אָ פ ק אָ פ ק ע. ¹⁴

סענדער. — אין שטוב אַרומגיין, אינדערווייכען, אויך שבת און יונטעוו, און אויסגיין אין גאס אַרײַן, אין שול אַרײַן, אָף שמחות וכ' פלעגען ייִדישע ווייבער אויך אין אַ ווייסער פֿאַט שײַלע, אין אַ זיידענער פֿאַטשײַלע, אין אַ שאַמווע פֿאַטשײַלעכען, אין אַ ווייס (אודער געל) זיידען טײַל-טײַל, אין אַ בלאָ זיידען טיכעל אַזשורנע אַרבעט, אין אַ שוואַרץ אַטלעסען טיכעלע מיט גולדענע קוויטען, אין אַ ש-אַ-ל ע כ ע ל³⁰—אַפֿן קופּ.

פֿון דער קעלט פלעגט מען זיך היילען אין אַ ש אַ ל³⁰ מיט רײַטע גראַדען, אָף די אַקסלען.

סיקומען פֿור „שבת ד: ק ע ש אַ ל ע ן“.

קלמן. — פּוֹרײַט VI 457: szal, „אַ מין לאַנג טיכעל, צו טראָגען אַפֿן האַלדז אודער אָף די אַקסלען ווי אַ איינהײַל“.—פֿון פּראַנצײַזישען châl, וואָס שטאַמט פֿון אַראַבישען.

דאָל IV 639: schalj (פֿון ענגלישען), „אַ לאַנג טיכעל אָף די אַקסלען, טופּעלער לײַנטוּך“.

סענדער. — לײַט ד: ק ע ן, איז דער גאָר אַלטער ווייבער-שער שטאַט געווען: דער געגאָלטער קופּ אַרומ-געוויקעלט מיט אַ ווילען טוּך,³¹—מעשה טערק, און „גאָר פֿון אױווען אַסוב אַ ווייס לײַלעך“.

אַ יונג ווייבעל, ווידער (באַ דעמאָניגענעם מחבר), טראָגט אַפֿן קופּ—אַ פֿלױר³² באַזײַט מײַט גולדענע און זיל-בערנע פּונקטען.

קלמן. — דאָל IV 551: fljor³³, „דורכזיכטיק, שײַטער צײַג, דערהײַפט זיידענס“.—פֿון דײַטשישען.

פּוֹרײַט I 755: flor (מונגארטלעך), „טרויערצײַג, קרעפּע“.—פֿון דײַטשישען.

טײַאנדער 428: Flor, ... קרעפּ; שלײַער. — פֿון
לאַטיינישען.

סענדער. — אויך פֿלעגט זײַן דער שטאַט אין גאַס: אַ
„קײַשקע“, אַ „קײַטשקע“...

קלמן. — „קײַשקע“ מוז זײַן אַ דרוקפֿעלער. דײַ קורעקטע
פֿאָרם איז „קײַטשקע“.¹⁴

פֿוױב 319 II: kiczka, (מונדאַרטלעך), אַ ווייַכער
וואַלץ אַרום קופּ, געטראָגען פֿון פֿרויען אויטערן טיכעל“.

דאַל 108 II: kika, kitschka, ווייַבערײַש
קופּצודעקעכץ, מיט הערנער, אַ מיין קופּפֿאַטשײַ-
גע“.

פֿיסק. 105: kitschka, kytsehka, אַ בינטעל פֿלאַקס.
איינגעפֿלוצטען דער פֿלה צו דער חתונה אין צופֿ אַרײַן דאָס
ביזעמעל אַפֿין קווער; אַ מיין ווייַבערײַש קופּפֿאַטו-
עכץ“.

סענדער. — אין דער צווייטער העלפט פֿון 19-טען יאָר-
הונדערט רײַסט זיך אַרײַן אין דײַ ייִדישע גאַס
אַ הוט, אַ „שליאַפע“, אַ „שליאַפע אָף שפּרונזײַנס“.³⁵

קלמן. — פֿוױב VI 351: sprczyyna, אַ לײַטטעל, אַ
שטענגעל, אַ צונויפֿנעדרייַ פֿון שטאַל, גומע, פֿיש-
ביין אדער אַנדערע שטופֿען, אַזוי איינגעארדענט, אַז שטרעבט
זיך אויסצוגלייכען, אַנצוגעמזן דאָס געשטעלט, וואָס הוט געהאַט,
איינער איז אויסגעבויגען געוואָרען“.

סענדער. — „שליאַמפֿיץ“...

קלמן. — שפּוטישער אויסדרוק. איינע פֿון דער גרויסער צאָל
ייִדישע פֿילקסעטימולוגיעס מיט פעיראַטיױער פֿאַרב.,
פֿרוזקט פֿון דער באַקאַנטער ייִדישער פֿילקסנײַגונג צו בײַסן-
קער ארױַע און שטעכעדיקען סאַרקאָזם.³⁶

סענדער. — „פֿאַסטערקע“, אַ פֿאָסטערקע“.

א, פאסטארקע פון טייערסטען שטראי...

קלמן. — פוויב IV 578: pasterka, „פרייענהייט מיט א נידעריק קעפעל און א גרויסען איינפאכיקען רונד“.

* * *

סענדער. — דאָס אייגענטלעכע פרייענמלבוש הייסט אָף ייִ-דיש: קל ייִד, קל ייִדעל.³⁷

קלמן. — א קלייד, א קליידעל באַדעקט דעם גאַנצען פרייענ-קערפער, פֿונ'ם האַרדו ביז צו די קנעכעל און שטעלט מיט זיך פֿור א ייִן קליידונגסשטיק; ווערט שטענדיק געטראָגען זוגעקנעפעלט, צוגעהקעלט (קינמאַל נישט אופֿען, ווי א מאַנטעל למשל)..

סענדער. — ... אודער באַשטייט פֿון צוויי טיילען: אַנ'אָנ-בערשטען — ביז אין סטאַן אַרײַן, און אַנ'אָנ-טערשטען — פֿונ'ם סטאַן אַרָפּ...

קלמן. — ... און ביידע טיילען צוזאַמען טראָגען דעם קו-לעקטיווען נאָמען קל ייִד, קל ייִדעל.

סענדער. — אין דרוםרוסלאַנד אויך פֿלאַטיע¹⁴ (פֿל ו-טי ע)...

קלמן. — דאַל III 123: platje, „מלבוש, קליידונג, אַיִך וואָס מיר טוען אָן, אויסער וועש און שיכוואַרק“; „פרייענקליידונג פֿון דייַטשישען שניט, אָפּצושיידען פֿון רויסישען; אויך אַ קיילעכיק, נישט אַיִפֿען פֿרײַענמלבוש, נישט קיין שלאָפֿרוק, נישט קיין בלוזע א. א. ו.“

סענדער. — קל ייִד, קל ייִדעל באַצײכענען אַבער אין ייִדישען אויך בלויז די באַקליידונג פֿון אָנ-טערשטען קערפערטייל. ווערט אין פֿילישיידישען גערופֿען אויך „ספּודנײַצ“³⁸

קלמן. — פֿון אַנפֿגעלױזענער פֿרוי זאָגט דאָס ייִדישע שפּריכוואָרט: „אַ שלײַמעזאַלנײַצע — פֿאַר-“

לירט די ספודניצ עו³⁹

אין קרעמעניץ: „ספודניצ ע“.

פּוֹרײַב 308 VI: מונדארטלעך *spodnica*, = לִי-
טעראַרשען *spódnica*, „פּרױענאוונטערמלבוש, נעגלױזש, פּוֹן
סטאַן אַראָפּצױ, געטראַגען אונטער דעם אייבערשטען קלייד“;
„טייל פּוֹן פּרױענקוסטיום פּוֹן סטאַן אַראָפּצױ“ א. א. וו.

סענדער. — אַנ' אונטערשט קליידע ל⁴⁰...

קלמן. — אין וואַרשע: „אַ האַל'קע“¹⁴.

פּוֹרײַב 8 II: *halka*, „גרוב קילירט אונטערקליידעל“.
נאַכץ נאַמען *Halka* (= *Helena*), די העלדן פּוֹן ס.
מאָנישקעס אופער.

סענדער. — אין די קוועלען קומען-פור: ווילענע קלייד-
דער; סאַמע טקליידער; אַ זיידען קלייד
(קליידעל), אַ זיידען קלייד מיט אַ שלעפע, „ווייסע זיידענע
קליידער אויסגענייט מיט גולדענע און זילבערנע בלומען“, אַ
גולדפאַרביק זיידען קלייד מיט ווייסע עפעל; אַ מאַטעריען
קליידעל; אַ קליידעל פּוֹן רױט אטלעס; אַ קלייד פּוֹן בלאַען
ק: ט א י א מ: ש ל י נ ע ן⁴¹ קלייד...

קלמן. — פּוֹרײַב 1078 II: *mašlin*, (מונדארטלעך)
maszlin, „זייער דיין און שיטער צייג פּוֹן
באַמוועל, וויל אידער זייד“—פּראַנצױזיש: *mousseline*, פּוֹן
איטאַלענישען *massolina*, נאַכץ נאַמען פּוֹן דער שטאַט
Mosal אין קליינאַזע.

סענדער. — ... אַ שוואַרץ מאַנט: נע¹⁴ קלייד; אַ מאַ-
רוט: נע¹⁴ קלייד מיט שוואַרצע קווינטען;
אַנ' אַנטיקמורע¹⁴ קלייד; אַ קלייד פּוֹן באַשטש: ג¹⁴; אַ
צ: צען קלייד (קליידעל); אַ לייענטען קליידעל; אַ
בעז: נע¹⁴ קורצע ספּודניצע... אַ קלייד מיט שליאַרעס.
אַ קליידעל מיט שליאַרקעלעך...

קלמן. — די אַפּשטאַמונג פּוֹן די וווקאַבלען „מאַרוט: נען“.

קלמן. — ... ווי בא די קליינרוסישע אודער פוילישע פוי-
ערטעס ..

סענרער. — אודער מ'פלעגט טראָגען: א קלפס עלע...⁴⁵

קלמן. — פּיסק 114: kofta (= spencer).

דאל II 182: kofta⁴⁶, „פּרויענרעקעל פון פּאַרשי-
דענעם שניט; בלוזע“.

סענרער. — ... א ציצענעם סטאַנ? ק.⁴⁷

קלמן. — פּו"ב VI 391: stanik, „א מין שנורוווקע

אונטער'ן קלייד, א גורסעטעל“; (מונדארטלעך) „א

קלייד אָהן אַרבעל“; (מונדארטלעך) „א קליידעל מיט אַ סטאַ-
ניק“.

stanik איז דימניטיוו צו stan און ס'מיינט: „די פיגור, דער
גארטעל, דער איינשניט אין גארטעל, די טאליע אפ'ן מענטשלעכען קערפער“;
„אפ'ן מלבוש דער טייל, וואָס קומט אויס אפ'ן גארטעל פֿון מענטשלעכען קערפער“
(פּו"ב VI 387); פֿון דעם דאָס ייִדישע „סטאַן“⁴⁸—אויך אין פוילישען
קומט פֿור (מונדארטלעך) stón (פּו"ב VI 387).

* * *

סענרער. — פֿון העט אַרױס פֿלעגט מען אָנטון אַ מױר-
געניאַקע.¹⁴

קלמן. — ד. ה. א „מאַטינע“.

סענרער. — דער שטובגאַנג פֿלעגט זײַן: אַ ציצענער

של אַ פֿרוק, אַ זינדען בלאָ של אַ פֿ-

רעקעל.

קלמן. — ווי באַם מאַנצבעל.

* * *

סענרער. — די ווייבערשע פּוטבאַקליידונג זאָקען, ווייכע

זאָקען, זעקלעך פּופּעליאַטע, זינדענע זעקלעך,

קראָמזעקלעך...¹⁴

קלמן. — זולען „קראָמזעקלעך“ זײַן, זאָקען, געקויפֿט

אין א ק ר א ם, — געגענוואָן צו זוקען, „געאַרבעטע“ אינדער-
היינט

אין מה"ד הוט kram ד? טיטש: „אויפגעצויגען טיך, געצעלדעק, באַונג-
דערס די באַדאָנג פון אַ שטעל⁴⁹ אודער קראַמבוי⁵⁰; סהורה: דאָס, וואָס אַ?
געקויפט געוואָרען אין אַ קראַם, באַזונערס אַ געקויפ-
טע מתנה, אויך דאָס געלט פאַר אַזאַ מתנה“ (לעקסער 132).

סענדער. — ... פאַנטאָפּעל, גרובע גוישע“ און
„מודע פאַנטעפּעלעך“; „פאַנטאָפּעל מיט
בעשמײטע קורקעס“⁵¹.

קלמן. — פּוּ״ב II 475: korek, „אַנוואַקסעכץ, וואָס באַ-
דעקט די שאַל אַפֿן אונטערשטען שטאַמטײל פון
קירקענדעמב“; „פאַרשטופּעכץ (צו פּלעשער) פֿין קורקענדעמב-
אַנוואַקסעכץ“; „אונטערלאַג (געמאַכט פֿון דעמזעלביקען אַנוואַק-
סעכץ) אין שײך אונטער דער פּיאַטע פֿון פּוּס“; „קנאַפּעל
באַ שײך“ — פֿין דײַטשישען Kork, ענגליש cork, וואָס
שטאַמט פֿון לאַטיינישען cortex (= „שאַל פֿון בוים, קירע“).
פּיסק. 113: korki, „קנאַפּעל“ (korkowi „
tschoboty, „שטינעל מיט הײכע קנאַפּעל“).

וואָס „בעשמײטע“¹⁴ הײסט, ווייט אײך נישט.

סענדער. — „אַלטע שקראַבעס פּונטאָפּעל“... שײכ-
לעך; „גלענצענדיקע שײך אָף סקריפּקעס“;
„שײך מיט קלעצעל“ (באַ „מודנצעס“); „שטינעלעך
מיט קולקעס“¹⁴, „מיט אַבזאַצען“, „מיט הײכע קנעפּע-
לעך“.

קלמן. — פּוּ״ב II 408: kołek, „הילצערנער צוויק,
שטײטעל“ — דאַל II 145: kolok⁵², „הילצערנער
צוויק“ וכו’.

א. ב. ג. 1323: „וויכער הובען דרײ זעק: אַב’ אַבזאַץ, אַב’
אַבזאַץ און אַב’ אַבזאַץ“ (דײַ דרײ זעק’ געפֿינען זיך אין דער
טראַלעטע“).

סענדער. — מודענאַכיאַנערינס פּלעגען אַרומשפּאַצירען אין

„שיך אָהן לױב⁵⁵, פֿון קורט, פֿון לאַסטיק“, אודער אין „שיך אָהן טײַלקעס“⁵⁴.

קלמן. — פּוֹױב II 821: lub, „האַרטע שאַל פֿון בוים, דערהויפט פֿון ליפּע (לינדענבוים); בויםשאַל“; הוּלץ, געשניטען פֿון לינדענבױמער, פֿון יונגע דעמבעס, אודער פֿון זײַער שאַל“; (אַף שױסטערלשון) „דער באַװעגלעכער טײַל פֿון דער קופּטע, װעלכער געפֿינט זיך צװישען קנאַפּעל (אױפּ-צאַס) און דער זײַל (פֿורעשווע)“.

דאַל II 275: lub, „די אונטערשאַל, די אונטערשטע שאַל (קורע), װאָס דעקט צו דאָס הוּלץ“.

בוּך 748: tyl, „הינטערטייל, ריקען“.—די:מ:נו:טו:ו: tylck.

סענדער. — אודער אין „בוזיקעס“⁵⁵ פֿון סאַמעט.

קלמן. — דאַל I 122: botiki, „טיפּע קאַלשען“ (אײַגענט-לעך, קאַלשען מיט הױכע כולעװקעס, געדעקט מיט טוך).—פֿון פֿראַנצױזישען.

פּוֹױב I 241: bécik (װײַניק געברױכט), דױמ. צו but (אַלטפֿױליש אין אױך יעצט מונדאַרטלעך; bot; װײַניק געברױט: bót), „שטװעלע, שװעל“.—פֿון מיטעלאַטײַזישען bot(t)a, פֿון העלכען עס שטאַמט אױך דאָס פֿראַנצױזישע botte א. א. װ.

די ייִדישע „בוזיקעס“ זענען, װי ס'איז צו זען פֿון דער קוועלע: — שײַך⁵⁵.

סענדער. — פֿאַרצײטיקע שיך פֿלעגען זײַן.—פֿאַסױװע¹⁴.

קלמן. — איבער דער עטימאָלוגיע פֿון דעם בײַװורט דאַרף מען נאָך אַ קלער טון. אין די סלאַװישע װערטער-ביכער איז עס נישט געבױכט, הגם די ענדונג איז אַ סלאַװישע.

זױל דער אַרײַקט זײַן געמאַכט פֿון ייִדישען סיבאַטאַנטױו פֿאַסױװע מיט דעם סלאַװישען טײַפּיקס ?owy דעמאָלט װלט די טײַטש געװען: פֿאַסױװע-סײַק, װײַ אַ פֿאַסױװע, ד. ה. בױט, באַקװעם, װאָס מ'װיט אין דעם „הרחה“.

גיכער איז דער אַרײַקט אַפֿשױ אַרױסגעפֿירט פֿון װערב „פֿאַסױװע“ — גאַד fassen, װאָס װיט, צװישען אַנדערע, אױך די טײַטש: „געבען רױס פֿאַר

פעם, אייפנעמען עס אין זיך" (זאנדערס 199).

סענדער. — א גוטענידענס רעבעצין הוט זיך געצירט אין סאָמטענע גולדגעשטיקטע טוֹפֿלעלעך¹⁴, מיט פּערעל און בריליאַנטען באַזעצט, אין אַן „בערליאַנטענע“ זוקענבענדלעך.

קלמן. — דאָל IV: 456 taflja tafjelj (אַנגעוויי- זען, אַז גענומען פֿון דײַטשישען), „פּאַנטפֿעל, שטעקשיך, מעשטע, לאַטש, שיך אָהן טילוק, זײל מיט פּרײַשווע“ טיאָנדער 1260: (מונדארטלעך) Toffel, „פּאַנטפֿעל“ — פּלאַטדײַטשיש: täfln (מיט טיאָנטישען l) [גרײַמע 158].

* * *

סענדער. — דאָס ווייבערשע אייבערמלבוש: אַ מורענע (אָדער ראַצעמורענע, אָדער אַטלעסענע) יוֹפּע (א י פ ע, ה י פ ע), —אמאָל „מיט סאָמעטענע סטרוקעס“, מיט שטרוקעס; אַ „י פ ע“ פֿון בלאַען קיטאַי, מיט האָזענפֿוטער אונטערגעשלאַגען; אַ יוֹפּקע, אַ יוֹפּקעלע, אַ „ה י פּקע-לע“, „אַ קירץ י פּקעלע“⁵⁶.

קלמן. — ד. ה. אַ נאַנטעל, אַ מענטעלע, מיט אָדער אָהן פֿוטער; אַ פּאַלטען, אַ זשאַקעט.

ערשט די טעג הוט באַ מיר אַנאַלטע יידענע, אַ וואַרשעווערגעבירטן-קע, געבעטען, צו קען איך איר נישט שאַפֿען „פֿון אמעריקאַנישען קוממעט“ — אַ יוֹפּקעלע, „שבת אין שול אַרײַן צו גיין“.

סענדער. — דער שיק איז געווען צו טראַגען די יופּע, דאָס יופּקעלע — אַף אַ יוֹפּקעלע⁵⁷.

קלמן. — אין „דיאָ בײַזע מומע“ .. 9: „זײַאָ לײַפּט אַרום מיט דעם יאַפּקעלע אײַף אײַן אַרבעל“ ..

סענדער. — ... אַ „באַרנאַס“, אַ „בורנאַס מיט קוטאַ-טען“⁵⁸...

קלמן. — פּײַז II: 651 katas, „שמוקלערש באַפּיזונג אין פֿורם פֿון אַ פענדזעל אויס פֿעדעס אָדער שנירע-“

לען" — פֿון טערקישען katas אדער kataz.

דאל II 230: katas⁵⁹, „שנור מיט א טרולד, אָנהענ-
גערעל אָף אַ שנור, געפֿרענדזעלט באַפּוצונג“.

סענדער. — .. אַ „באַרנוס (מאַנטעל) מיט קעץ“ אדער
„מיט ש ל י אַ מ ע ס“.⁶⁰

קלמן. — אַלטפּויליש: szlamy, „די פֿעל פֿון די בייכער
און זיטען פֿון פֿיקסען אדער לינקסען“⁶¹;
„fatro szlamowe“ (פּוֹװװ VI 632).

סענדער. — אַ „קאַפּוטע אָף איין אַרבעל“..

קלמן. — וואַרשױט זיך דרך, דאַכט זיך מיר, בלויז איין מאָל.

סענדער. — ... אַ שױבע.⁶²

קלמן. — פּוֹװװ VI 681: szaba, „לאַנג, ברייט אייבער-
מלבוש, מיט פּוֹטער אונט־רגעשלאָגען“ — דימ:

szabka

דאל IV 667: schaba⁶³, „ברייט פּוֹטערען איי-
בערמלבוש, מאַנצבעלש און ווייבערש“; „וואַרעמע קולדרע“
(אין ווילנד. און קוסטרומ. קאַנטען); „אַטלעכס צודעקעכץ, צום
וואַרעמען אדער צום אָפהיטען“ — schabka, „פֿרויענפֿי-
טערעל, קורץ, בינ-צו אדער בינ-איבער די קני“; „מאַנצ-
בעלשע פּוֹדיווקע“ (קאַפּטען) [אין ווירניעווער ג]; „פּוֹטער
אָהן אַרבעל; בעקעשעל, פֿיטערעל, לייכט פּוֹטערמלבוש“;
„פֿרויענסאַראַפּאַן באַ די ראַסקולניקעס, מיט איין
שורה קנעפֿ“ (אין קורסקער ג); „סאַראַפּאַן“⁶⁴ (אין מוסקוו
ג. און אין אַנד. געגענדען).

סענדער. — אין דערמאן מיך — אין אַ ייִדיש פּוֹלקסלידעל:

„קימט אַראַפּ די באַפּי

אין די לאַנגי שאַפּ בײַ

קימט אַראַפּ דאָ זאָרד —

טאַנצן אלי באַידי“...

קלמן. — אַ „שױבע“ הײַז לוא דווקא געדאַרפֿט זײַן מיט
פּוֹטער. אין וואַרשע הײַסט נױך הײַנט — באַ אַלטע

ליט — א „שופקע“ דאסאייגענע, וואָס א „יופקע“: א
 זויבערישער אייבערמאַנטעל. פאַלטען, א ווייבער'ש מענטעלעך.
 זשאַקעטעל...

סענדער. — א „סאליפּ“⁶⁵ פון ראַצימורע“..

קלמן — פּוּװײַב 12 VI: salopa, (ווייניק געברויכט) salop,
 „לאַנג, ברייט געוויינטלעך וואַרט פּרויענאייבערמלבוש,
 מיט אַרבעל און מיט אַ פּעלערניע.“—פון דייטשישען Saloppe.

דאַל IV 133: salop, „פּרויענאייבערמלבוש, דאָס רוב
 וואַרעמער, אַ מיין קיילעכיקער איינהיל (פּלאַטשט); היינט היט
 מען אים שוין פאַרביטען אָף בורנוסען, פאַלטענס און פּיטער-
 לעך (שובקעס)“.—פון פּראַנצויזישען.

טאָנדער 1053: salop(p), במחורט, אומרוי, קויטיק.—Saloppe,
 ה״ו, זוויליגשער טערמין. — פון פּראַנצויזישען.

סענדער. — א „טייערע בינדע“⁶⁶..

קלמן. — פּוּװײַב I 190: מונדאַרטלעך banda און banda,
 „בורקע, אפּונטשע, בורנוס“; א „מין רע-
 קעל, קורץ פּעלצעל אָהן אַרבעל.“—פון אונגאַרישען banda
 („פּוטער“).

סענדער. — א „לייבטעקענאַשעל“, א „וואַטאיוע
 לייבטעקענאַשיל אויף היקעליך“, א זיידען
 לאַפּטקענאַשיל מיט טרעסטלעך“..

קלמן. — „לייבטעקענאַשעל“ איז קומפּוזיטום; דאָס
 ערשטע גליד: „לייב“; דאָס צווייטע — אַ פּרעמד
 וורט, וואָס זײַן עטימאָלוגיע קען איך נישט דערגיין.

סענדער. — א „שוואַרצער צוהאַ“¹⁴ (אייבערמאַנטעל) מיט
 קעץ באַלייגט“.

קלמן. — פּוּװײַב I 403: (אַלטפּויליש און אויך יעצט
 מונדאַרטלעך) czacha, czaha, (אַלטפּויליש
 און אויך יעצט מונדאַרטלעך) czaha, (מונדאַרטלעך) czuja,

(מונדארטלעך) cacha און caha, „לאנג מלבוש, מיט
 פוטער אונטערוגעשלאגען; פוטער; אפונטשע,
 בורקע, סוקמאנדעל, בונדע, קורטקע“—דורך דאס אונגאַרישע
 esoha, esaha, פֿון טערקישען (שטאַמט אויס דעם פערסישען)
 ezoha („געוואַנט“).

סענדער. — א „אײליקטאיענע קערטקע“ אין א פאַס-
 קעלע“...

קלמן. — פו"ב II 645: karta = kartka, „קורץ
 מלבוש, רעקעל, מאַריוואַרקע, שפּענצער“.

דאל II 227: karta, kartka, „קורץ מאַנצבעלש
 מלבוש אָהן פולעס, קײלעכיק; וועסט מיט אַרבעל, לײבעל“.

פֿון לאַטיינישען cartus („קורצער“).

סענדער. — א כאלאט... א קאסטאן...

קלמן. — נוך בײשפּילען — פֿון אַלגעמײנע נעמען פֿאַר מאַנצ-
 בעלשע און וײבערײשע בגדים.

סענדער. — א לײבעל, א „לײבעל מיט ווייט פֿו-
 טער“... א „לײפּצער דאָק“...

קלמן. — אָהן צײצײת, נאַטירלעך...

סענדער. — א יאק⁶⁸...

קלמן. — פו"ב II 127: jak (מונדארטלעך), jaka =
 (מונדארטלעך), „א קורצער שפּענצער, ענלעך צו
 א זשופאַן; קאַפּטען“—פֿון דײטשישען Jaekc.

טיאַנדער 671: Jaekc, „רעקעל; קאַזאַקן; קײנדערקלײד.
 רעקעלע“—פֿון פֿראַנצײזישען.

סענדער. — א מאנטעל, „א סאַמעטענער מאַנטעל“,
 „א סאַמעטענער מאַנטעל מיט וואַטען“, „א
 סאַמעטענער מאַנטעל אָף שליאַמעס (פֿיסקלעך)“... א גוטעניינדענס
 וײב פֿלעגט פֿאַרמאַגען א מאַנטעל אָף קאַטשענע קעפלעך..

קלמן. — „מאנטעל“ איז אין די קוועלען אויך אַ מורע-
רען וורט.

לעקסער 155: mantel, „מאנטעל אַלט מלבוש פֿון מאַנצבלעך אין פֿרויען;
איבערזיעכץ פֿון אַ פֿוטער“... — מיטעלאַטיניש: mantellus, לאַטייניש:
mantellum.

סענדרער. — „א זיידענע פעלער זינקע...“⁶⁹

קלמן. — פֿון IV 105: pelerynka, די.מ. צו peleryna
קורץ פֿרויענמענטעלע אָהן אַרבעל;
א מין קראָגען אַפֿן מאַנטעל, פֿון קולנער בון צו די עלענבוי-
בענס אידער קירצער. — פֿון פֿראַנצײזישען pelérine.

דאָל III 25: peljerinka, זעלבסטשטענדיקער קיילע-
ביקער פֿרויענקראָגען, שײַן אַזײַס פֿין דער מורע. — פֿון פֿראַנ-
צײזישען.

סיאַנדער 947: Pelérine, פֿון פֿראַנצײזישען.

סענדרער. — „א זיידענע פעלערינקע אויסגענוט מיט גראַ-
נאַטלעך.“⁷⁰

קלמן. — דער מילגרוים פֿלענט אין רוים הייסען:
„Malam Panikam“ (פֿוינישער עפעל); אובער
אויך פֿון וועען דער גויסער צאָל קערלעך: „Malam
„granatam“ (געקערעלטער, קערעלדיקער עפעל), אידער
בלויז: Granatum. — דערפֿון: איטאַלעניש Melagrano
פֿראַנצ. Grenade, שפּאַניש Granada, דײַטשיש Granate
אין Granatapfel (קליינפֿאַל 67), פֿויליש granat (פֿון 1899).

סענדרער. — „א וויזיטקע“¹⁴...

קלמן. — אַנאַלוגן צום מאַנצבעלשען וויזיטרוק.
* * *

סענדרער. — אָף דער ברוסט-אַפֿן „האַרץ“ אַ „ברוסטן“¹⁴
פֿון רײַטען אידער בלאַען גרעדעטיר, פֿון ציץ;
אַ קליין שמאַל ראַצימורען בריסטליכעל באַלינגט מיט

שפאָנרלעך", „א בריטיכעל מיט שפאָנר גולד", „א בריטי-
כעל פֿון גולדענע צווערען", „א שמאַל רויט בריטיכעל מיט
א טרעסטעלע באַלייגט", „א גולדגעשטויקט ברוסטטויך מיט
פערעל און דימעטן באַלייגט", „א ברוסטטויך מיט
פליטערלעך", „א בריטיכעל באַלייגט מיט אַ שלייטש-
קילע"..⁷⁰

קלמן. — סיגנדער 250: Brasttaeh, „קוסינקע,⁷¹ וואָס
דעקט צו דעם בוועם".

„שלייטשקילע"⁷² דאַרף געליינעט ווערען;
„שליאַטשקעלע".

ס'איז אימינוטיוו צום פּוילישען szlaczek, „שלעקעל",
וואָס איז דימינוטיוו צו szlak⁷³ („א שטרייף באַם ברעג,
באָ דער זויט, פֿון אַנ' אַנדער קיליר אודער דעסען, ווי דאָס
גאַנצע; ליאַמעווקע, ראַנד; טאַשמע, טרעסט"). פֿון מה"ד
(לעקסער 231) slac (פּו"ב VI 630, 632).

* * *

סענדער. — צום ייִדישען פֿרײַענטואַלעט הוט אויך געהערט
אַ פֿאַרטעך... „א ציצען פֿאַרטעך שטאַרק
אַנגעקרוכמאלעט"...

קלמן. — פּו"ב II 555: krochmalic, „צוגעבען, צוטון
קרוכמאַל". פֿון ה"ו krochmal (— דעם
דייטש. Kraftmehl)⁷⁴.

סענדער. — „פֿאַרטעך מיט קווייטען"... אַ ווייס מיט-
ליינען (אודער „מושלינען") פֿאַרטעכעל... אַ
קונטינאַרעך⁷⁴ פֿאַרטעך...

קלמן. — די עטימאָלוגיע פֿון „קונטינאַרעך" איז מיר
נישט קלאָר. אַלענפֿאַלס איז עס אַ פֿרעמד וואָרט.

* * *

סענדער. — דאָס ייִדישע צירונג: אַזירינגלעך,⁷⁵ די-
מעטנע אַזירינג, „בורלאַנטענע אַזירינגלאַך";
לאַנגע אַלטמאָדישע, „אַראָפּהענגענדיקע", „אַראָפּהענגענע"

אירינגלעך.. פֿון דיקען ווערען מיר געוואָר, אָז מ'הוט גע-
טראָגען „צו וו ? ע ר ל ? ? אירינגלעך“ (אײַן פּאָר אין די אירען,
די אַנדערע פּאָר אָנגעטשעפּעט אַביסעל העכער, אָן די טשױפּ-
קעס“). און אפילו „ע ט ל ע כ ע ר ל ? ? פּאָר אירינגלעך“...

ווייטער: פֿינגערלעך,⁷⁶ רינגלעך... אין די
קוועלען קומט-פֿור „א קראָמ פֿינגערעל אָף העקע-
לעך“⁷⁷...

קלמן. — פֿרעג מיך בחרם, וואָס דאָס הייסט.

סענדער. — אפֿין האַלדז — פֿערעל...⁷⁸ אירליאַנער⁷⁹
פֿערעל...

קלמן. — ד. ה. אירלעאַנער... אירלעאַן — שטאָט אין
פֿראַנקרייך.

סענדער. — „פֿערעל אַ גאַנצען בונד“, „אַ גאַנצעס
בינט פֿערעל“, זונאַר „12 שניר פֿערעל
מיט אַ גולדענעם פֿורמאַר מיט די טײַערסטע בריליאַנטען“.

קלמן. — אפֿצולהכעיס דעם יודישען שפּריכוואָרט, וואָס זאָגט:
„פֿערעל אַפֿין האַלדז — שטײַנער אַפֿין
האַרצען“ (א. ב. נ' 2834)

סענדער. — באַ דיקען: „אַ זמוט¹⁴ פֿערעל“, זמוטען
פֿערעל...“

קלמן. — די עטימולאָגיע פֿון „זמוט“ דאַרף ערשט געפֿורשט
ווערען.⁸⁰

אין רויזשאַן (לומן. ג.) הייסט עס: „אַ פֿיסט פֿערעל“ (ד. ה. עטלעכע
שנירלעך פֿערעל צווילפֿענדיגען). — טאַנדער 974: Posten (פֿון פֿראַנצויז-
שען), „... אַ געוויס קוואַנטום פֿון עפּעס“...

סענדער. — „... קרעלען, „שניר קרעלען“, „שנירלעך
קרעל“⁸¹...

קלמן. — פֿור״ב korál: 471 II; דאַל korál: 163 II;
טאַנדער 751: Korall, Koralle; לעק 130:

korall, koralle; מיטעללאַטייניש: corallas; לאַטייניש: corallium. — אַלע פֿון גריכישען korallion.

„סטעמפּעניג“ 63: „א ב י ט ש קארעלען“ — אויך אין פּוילישען (מונד-ארטלעך): „bicz korali“ (פּוֹרֵב I 146).

דאָס דײַטשישע Peitsche (באַקאָנט אין מזרחדייטשלאַנד, אין שוואַבן אין און מערבדייטשלאַנד אומבאַקאַנט) שטאַמט פֿון 14-15. יאָרהונדערט, אין אַזוי אַרויסגעוואַקסען פֿון טשעכישען bitsch (פּויליש: bicz) [קלוגע 338]. — דער ייִדישער וואַקאַבעל; ווי דער אַנגליש-ב, רעכען אַך, ווייט, אַזוי אַרויסגעפֿירט די-רעקט פֿון סלאַווישען, נאָך אַיִדער מה"ד אַזוי אין ייִדישען אַיבערגעגאַנגען אַזוי אַי, אַ, אַאַ (זע „זאָמ“, 301 II א. א. ה.).

סענדרער. — „גולדענע קייטען“⁸² ביז דער פּאַסינצע...

קלמן. — דאָל III 388⁸³ pojasnica, „לענדען, טאַליע פֿון דעם מענטשלעכען קערפּער, קווערער פּאַס אַיבער דעם קרייצפּייג, אָף די לעצטע ריקענבוינדלעך (שדרה-גלידער), צווישען די ריפּען און דעם בעקען“.

סענדרער. — „א גרופּע גילדענע קייט מיט אַ זינגערעל“... אַ גירגעלקייט...¹⁴ אַ האַלדזבאַנד...⁸⁴ אַ קאַנאַק¹⁴ („קאָניק“), אַ גולדענער קאַנעק“, אַ קאָנעק אין פֿיר רונדען...⁸⁵

קלמן. — פּוֹרֵב II 228: kanak, אַ טייַערער פּרױענ-האַלדזבאַנד“. — פּיסק. 100: kanak, „האַלדזבאַנד, קייט“. — פֿון טאַטערישען kânak.

פּוֹרֵב V 561: rond, ווייניקגעברויכלעך (פֿון פֿראַנצ-צייזישען ronde, דײַטש. Runde), = rondo (פֿון פֿראַנצ. rondeau), „דער ברייטער ברעג (ראַנד) פֿון קאַפּעליש אַרום דעם קעפּעל“.

אַ קאַנעק אַזוי פֿיר רונדען“ הייסט אַ האַלדזבאַנד פֿון 4 רעדער (רינגען, רייפּען).

סענדרער. — דיק הוט הנאה געהאַט, ווען שטאַט דעם שווערען ריכען שמוק הובען ייִדישע פּרױען געטראָגען אַפֿין האַלדז בלויו, ל ל כ ט ע ז י ד ע נ ע ס א צ ז ל ק ע ס“.

קלמן. — אַ בלויער האַלדז — אָהן שום צירונג — אַזוי אין יענע צייטען באַ

אוח'ס טעכטער געהען א אומפארשטענדלעך פשטות.

סענדרער. -- לעבען „קאנעק“ גייט אין די קוועלען אופט:
„אויבעל“⁸⁶ (אודער „נויבעל“)..

קלמן. — פו"ב III 493: obol, „א גריכישע מינצמטבע.“
פון גריכישען obolós.

אנ' אויבעל פלעגט, ווי ס'שיינט, געטראגען ווערען
א פ'ן קאנעק, ד. ה. אָנגעהוּגען פֿונפֿורענט אָף דעמדוּנקען
מין האַלדובאַנד.

סענדרער. — איין מאָל ווערט דערמאָנט אַ שוילשט? ק...¹⁴

קלמן. — אין דרילטש (ראָדעמ. ג.) הייסט דאָס מין ייִדיש שמוק:
„שוילשט? ק.“ ווי אַ דורטיקער ייִנגערמאַן האָט מיר אין יאָר
1915 מיטגעטוּלט, דערצוּלען אַלטע ליט, אַז דאָס זול זיין אַן אַראָפּגעפֿאַלענער
שטערען; לויט זייער מיינונג, ברויך זיך געפֿינען צווישען די עלטערע פֿאַמיליעס
פֿון דער פּראָווינץ אַסאָך אַזעלכע שוילשט? קען. ס'איז אַ שטוק זילבער,
עטראָגען פֿאַר אַ צירונג.

א. מ. וויסענבערג, הידער, האָט מין פֿאַרזיכערט, אַז אין
זשעלעכוו (ג. שערלעצ. ג.) פֿלעגען אַמאָל (היינט שוין נישט), הייבער,
זייענדיק אין שול אַרשין, טראָגען, אָף אַ בענדעל אָנגעהוּגען אָף דער ברוסט, אַ
שוילשט? ק, אַלס צירונג. — ס'איז געהען אַ קיילעכדיק גולדען בלעך,
גרויס ווי דאָס מויל פֿון אַ טייגלאָז. דער באַטרעף דערפֿון פֿלעגט זיין אַ 60—70
רובעל.

סענדרער. — אָף דער ברוסט — אַ ברוש⁸⁷ (אַ „בריליאַנ-
טענער ברוש“), אַ ברושעל, אַ ברושעק...

קלמן. — פו"ב I 209: brosza, „אַ גרויסע אָנווענדדיקע
ברוש.“ — broszka, „אַ גרויסע צירשפּילקע, מיט
אַ העקעלע פֿון הינטען צום פֿאַרשפּיליען אין פֿרויענשטאַט
אונטער'ן האַלדז און אָף דער ברוסט.“ — פֿון פֿראַנצויזישען
broche.

דאָל I 132: broschka, „אַגראַף, זאַפּינקע, שוול,
שפּרונטשקע; איינפֿאַסונג, איינפֿאַסעכץ, אַ שפּילקע ווי אַ
שוול.“ — פֿון פֿראַנצ.

טיאנדער :246 Bro(s)che. פון פראנצ.

סענדער. — אף די הענט „בראסליעסען“, „ברונ-
זיליעסין“⁸⁸...

קלמן. — שטאמט פון פראנצויזישען.

סענדער. — אגב, בא דיקע זין⁸⁹ הארפט זיך דורך: „בורלאנסען“, „בורלאנסע-
„בורלאנסען“; בא ליגעצקן⁹⁰: „בערליאנסע-
נע“. — מיט האָס עסט מען דאָס?

קלמן. — דאס אלטפראנצויזישע brilliant איז ארבער אין א סך איינפליישן.
שו אַען; — טיאנדער :243 Brillant (ה"ח: „בריליאנט“), brillant
(ב"ח: „גלענצענדיק, הערלעך“). — פו"ב I :215 brylant, (אלטפוליש:
brylant, „געשליפענער דימעט“). — דאל I :130 brijlant. — רייטיש brylant;
רוסיש: briljantas; לעטיש: briljants (זש"ב 72 פ). — מורעט-יאנדערס :28
brilliant

לי: 15: „בריליאנט“ (צוזיטער זיאנג); „בריליאנטער“
(צוזיטער אין דריטער זיאנג); „בריליאנטען“ (ב"ח); „בריליאנט-
טעווען“ (= „בלויטשען“); „בריליאנטשין“; ליפ. II :21
„בריליאנט“, „בריליאנטען“. — הירש: „בריליאנט“,
הארק: „בריליאנט“, „בריליאנטעווער“. — דרשו: 37:
„בריליאנט“, „בריליאנטשין“; — זש"ב 73: „בריליאנט“⁹¹.

פורמען מיט בר- זענען פופלעריש בא דיקען⁹² מיט בער- בא
ליגעצקן⁹³ — דידוויקע געשטאלטען קימען בכלל אופו פור בא יידישע פולקס-
שריבער. — מיר הובען דאָ פאר זיך: דערשיינונג פון מעטאסעוועס⁹⁴.

* * *

סענדער. — נוך „זאכענישען“⁹⁶ אויס דעם דאָמענטואליעט
פון דער נייער צייט: א גורסעט⁹⁷.

קלמן. — פו"ב I :877 gorset, „א מין געפאסט סטאנג-
קעל מיט פֿישביין, שנורווקע“. — פראנצויזיש:
.corset

דאל II :172 korsjet; טיאנד. :754 Korsett.

סענדער. — „שנורווקעס“⁹⁸ זיך איינצושנורוועווען...

קלמן. — פו"ב VI :644 sznarówka, „פרייענטאָנקע“.

צונויפֿעצויגען פֿונפֿורענט מיט שנירלעך, די פֿיגור זיל אויסקומען שלאנקער". — sznarować, צונויפֿעצן, איינציען, קרעמפעווען מיט א שנירעל, מיט א טאשמע, וואָס איז דורכגעצויגען דורך עפעס" (שנורעווען... אַ סטאַניק, אַ גורסעט, ש"ך...), — פון דײַטשישען Schnar, schnären.

דאָל IV 661: schnarowka, schnarowatj.

סענדער. — אַ שטאַל זיקעלע"..."⁹⁹

קלמן. — ?

סענדער. — אַ זיידענער וואָל"..."¹⁰⁰

קלמן. — פּוֹ"ב VII 787: wal, „שלייער". — דער I 280: walj, „פנים-שלייער, דעקטוך". — פֿון פֿראַנצײזישען.

סענדער. — האַנטשען, הענטשקעלעך... גומענע קאַלויסען"..." אַ זונט־קעל"..." אַ מופֿ-

סע"..."¹⁰¹

קלמן. — דאָל II 369: mafta, „פּוטערנער אידער גע- שטעפטער מאַנקעט, אַרײַנצושטעקען די הענט פֿון בײַדע זײַטען" — פּוֹ"ב II 1066 (ײַזניק געברויכט) mafta, „מאַנקעט, וואָס פֿרײַען געברויכען צו באַהאַלטען די הענט פֿאַר קעלט". — פֿון דײַטשישען Maff.

סענדער. — אַ פֿעכער... נאַזט־כלעך... אַ באַ- טעסטענע"..."¹⁰² נאַזפֿאַצזיקע, באַזײַמט מיט אַ גולדענעם פּרענג"..."¹⁴

קלמן. — פּוֹ"ב 105: batyst, „אַ מין זײַער דין לײַווענט". — דאָל I 54: batist, „דאָס דינסטע צײַג פֿון לײַן אידער פֿלאַקס, באַזונדערס פֿון לעצטען דאָס דינסטע לײַ- ווענט". — טאַנדער 158: Bat(t)ist. — פֿון פֿראַנצײזישען.

פּוֹ"ב IV 1001: pręga, „שטריף, פּאַסעק, שטרייך,

לינגע".

סענדער. — ..קר??נדעלעך...¹⁰³ קרוזשעווקעס...¹⁴
 קרמן. — דאל II 205: ¹⁰⁴krushewo, געפֿלוקטען, דע-
 סענדיק און לעכערדיק באַנד, טאַשמע, פֿון גאַרען,
 באַמוועל, זיך, גולד".

סענדער. — אַ יונג ווייפעל באַ אַקסענפֿעלדען הוט, דאָס
 מיל אונטערגעפונדען מיט אַ רויט טש?מ-
 ב?רעל"...

דער אויסשטייער פֿון אַ כלה הייסט: „פֿוּוּן ל?ע" ¹⁰⁵

קרמן. -- אומבאַדינגט אַ סלאַוויש יודט.

* * *

סענדער. — דער איבערבליק איז געווען אינטערעסאַנט.
 אַ גאַנצער קומענטאַר צו דער ייִדישער
 ליטעראַטור...

קרמן. — צו איין עלעמענט אירען...

סענדער. — אַזער ווייסטו, וואָסער געפֿיל איך טראָג אַרײַם
 פֿון אונדזערע ביזנאַצט:קע שמועסען?

קרמן. — אַנ'אָקס הוט הערנער, זול ער זיך שטיסען...¹⁰⁶

סענדער. — ...אין אַנ'אַרעמען אַרבעטערשטיבעל — הוב
 איך אַמאָל געווען — אין אַ קליין שטעטעל —
 דוך איין ריין צימערעל, כמו ווי אַ סאַלון אין נגידישע
 הייזער.

קרמן. — אין קרעמעניץ הייסט עס: דער זאַל ¹⁰⁷; אין
 וואַרשע: די סאַל? ¹⁰⁸...

סענדער. — ...אינמיטען אַ קיילעכיק טישעל, און אָף אים—
 אַ טישטעך.

שטעל דיר פֿור: אַפֿשר אַ יאָר צוויי הוט מען באַ אַלע
 שניידערס און שניידערינס אין שטעטעל געקליבען שמאַטקע-
 לעך און לאַטקעלעך, וועלענע, זיידענע, באַמוולענע, ציצענע.

קורטענע באַרכעטענע, — פֿון אַלע מעגלעכע דעסענס און קולירען, — און פֿון דיִדזיקע שמאַטקעלעך און לאַטקעלעך, איטלעכס ווי אַ זילבערנער רובעל דיִ גרייס, איז מיט גרויס פֿלייס צונויפֿגעשטקעוועט געוורען אַ טישטעך — דאָס צירונג פֿון דער אָרעמער אַרבעטערשטוב.

אין דער אַרבעט שפּירט זיך אַרטיזם. אַבער דו ווילסט פֿורט אַזאַ טישטעך נישט אַוועקגעלייגט באַ דיר אין שטוב...

קלמן. — נישט אומזיסט זאָגט דיִ וועלט: „שכל איז

טײַערער ווי זאַפֿערען“.¹⁰⁹

סענדער. — מאַכסט פֿון מיר פענוע?¹¹⁰

קלמן. — הלילה דער משל איז בפירוש נישט שלעכט.

אין אַלטערטום פֿלעגט אַ משל אַמאָל פֿאַרטרעטען אַ גאַנצען טראַקטאָט. הױב נישט קיין פּאַרבעל, ווען איך וועל דיר ענטפֿערען מיט אַ משל.

אין פּאַוויאַק איז מיר איסגעקיימען צו זען, וויאָזוי

תּפּיסה ניקעס מאַכען אַרטיסטישע קלייניקייטען — זייגערשיכלעך,

בוקעלעך, אַשטעצלעך וכ' — פֿון שוואַרצברויט. מ'ווייַקט עס

אין וואַסער אַזוי לאַנג, ביז עס ווערט פֿאַרוואַנדעלט אין

אַ לייַמיקע מאַסע. ציפּט מען פֿון איר אָפּ שטיקלעך און

מ'לייַגט זיי אין קוואַרצען מיט פֿאַרשידענע פֿאַרבען. קומען

אַרויס רײַטע שטיקער טייַג, און בלאַע, און גרינע, און דעס-

גלייַכען. מ'קנעט זיי אַלע גוט צוזאַמען, און פֿון דעמדזיקען

שטוף אַרבעט מען ערשט אויס פֿלערלייַ זאַכענישען מיט

מערקוויַרדיקע פֿאַרשידענקוליריקע דעסענס און דאָס אינטערע-

סאַנטע אין זיי אַזוי: די גרונטקולירען שטעלען זיך זעלטען ווען

אָפּ; די פֿאַרשידענסטע פֿאַרבען מישען זיך אויס, און געבען

אַ גאַנצע גאַמע שופּטילע האַלבע-טונער, פֿאַרבען-גיוואַנסען,

וועלכע לויפֿען אין פֿאַנטאַסטישע ווייַכע שטרײַפֿען מיט צו-

שוומענע קינטורען, וויקלענדיק זיך שלאַנק און פֿלעכטענדיק

זיך פֿרייַ, אָהן שום שאַרפֿע איבערגאַנגען; אַזוי שאַטירונג גייַט

אומבאַמערקט איבער אין אַנדערע; וועסט נישט אויסטיילען

אַזוי פֿאַרב פֿון די איבעריקע. דאָס גאַנצע איז אַנאַמאָלאַגע.

אַ סימפּאָנישע פֿאַרבענשפּיל, אַנאַינטעראַליש בילד.

סענדער. — אַנאַנטיטעזע צו מײַן טעזע. זאָגט, אַזער, דער
דייטש: „אַלע פֿאַרגלייכענישען הינקען“.

קלמן. — ווענד-אָן דעם כלל קודם כל צו דיין אייגענעם
משׁ, וועלען מיר קענען ווייטער רעדען.

סענדער. — אין דעם פֿאַל וועל איך נישט זיין קיין עקשן...

קלמן. — הוט קיין אַנדער ברירה נישט, וואָרען „אַנעקשן
פֿאַלט תמיד אין דער בלוטע אַרײַן“.¹¹¹

סענדער. — ...איך וואָרט נור, זולסט מקיים זיין דיין צוואַג.
דער עטיוד וועגען דער ייִדישער טראַכט הוט
דורך געזולט זיין נור אַנאווערטיור.

קלמן. — איך בין גרייט זיך צו נעמען צום סמיטשיק.

סענדער. — נור אזוי ווי: כ׳אײל מיך היינט גיטאָד שטאַרק,
און מורגען בין איך אויך פֿאַרנומען, לייגען
מיר אָפּ דעם קונצערט אָף מיטוואָך.

קלמן. — בלי גדר. —

אַנמערקונגען.

צום ערשטען דײַאלוג.

- (1) ליפּ: 15. II 142; הירו: האַרק; דרייז: 222, 53. — דער חוקק= בעל קומט-פֿור שוין אין „קיצור עמודי גולה“ (קראַקע 1579). — אין פּיאָטק (לובל. ג.) קומט מען תּשעה-באב „בראַיט? לוקשען“ (אין ריין וואַסער), אין מ'עסט זי מיט פּיטער. —
- (2) ליפּ, הורח, דרייז: 437; „מאַל ציט“; האַרק; „מאַהל-ציט“. — י. מ. ליפּשיץ, „אַ האַלועלער פּוסק“ (חילנע 1892) 9: „אַ חתונה, אפילו זייער איין אַרעמע, אָן כּלי זמר, אָן אַמאַל ציט“. —
- (3) ליפּ: „וועט שערע“ (= „אַווענטעסען, נאַכטעסען, אַווענט-ברויט, נאַכטמאַלצייט“); אויך הורח, האַרק. — ליפּ II זעצט=איבער ushin מיט: „דזאַ וועט שערע, דער באַנאַכט ציגער מאַל ציט“; דרייז. מיט „דזאַ וועט שערע“. — דאַל I 192: wjetscherja. —
- (4) ליפּ, הורח: „דנו“; ליפּשיץ II זעצט=איבער dno מיט: „דער דנו; גרונט (פּין אַ וואַסער)“, אין דרייז. מיט: „אַ גרונט, אַ דנו“. — האַרק: „דנו“ (סונג), „דנוען“ (פּל). —
- „יודישער פֿאַרפּטח“ 90: „עס איז טאַקע צעפּע אַ קישקע אָהן אַ דנאָה“. פּרק, „שריפּטן“ VII (י. 1912) 19: „עסטער צוגעדריקט צו דער דנאָ פּון שטעל“. — „דער עולם התּוהנוק“ 127: „דער בעדער האָט דאָ אַרטינג-זעצט זיין נייעס דנאָ אין דעם עמק“, — פּן=עמי, „דו קינדערשע יאָהע“ (3-5. I 192): „אויף דעם דנאָ פּון דעם לאַקשענטעפעל“. — „דאָס חסידישע ינגעל“ 75: „אַ לאַקשענטאַפּ, אַ דנאָ פּין אַ דזשקעלע“.
- מאַקמאַן 39: „גאַנץ הינטן אויפּין דנאָ, אין אַווינקיל באַן ודראַי...“ — „יאַנקיל בחור“ 7: „ער האָט גילויבט יעדן מלאכה און האָט גוזאַנט, אז דו מלאכה האָט אַ גילדיגעם דנאָ י (בוידען)“. — אויך אין „כּיפורי מעשיות“ (חאַר. 1881) 30: „דנאָ י“ („דנוי“). —
- דאַל I 453: dno, „אינטען, אַרונטער שערט מיל פּון עפעס אַ פּלי, פּין אַ פֿאַרטוועניש“ וכו' (היפּך פּין „דעקעל“). — פּח"ב I 467: dno, „דו זאַכען, וואָס הוּבען אַ פֿאַרטוועניש“ (דו אַרונטער שערט פּלאַטש, דו אינטערשטע וואַנט, דער אינטען“ („דנו“ פּין אַ פּלאַש, טופּ, פּאַס, שיק, בריגע, טיך וכו'). —
- (5) האַרק: „דעק“ (= „איבערדעק, צידעק, צידעקען; בודען, גרונט, דנו פּין עפעס, אַ פּגרונט פּין אַ וואַסער; דעק פּין אַ שיק“); „דעקע“ (= „איבערדעק, צידעק, צידעקען; קולדע“). —
- נא ליפּ. איז „דעק“: „יאך, דעקעל, פּוקרישקען, איבערדעק, צידעק, צידעקען“
- „עור צינקעט איז דא ציג“ 25: „אויס געטרוקען דעם בעכער וויין ביז דעם דעק“. — „הגיון בכּוור“ 53: „דזאַ שטיל יוך אז מאַ שטעלט אַוועק, נעם איך פּריער דזאַ פּעטע אָפּ שעפּין, דער נאָך לאָז איך מיר אַראָפּ צוים דעק דזאַ גידיכטע לאַקסן צו שלעפּן“.

אין קורמי (מולען. ג. ראטשויו. ק.): „דע ק“ (= „דנו“).
 זאנדערס: Decke, „עפעס, האָס דינט צום דעקען, באַדעקען אודער
 באַרדעקען, און מ׳טענט ווייך און בײַגעחדיק, און לײַגט זיך אויס לײַטן
 באַדעקטען קערפער“; „אײַנבונד פֿון אַ בוך וכו׳“; „פֿון דער בײַגעחדיקער (האָס
 לײַגט זיך צוזײַהן), אױהען אָנגעצױגענער דעק פֿון אַ געצעלט אײַבערגעטראַגען
 אויך אָף דעם ראַרטען, שטעפֿען סופֿט (סטעליע, פּילאַפּ, באַלקען) און צימערן
 אודער בױנים“. — Deck (אָף אַ שײַף), „די הױזװאָנטישע ברעטער־אַדקענגען
 פֿון די פֿאַרשײַדענע שפּאַרענס“ (ווען מ׳לײַגט אָף זיי פֿון אױהען, זענען זיי
 „פּוּדלוגעס“, „דײַלען“).

„דע ק“ אין דער סטעט „דנו“, „גרויס“, „און, אלזו, יידישע
 שאַפּינג. —

6) יחיד boden („בונען, גרונט“) אין פּורגעשטעלט אין ייד. אין 2
 געשאַלטען: מער=הונק אלגעמין-יידיש אין „בוי דעם“ (= „די פּוּדלוגע
 פֿון חלל אינטערן דאָך“, „דערדױקער חלל גיפֿא“); זע „זאמ.“ II 214, 216, 219,
 222, 231, 235, 237, 5342, 5347, 350. — פּוּלישײַדיש (צ. ב.
 אין האַרשע, פּלוצק וכו׳) אין „בוי דעם“ (= „דנו“); אַנאַלוגיש נה״ד:
 „בא זאכען, האָס נעמען עפעס אַרײַן אין זיך, זענען עפעס פּוּלל, הײַסט די אונ-
 טערשטע פּלאַטש, אָף וועלכער דאָס עפעס לײַגט, Boden (צ. ב. Boden פֿון
 ים, פֿון צימער, פֿון פּאַס, פֿון קױש, פֿון זאַק, פֿון קעסטעל)“ [זאנדערס 116].

די ציטונגספּראַך הוט אַיבערגענומען פֿון דײַטשײַען: „בוי דע ן“,
 אין סטעט: „דער פּעסטער גרונט אינטער אונזערע פֿיס“ („דער פּלאַץ, אַ
 וועלכען מיר שטײען“; „די ערד“; „אַ באַשטימט לאַנד“; „אַ טײַל פֿון דער ערד
 בױך זײַנע נאַטירלעכע אױגענשאַפֿטען“); (אײַבערגעטראַגען) „שטאַנדפּינקט, יסוד;
 דאָס, אָף האָס שטײט, פֿון האָס עפעס קימט=אַרױ; פֿעלד, געביט“. — אין
 דער לעבעדיקער פּוּלישײַדישער שפּראַך אין פֿון דע „בוי דע ן“ אויס דער
 ציטונגספּראַך געווען: „באָדן“ (buudn).

אין האַרשע, אלזו, היט אַ הױז (אַ שפּיטלעך, אַ שפּער, אַ שטאַל); אַ
 „בוי דעם“; — אַ גלאַז (אַ קעלישעק, אַ יעלער); אַ „בוי דעם“; — אַ
 פּרובלעם שטעלט מען אַרעק: „אוף אַ גױנטן באָדן“.

שאלה'דיק אין דער קירצער O אין אופענער זילב אין „בוי-
 דעם“; זע מיין צײַח I 49, 38.

וועגן דעם איבערלאַגען ו אין „באָדע“ זע מיין „קונס.“ I 33. —
 7) פּוּפּלערניש אין האַרשע, לודזש, ביאַליסוק א. א. ה.ױ. מ. ש. ה.
 קאַפּױר“ — איבער, האָס און תּמיד פּרױנצײַפעניש אין אופוויצני; ער מוז
 שטענדיק זאָגען פּינקט פּאַרקערט ווי אַנדערע.
 דער נאָמען מ. ש. ה. קימט פֿון אויך אין אַנדערע ענלעכע פּוּלשײַדישע-
 אַרשען.

אָף אַ דל-באה זאָגט מען אין האַרשע אין אין אַנדערע פּוּלישײַדישע
 שטעט: „מ. ש. ה. ג. ר. ויס“. — דיאָגענע רעדענסאַרט געברויכט מען פֿון אַ נאַרײַשען
 בעל-גאווה, פֿון אַ נישטעל, האָס בלאָט פֿון זיך.

אינגאָן בערנשטיין 2768 רעגיסטרירט: „אַלזאַיינס משה פאָרן“ (זאָגט מען מיטט און לעמבערג, ווען איינעם איז שוין אַלזאַיינס, וואָס ס'וועט מיט אים געשען).

אין „ערשט יוד. רעקורט“... 12: „אין בין דאָס גאָר נישט משה מחויב“ (ד. ה. נישט מחויב). — די רעדענסארט איז פאַרשריט אין פוילען. ווען איינער פאַרלאַנגט פֿון צווייטען אַ טובה נישט מיט בקשה, נאר גלייך ווי ענער איז עס מחויב צו טון, זאָגט יענער: „וואָס, בין איך אַ משה מחויב?“ — ה' י. עלזעט מאַכט מיך אויפֿמערקזאַם, אז נ. סוקולוו האָט דעם אויסדרוק ערגעץ געשריבען: „פֿון משה מחויב“, האַלטענדיק קענטניק דעם „משה מחויב“ פֿאַר אַ פּולקסעט־מולוגיע.

אַף איינעם, וואָס איז צו ווייך, זאָגט מען: „אַ דוּבֿרֿ? מוֹשֿעֿק“ (מיטט־מולוג פֿון י. עלזעט).

מ'דערציילט, ס'איז געווען אַ „משה תקיף“ וואָס איז ער געווען תקיף? דאָס, וואָס ער האָט געוויסט, ער וועט נישט אויספֿירען, האָט ער נישט אָנגעהויבען! (מיטט־מולוג פֿון י. עלזעט).

ה' י. עלזעט האַלט, אז אַמאָל האָט געמוזט זיין אַ רעדענסארט: „משה טרויד“ (אַף אַ פֿאַרטייענעם מענטש), אין איבער דעם האָט זיך דער משה ר"ם גיבן אַנטערגעשריבען: „משה טרויד, משה הלוי מיגין“, און „בחנו האָט זיך געווינדערט“ (התורה והחיים“ III, הערה 13). וואָס ער האָט זיך טופֿעלט אינטערגעשריבען, דען „משה טרויד“, איז נישט געווען אַלס אינטערגעשריפֿט, נאר אַלס ווערטעל, ווי אַ שטייגער „הטרויד מאוד“, און ער האָט זיך מיט דער רעדענסארט באַנוצט איבערהויפֿט דערפֿאַר, ווייל זיין נאָמען איז ווירקלעך געווען משה.

8 אַדעסער אויסגאַב פֿון יאָר 1888, ז' 5108.

9 אַלע ווערק (ה. 1911) II 25.

10 „מומענט“־אויסגאַב 1913, VII 122.

11 דורטען II, ז' XVII.

12 אין מיין ביבליאָטעק האָב איך „אַנאָן נייע מעשה פֿון לאָקשױף מיט יוד און איין זעהר שעהנע גישיכטע ווי אַגאַליזשער יוד האָט גיוואָלט עסן אין אונגאַרן לאָקשױף מיט יוד איינ וואָס עס האָט זיך מיט אים פֿאַסירט“ (לעמ. 1889). — ס'איז אַן אויסגעצײכענטע פּולקסהומורעסקע, אינגאַנצען געבויט אַף מיספֿאַרשטענדענישען, וואָס קומען אַרױס פֿון העגען די פֿאַרשידענע צווישען די גאַליציאַנישע און די אונגאַרנישע מונדאַרטען. — אין אונגאַרן הייסען „לוקשען מיט יוד“: „זױס מיט נאָדעל“.

13 אינגאָן בערנשטיין 1967. — 14 דורטען 1966.

15 א. ב. 1001. — ווינטשפּינגערעל „יוד. 5-ב.“ II 78: „דאָ ביזע שעה זאָל נישט זיין — אַרױס מען זאָל גאַר אַרױס נאָרען מיט דעם דעם די שעה לאָקשען דער שייסעל לאָקשען...“

16 א. ב. אין קרייזעניץ, וואַרשע.

17 א. ב. 1480 דערקלערט, אז דאָס ווערט געזאָגט „פֿון זײַער“

אַרױס אַרעמע סעידה“.

18 אַדעס 1370, ז' 12. — 19 א. ב. 1965

עולם אין אמרו: וכי. התוהו: 22: „ב א צ ז א פ ע ט א האלבען לאַקשינעם קיגעל“.

(23) האַרקאוו. — אין ידן איבעריקע הערטערביכער נישט געבוכט. — „דאָס סודישע ייִנגעל“ 93: „אין מיטטען שטיב געשטאַנען אַ לאַקשע נברײַט אויף אַ דזשקע“. — זע אויך „קיצור מסעות בנימין השלישי“ 48. — „דער פּריווײַז“ 37: „זאָל מעגליך זײַן, אַ שטאַנער, אַ סוחר, אַ פּאַדראַטשיק וכדומה אין דעם קאַפּ אַרײַנצוקען, וואָלט אַזש אָנגעהאַפּט אַ שווינדל, זעהענדיג, וואָ עס דרעהט זיך דאָרט פּאַר דיר עפּס בײַדעם-פּאַלאַטע, קאַטשערע-לאַפּעטע, לאַקשע שערברעטל, אַנדקווימען, קאַטשקעפּיטער, סיכה-שער אַלע אין אַינעם“... — (24) אין וואַרשע ש נ ב ד ט מען לאַקשען. —

(25) אין „דער מאָדער שויסטער“ (ח. 1894) 9. —

(26) „לוקש“ איז אויך אַנ'אָפּטער צו נ א מ ע ן אין דער ייִדישער זאַט. צ. ב. אין „בניטשע די צדקתשע“ 27: „ר' צו י ק ל ו ק ש“.

ענדלעך, אַ זיידע-לחורט, אין טיטש נ א ר ווען איינזק נפּחלי (טעמעפּניו) 67: „שאַצט די קרעלען, וואָס דרום-מלכה הוט געקויפּט אַ מציאה“, אַ וועקסטאָלבען קערבלעך, שיסט זי אויס ווי פּלין אַ האַרמאַט: „לאַקש!!!“ „לאַקש אַינער! בהמה בצורת פּערד! אַזאַ ביטש קאַרעללען — זעכסט האַלבען קערבליך? שוויגענע לעמעשקע, אַ שווימער וואָלט דאָך עס נישט אויסגע-רעדט אין אַ יאהר! האָסט אַויגען צי גוין? נאָ, קיך זיך צו, דו אָפּגע-רײַ-טענער גאַרר!“ —

(27) „נאַר, נישטערעבאַקענער מענטש, דערשלאַגענער מענטש, לאַ-יצלח, אַדיוט“, אין קרעמעניץ, אין אַפּאַלע, — אין סלאָנים: „לאַקש“ — ליפּ; ליפּ; II 78, 407; הירוו: האַרק. דריט: 582. — אין „פּישקע דעם קרומען“ (אד. 1888) 55 גלענצענדיקע כאַראַקטעריסטיק פּלי אַ „לאַקש“ — זול דער זוקאַבעל שטאַמען פּון שורש „לאַקש“ מיטן פּוילישען סיפּקס (וואָס הוט פּעיראַטיוע פּאַרב) us-? —

(28) (אין קרעמעניץ, צ. ב.) צוקרוכענער, וויכער, גאַרנישט-פּאַרשטיינדיקער און צו-גאַרנישט-טויגענדיקער מענטש; נאַר, שוטה, שוטה בן פּינקויליך, וויזוא, גולם, בהמה, אַקס, פּערד, פּערדישער קופּ, אַזועל, אַזועלקופּ, בויך, שמענדריק, שוואַניך. — אויך: „אַ גערניכט פּון געדעכטער קאַשע“. — באַ ליפּ (אין טיטש: „געדעכטע קאַשע“); האַרק. (אין טיטש: „נאַווער מענטש, גאַר“) — זע אָנמ. 26.

פּיבײַ II 714: lemiszka, lemieszka (ביידע מונדאַרטלעך), „גערניכט פּון מעל מיט וואַסער, געזוטען טויג, בריי, קליטקעס“; „קאַשע פּון גריטשענמעל, וואָס ווערט פּריווער געבראַטען (געפּראַזשעט)“. lemieszka (ביידע מונדאַרטלעך), אין צוויי טיטשען: (a) lemiszka (b) „לאַ-יצלח, אַ מענטש, וואָס טויג צו גאַרנישט, אַ לעקיש“. — די מהבּרים מיינען, אַז lemiszka איז אַפּשר דאָס דייַטשישע Leimmus.

באַ האַרק אויך: „ע מ ז ש י ק“ („נאַר“). — פּיבײַ II 793: (מוד-אַרטלעך) lamzak, „פּן-בליעל“; „אַנ'אויסגעמאַנערטער אָרעמער ייִד; מי

(מינדארטלעכען) Lemza, „לא-יצלח“ וואָס איז אַזער דאָס דעטשעשע Lappsack (ביכשטעבעלעך: זאָק מיט שמאַטעס). —

(29) „נאַר“ (צ. ב. אין אופאַלע),

אין אופאַלע ווערט געפרויכט אויך: „י. ל. י. ע. ש.“ (== „אַ שוטה“ א פערד, א פערדישער קופ, אנט' איוועל, אנט'אפגעריסענער נאַר“), פון אייגענ- נאָמען „יויל“ (יואל), מיט דעם פויל. סיפיקס us-.

(30) „אַ צוקרוכענער, ציווורגעטער מענטש, א מענטש אָהן ענערגיע, אַ אימפּעציקער, אַ שוואַכער, אַ שוואַכזיניקער, אַ פוילענדער, אַ לאַ-יצלח, אַ נאַר.“ — אין קרעמעניץ: „מ. ג. ג. ז.“ (באַטונט דין מיטעלזולב).

ליפּ: „מ. ע. ג. ע. ג.“, איבערגעזעצט מיט: zjewaka (ליפּ) II פאַרטייטשט מיט: „דער בולוואַן, בומזו, דואַ מ. ע. ג. ע. ג.“; דרייט: „אַ בולוואַן, אַ מ. ע. ג. ע. ג.“, (rotozje) II פאַרטייטשט: „דער בומזו: באַלוואַן“; דרייט: „אַ נאַר, אַ באַלוואַן, אַ פוילער“), kopotunj (ליפּ) II פאַרטייטשט: „דער פוילער אַרבינטאַ- רער, שלימעזאַליק, קריכער“; דרייט: „אַ פוילער אַרבינטער, אַ קריכער“.

הירוו: „מ. ע. ג. ע. ג.“ („עצל, נרפה“).

אין סלונג: „ש. מ. א. ג. ע. ג.“ (באַטונט דין מיטעלזולב). — האַרקאווינ:

„ש. מ. ע. ג. ע. ג.“ (== „נאַר, פאַרשלאָפּענע מיצקע, פוילער“).

אין אופאַלע: „ג. ע. ג. ע.“, „אַ ש. ט. ק. ג. ע. ג.“, „אַ א. ג. ע. ג. ע. ג.“ (== „גולם, נאַר, מוֹק, גלוימב, שטיק גלוימב“). —

(31) „נישט קיין גרויסער חכם, נישט קיין דרייטער, אַ צוגעלאנג- טער“ (אין אופאַלע). — ליפּ: „ש. מ. ז. י. ג. ע. ר.“ (== „נאַר, לעקיש, תּם“); האַרק: „ש. מ. ז. י. ג. ע. ר.“ (== „איינער, וואָס לוזט זיך נאַרען, נאַר“). — בן-עמי, „די קינדערשע יאהרען“ 200: א, די שמויגעך בעזונאַטע, א, די קל פּה'ניק!“ —

(32) „נאַר“ (בעהערט אין וואַרשע). — אין פעטריקוו, ראַדזין: „ש. מ. ע. ג. ד. ז.“ „איינער, וואָס איז נישט קיין טויגלעכער, זעט אויס קומיש, און מ'דערזעט אים נור, לאַכט מען שוין“. — אין וואַרשע אויך: „אַ ש. מ. ע. ג. ד. ז. מ. ז. צ. מ. ע. ס.“ —

(33) „נאַר“. — ליפּ II זעצט-איבער fochfan: „דער בוי, ח. ז. ז. ק. ל. ע. ק. ז. ט. פ. ע. ט. ז.“ (דרייט זעצט-איבער fofan: „אַ נאַר, אַ ל. ע. ק. ז. ט.“). — ליפּ II זעצט-איבער soluch: „דער ח. ז. ז. ק. ב. ז. י. ג. ע. ט. ז.“ (דרייט: „אַ נאַר, אַ ח. ז. ז. ק.“).

„שטערענטזעל“ 44: „שעמט אַיך, אַלטער נאַר, שוטה, פּע. ט. ז. י. ג. אהר“ — ע בלאָטשין, „דער גולם“ (יולי. 1896): „מאַלע וואָס אַ נאַר, אַ פּע. ט. ז. י. ג. רעדט“ (17), „אַז פּע. ט. ז. י. ג. אַז גולם“... (22). — „אַבן נגף“ 187: „די בויט אַ טיפּיש'ל, אַ שוטה'לע, נאַר אַ פּע. ט. ז. י. ג. ל'...“; וואָס וויינטן, פּע. ט. ז. י. ג. אַינערך“... —

זול דאָס זיין דאָס רויטשע pietuch (האַן)?

נוך טויזנימען פֿין „נאַר“: „אַ אַ נ. ק. ל' ד. ז. י. ג. ק“ (וואַרשע); „י. ז. צ. מ. א. ז.“ „מ. ז. י. ג. ק“ (קולנע); „ל. ע. פ. ז. ק“ „פ. ל. ז. כ. ט.“ (קרעמעניץ).

„מוק“ (הארשע, קולנע); „יולד“ (הארשע, אמדור); „מופס“, „סטעי-
דער“ (אמדור). — וועגען א פרויענזימער: „קאלב“, „קעלבעל“
(הארשע, אופאלע, קרעמעניק); „שטיק קאלב“ (הארשע, אופאלע);
„שטיק פלש“ (הארשע). — וועגען א שנייער אבער נישט קלוגער פרוי:
„שטיק פלש זשמשאויגען“ (הארשע, אופאלע, אמדור).
ליפ: „בולחאן, בומוז, בויץ, גולם, דונדיק, מופס,
שוטה“.

5. II ועצט איבער falalje: „דער שליםעזאליק, לינדאק; בויץ,
דונדיק“ (דריוו: „א נאר, א דונדיק, א לינדאק“); bolwan;
„בולחאן, בומוז, בויק“ (דריוו: „בויק, גולם“); glazun;
„באמוז“ (דריוו: „א נאר, א באמאז“).
הארק: „באלחאן, בויק, גולם, דומקופ, יונץ, מופס,
פערד, שוטה, שמענדער-הויץ“.
הירו: „באלחאן, בולחאן, בויטש (בויץ), דוראק,
מופס“.

פד"ב I 91: balwan; דאל I 111: bolwan. — דער ווקאבעל איז
פאראן אין אלע סלאווישע לשונות; די עטימאָלוגיע נישט קלאָר; פארגלייך
אינגארניש bávány, ליטוויש balwonas.
טיאָדער 877: Mops, „מופס“ (הונט פֿון דער ראַסע „Ganis fricator“;
אין דער טיטש אַיבער אויך אין די רוסי. פּויל. שפּראַכען); (מינדארטליך)
„נאר, בהמה, שוטה“.

ליפ: ועצט איבער „לעפאק“: parjenj. — אין קרעמ איז „לעי-
פזק“ א אומגעשקטער, אימגעלומפעטער יונג, א לימנער גולם, א בלימנער
פויגעל, א נישט דערבאָקענער, א לעקיש. — פד"ב II 5806: lebak, lepak,
„קומענש, מענטש מיט א קופ, א גיטער קופ, א קלוגער קופ“.
34) אָנגעשריבען פֿין ליב מאַטל? ס, געדרוקט אין האַרשע 1883
(אָבערגעדרוקט 1889 אין 1911) אין אין ווילנע 1911. —
35) „שׁע“, „אלע הערק“ וקר. 193 I 103. —
36) א פרויזנער יידענע, מיט א שנייעם, בילדלעכען אין זאפטיקען
ידיש, איז מיר אַמאָל אַרבינגעפֿאלען אין די רייד, הוט זי דאָס געטון אָף אזא
מן פֿינעם אופן, — געזאָגט: „כ' פֿאל אַרביי אַרביי אַן דיר רייד
וועלען מיר האָבען אַ סך פֿרײַד“... —
37) אויך אין האַרשע. — האַרק. פּוּכט אויך דירזונקע טיטש.
אין יאָר 1920 הוט זיך אַינגעפֿירערט אין האַרשע (און אין אַנדערע
פּויליש-ייִדישע שטעט): „לוקשען“ = „דולאַרס“ (מחמת די פּאַפּרענע
דולאַרס זענען שאָן אין לאַנג. —

38) האַרק: „צופל זבע“ — י. ל. גורדון, „שׁוּחת חילין“ 15: „האַב
עד היום אַ שׁנאה אָף דיא פֿל שמונה'דיגע צופל זבע“... (זע אויך ז. 18). —
ש. ב., „דער ריכטיגער שפּיגעל“ (וויל. 1898) 7: „דער רבז האָט אים גישמיטן
מיט די צופל זבע“ — דיק, „בן-יחיד“ 10: „אַן שטאַט אַלעקאָך פֿלעגט

- ער אנדער לינגען לעבען אליף בי"ח אין צופל: זקע" (זע אויך ז' 11),
 פח"ב 622 I: dyscyplina, „דיסציפלין, ... געגענשטאנד צום שמיסען,
 בייטש מיט צוהיילרעם עסען" ... פון לאטיינישען disciplina,
 „לימיר, שולע" א. א. ה. (אין מיטעללאטיינישען אויך: „ר. י. ס"). —
 (39) לז; לזפ; 126 II; דרייז. 28; הארקאזי. —הירח: „קאנצוג" —
 הארק. „קאנצוג" — פויליש: kańczuk, kańczug, (מינדארטלעך)
 kanczyk, „פלעכטעל (געוויינטלעך) פון רימעטען, א-זילגעזעצט אף א
 שטעקעל, געברויכט צו פערר און מענטשען; בייטש (געוויינטלעך) פון רימעטען,
 נאהאיקע" ... — פון טערקישען kamczyk — אין הארשע. „קאניס" —
 (40) פנטק. 128. — אין סוקעלוזע (שעדלעז. ג.) און פאראן א ווערטעל,
 „קיעד? מארנבא לוקש? יאדל א?" (פויליש). —
 (41) קוועטש אף צווייטען טראף. —
 (42) i און דער ערשטער, געקוועטשטער, זילב לאנג. —
 (43) געקוועטשט דער ענדטראף — (44) געקוועטשט די ערשטע זילב. —
 (45) דאל II 269 האלט, אז דאס רוסישע „לאפסערדאק" און
 דאסאייגענע וואס „לאפסערדאק" אין שטאמט פון רוסישען „לאפס
 שא" („לוקשען") —
 (46) ביינע פארמען געקוועטשט אף דער ענדזילב. —

צום צווייטען דיאלאג.

- ז' 32 —
 (2) לזפ: „קויליטש" (== kalatsch); אויך לזפ. II, דרייזיג.
 הירח: „קוילעטש" (== „חלה"); הארק. (== „loaf of
 white bread")
 „זילדינעפער לעבענדיגע פאטאגראפיהע" 26: „עס זענען דארטען
 געליגענע אפאָר דערוואַכענע עטאָשע קויליטשען, פאַרדעקט מיט
 אַ ריין ווייס חלה-טיכעל". — „קיצור מסעות בנימין השלישי" 35: „אין טאָרבע
 און געלעגען פון פל טוב, ברויט, שטיקלעך קוילעטש, וואס און איבערגע-
 בליבען פון שבת" ... — „אבן נבך" 185: „דיא קנדער האָט זיא צו שטיקלעך און
 מיט קוילעך געגעבען עד לחשבון". — ספעקטור, „ענינים ואביזנים"
 (פּעטערער. 1885) 183: „זיך געפּהרשט יידיש מיט שבת, מיט יום טוב, מיט
 קויליטשען פּיש און קידוש" ... — ישראל אורבשטיין, „גילגול
 שוחד" (יאָס 1906) 30: „אין קוילעך געשווינד פּיר I פּר. קויליטשען
 אויף שבת" (אָף ז' 32: „קויליטשען"). —

- 3) ש"ע, „אלע ווערק" (קר. 1903) 11. — 4) ז' 25 —
 5) „מאג. פון יוד. לינדער" (בערד. 1888) 57. —
 6) אויס „זו בארזשערס „מקל נועם" 11 178. —
 7) אין ראדזין (שערל. ג.) באקט מען אזא „וייגעל" — אף ראש-השנה

אף הושענה-רבא באקט מען דורט א „לייטער" (אזא מין חלה).
 „דער ייד פארפסח" 51: „דער פאר אבער היט מען שטארק דעם
 דאזיגען מנהג: עסקן א גוטען מיטאג און אין דער יודן מוז זיין קרעפלעך, פון
 דעם טאג אויס 5 לעכטן דורט א ליטער" (ערב יום כפור). —
 8) פח"ב 1 657: dziobek.

9) אין ראדזין איז „קויל: טש" דאס לעצטע וויסבאריט, האָס
 גיט נור, פון ערגסטען מעל געבאקען, אָהן א שום פֿורם. „קויל: טשעס"
 באקט מען פֿאר'ן המון, דערענקרשט פֿאר פֿויערען וועגען. ווען א חלה גערעכט
 גישט, זאָגט מען אין ראדזין: 5, ע, ס' א ז מ א י ס, ס' א ז ק ו י -
 ל ז ט ש"ו — פֿון גערעכטענער חלה זאָגט מען דורט: „ס' א ז ל י א ז כ ט ו ה
 א ז ע י ד, ע, ו ה א ב א י ע ק: כ ו" (ס'אז ליכט ווי א פֿעדער, ווי אַב-
 אַרעקובעל). — געפֿלובטענע חלה הייסט דורט טאָקע אזוי: „ג פֿ ל ו כ ט ג נ
 כ א ל י". —

- 10) „דאָס חסידישע יונגעל" 30. —
 11) „קוילעטש חלה" איז אַנאָלוגן צו „לאַבען
 ברויט" און צו „א בר ל בר ל ברויט" (זע מין ציי"ו 1 120 ס.פֿ.). —
 12) „אלע ווערק", קר. 1903, 11 29. — 13) פעטער. 1884, 20. —
 14) „ב.ב. 44 1 — 15) 91. — 16) זשיטומער 1875, 37. —
 17) דורטען, ז. 19, הוט א „פֿארשוין" אינטערהעגענע מיט זיך, עטליכע
 פֿארטשיטע טוכערעס פֿון א גילען ראזין ווען קוילעטש. —
 18) לעמ. 1909, 1 98. — 19) ג"ב 3228, 513.

20) אין ראדזין, ווען מ'פֿירט דאָס פֿאַרפֿולק פֿון דער חיפה, טאָנצט
 אים אָנזיגען מיט אַ ספעציעל דערצו אָגעבאָקענער שניגער חלה אַזעע פֿון דז
 גאר נאָנטע „שטיפקעוויבער", דאָס רובֿ דז מחמת: חטע. דז קלעומער שפּילען, און
 דז ידענע מיט דער חלה טאָנצט — אַ קוואַקעל. דז חלה הייסט „סעוידה"
 חלה" און ווערט געטילט באַ דער חיפהוועטשערע.

ד. בראַנדשטעטער (אײבערגעזעצט י רזמאן), „מרדכי קוואַוין
 און זיין חלום" (חילנע 1875): 26: „מין שוואַכע פֿעדער ענטזאָגט זיך צו
 בערשייבן זיין פֿרינד, ווען ער האָט גיזעהען זיין זיין אַרוישיגגענדג פֿון
 אינטער דער חיפה מיט זיין יונגע פֿלה, און דזאָלטע קעכן דבורה האָט
 גיטראָגן פֿאַר זיין אַגרויסע קיטקע און האָט גיטאָנצט אײבערין בלאַטע" ...
 וועגען מהות פֿון געבעקס, וואָס הייסט „קזקע", גיט אַנזאָגט אַ שטיקעל
 באַגריף א. מ. דיק אין „עוזר ציבקעס און דזאָ ציג" 23: „דער נאָך האָט מען
 יעדערען בעזונדער געגעבען אַ קזקע, געבאָקען אויף זאָרען מיט ראָזענקעס"
 להבריל וזאָ אויף שביעות" (שבת באַ גבירישען וואַרמעס).

אין קראָקעווער פּונקט פֿון יאָר 1596, ז' 670: „דער סנדק, נאָך דער בעל ברית טערוין קיין קוכן שיקן נאָך קינדרלייאַ בקנס חצ' טאליר, וכן נייארט ק י ס ק י ז מאג מן שיקן דען נשים דיא דא בייא לידה זימן כנהוג“ — ד. ה.: „נישט דער סנדק, נישט דער בעל-ברית טאָרען נישט שיקען קיין קוכען, זי אױך קיין שום אַנדערע... (יאָ פֿעלט, קענטיק, אַ וורט) אונטער דער שטראָף פֿון אַ האַלבען טאָלער; אַלוי, נור ק י ס ק ע ס מעג מען שיקען די פֿרויען, וואָס געפֿינען זיך באַם קינדעהאַבען, זי דער שטײַגער איז“.

אין די ייִדישע הערטערביכער איז „ק י ס ק ע“ נישט רעגיסטרירט; אױך אין די דריי סלאַווישע הערטערביכער, וועלכע כ'הוב אונטער דער האַנט. —

(21) וואַרשע 1881, ז' 22. —

(22) פּוֹח'ב 407 II — די מחברים רעכענען, אז דער וואַקאַבעל שטאַמט פֿון kolo (בראָך, קרייז, עיגול“). —

(23) „שלוש-סעודות“ —

(24) „קצנ-עושר-שפּיל“ 50: „ביי אהרן בעל מחשבה אין שטוב פֿון פּאַריזט אין דעם ערשטן חדר... דיא ב ר י ק איז אָפּ גיחאָשן גאַנץ ריין“ —

„ערשטער ייִד. רעקרוט“ 15: „די ב ר ע ט ע ר, וואָס איז אױס ג י ב ר י - ק י ר ט, זענען ריין.“ — דאָס דײַטש. Brücke הוט נישט די שטײַט „פּוּדלוגע“ (זע אַנדערס). — דאָס פּוּל. bruk (פֿון דײַטש. Brücke): „די פּלאַטש פֿון אַ גאַס, פֿון אַ וועג, פֿון אַ פּלאַץ, געדעקט מיט שטײַנעל, הילצערנע קלעצלעך, אַינזערנע פּלושטעס, אַספּאַלט“ (פּוֹח'ב I). —

(25) „אבן גנן“: „דאָס אַײַנציגע הויז אין קלײַנניץ, וואוּ דיא ד י ל ע ן (פּאַרלאַנג) זענען איצט אױך מיט קײַטה נישט אָנגעטרעטען, איז ר' לײַזערס הויז“ (63); „דיא ד י ל ע ן אָנגעטרעטען, וואוּ אין אַ מקום קדוש“... (88). — דיק, „ד. ר. אונזשינגער בעזיך“ 56: „אױך האָט דיא פ א ד ל אָ ג ע אין פּאַרדער-צמיר גינג גילטען פֿון אים, דען ער האָט גראָדע גיטראָטן אײַף דיא הילע ד י ל ע ן“... („פּאַרלוגע“ באַטייט דאָ דאָס גאַנצע, די גאַנצע באַדעקונג; „דילען“ — די ברעטער פֿון דער פּוּדלוגע).—דרײַן. 58: „אַ פּוּל, דיא ד י ל ע, אַ פּײַסבױרין“ — זאַנדערס: Diele, „ברעט, דינער קלױץ“; „פּוּל ד ל ו ג ע, געדעקט מיט ברעטער אודער שטײַנער, אודער געשלאַגען פֿון לעם“; „לוקאַל מיט אַזאַ פּוּדלוגע, באַזונדערס אַ פּוּרהױז“ — זשה"ב זעצט פּאַלטש אײַבער Diele אין שטײַט „פּוּרהױז“; „פּוּד ל ו ג ע“!

ליפּ, ליפּ. 15. 11, הירו, האַרק: „פּוּד ל ו ג ע“ (אין קרעמעניץ, אין וואַרשע; „פּוּר ל ג י“, מיט ייִד. באַטױנג); פּוֹח'ב IV: podloga. — חולפּ. 44: „דער פּוּר ס ב ו ד ע ן“; זש"ב 83: „פּוּר ס ב ו י ד ע ן“; סיגאַר: Fussboden. —

(26) „די גענ. וועלט“ 24 5: „אַט גיט אַהער אַמין אַנדער רענדיל, אָדער לעגט מיר צי דריי גולדן, אַ גיטער פּראַטאַניאַ, דעם רבּין האָט אַהר גיגעבן גיטע רענדליך און מיר אַ אַ נ ע מ י נ ס“ —

צום דריטען דיאלוג

1) אין דעם גאָר נאָנטען עבר נוך הובען מיר באשאפען פֿולקסלודער וועגען אינדער קלויזנג. — צ. ב. (ג.מ. ג' 52):

„א זין מיט א טאטען, די טייערע בגדים
טוט אויס די כאלאטען, מיט די כשרע פֿארעם,
מיט די פאסעס און מיט די קנאפען...
לומיר וויגען, לומיר שרען
צו דעם קאסער גיקוליען!“

„כ א ל א ט ע ן ד אָ — קאָפּטענס, קאָפּטעס“ — פ א ס מ ע ס
איז קעניק דריקלעך (אין דער לאטינג טראַנסקריפציע: Tassmes). —
2) דעם גוטעניידענס פלונטע טראַגט א סך ציעהוינג, קלודער, זילדגעשטקטע טופלילעך, בערליאנטע זאָקעבענדליך, א מאַנטעל אויף קאָס-קענע קעפּליך“ (32); „א האָלז מיט דזא גרעסע אַרליאנער פּערויל, אפּשר 20-שנורעלעך פאַר אַ מציאה, איז אין דער מיטט אַ בריליאַנטענער בראַש מיט אַ רובין אין דער מיטט פֿין אַ געוויס וועלשען ניסעל דיא גרונט; אַ גאלד-געשטקט גרויסן מיט פּערעל איז דאָמאָנטען בעלענט; אַ שטערענטעל, אַ פֿאַרמאָר מ ו אַ ציסטערשפּילקע—לויטער בריליאַנטען איז פּערעל, איז אַ פֿאַר איירינג, אַן יעדען אַ בריליאַנט פֿין אַ גרויס האָזען ניסעל דזא גרונט, הויז פֿינגערליך אויף אַללע פֿינגער פֿין בריליאַנטען, שמיראַקען און רובינען איז אַ פֿאַר סאַמעטענע גאלד-געשטקטע טיפּלילעך מיט פּערעל איז דאָמאָנטען געזעצט“ (121). —

3) וועגען „מ ת ו ש ל ח ס ה י ט ע ל ע י“ — אין „ר' שמאיע“ 19 „א גאנצע מעשה“: „עס וואָר אזוי: מתישלה האָט גילעבט לענגער פֿאַר אלע מענשען, וואָס זענען גווען אויף דער וועלט. ער האָט בענאהע גילעבט אַר טויזנד. נון פֿערשטייט זיך, דאָס דזער הייליגער פֿאַטער האָט דער לעבט צו זעהן פֿין זיך זייער פֿיל דורות, זיך, אַזויקלעך, איר אַזויקלעך, איר איר אַזויקליך. עס וואָרן קומהאלפּים. נון פֿאַר שטייט זיך, דאָס ער וואָר איין גילאַרין צו יעדן ברית, אויף זענער חתונה, און פֿאַר קערט, חלילה, ווען עס פֿלעגט אַזוי פֿון זי אַ שטאַרבין, פֿלעגט ער גיין גאָר דער לוייה. ער פֿלעגט קומען מנחם אַבל זיין. (ויהי) איז עס וואָר, דאָ ער איז שוין אַלט גוואָרין, ער האָט שוין קיין קראַפט געהאַט צו גיין, פֿלעגט ער זיך שוין לאָזן באַניגען מיט דעם, וואָס ער פֿלעגט אים צו בייטן ביי יעדען מאָל דזא היטלען. למשל, האָט מען אים אָן גיזאַגט, דאָס עס איז פֿיב אים גיבאַ-רין גוואָרין איין אַזויקעל, האָט ער אָן גיטאַן דאָס שטרעמלי. האָט מען אים אַבער, חלילה, אָן גיזאַגט, דאָס איינער איז גיטאַרבין, האָט ער אָן גיטאַן דזא קלאַפּאָזע היטעל. תחלה האָט ער זי אַ געמיטען צוואַנציג מאָל אין טאָג, איז דער גאָר, וואָס אַר וויטער, זיין דור האָט זיך פֿאַר מער, האָט ער אַזוי גימזט מער אים בייטען דזא היטלען, ביז עס איז אים קירין גוואָרין דער טאָג. ער האָט שוין גיט גיקענט פֿאַסעטייען אזוי פֿיל מאָל בייטן, וואָ פֿיל מאָל ער האָט גיהערט מזל

סובין און שמועות רעות, אינ האָט שוין נישט גיהאָט אַזו פּיל קרעפטן אין דיאָ-
הענט, דאָס ער זאָל צעהן מהל אין אַמינוט דיאָ היטעל אָן טאָן אונג איים טאָן.
אזו ער גינקומען אויף אַזו איין פּאַל, דאָס ער זאָל מאַכן אַנגעפּעלטע
היטעל, דאָס הייסט, דאָס זיאָ זיין אַזו זייט אַשבתדיקע איג פּון דער אַנדערע
זייט אַרואַכעדיקע. דאָס איז דיאָ ראַגאַזיקענע היטעל. ער האָט דאָס היטעל
גיטראַגן ביז זיין טויט. ער פּלעגט זיך אַזו נאָך זיין; האָט מען אים אָן גיזאָגט
אַמול טויב, האָט ער איר גינגען אַדרין מיט דיאָ אַגאַנקעס פּאַרינט. האָט מען אָן
גיזאָגט, הלילה, עפּוּס, דאָס אַקונד איז געשטאַרבן, האָט ער דאָס היטעל אַדרין אַ-
גיטאָן מיט דעם אַגאַנק הינטען אינ מיט דיאָ קלאַפּעס פּון פּאַ-ענט... —

- (4) אויך: „פּליזילט, זעה איך, קומט אינטער אַ געוונטער, אַ בעלמבטער,
אַ שניינער יוד אין אַ גרויסען ספּאַדיק מיט אַ פּאַסטשילע אין דער האַנד“ (57). —
„דערנאָך טוהען זיך אַ לאָז שניינע יודען אין זידינע קאַפּאַטקעליך“ (58). —
(5) ק ו ק י — פּאַרגוישונג פּון „ק ו ק י ו י“; „ד ו י“ = „do“,
פּויליש פּאַרהעלטענישוויס (= „אין“); „ל ו כ ו י“ — פּאַרגוישונג פּון „ל ו י“.
(6) „ברודער לידער“ — פּון בערעל ג ר ו ד ע ר; —

(7) דאָס „שטערענטוכעל“, „דו גענ. העלט“, „קבצן-עושר-שפּיל“ הובען
אַפּן לעצטען זיטעל נאָכ'ן טעקסט דאָס סאַקראַמענטאַלישע „ג ו י ע ק ט י“ — ליפּ:
„ע ק“ (= konjec) „דער ע ק, שפּיץ; סוף, אויסלוי“, באַ ליפּ: II;
„דער ע ק, שפּיץ; דער סוף“, באַ דרייזן: „ע ק ע י“ (= „ענדיקען“);
„ע ק ע כ ו ג“, „ע ק ע כ ד ו ג“; „ע ק ט י ע“ (= „לינגעלעך“) — ליפּ: III;
kantschat, „קונטשען, ע ק ע י, גומר זיין, אויסלוען“ (באַ דרייזן:
„קונטשען, ע ק י“); kantschatjsja, „ג ו ע ק ט, נגמר ווערען, אויס-
לוען זיך, שטאַרבען“ (באַ דרייזן: „ג ו ע ק ט, נגמר זיין“); tschachotka,
„דיאָ דור, אויסצעהרינג, ה ע ק ט י ע“ (באַ דרייזן: „דיאָ דור, דיאָ אויס-
צעהרינג, דיאָ טשאַכטקע“). — הירח: „ע ק ע ק ע ו“ (= „ענדע, ענדיגען“);
„ע ק ע נ ד י ג“ (= „בעל-צחות“). — האַרק: „ע ק“ (= „ענדע“);
„ע ק ג י“; „ע ק ע י“, „ע ק ע י ו י“; — זשה"ב 99: „ע ק,
אַ ב ע ק ע י“ — אין קרעמען: „אַ מאַנט; אָן אַ ב' ע ק“; „זול'שן נעמען אַ ג'-
ע ק י“; „קייג די ע ק ט י“ (קללה); „ס'לעבס ע ק צ א כ מ א“
(... עקט זיך מיר“); „כ'ו גימענט, כ' ע ק“ (= „... כ'ג'ט אויס, כ'שטאַרב“);
„ס'א ו ע ק - י ו ע ל טוּי“, „כ'זיך באַרן ע ק - י ו ש“ — לעק: „eck“, „שאַרף-
פּון געזערי; שפּיץ; עק, קאַנט, הינקעל“ —

צום פּערדען דיאלאָג.

- (1) געהערט צו באַן קרעמען? אין חאַרשע וכו'. —
(2) א. ב. ג' 1096. — האַריאָנט: „די לעצטע פּאַר ה' י ו י ע י ו ל“

מן פארזעצן" ... וכ' —

3) אין יאָר ת"י (1650) הוט דער „ועד הקהלות הראשיות במדינת ליטא“ (יידישער סיום אין ליטע), פֿין וועגען כמעלניצקיס שחיטות אין אוקראינע, גזור געווען אַ באַגרעניצונג פֿין לוקסז אָף אַ משך פֿון דריי יאָר, — לינגען מיר אין „פנסק המדינה“ § 466 (פעטערבירגער אויסגאַב, 1909, ז' 264):

„גילדן שטיק, גרעס זילבר, גרעס פליטרלך, שלעק גיהענג של כסף וזה אפי' של זיף — הכל אסור אסור גמור. כללא דמילתא שלא יעלה על נפש מישראל אם עשיר אם דל איש ואשה בחור ובתולה, שום מלבוש ושום בגד פשתן שיהי' בו חוטי כסף או חוטי זהב או פליטרלך כלל בשום אופן בעולם, הן ישינים והן חדשי, כל משך שנים זמן הנ"ל. וזלת על היפליך מותר לעשות כנ"ל. וכל מה שנאסר למעלה במלבושי' בבגדי פשתן רשאי' [מותר] לעשות על השלחן ועל המטה. —

4) ליפ, ליפ II (39), הירוי, הארק, דרייו. (77), זשו"ב (189), פריי טשעפּע“ (אדעס 1876) 36, דיא בלה איז אנטלאַפֿין“ 6: „קולו בער“ — אין קרעמעניק: „קלאג“ — אויך פויליש מינדארטלעך מיט kalmierz (פון II 409). — היסטרוסיש (ש"ב 188) kaunier (-u- האַבל — ווקאַל). —

5) וועגען ווקאַבעל „הארץ“ — זע אַנעקס I. —

6) ליפ: „צוכראסטען זעך“ („אויסקעפלען זיך, אויפֿשפּילען זיך, ברייט עפֿענען אָף זיך דעם מלבוש“); ליפ II 325: „צוכראסטען“; הארק: „צוכראסטען“ („אין-אומאורדנונג-ברענגען“). — „פֿאַסקע דער קרומער“ (אד. 1888) 125: „אין מיטען העלען טאָג זיך שפּאַצירן אויף דער גאַס אין עפֿנס אַ פֿאַרשמאַלצעוועט האַלאַטל, צוהראַסטעט אונ גאַרנישט“.

7) פֿרייטשעפּע 36. — באַ ליפ, ליפ II, הירוי, הארק, דרייו, וולפֿ. נישט רעגיסטרירט. — זשו"ב II 211 און דאָס דייטשישע Manschette גרייניק איבנרגעזעצט: „מאַנישקע“. —

8) אין וואַרשע, אין קרעמעניק מיט לאַנגען ווקאַל אין הויפטטונקען מיטעלטראַף. —

9) באַ ליפ II, דרייו. איבערגעזעצט מיט „פֿוֹר הע מדעל“ — אין מילטשין: „פֿאַרעמדל“, און (עפֿטער) „ערצל“ („הערצעל“). — אין היערושווה היינט אַ מאַנישקע: „פֿוֹרלאַגע“. — דאָס דייטש. Vorlage הוט נישט דזי דיווקע טיטש (זע טיאַנדער). —

10) דרייוין 237: „מאַנזשעט“ אין „מאַנקעט“. — האַרקאַחיי: „מאַנזשעט“ אין „מאַנקעט“. — ליפ, ליפ II (150), הירוי: „מאַנזשעט“ (אויך אין קרעמעניק; טרופ אָף ענדטראַף). — היסטרוסיש: mankiet; לעטש: manschete (זשו"ב 210 B). —

11) ליפ: „גאַטיעס“; ליפ II 255: „גאַטעס, גאַטקעס“ (אין אויך: „פֿאַרשטאַנדיקעס, אינטערהויזען“); הירוי: „גאַטעס“; האַרק: „גאַטשעס, גאַטקעס“; דרייו. 473: „גאַטקעס“ (אין

- „אונטער הויזען“). — אין קרעמענין: „גאט'ס, גאטק'ס“ — אין
 ושׁוׁב הערט Uterhosen פֿאַרשטעט: „החגונים, גאט העס“ (?) —
 (12) „עס פאסט אים, ווי דעם הונט אָנ' ארבע
 פֿונות“ (א. ב. ג' 2761). —
 (13) פונקט ווי בערשאָדער סלתיים (א. ב. ג' 177). —
 (14) זע „מאַמעלשון“ I 570. —
 (15) ליפֿ: „פֿיקע“ (= pike). —
 (16) ליפֿ, ליפֿ. II, הירויזן. — דאָל IV: schtschogolj („פֿאַרברעכער“). —
 (17) ליפֿ, ליפֿ. II 106: „הילט א“ (= „zlodje“, „פֿאַרברעכער“),
 „הילט סעקע“, „הילט סעקע טו הירוה. הירוה. הילט א“,
 („רשע, עול, מרע, נבל“); דרייז: 165: „הילט א, היל-
 ט סעקע“ (zlodje, וכו'); האַרק: „הילט א“ (= „טרוינקער; שעלמאָק,
 לומפֿ“, „הילט אַיסט וו“ („אומאַרענטלעכקייט, אויסגעלאַסענקייט, ציול-
 זענקייט“). — פֿחֿב II 562: hultaj („אויסגעלאַסענער מענטש, שלעפֿער;
 מנוול, אויסגעשט, אויסוויף“), hultajstwo. —
 (18) אַלט פֿויל? ש מיט דער טעסט: „טאַפֿט, מן זינדענשוף“;
 „דין באַמערלעך עבט, פֿערקאַל“ — רוסי: kitajka (פֿרוסט
 באַמועלצער, תּחלת טרובֿ-געל, אַרױסגעפֿירט געװרען פֿון כּױנע“); kitajkowyj
 (דאָל II). — ליפֿ. II פֿאַרשטעט דאָס רוסי „ה“ מיט: „קטטא,
 די מע; דרייז: מיט: „קטטאָקע, נאַקע“ — האַרק: „קטטעקע“
 („nankeen“). —
 (19) ליפֿ, ליפֿ. II, האַרק, דרייז: „ציק“; הירוה: „ציק“ —
 (20) ליפֿ: „קוועיט“ = „קוועיטע“ (מיט I), „בלימעל“ —
 הירוה: „קוועיט, קוועיטע“ — האַרק: „קוועיט“ — „קוועיטע“
 אַז דאָס רוסישע kwitka (פֿויסק). —
 (21) זע „מאַמעלשון“ I 71. — „ספר היראה“ (לעמבערג 1792) 9: „זאל
 נידן און קליידן אין איין טלית קטן דו אין איין ליבשר דאָקיל אודער
 ארבע כּנפות מיט ציצית...“ — „פֿויסקע דער קרומער“ (אָד. 1883): „פֿויסקע...
 אָנגעטאָן דיאָ שטאַנגעל און אַ שפּאַגעל נױע טשערקאַסענע קאַפּטע מיט נױע
 שײך אונ זאַקען; אויפֿן קאַפּ אַ גרויס פּליסען היטעל אונ אויפֿן האַרץ בלישטעט
 איהם, ערשט נמא פֿון דער נאָדעל, אַ ליבצודאַק פֿון האַרט אָנגע-
 קראַכמאַלען צײַטן מיט גױסע רױטע קוױטען“ (35); „אַלערלמאַ קלױדער
 העמדער, זאַקען, פּלג-מיניליבצודאַקען, אַלע סאַרטען תּחגונים,
 קאַפּטענס, קאַפּטעס, אויך קאַלעכדיגע פֿעלפּענע היטעל“ (36); „אַ בױרויל אַהן
 אַ קאַפּטע, באַרפֿיס, און אַ ליבצודאַקל מיט הייזליך לויפֿט אַרױך
 (57): „... יאַסעליך, נאַקעטע, באַרפֿיסע, מיט ליבצודאַקליך...“
 (33). — „דאָס הינטשפֿונגערעל“ (5. ב. 6 I): „דער אַקצױניק“ 5: „ליבצודאַ-
 חדיד“; „דער מעדאַליאַהן“ (אָד. 1875) 4: „דואַ ביסט אַהאַלבייר דײַטש, אַהן
 אַיזרמילקע גײַטו שױן, דואַ פּאָות הערין אַלע טאָג קירצער, אַביסל: שפּעטער

וועסט דאָס לאַפּפּזרדעק אויך אַראָפּ וואָפּען אינגאָנעק? — י. דרייזן, „דער ליק“ (וואַרשע 1882) 9: „לאַה האָט איהם אַנגעבונדען אין אַ ספּאַלען זיין לייבס אַרדאָק עטליכע קערבלאַך.“ — (22) ילג, „שיחת חולין“ 1:

ליצעבער לעזערן איך בעט אײַך מחילה,
איזער זאָלל נישט פאַר איבעל האַפּן, חס וחלילה,
האָט אײַך רעדן אײַך און מײַנע מעיות

האַלל טײַטש, פּאַלעזוו: נאַרמס? — א. ב. ב' 1046: „האַלל די טיש — פּוֹלֵוּזֵב רײַס? ש“ (דער זאַמלער דערקלערט: „שערצהאַפּט פּוֹלֵוּזֵב דער ייִדישער קלײַדונג אין רוסלאַנד, וואָס זי איז האַלב דיטש און האַלב רוסיש“).

דיק, „אַנע פּערדרייַנעס“ (ווילנע 1873) 40: „זײַ האָט גירעט מיט אים פּאַלעזוו: טײַטש, אינגאָנעק פּאַלעזוו: רײַסעס.“ — (23) פּוֹרַב II ברעגט lapserdak („ייִד. כאַלאַט, ייִד. קאַפּיטע“), און מײַנט נישט ריכטיק, אָדוּ עטמולוגיע אייַ: lapoc („כאַפּען“) מיט serdak. — „דער קאַמיסאַנער“ 28: „פּערהאַנען זעקס פּריַצים, געזען זײַ אויך אַלע און סערידעק.“ — ווילנע. זעט: אַיַבער serdak: „אַ ליבעל, אַ ליבעמער.“ — (24) באַ ליפּ. פּאַריטיטשט מיט fufajka (= „דאָס העמדעל, ליבעל, האַרצלעבעל“, באַ ליפּ. II; „האַרצלעבעל“, באַ דרייַו), און duschegrjeika (= „דאָס האַרצלעבעל“, באַ ליפּ. II; „האַרדקלעבעל“, באַ דרייַו). — באַ הייַט. אַיַבערגעזען מיט מעיל הוועה, מעיל קאַר; באַ האַרק: waist („טאַליע“), jacket („יאַק, קאַמע-זעלעקע“).

(25) ליפּ: „האַלזטיכעל“, = galstuk (= „דער האַלזטיכעל“, באַ ליפּ. II; „האַלזטיכעל“, באַ דרייַו). — הייַט: „האַלזטיכעל“, און „האַלזטיכעל“ (= „מטפּחת-הצואר, צאָרונ“). — האַרק. ווילנע 68: „האַלזטיכעל“. — דיק, „דער שרדך“ 40: „האַלדזטיכער“. — דינאָ גרעפּן אַיַבער נאַכט“ [וואַרשע תרמ"ב (?) — 1885 (?)] 13, 29: „האַלזטיכער“. — קיטאַרד (ווילנע. ג.): „האַלזטיכער“. — טאַ: ד. Halstuch („קאַוואַט“; „האַלדזטיכעלע, טיכעל פּאַן האַלדז“).

טינגומען פּוֹן „האַלדזטיכעל“:
„שליפּס“ און „שניפּס“ (זע „קונס“ 76 I). — „מאַמעלשונ“ I 83: „שליפּס“, „שליפּסיע“ — ש. אַש, „מערן“ (פּעטערב. 1913) 246: „סאַוואַרין איז הייַנט אַייַסגעפּראַנטעוועט געווען אין אַ קראַגען מיט אַ שליפּס“. — און מילטשין (ווילנע. ק.) איז „שניפּסלי“ אַ פּוֹרעהע-דלו.

פּאַרע ר“ (רווענע, שפּעטוויקע), פּאַרע ר“ (בערדיטשעו) [אַיַגענטלעך, אַ שליפּף, אַ שליפּף פּוֹן אַ טעענע, פּוֹן אַ טאַשמע, און אויך אַ קראַוואַט אין פּוֹרע פּוֹן אַ שליפּף]. — ליפּ: „פּוֹרע ר“, = bant (= „דער שליפּף, פּאַרע ר“, באַ ליפּ. II; „אַ שליפּף, אַ פּאַרע ר“, באַ דרייַו). —

פּוֹר: I, a w o r i, „חסד, גיבונקייט, דאָס גוטע זיין, פּרוּסעקציע, אונטער-
שטיצונג” וכ’ (פֿאַן לאַטיינישען favor), און (אַלטפּויל. און אויך יעצט מונדאַרט-
לעך), ס ט ע נ ג ע (באַזונדערס אַפֿ’ן האַלדז), ט א ש מ ע (באַס העמד).
„פּוֹר” (קרעמעניץ).

„קראַוואַט” (האַרשע און אַנדערע פּויליש-ייד. שטיט), מיט הויפטטוֹך
אַף ענדזליכ. — הירו: האַרק. (= cravat); „מערז” 166 (דער קראַוואַט איז
איהם נישט גוט געזעסען...), 188. — פּוֹר: II, krawat, דער טייל פֿון
דער קלאַרונג, וואָס הערט אָנגעטון אַפֿ’ן קעלנערעל. — קלאַנפּאָל:
Krawatte. — פֿון פּראַנצ. cravate, דאָס האַלדזטיכעל פֿון די קראַוואַטען
(אודער כּוואַראַטען), וואָס הווען געדינט אין פּראַנקרײך און דורט געהאַסען:
„Cravates”.

26 גישט רעגיסטרירט אין די ייד. הערטערביכער. —
(27) ליפּ, II (240): „פּאָטשעילע” — הירו: „פּאָטשעילע”
לע” און „פּאָרטשעילע” — האַרק: „פּאָטשעילע, פּאָטשעילע, פּאָטשעילע,
פּאָטשעילע, פּאָטשעילע, פּאָטשעילע” — ווּלפּ. (25), זשװ”ב (341): „פּאָטשעילע”
„פּאָטשעילע” § 179 (פּוֹטשעילע פֿון דער שפּ”ה — 1628):
„ראַשית התּיקון שלא ליתן לשום חתן אם דל ואם עשיר כּתונות של קנין [קני’]
לא פּטשילע ולא כּובע של פּשתן שהי’ רגילי’ לשעבר לעשות לחתן...” —
די ה. „קודם כל היט מען מתקן געווען, אָז מ’זול קנין שום חתן, צו אַז ער
אַרעם צו רייך, גישט שענקען קנין קנין-עמדער, ווי אויך קנין
פּאָטשעילע און קנין לייענענען היטעל, ווי ס’איז אַמאָל
געווען דער מנהג צו מאַכען אַ חתן...”
„סע” תּחינות” (פּראַנק. אַפֿ’ן מיין 1714) כּיג: „אויך זאל מן
גישט אויז שפּיאַן אין דר שול, גיארט אין איין פּאָרטשעילעך.”
„ספּר היראה” (לעמב. 1792) 25: „זאל ער אין די פּאָרטשעילע אַרײַן שפּיאַן.”

„עץ חיים” (פּוֹריצק 1790), דיני עירוב: „פּאָטשעילע טאר
מען גישט טראַגן און שבת, האו קיין עירוב גישט איז, גיארט עס מוז פּר שבת
ווערן און קלייד און גיהעפּט, און און גרטייל און קניפּן העלפּט גישט; אבר דר טורי
הב שרייבט, מען מאַג וואויל איין פּאָרטשעילע טראַגן, ווען עש און גרטייל
איז און גקניפּט...” נווּ: דוּרער אויסגאַב (1797): „פּאָרטשעילעך...
פּאָרטשעילעך...” — אויסטער אויסגאַב (1814): „פּאָרטשעילעך...
פּאָרטשעילעך...” — האַרשעווער אויסגאַב (1837): „פּאָרטשעילעך...
פּאָרטשעילעך...” — הוילנער אויסגאַב (1863): „פּאָרטשעילעך... פּאָרטשעילעך...
לע”.

„פּאָטשעילע” אויך: „ערשט. ייד. רעקרוט” 7 (הוישט זעך מיט
פּאָטשעילע אויס די טרענין), 32 (אַן אַשליעזער נאָר מיט אַפּאַטשעילע), 54;
„קבוצת עושר-שפּיל” 58, 25 (אַן אַפּאַטשעילע מיט געלט), 44; „די גענאַרטע
וועלט” 15; „דער בּווער מאַרשעליק” II 21; „רהלע די זונגערויך” 107; „להיים”
56; „דער דעקטן” 36 (מיט דער רויטער פּאָטשעילע און דער האַנד), 39

„א פּעקל צו נוף גלגלנט אין א רוטע פּאַטשילע“, 40; „דאָס סתּד: יונגעל“ 102; „דער יוד פּאַרסח“ 91 („מױט אַ פּאַטשילע אַרום געבנדין דאָס מויל“); סעמעניו“ 79; „יוסעלע סולוה“ 25; „צוואה .. פּון אַלעקסאַנדער זיסקינד“ (הילגע-גרוזנע 1836) י”ז (דעט נאו מיט דער פּאַטשילע אפּ הישן); „בינטשע דױא צדקתע“ (וואַרשע 1883) 28 („פּאַר פינדין דױא אויגן מיט אַ רוטע פּאַטשילע“); 29; „יאנקיל בחור“ 24 („פּאַטשילע“); „ר׳ יוסה לוקש“ ... 4; „ס׳ראַנ. מלמד“ 29 („פּאַטשילע“) 37 („פּאַטשילע“); „ס׳ ספּורי מעשיות“ פּון ר׳ נחמן בראַזלאַדער 10; „אַלט אין נח 2“ („פּאַטשילע“); „דער עולם התּהניק“ 79 „עטליכע פּאַטשילעס“); „שמ׳ר, „דער בעל מופּת אַדער דער גלגול“ (הילגע 1890) 10 („פּאַטשילעס“).

וואַרשע, פּילטוסק, פּילנח: „פּאַטשילע“ (באַטונט דין מיטעל-זילב). — מאַקעווע: „פּאַטשילע“ (הויפטטון אַף מיטעלזילב). — וואַרשע, יודעפּוה: „פּאַטשילע“, „פּאַטשילע“ (הויפטטון אַף צווייטער זילב). — סקודעל: „פּאַטשילע“ — דרילטש: „פּאַטשילע“ (באַטונט דין צווייטע זילב). — קוזשענין: „פּאַטשילע“ — וואַרשע: „פּאַטשילע“ (שפּויל-אָרם). — אַן היערושוו: אַן סומפּולנע, און דער וואַקאַעל אינגאַנצען נישט באַקאַנט!

„פּיטקע דער קרומער“ (1888): „פּאַטשילע“ (51), „פּאַטשילע“ (78). — שטערענטיכעל“ 104: „פּאַטשילע“ (78). — מ. י. בערוישעווסקי, „א מעשה“ (וואַרשע) 13: „פּאַטשילע“ (78). — „דער כל-בניק“ 31: „פּאַטשילע“ (78). — „דן גענ. וועלט“ 46: „פּאַטשילע“ (78). — „דער קאַמיסטאָנער“ 41: „פּאַטשילע“ (78). — אַן מ׳ז׳ט ש׳ן (וואַלער ק): „פּאַטשילע“ (סינג), „פּאַר-שעיליסי“ (פל), „פּאַטשילע“ (דימ), „פּאַרטשעיל-כ׳ נדל אַך“ (פל).

„יוסעלע סולוה“ 45: „פּאַטשילע“ (אויך „אַלע ווערק“ פּון ש׳ע, קראַקע 1903, II 27).

„פּאַטשילע“ אַן: משה מאַרקוועס „סדר רפּואות“ (פּורניצק 1790) „בגב; ש. ב., „גינעסע דױא זאָגערקע“ (היל 1899) 12; ש. וולצענוק, „דער קאַיאָנער עילוי“ (היל 1896) 16; משה מאַראַכווסקי, „דױ בױזע מומע“ .. I 22; פּעס, „קול זמרה“ (היל 1873) 11; „הנאהבים והנעימים“ IV 43. — „פּאַטשילע“ אַן: דיקס „זיבען דינסט מױדען“ (היל 1873) 26; ג. מ. סג׳ל, „ס׳ ברכות מנחם“ (היל 1875) 37; „גינעסע דױא זאָגערקע“ 12; דיקס, „מיכאל ברינדזע“ (הילגע 1876) 22 („פּאַטשילעס“); „דער פּערפּרטער שירודן“ (ת. 1883) 10; „דױא פּלה און אַנטלאַפּן“ פּון ש. ב. (הילגע 1900) 6. — הלל קליבאַנאווי, „שירים נעימים“ (היל 1889) 8; „פּאַטשילע“ — כּיסלאַוויטש: „פּאַטשילע“.

גריצע: „פּאַטשילע“ (הויפטטון אַף ענדזילב). — פּילטוסק: „פּאַטשילע“ (באַטונט דין מיטעלזילב). — „דאָס קליינע מענטשעלע“ 3: „דאָס פּאַרמאַלצעוועטע פּאַטשילע“.

„5 א ר ט ש ם ל ע“ אויך אין: „טיראג. מלמד“ 25, 74; „אין חייט“
 (לעמ. 1899) 10 („5 ארטשילי“); „פרנס המתנאה“ (ת. 1888) 22 („שאשע
 גילאָ אין אין רויטע 5 ארטשילע“); „ר' שמחה פלאכטע“ 4 („א רויטע 5 אָרט
 טשילע“); „פאלטשע שוועסטער“ (פּרעסבורג) 14 („זו גוט אים אין מתנה אגיל-
 דונג פּאַרטשילי“); „שבה“ בעש״ט (עלט. אויסגאָב אָהן פּאַגנאַציע) 10 („אָרט-
 טשילי“); „סיפורי מעשיות“ (ת. 881) 12; „דער מערדער אַלט ריכטער“ (לעמ.
 1879) 8 („5 ארטשילי“). מאַקעווע: „5 א ר ט ש ם ל ע י ל ו“ — גריצע:
 „5 א ר ט ש ם ל ע י ל ו“ (אירונש). — „דער וויבערשער יום-כּפּוּר“ (ת.
 1899) 10; „5 ארטשילעל“ — זלמן טובעל 29; „האָס גיזט דוא 5 אָרט
 טירקישע, אַמערקאָנער 5 א ר ט ש ם ל ע ס“; יודעל רוזענבערג, „דער
 קרונט פֿון לאָדו האַרשא“ (פּעטרוק. 912) ה': „5 א ר ט ש ם ל ע ס“ —
 „הרם דרבנו גרשון“ (ת. 1882) 4; „5 א ר צ י ל ו“.
 „ר' שמחה פלאכטע“ 7; „אויסגעהילט אין א רויטען 5 אָרט ש ם ל ע י ל“
 28 רעגיסטריט אין י. ג ר ? מ ס „דיבטש. הערטערבוך“ (קונס.).

— 42 I

29 אין א ל ע מ א ג נ י ש ע ן (בעהאָהעל 190). —
 30 אין ש ח ע ב י ש ע ן. — אויך: Facilet (שמירט 183). —
 31 אין שוויצאַרשען (שמירט 183). — אין א גלוסאַר פֿון א כּטען
 יאָרהונדערט: fasselas (אַלט רומאַניש הורט), פּאַרטיטשט מיט דיבטשען;
 faciun. — אין שפּאַנישען: fazaleja („האַנטעך“) [שמירט 184].

32 האַרק: „ט ש א ק“ (= splendor, „גלאַנק, פּראַכט“);
 „ט ש א ק ע נ ד י ג“ (= gleefully, lively). — הורו: „ט ש א ק ע נ ד י ג“
 („בוזיוות, באומן בחיל, בעליצות=נפש“).
 אין האַרשע הייסט „ט ש א ק ע ן“: „דרײַען מיט דער צוגג, אַינערדען
 האָס נישט געשטייגען, פּאַרדען די צײַן, פּאַרבלענדוען די אויגען, נאַרע,
 אונטערנאַרען, פּאַרפֿירען, באַשווינדלען“ — „הויז“ 6: „הייטען הייס אין משה:
 א ט ש א ק ע ר, זאָגט מען, בין איך א גרויסער“... „האָס אין האָב באַ-
 איהר א ו י ס ג ע ט ש א ק ע ט, אויף אַלע מיניע גוטע פּרטינר געזאָגט
 געוואָרען“; „איהר זעהט דאָס אַנצײג? איהר זעהט די טרעטערס? דאָס איז ט ש א ק -
 מלאכה“; „אין דאָס הייסט זי נישט, אז אין הייס, ט ש א ק א ו ח ס י ל“ —
 33 געהערט אין קרעמעניץ. — „ש׳ע“, „אַלע ווערק“ (קר. 1903) I
 153; „גאַלדע סערדזע, די זאָלט גאָר היטען פֿון אַזעלכע ש מ א כ ט ע ל י ג -
 ק ע ס ?“.

אין קרעמעניץ, אין האַרשע: „ש מ ו כ ט י ל“ — ליפּ: „ש מ ו כ ט -
 ט ע“, = bjedjelica (= „דאָס קלײַנקסט, דער שױבש, דוא ש מ ו כ ט ע“;
 באַ ליפּ. II: „א קלײַנקסט, א באַגאַטעלע, א דבר-שיבוש, א שט-תעריא“, באַ-
 דרײַ), און igruschka (= „א שפּילעכען“, באַ ליפּ. II: „א שפּילכלי, שפּיל-
 צײַג“, באַ דרײַ). — באַ הירח. = „דבר פּחת-ערך, דבר של מה בכך“ —
 באַ האַרק. = rag (= „א לאַפען, א אונזעץ“, באַ האַרק. II), trash (=

„מיטט, בלוטע; א קלוינקייט“, nonsense. — „דער אינגלישער בעוויזן“ 63:
 „אזוי אספר, וואָס איזט דורך אויס פֿיל מיט גרינון און מיט אלטע שמאָכע
 טע“ (ד. ה. מיט אלטע שטותים, נאָרישקייטען). — „פֿאַשקע דער קרוימער“
 99: „ספֿיצע פֿון רעדער, האָר, ביינער, דראַפֿאַטשעס, ריטער פֿון בעזעמער און
 נאָך אַזעלכע שמאָכעס“.

אין וואַרשע זאָגט מען אויך (רעדענסאָרטלעך, אַ מין, קאָפּלאַטווע
 פֿאַרבינדונג): „שמאָכעס מיט דרויב'ס“ — זיל, „דרויב'
 ג'ס“ זיין דאָס פֿוילישע androny (פּוה'ב I), „פֿלוידערייען, שטותים, נא-
 רישקייטען בבאָ-מעשיות, גיטע-געשטויגענע זאַכען, לא-היה-ולא-גברא-דיקע
 זאַכען“ (פֿון מיטעלאַטינישען androna, „גאַטענקייטען“)?

אין וואַרשע אויך: „שמאָכעס“ (= „שמאָכעס“); פֿאַרעכטלעך
 ווענען עפעס אַ זאָך, מעג זי זיין אַפֿילו אַ טייערע און אַ שוויצע, פּונקט ווי אַ
 מאַנצבעל רופֿט אָן שפּוטיש מיט'ן עזשטעט „שמאָכעס“ (אודער, „שמאָכ-
 זעס“) די יקסוסדיקטע פֿרויענשאַלעטען. — „שמאָכעס“, „שמאָכ-
 טע“ דריקט-אויס גורד? באַצייגונג (פֿון חזק, פֿאַראַכטונג) וכו' מצד דעם, וואָס
 רעט, צו אַ גענענטשאַנד, וואָס קען אַליין פֿאַר זיך דחקא זיין נישט, טייער.
 „שמאָכעס“ פּופּילעריש ווירט אין מערבֿליידישען, מיט דער
 טייטש: „מעשהלעך, אַנעקדאָטען, גלייכווערטלעך, ברחמישע שטוקלעך“ וכו'. —
 זע צי"ח I 113. — אפֿילו קריסטען און זי קענען דאָס ווירט. —
 (34) „זו גיט שפֿיצע געריעל“ (1888) ז' 4.

דער געשעענישער אפיקורס אָדער אַחאַלעריע אין דוראַנאָוועק (ה'ת
 1879) 20:

„איר וועט נעמען אפילו דעם טייערעל פֿון בלוטע,
 מיזט איר אים מאַכען אַ גיטע קאַפּוטע,
 היינט שטויעל אין תּחמונים“...

(35) לֵב: „פֿלדערן“ (מיט I), „הויזען“. — הורה.
 „פֿלדערן“. — האַרק: „פֿלדערן“, „פֿליידערן“. — זשה"ב
 167: „פֿלדערן“. — „בניטשע דיא צוקטע“ 2: „פֿלדערן“. —
 סוּנים. „פֿליידערן“. — אין ליובאַר (וואַלין): „ר'הוש אים געלזוט אין
 הוילע פֿלדערן“ (ד. ה. באַגאַזעלט ביז אַ פֿאַדעם); „ר'הוש אים
 אַראַפֿגעצויגען דפֿלדערן“ (ד. ה. באַראַפֿעוועט ביז גאַר,
 אַבערגעלזוט באַקעט און בלוזי).

דיק, „פֿייגעלע דיא עגונה“ (ויל. 1875) 7: „וואַרפֿט דיזען פֿלד-
 דער (טראַנסע) מיט אייער האַלב פֿערפֿוילטן קופֿערטיל ארעק“. — די עטני-
 מולוגיע פֿון דעם שפּאַצענירטען ה"ו איז אַנ'אַנדערע; טאַנדער: Plunder,
 „אַלטוואַרק, שמאַטע“.

(36) רעגיסטרירט גור באַ האַרקאָוין, —

(37) לֵב: „פֿיסטערע“ (מיט I), „ה", wybojka (= „גע-
 דריקטע ליחענס“, באַ ליפּ II), tik (= „דריליכער, אַזא מן בעטשיג“, באַ
 ליפּ II; „צויליך, דרילעך, אַ מן בעטשיג“, באַ דרייז), pjestjerjedj (אַ)

דרױז: pjeſtrjedj = „פּיאַסטערע, אַלערלײ פּאַרזיקע למחענט, צוזײלן“ — הירוז: „פּאַסטערע“ [„שלל-צבעים, רקמה“ (?)]. — ליפּ: „פּאַסטערען“ (מיט i, ב'וה). —

(38 ליפּ: „אַטלױס“ (ה'וה), „אַטלױסן“ (ב'וה); ליפּ II 3: „דער אַטלױס“; האַרק: „אַטלעס“, „אַטלעסענער“; דרױז: 7: „דער אַטלעס“; „משלים“ 90: „אַטלעס“.

אין „פּאַנסהמדינח“ קומען „דימסקוואטליס“ פּאַרזיקע פּאַרזיקע לוקסיסאַרטיקלען (§ 5183, יאָר 1628).

§ 463 (גורח קומען לוקסיס פּאַרזיקע דע אַקאַדעמיע שחיטות); „אַסור שלא יעלה על גופו [מישראל, משך ג' שנים רצופי] מן חיי איר תיל, שום מלבוש דאמאשק או אטליס או טאבינק [טבינקשן] וסמיק גילדן שטיק, הן בגד עליון הן בגד תחתון, אפ"י קאטאנק" [קאטינקא] או שאַמרא או פילטשמאַריק אפילטשמאַרקן או אַרבליך [ו] ייפליך או אובליך לייפליך, חדשי וגב ישיני" הכל אסור אסור עולם, אם עשיר אם דל איש ואשה, בחור ובתולה, יהי מי שהי' כולם שוה [שוים] בזה; מלבוש הפליך וכובעי' ואויף שלעק וארבליך פּאַרטיכר מותר לעלות מכל הנ"ל הן חדשי הן ישיני", מלבוש פּאַרטיכר טאבינק וסמיט וגם שוין. בכלל [ה]אסור אפ"י ישיני. גם דאפיל טאבינק גם גיזערט גיזערטן קאבתיך [קאטיין] הן חדשי' והן ישיני', ג"כ בכלל אסור הנ"ל, אם דל ואם עשיר איש ואשה בחור ובתולה, הן בגד עליון הן בגד תחתון, מלבוש מלבוש א' בגד עליון או בגד תחתון א' קאטאקראס [קאטאקראס] רשות לאשה לעשות מדאפיל טאבינק או גיזערט קאבתיש [קאבתיש] ולא שום מלבוש אחר כלל וכלל. ואותן טאבינק שהן דקי' כמו שלעכטיין אף שהוא כפול ברוחב, מ"מ אינם בכלל האסור כנ"ל" (יאָר 1650).

(39) ד. ה. פּאַרען. — פּאַרזיקע: 709 I facet, „נרינגעשעצינגספּאַצ“ צינגע פּאַרזיקע אַמאַצעל, דערהויפּט פּאַרזיקע עלעגאַנט“ א. א. ה. — פּאַרזיקע לאַטינגשען facetus.

(40) מיט פּאַרליסט פּאַרזיקע אַנקלאַנג-נ. —
 (41) האַרק: „נאַנקע“ (= nankeen), „נאַנקענע“ (ב'וה). — ליפּ II אין דרױז. פּאַרטישען nanka: „אַמזן לישׁוענט“. — זע אויך אָנמ. 18.

(42) ליפּ: „שאַמעווע“, ב'וה, = rudosholtyj (= „טונקעלעל“.

בא ליפּ II). — הירוז: „שאַמעווע“ (צעה, כהה). —
 (43) זע: קליגע II, לעקטער 106, גריממע 162. —

(44) ליפּ: „פּאַנטאָליעס“, = pantalyon (= „פּאַנטאָליעס“.

פּאַנטאָליעס, בא ליפּ II; „פּאַנטאָליעס“, בא דרױז). —
 (45) זע מיין „קונטאָנטום“ I 5284. —
 (46) „קונט“, I 284. —

47) צ. ב. אין קרעמעניץ. — א. ב. ג. ט א ט ע - מ א מ ע מיזען פֿין קינדער למידען" (1642); ט א ט ע - מ א מ ע ט זינד קימט אָפּ דאָס קינד" (1643). — שמ"ר, "ניט טויט ניט לעבעדיג" (חיל. 1893) 41: "א סך ט א ט ע מ א מ ע ט". —

48) „פֿאלטשע שוועסטער" (פרעסבורג) 2: „די פֿאָטור און מוסור גיין מיט די קינדער" (א סך עלטערען, א סך „פֿארפֿולק", ווי מ'זאָגט אין קרעמעניץ, אודער „פֿארפֿעלקער", ווי ס'הייסט אין וואַרשע). — „דער אַק-ציוניק" 32: „דיא פֿאָטער און מוסער זענען זיך גאָר מחד" — „די קרעמערקעס" 27: „באָי אונז אידען פון דער אלט מאָדעשע וועלט האָט אפנים פֿאָטער און מוסער וואָ דיא גראָהע קאָץ". — א. ב. ג. „אז פֿאָטער און מוסער בעדארפֿען אָנקומען צו קינדער, און זיי צווישן ביטער" (2865); „אז פֿאָטער און מוסער זענען שרים, קומען אַרויס קינדער ווי די ריהות" (2866); „פֿאָטער און מוסער ס ברכה צווינגט דעם קינד הצלחה" (2870). — „ווינטשפֿינגערעל" („ב. ג. א. 18): „אי טאָמיר האָט ציפֿע-סאָטיע פֿאָטער און מוסער, וועלכע האָבען זיא האַרצעדיג ליב"...

49) „קונט. I 285. — קל. מינצק: „א פֿעדנח אָגן" (סינג.); מאַנגישעוו: „די פֿעדנח אָגן" (פֿלוראַל); ווהן: „דאָס פֿעדנח וועלעלע"; מאַקוו: „דאָס פֿערדנח וועלעלע". — „פֿאלטשע שוועסטער" 12: „שטעלט זיך אָף די גאָס מיט זיין פֿערד און וואָגן און היינט געבן צו עסן דוא פֿערד". —

50) אין קרעמעניץ, צ. ב. —

51) „דאָס פֿוילישע יונגעל" (לעמ. 1875) „וואָס גיט אַיך אָן מין וויב און קינד" (92); „גאָ אַרט אים שוין, וואָס זיין וויב און קינדער פֿעכנן פֿאַר הונגער. אינמאָל דאָס און שוין איין אלטע מעשה, אז אַחטוי הערט וויב און קינדער וואָ דעם פֿאַר אַיהרדינגען שווע" (15). — „דער אַקציוניק": „עסן האָלט איך אויך גיהאַט גינגי מיט מין וויב אין קינדער" (515); „ער האָט שען אַ וויב מיט קינדער" (23). — „ווינטשפֿינגערעל" („ב. ג. א. 20): „דערנעהרען זיך דערפֿין מיט וויב און קינדער"...

52) „ווענען אַוויגערופֿענע קופֿילאָט זעה פֿאַרבינדונג-ען". —

53) ליפֿ. II: wolokoncy (= „פֿעדעמעלעך"). — דרייז: wolokno (= „פֿעדעם, ליבען"), wolokonce (= „פֿעדעמעלע"). —

54) ליפֿשיץ, הירויץ, האַרקאָוו: —

55) פֿה"ב IV: pantofel, „האַלבושן אין שטוב אַרומצוגיין, לאָטש, מעשטע". — ליפֿ, האַרק, דרייז: א. ב. ג. 1145, 1295, 2928. — הירוי: פֿאַנטעפֿעל". — אין יוד, פֿלוראַל גלייך דעם סינג, נור אַמאָל מיט היימקלאַנג פֿון הויפטטונקען o (אַלזו: „פֿאַנטעפֿעל"). — „עולם התורהניק" 7: „פֿאַנטעפֿעל יודלעך". —

56) וואָקאַל פֿון. דער ערשטער (בניטונקער) ווילב לאַנג; הויפטטרום אָף

- דער דריטער זילב. —
- (57) אַרטינגעאנגען אויך און די סלאַזישע שפראַכען — פיר"ב VI
 „קאָמאַש, האַלבשיך“; דאָל IV: schtbljety (בא ליט II איבערגעז.)
 „שטעליעטען“.
- ליפ: „שטעליעטע“ — ליפ. II זעצט-איבער b: „דיא
 בוינקע, דאָס שטעלעטעל, האַלבע שטויזעלע“; און saposzki,
 „האַלבע שטויזעלע, שטעלעטען“ — הירח: „שטעליעטען-
 (= שׂוּך)“ [שׂוּך] פאַרטיטשט הירח: „נעליס, סנדליס“. — דרייז. 34,
 820: „שטעלעטעל“, „שטעליעטען“ —
 58) זע: קלוגע 438. — i לאַנג. —
- 60 ליפ, ליפ. II 337, חולפ. 20: „שטעליעל“ — בא הירח.
 פאַרטיטשט: „נעלי שוקים“. — האַרק: „שטעליעל“ און „שטעל-
 עלעל“. — דרייז. 628: „שטעליעל“ — זשו"ב 317: „שטיבעל“ —
 61) האַרק: „קאָמאַש“, = gaiter און spatterdash (בויזע
 זעצט האַרק II איבער: „שטעלעטע, קאָמאַש“) — זשו"ב: „קאָמאַ-
 מאַש“. — דער חוקאָבעל הוט אין ליטווישען g אין אַנליט, אין לעטזשען g
 און K (זשו"ב 127). — דאָל II: kamascha, „שטי'לפ“. —
 62) אַ פּוּלויזש חורט מיט אַ דייטשן שווען שורש, איבער-
 געגאַנגען אין דאָס ייִדישע: —
- 63) באַ ליפ. נור: „סקרפ“, = skryp, skrip (בא ליפ. II)
 „דער סקרפּ; דאָס סקרפּעכען“. — זע אויך הירח, האַרק,
 דרייז. —
- 64) ליפ. II: jałowitschnyj = „גון קאָלבילעדער“ (דרייז:
 „פּוּן רינדלעדער“). — דרייז: jałowitschnyj = „גון קאָלבי-
 לעדער“. — פיר"ב II: jałowica, jałowka „פּעל פּוּן אַ יאַלעחקע“ (אָפּ-
 גאַרבערלען). —
- 65) ליפ. II 424: „דיא יוכטע“ — האַרק: „יוכטע“,
 ייִדיש „יוכטזע“ (ב״ח). — זשו"ב 171: „יוכטע“.
 טיאָדער: Jucht, Juchten (פּוּן הוילענדישען). — פיר"ב מיינט, דער
 פּוּל. חוקאָבעל סטאַמט פּוּן דייטשען, און דער דייטשער פּוּן פּערסישען. —
 קלוגע 219 מיינט, דאָס נידערדייטשע Juchten קומט פּוּן ריט. juftj. — דער
 חוקאָבעל פאַראַן אויך אין היסטרוס, ליטוויש, לעטיש (זשו"ב). —
- 66) ליפ: „קוזלענע (לעדער)“, = kozlina (== „צאַפּענ-
 פעל“, באַ ליפ. II: „צאַפּענעל, ציגינעל“, באַ דרייז). —
- 67) ליפ: „בליטשקע“, = garus „schjerstjanaja prjadj“
 ליפ. II: garus = „בליטשקע“; prjadj = „דאָס שפּינעכטס, גע-
 שפּינעכטס“. — האַרק: „בליצקע“, „וויזשקע“ (= „yarn“
 „spun wool“, ד. ה. „חולפּאָדעס, געשפּונען חול“). — דרייז. 81:
 „בליטשקע“ — קוילנע: „וויזשקע“ — סומפּולנע: „וויזש-
 קע“.

68) ליפּ: „קנאָפּעל (= אַבצאַס)“ — ליפּ: „אַבצאַס“
 === | podbor, kabluk === „דער אַבצאַס (אַבצאַס), קנאָפּעל“,
 באַ ליפּ: || „דער אַפּזאַק, אַ קנאָפּיל, דער אַבצאַס“, באַ
 דרײַזן. — הירוז: „אַבצאַס“ — האַרק: „אַבזאַק, קנאָפּעל,
 אַבצאַס“ — חילפּ: 111: „דער אַבזאַק“ — זשױבּ ||: „אַבצאַס,
 קנאָפּעל“ — אין פּרוסקורוו: „אַפּצו“ („קלעצעל“ אין „קנאָפּעל“ אומ-
 באַקאַנט).

„קנאָפּעל“ הױט אין אַלע ייִד. מ׳מ, אין העלכע ער איז באַקאַנט,
 א, אין דאָס הייַט, לױט מײַן מײַנונג, אַז דער הױקאַפּעל איז גענומען פֿון פּויל-
 ליזשען. — פּויל: II: knafel, „קנאָפּ“, (אַלטפּויל. אין אויך יעצט מינדאַרטלעך)
 „קנאָפּעל“ פֿון עלטערען דײַטשישען Knaufel. — סײַאַדער: Knauf-
 לעק: knoufel, „קנעפּעל“. — הען דער ייִד. הױקאַפּעל זױל שטאַ-
 מען דירעקט פֿון דײַטשישען, הױלט ער אין דײַ מיטעלייִדישע מ׳מ געהאַט oj
 (אַק. מה״ד ou) אודער aj (אַק. מה״ד ou): אין דײַ ליטווייִדישע און אַטליל-
 אױקאַייִנישע (מערבֿדרומסלענדישײַד): ej; אין אַנדערע אױקאַייִנישע (צ. ב.
 אין קרעמעניץ): oj (אַק. ou) אודער ej (אַק. ou); זע „דאָמ“ II 214—217,
 219, 230, 235, 5384, 393, און ציײַו 1 94, 116, 122, 127 — 130 156
 אין פּיאָסק: „קנאָפּעל“ —

69) .ה. „אַזשױרשױך“ — ליפּ: „אַזיג“, אויך אין
 טײַטש otschko — האַרק: „אַזיגעל“, === mesh, ד.ה. „נעצעל-
 כעל“, באַם שטרעקען. — אַגבּ, „אַזשױר“ נישטאָ אין דײַ הערטער-
 ביכער. —

70) „הײַלצערנע קנאָפּעל“ (דײַ טײַטש נישט
 רעגיסטרירט אין דײַ ייִד הערטערביכער). — אין דײַטש איז דײַ טײַטש נישט
 באַקאַנט. — „קלעצעל“ האַרשייַנגלעך אַיבערזעצ פֿון פּויל. kloczek, הױס
 ווערט געברױכט (אַזלױ זעלטען) אויך אין טײַטש „קנאָפּעל“ (פּויל-
 II). —

71) אין קרעמעניץ: „אַפּצאַס“ (טרופּ אָף ערשט. זילבּ), סײַנג;
 „אַפּצאַס“ (טרופּ אָף צײַהט. זילבּ), פּל. — ס אין „אַפּצו“ אײַז
 מינדאַרטל. דערשייַנונג („דאָמ“ II 55295). —

72) פּויליש אויך: abzas (זעלטען), obsac (מינדאַרטל). —

73) זױל „זאַקולישקעס“ עטמולאָגיש זײַן אַ קרױב פֿון

okolyschek (דאָל II 687), „באַברעמעכק, באַלאַג“ וכ׳? —

74) ליפּ: „שקראַב“, === otopok (= „דער שקראַב, אַל-

טער שױך אודער שטױעל“, באַ ליפּ: ||: „אַשקראַב, אײַן אַלטער שױך“,

באַ דרײַזן. — הירוז: „שקראַב“ (נעל-ישן, נעל-בלה״). — א. ב. ג.
 „דעם האָן מיז מען אויך אַ שקראַב אָנהענגען“ (ג׳ 1038); „אַ

שקראַב קען שױן שקראַבעדן קער נישט הערען“ (ג׳ 3933); אויך

באַ שױע, „אַלע הערק“, קר. 1903 (1171). — „דײַ גענ. וועלט“ 34, „דײַ טײַטש

באַרױס, נאָר דאָש אונטער גינעה אָפּ געטרעגטע פֿון

פארטימטסט: „קליד, א ק א פ ט ז ן“. — הולל: Raftanik, פארטימטסט: „א ק א פ ט א ן, א ליבעל“. — זשױב: „ק א פ ט א ן, קאפוטע“ (= דיטש. Kaftan). — זאכער=מאזוך, „דיא טענע יהודית“ (בערד. 1888) 7: „יידען מיט לאנגע שווארצע ק א פ ט ע נ ע ס“. — א. ב. 1776: „אז מ'פאר-טשעפט א יידען א העקעלע, הייל ער, מ'זיל אים אפמאכען א גאנצען ק א פ ט ע ן“. — פון טערק. אין דאָס פּויל. איז דער הוואָקעל אַרײַן דורך דאָס רוטענ (אין 15 יאָרהונד.); זע: פֿײַע II 135. —

(84) ליפּ (= kaitan); האַרק. (= coat, mantle, cloak); „דאָס זינדענע קינד גייט שאַרען געלט אין אָדעס“... 18; „שױע, אַלע הערק“ (קר. 1903) I 81, II 17, 15, 27, 73. — „דער מעדאליאָהן“ 22: „ק א פ ט ע ס“. — אין קרעמענין: „ק א פ ו ט ז ן“ (קזעטש אָף מיטעלזילב, הי אין פּוילישען, אין דערזעלבער נוד מיט פּויל. הוּק. אין איר); אין האַרשע: „ק א פ ז ט ז ן“ (מיט פּאַריינזעטשן טרופּ, אַ דאָדורך מיט אַפּשוואַכונג פֿון מיטעלזילבוואָקאַל); י. דרייזון, „דינצא ר' פּיחױשעס“ (האַרשע 1884) 10: „ק א פ ז ט ע“ (58). — א. ב. נױ 3689, 1055: „אַ שטוב אָהן פֿענצער איז קיין גוטע דירה נישט, אין אַק א פ ו ט ע אָהן קעפלעך איז קיין שנין בגד נישט“; „האַמעניא איז בעסער הי אַ ק א פ ו ט ק ע ל ע“. — זאַמושטשין, „גור אַ דאַקטאָר“ (בערד. 1889) 25: „אינ וואָלטען נור אַ נ ג ע ח א פ ט גאַט ב א ד ע ר ק א פ אָט ע“. — (85) א. א. ב. 3343. — 86 פֿײַע II 25. —

(87) האַרק: „ב ע ק ז שױ“ (cloak, coat). —

(88) הויפטטון אָף ערשט זילב (אויך אין קרעמ.). —

(89) ליפּ. II: schaschka, „דאָס ציגעל, דער שטיין פֿון אַ דױ ם“ (= dowjed, „דער דױ ם (אין שפּיל)“. — דרייזן: dowjed, „אַ דױ ם (אין שפּילען)“; schaschka, „אַ פּיעשעק פֿון אַ דױ ם“. —

(90) זאַנדערט: dame, „... אין ברעטשפּיל אַ שטיין, וואָס איז דורכגע-פּירט געוואָרען פֿון צו דער לעצטער שורה פֿון געגנער, ווי מ'שטעלט אָף אים אַרויף אַ צווייטען שטיין, אין ער באַקומט רשות צו גיין אין אַלע ריכטונגען, איבער היפעל פעלדער מ'ויל“. — די שפּיל הייסט: Damenspiel אודער Damspiel, Damenbrett, אודער Dambrett; באַ האַרק: „ד א מ ע, ד א מ ע ס, ד א מ ע נ ש פּ ז ל“. —

(91) ליפּ. „מױ ר ע“, = mor (= „די מױ ר ע, אַזאַ מאַטעריע“, באַ ליפּ. II). — הירון, העלכער הוט דעס ייד. רעגיסטער גענומען באַ ליפּ, הוט געמיינט, אַז דאָס רוס. mor איז דער אַנגענער mor, וואָס הוט די טיטש „עפּוש, מגפּה!“

קראַק. פּנס (יאָר 1595) b40: „ווע איין נדוניא איז פחות מקל זחי“, אונ' דער הער נצרך לקרוביו, וכ"ש ווען ער נצרך איז לצדקה, כביל, דא זאל ער דיא כלה נישט מין או ב' בגדים מכין, דאו גוט קליד מכי ער אונ' טשמליט, דאו אנדר בגד גיחוט, אונ' איין אום הילונג, אונ' נישט מיט גאלד“, — ד. ה: „ווען (אונגער מאכט חתונה א טוכטער, אין) דער נדן אז קלענער היז 130 גילדען, (אודער ווען) אונגער איז א נצרך אין מו (כדי חתונה צו מאכען)

די טוכטער) אָנקומען צו די קרובים, און מכל שמוּך צו צדקה, טאָר ער נישט מאַכען דער פלה מער ווי צוויי קליידער — דאָס גוט קלייד פון מעכאיער און טשאַמלעט, און דאָס אנדערע פֿון געהאַנט, — און אַ אומהיילונג, אַזבער נישט מיט גודיגעשטיק.

„מעכאיער“ = דעם ווייניקגעברויכלעכען פּויל. muchaiier
וואָס איז דאָסאַנגענע, וואָס moher, ד. ה. „מורע“ (פּוה״ב II), — פֿון ענגל. mohair.

ד״ר מ. באַלאַבאַן, וואָס הוט דעם פּונקט פֿאַרעפֿענטלעכט, האַלט, אַז „שמליט“ איז „שאַמלעט“ (= „קאַמלעט“).

92) האַרק: „ראַצעמורע“, ה״ו „striped moir“, ד. ה. „שטריפֿליקע, געשטריפֿטע מורע, מורע אין פּאַסען“; „ראַצעמורענע“, ב״ה. — 93) רויט. (פּאַחלווסקי): grodjetur. — טיאַנדער: „Gros de Tour“.

און די ייד. ווערטערבוכער נישטאַ. — באַ דיקען: „גראַדיטער“. — 94) דער וואָקאַעל מיר באַקאַנט פֿון קרעמעניץ; און די ייד. ווערטערבוכער נישטאַ. —

95) ליט״, דרייזן: „קאַמליעט“ (= kamlot); האַרק: „קאַמלעט“ (= camlet).

דאַל II: kamlot, „רוי וולציג“. — זע אויך אָנמ. 91. —

96) זע אויוען און אָנמ. 18. —

97) ליט״: „לאַסטײַג“ (= prjunjelj); „לאַסטײַגע“ (ב״ה). — האַרק: „לאַסטײַקע“; „לאַסטײַקענער“ (ב״ה).

מ. יודעלסון, „געלד אינד לייעבע“ (וילנע 1896): 17: „לאַסטײַגענע צוריסענע וועפענע...“ — עוורבלאַשטיין, „דער גולם“ (וילנע 1896): 23; „אין אלטע לאַסטײַקענע וועפענע מיט אַ פֿעלהענע היטל“. —

98) ליט״, האַרק, דרייזן 746. —

99) ליט״: „לאַסטײַנע“; האַרק: „לייסטײַן“ (=

„lustring“, אַ מין זינדעשטוף); דרייזן 223: „לייסטײַן“.

100) דער וואָקאַעל נישט אין די ייד. ווערטערבוכער. — זע „שײַנעט

עטימולוגיש זיין קרוב פֿון „שוין“ אויס דעם ציטאַט אויוען אָף ׳XX— (101) פּוה״ב VII: watowy, פֿון ה״ו wata; דאַל I: wata. — זאַנדי:

Watte; wattieren (אַויטערשאַלעכען מיט וואַטע). — אַרײַן אין דאָס נה״ד פֿון גידעלענדישען watten (watje), — ענגליש: wad; פֿראַנצ: souate;

איטאַל: sivate; מיטעללאַט: wadda (קלוגע 480). — ליט״: „וואַטען“ (ה״ה). „וואַטענע“; ליט״: „וואַטענע“, „וואַטענע“; האַרק: „וואַטענע“, „וואַטענע“, „וואַטענע“.

זיין; דרייזן: „וואַטע“ און „וואַטענע“.

102) ליט״: „פֿאַראַסײַנע“ (אין קרעמעניץ; „פֿאַראַסײַ-

ני“). — ליט״ II 223: „פֿאַרעסײַנע“ (דערקלערט: „אַז מן געדעכטע

„לייגענט“). — הורו: „פֿאַרויסניאַ“. — דרייזן 377: „פֿאַרויסניאַ“.

103) זי ד"ר רידולף קלינגנפאל, "דיטשיש-רעמיאדערטער-
 בוך" (בערלין אין להצנזק: 1914) 30. — האַרק: „באַרכאַס“ („velvet“). —
 סומפולע: „באַרכאַן“. — פּוּרײַ: barakan, barchan, „ליגענבאַממעל-
 צינג“ (חולצ). פאַרטייטשט barchan מיט: „באַרמאַזע“. —
 104) אין די יידישע הערטערבוכער נישט געביכט.

אין די תקנות קאנגען ליקסיס אין „פּנסק המדינה“ § 309 (יאָר 1637):
 „תיקון בגד סמי"ט הסיפו לאסור אסור גמור, ג"כ מלבושים [סבינק' [טביט"ש]
 מלבוש גילדן שטיק; ואסרו לעשות ערבול [ארביל] אויף גישניטן או ביליגט
 [באלייגט] פסמן [פאטמאן] זרב או כסף. גם אין לעשות שטריימל של ציבל [סויבל]
 לאורך, — ד. ה.: „וואָס שייך סאַמעט קלײַד, הוּט מען מוסיף געווען
 לגמרי דאָס צו פאַרווערען, ווי אויך טאַג צו נעמען מלבוש אין גילדענ-
 שטיק-מלבוש; ס'איז פאַרבוטען געווערען צו מאַכען אויפגעשניטענע
 אַרבעל אודער אַרבעל באַלעגט מיט פאַסעמאַן פּון
 גולד אודער זילבער. אויך טאָר מען נישט מאַכען קיין שטרעמעל פּון אַ
 טויבעל אין דער לענג.“

105) ליפּ: „גאַלען“, galun = „דאָס טרעסעל“,
 באַ ליפּ II; „אַ טרעסעל, אַלויין“, באַ דרײַז. — „אַלויין“ אין
 פאַריידישונג פּון פּויל. galun. — „ר' היימל דער-קצין“ 55: „הונט-
 שטעהט אַ יודענראַל אין אַ צווייטן צווייטן קאַפּעליש מיט פּעדערן אונ מיט גיל-
 דיגע טרעסעל בעלעגט.“

106) דער יידי. וואָקאַבעל, ווי דער i אין דער מיטעלזילב חזיט, שטאַמט
 גיכער פּון ריטענשען, וואָס הוּט zberok, zbirak (פּיסק.). — אַזויז אין
 שטאַמידישען קומט נישט פּויר זײַ אַלס אַנלויט, הוּט זיך צווישען די 2 קונס-
 נאָטען אַנטוויקעלט אַ סחראַהאַקס-וואָקאַל. —

107) ליפּ: „פּיטעלע“, pjetlja = „דיאַ פּיטעלע“,
 דער שלײַף, דאָס אַנגעל, באַ ליפּ II; „אַ פּעטעלע, אַ שלײַף, אַב'
 אויגל“, באַ דרײַז. — הירו: „פּיטעלע“ („לולאה, לויח“); האַרק:
 „פּעטליע“.

108) הירו: „הויק“ (חכה, אַקו, ויח“); האַרק: „הויק“
 („hook“). — נורם אין וואַרשע.

אין קרעמעניץ הוב אין געהערט דעם דימ. „עיקאלי“; ליפּ.
 II: „העקעלע“ (= krjutschok); הירו 43: „העקעלע = האַ-
 טשעק“ („ח, קרם, חוּח“); האַרק. 129: „העקעלע“.

ליפּ. 81: „האַטשעק“ = „krjuk“ (= „דער האַטשעק“,
 קרייג, באַ ליפּ II; „אַ קרוק, אַ האַטשעק“, באַ דרײַז). —
 האַרק. 23: „האַטשעק“, „hook“ [באַ האַרק. II = „אַ קרוק;
 אַ קלאַמער; אַ קרושען אָדער האַטשעק צום באַפען פּיט; אַ קרושען פּון
 אַ פּעטליע; אַ העקעל (צום צושפּילען אַ קלוד)“...]. — פּוּרײַ II 2:
 haczek, haczyk; דימ. צו hak. —
 109) זע אויזען אָנמ. 104. —

(110) „פּונקס המדינה“ § 312 (יאָר 1637): „ס ט ר א ק ש כסף או זהב וזוף אסור לעשות על בגד עליון; ואש' אשה שיש לה כבר מחויבת להסיר אותו מעל הבגדים“, — ד. ה.: „ס'איו פּאַרזערט ו מאַכען אָן אַנ'אַבערמלבוש ס ט ר ו ק ע ס פּון גולד אורער זילבער, אפילו פון פּאַלשטשען; אפילו א פּרוי, וואָס היט שוין (אזעלכע) פּין פּרזיער, איז מחויב זײ אַראַפּצונעמען פּון די מלבושים.“ — אין די ייד, ווערטערבוכער ניטאָ. —

(111) ד. ה. ט ו פ ע ל ע. —

(112) לי. 5: „א ז ו ר“, uzor == („דער דעסען, א ז ו ר“, באַ לי. 5. II; „דער א ז ו ר, א דעסען“, באַ דרײַו.) — לי. 5. II: uzornyj, „ג ע א ז ו ע ר ט, דעסענדק, מט דעסען“. — לי. 5. II: uzorschtschik, „דער, וואָס מאַכט א ז ו ר ע ס, דעסענמאכער“. — דרײַו. 762: „א ז ו ר ע ס, א ז ו ר ע ן“. —

(113) לי. 5: „ב ר י ש ל י ק“, kurta == („דאָס פעלצלעבעל, דער פּוטערנער ב ר י ש ל ע ק“, באַ לי. 5. II; „א ליבעל, א פּוטערנער ב ר ו י ש ל י ק“, באַ דרײַו.), shupan („דער ב ר י ש ל י ע ק, די זשױפּצע“, באַ לי. 5. II; „א זשױפּצע“, באַ דרײַו.) —

(114) לי. 5: „ט ש ו מ ע ר ק ע“, tschekmjenj („די ט ש ו מ ע ר ק ע, טאָטערשער ברויטליק“, באַ לי. 5. II; „א ט ש ו מ ע ר ק ע, א קוואַצקע אַנטוען“, באַ דרײַו.) — זע אויזען אין אָנמ. 38. — פּונקס המדינה“ § 464: „ס י ב ל (סובילן) מ ר ד ר ו פ ו פ ק ס יהי' ג'כ אסור לכל לין מלבוש, מלבד שויב (שוים) של אשה לצורך שבת ויו"ט של מרדר מוסביב המרדר יהיה ביבר; ורשאי לעשות גם קעלנר מרדר וסיבל קאטאנקס [לקאנקעס] וטשאמארה ופולטשמאריק מותר לעשות“. — „פּוילטש מאַריק“ (אָנמ. 38), „פּוילטשאַמאַרעק“ „פּוילטש מאַרעק“ (אידער „פּוילטשאַמאַרעק“) — אַנאַלוגיש רױט poluschubek צו schuba. —

(115) לי. 5: „ס ו ז ט ע“, swita == („אופּ'נטשע“. — הורח. „ס ו ז ט ע“ („בגד-צמר, שלמה-עבה“). — א. ב. 2825: „א פ ע ל ק אין א ס ו ז ט ע, אין קדחת דאָס דרײַט ע“ (וואָס מען פּון אַרעמער כלה, וואָס מ'מאַכט איר ווייניק קלנדער צו דער חתונה“). —

(116) זע אויזען אָנמ. 21. — אלוו, פּון א יידיש וורט מיט א פּויליש-שען געווען א יידיש קומפּוזיטום מיט א ספעציעלער טיטש (זע אויזען ז' 1); דאָס קומפּוזיטום איבערגעגאנגען אין דאָס פּויליש, אָנגענומען אַנאנדער טיטש אין מיט דערדוויקער טיטש צוריקגעקומען אין די יידישע שפּראַך! — (117) האַרק: „ל א כ ע“ (סינג), „ל א כ ע ס“ (פל), — rag, tatter („לאַפּען, אונעצע, אונעטשע“, באַ האַרק. II). — דרײַו. lochman („א אָפּטעראַגענער רוק“). — אין וואַרשע: „ל ו כ מ א ן“, שפּוטיש, פּאַרעכטלעך, וועגען אַרעמאָן, א שלעפּער, אַפּפּערטיסענעם-אָפּע-שליסענעס מענטש, און בכלל וועגען אַנאומפּאַרמעגלעכען, אָף וועלכען מ'קוקט פּון אויזען אַרעאָ. —

118) ליפ: „בורקע“, = burka (= „די בורקע, הוינטע, אופינט-
 טשע“, בא ליפ. II און דריטן); הורו: „בורקע“ („אדרת-ש.ר.“) — א?
 קרעט: „בורקע“, ריטועאנטעל, זייער ברייט, מיט ברייטע ארבעל אַנצוטו
 א ס'ן פאלטען, אין מיט א קאַפּטון; ווערט געמאַכט פֿון א באַזונדער מין
 דיקען שטוף; באַרימט זענען סלאַו־טער בורקעס. —

119) פּוּר־בּוּ I 237, 239, מיינט, אָ burka שטאַמט פֿון בּוּר bury
 („בוניקעלאַרוי מיט פֿלעקען“). — לאַט: burrus (פֿון פֿיקסענקוליר“); birrus,
 birrum („פּלאַטשט, מאַנטעל, בורקע“). — מיטעלאַט: bur(r)a („פּילטש,
 הויטש“; „מלבוש פֿון שטוף birrus אָדער „burrus“; „בוניקעלגעל“). —
 120) אין בּוּר־וּי־סֶק (אין בכלל אן מולדער קאַנט) טראָגען
 מלמדים וּכ׳: אַ סלאַו־טער (מיט f), אַ לאַנגע קאַפּטע מיט אַ קליין
 שלאַצעל פֿון הוינטען. —

121) ליפ: „שפּענצער“, = kurtotschka. — „שטערענטֿכעל“
 59: דאָס דייטשליע איגים גרינזם שפּענצער. — אין פּוילען (צ. ב.
 אין וואַרשע, פּוילטסק, סאָמפּולנע): „שפּאַנצער“ („אַ ייִבעל מיט אַרבעל,
 אַ מין וועסט, פֿון באַרכענט, בלוטשקע, מיט צוויי שורות קנעפּ, פֿאַרקנעפּעלט
 ביז אַרױף, און מיט אַ שטײַנדיק אָדער אַרױבערגעלייגט קעלנערעל; געטראָגען
 געוואַנטלעך פֿון טרעגערס, בעלי־עגלות וּכ׳). — דריטן: „רייטשפּענצער“.
 122) האַרק: „קו־סטיו־ם“ = costume.

אין קרעמעניץ איז דער אַיִרו־פּעשער הולך פֿון אַ מאַנצבעל: אַ
 „קו־סטיו־ם“ (טרופֿ אָף ענדטראָף) אָדער אַ „גאַרניטאַ“ (טרופֿ אָף
 מיטעלזילב מיט לאַנגען הוקאַל); בייִדע הוקאַבלען באַצייכנען דעם קומפּלעט:
 רעקעל (מאַרנאַרקע), וועסט און הויזען. — אין וואַרשע איז דער אַיִרו־פּ
 פֿון אַ מאַנצבעל: אַ „גאַרניטאַ“ (זע „קונט“ I 43) אָדער אַ
 „אַנציק“ (מ׳צ: „אַנציקו־“); פֿון אַ פּרו־יענצמער: אַ „קו־סטיו־ם“
 (טרופֿ אָף ערשט. זילב), ד. ה. זשאַקעט מיט ספּו־גנצע.

„דיאָ קרעמערקעס“ 46: „דער שניידער האָט אָב גיבראַכט אונזערען ר׳
 הושיע הייִפלער איין נייעם גאַרניטער קליידער“.

ליפ: „גאַרניטער“ (מיט f), = pribor („דער געשלידער,
 גאַרניטער, קרעדעניץ, אַלע מכשירים, פֿלים פֿון אַ זאָך“, באַ דריטן). II —
 הורו: „גאַרניטור“ („חלי־פת־בגדים“). — האַרק: „גאַרניטור“ (=)
 „(suit of clothes)“. — פּוּר־בּוּ I: garnitur, „דאָס וואָס ווערט געברויכט אַלס
 גאַרנירעכץ, אַלס באַשלאַג, אַלס באַלאַג; גאַרנירעכץ, באַשלאַג, באַלאַג“; „קומפּלעט,
 געשלידער, אַלע זאַכען פֿון קומפּלעט“ (צ. ב. „garnitur mebli“; „ubrania“;
 „garnitur“ = „kostjum“, וּכ׳); פֿון פּראַנצ. „garniture“ — טאַנז: „
 Garnitur. — אין קרעמעניץ אױך: „גאַרניטאַ מעיִבל“.

123) ליפ: „רו־ק“, = sjertuk (= „דער סערדוט“, באַ ליפ. II;
 „אַ סארדעט, דער אױבעררו־ק“, באַ דריטן). — הורו, האַרק, „זש׳.בּ. —
 טאַנז: „Rock“, „רעקעל, קאַפּטען, סערדוט, קלייד“. — ע. בלאַשטיין, „דער גולם“

- 4: „אין א ליחענטענעם ר א ק“. —
- (124) גישט רעגיסטרירט אין דז ייד. הערטערבוכער. —
- (125) ליפ, ליפ, II, הירח, הארק. — „קבצן=עושר-שפיל“ 42: „בדמ דעם קאמיטאר צו שענקן אף א פראק גיוואנט“. — „דער שדכן“ 4: „פראקען“. — „דער העלט-לוח“... 49: „וויא נעמט מען א נישא מאדנע זשקעט? וויא נעמט מען א פראק אויף א פאלעט?...“ —
- (126) ליפ, ליפ II 344, הירח: „סערדזשט“. — הירח, דרייז. 670: „סירדעט“. — הארק: „סירדזשט“, „סערדזשט“. — קרעמ: סערדזשט (טרופ אף ערשט. טראף). — „דז במוע מומז“ 32: „סערדזשטען“. — „דער סעים“ 25: דער אף איז „אויסגעפוצט אין א נישע סערדעטל...“ איז אקליין קאפלישעל מיט א שמאל רענדעל, ארום געבונדען מיט א זידען בענדעל, אין א שענער זידענער קאמוזיל“... —
- (127) ליפ, ליפ II, הירח, הארק, דרייז: „פולע“. —
- (128) הארק: „זשאקעט“ (= jacket, sack-coat). —
- (129) קראקעווער פנסק 83: „חגורות של כסף וזהב, עש זימא היישי, אורר איבר גולדי, דאו איגן זיא טראגין, עש זימא אם שבת אור אן דער וואכן, אונז דוקא אין דער גאס; אביר אויש דער גאסין דא טארין זיא ניט טראגין אפ“ אין היישי גערטיל; וכן שיד של כסף, וכן אין האצק“ י של כסף, מאגין זיא טראגין אין דער גאסין, אבר אויש דען גאסין טערין זיא ניט טראגן כלל וכלל ניט“.
- אין וויטער: „מידעליך, קראגין, פרייזן וקריו של כסף או זהב אורר גיפלאנדיר, ער זימא נישא אורר אלטי טערין זיא האול טראגין“. —
- (130) ליפ: „קרוקע“, = pokromka, kromka (= „דז קרני-קע, דער ברעג ארום געוואנט“, בא ליפ I; „קרוקע“, בא דרייז). — הירח: „קרוקע“ („שפת-בגד, שפת-אריגה“). — פוסק: krajka (די טייטש ווי אין יידישען). —
- (131) הירח: „בגארטעל“ („אזר-הליל“). —
- (132) ליפ, הירח. („מעיל-בוקר, מעיל-ביתח“); הארק. („loose cloak, morning gown“); הולש. 199. —
- (133) ליפ: „מאטעריע (שטוף)“, = „scholkowaja matjerija“. —
- (134) ליפ, הירח, זשה“ב 283: „חאלאט“. — ליפ II, הירח: „כאלאט“, — „מאמעלשון“ I 83: „כאלאטע“. — ג-מ. 311 (מינסק. ג.) „אליה דער שענקער הוט אנגעטון זיין כאלאט“. — ג-מ. 312 (וויטעבסק. ג.) „יאנקעלע דער גבאי הוט אנגעטון דעם זייענעם כאלאט“. —
- (135) הארק: „לייעטקע“, = light („גרינג, ליכט“). —
- (136) ליפ: „סרויד“, = kistj (= „שטענגעל, הענגעל; בערשטעל, פענדוליק, קוט; ס, סרויד, בינטעל“, בא ליפ II; „הענגיל, פענדוליק, קוטס, בינטעל, פראנדז“, בא דרייז). — הירח: „סרוילט“ („גזיל, ציצה, ציצת-הבגד“). —
- (137) בא ליפ. איבערגעז: prostowolosno. — ליפ II זעצט-איבער

prostowolosyj: (5) הָרָה אַ פֶּט י ג, מוֹט'ן נאָקוטען קופֿ; דרײַז: „אָפּגעדעקט דעם קופֿ, מוֹט'ן בלויוען קופֿ (בא אַ נקבה), בָּאָר אַ פֶּט י ג. — היררו: „וּרְאָה אַ פֶּט י ג“ („פרוע-ראש“). — דז געב. וועלט“ 74: „אָבן אַךְ געה נױט בָּאָר אַ פֶּט י ג. — „ערשט ייִד. רעק. 55: ציפּרה, וואַרפֿט אַראָפּ מיט פֿעס דז פֿאַטשױלע סינױס קאַפּ, וואָס האַנצזי האָט אַזער ציגױבינדין, און בלייבט בָּאָר אַ פֶּט י ג. —

לעק: barhoubet, barhoubet, אַדיעקט, „מוֹט'ן בלויוען קופֿ.“ ס'איז קומפּוזיטום.

דאָס ערשטע גליד: bar (לעק), אַדיעקט, „נאָקעט, בלויו; לער, למדק; און אינהאַלט: וואָס מ'זעט עס אָפּגעבאַר; (5) אַר דז אַוּגען) אױפֿגעױלט, באַר. — אין דער לעצטער טױטש און דז אױסדרוקען: „באָר“ (מומקן געלט), „באָר-רעס געלט“ („זאָמ“ II 284, 289, 293, 295, 397). — אין טױטש „נאָקעט, בלויו“ אין קומפּוזיטום „באָר רועס“, „בױר רועס“, „באָר רועס“ („זאָמ“ II 417).

houbtic איז אַדיעקט צו houbet (לעק), „קופֿ.“ — וועגען דז ייִדישע אָנטשפּרעכער פֿון מה״ד םױזע ציױו ן I § 140-147. — אױב דער a באַ ליפֿ II איז נױשט דרוקגרייז, איז עס אױבערבלייבעניש פֿון מערבױנדישען. דער טאָפֿ אַקסענט. און דרײַז. — טעױט w = b — פֿולקטעיִמולוגיע (אַפֿשר לױט פֿאַלטשער אַנאַלוגיע מיט „וּרְאָה אַ פֶּט י ג.“) —

138) ליפֿ: „יאַרמעלקע“ = jermolka, kupol. — ליפֿ II kupol = „דער יאַרמעלקע-דאָך (וזי פֿין אַ קױסטער)“ — היררו: „יאַרמעלקע (קאַפּאָ).“ — האַרק: „יאַרסױלקע.“ — דרײַז. 119: „דער מעדאליאָן“ 4, 6, 24; „דיאַ כּלה איז אָנטלאָפֿן“ 6: „יאַרמעלקע.“ — „דאָס זיִד. קינד גױט שאַרען געלד“... „יאַרמעלקע“ (14), „יאַרמעלקע“ (19). — „בינשטע דיאַ צדקתע“ 28: „יאַרמעלקע.“ — „דיאַ פֿאַרלאָרענע קינדער“ פֿון ש. וולצענוק 72: „יאַרמעלקע.“ — „ס'חיי אדם.“ (לעמב. 1865) מ״א: „יאַרמעלקע.“ — „רױ שמאַיע דער גוט יום טוב ביטער“ 47: „מען ריפֿט דעם יונגאַן קלױגע יאַרמעלקע.“ — „ס'פּרכות מנחם“ פֿון גרשון מנחם מענדיל סעגאַל פֿון דינאַבורג (1858, דרוקאורט נישט אָנגעױזען) ח״י: „אַקאַפּעלוש אָרער יאַרמעלקע.“ ן ווערט אין דעם ספֿרעל אַנפֿערגגעױען מיט „יאַרמעלקע“ (ױאַר קע (ױאַר), „יאַרדעס (ױג), „יאַרדע (ױד) וכו׳. —

139) ליפֿ: „פּליזס“ (מז׳) = bumazjeja (פּליזס; „פּליזסע“, באַ ליפֿ II און דרײַז), polubarchat (פּליזסע, „האַלבסאַמעס; מאַנשעס טער“, באַ דרײַז). — היררו: „פּליזס“ („אַרג-חלק“ מפּשׂת-עז). — האַרק: „פּליזש“ („plush“). —

140) דרײַז: „מאַנשעס טער“ (זע דז פֿוריקע אָנמ). און עטינגערס „משלים“ 591, קלאָנט אַנ'אַלטע שמאַטע, וואָס איז געױען אַס היִרכעל פֿון אַ גוטעױנדיגעס „שטראַמהיִטעל“:

- „איך קום אַרױס פֿון אַ חײטען לאַנד;
פֿון מאַנשעס טער בין איך געבײרען —
אַ גרױסע שטאַט אין טײף ענגלאַנד“ ... —
- 141 לי:5. „שפּאַניער“ = bason] = „זײרענע טאַשמע“ (בא
לי:5 II אין דרײַז), „partscha] = „שפּאַניער; אַ צײג, װאָס איז
געװעבט מיט גױלדענע אױדער זײלבערנע פֿעדעס“ (בא לי:5 II אין דרײַז),
„kanitjeljnaja tkanj] „kanitjel] = „בליאַשקע, גולד- אױדער זײלבערדראַט“
= kanitjelnj = „שפּאַניער ט, שפּאַניער ג“; „שפּאַניער“ (בא לי:5 II). — הירױ: „שפּאַ-
ניער“ („רײַחט זױב ופּאָף“).
אגב, באַ לי:5. „לעײזשגולד“ = „zjerkalnaja nawodka“
(„שפּאַניעלאַרב“), „staniol. — אין װאַרשע: „לעײשן“ (באגילדען, באַזײל-
בערען; אױסקװעטשען אױפֿשײט אפֿ'ן רוקען פֿון בױכבאַנד), „לעײשעכץ“
(דער שטױף צום לעײשען; דױ אױסקװעטשע אױפֿשײט אפֿ'ן רוקען פֿון בױכ-
באַנד). — קאַטארױ: „ס'איז אַ גלעײש פֿון אױהן פֿון גולד“.
142 האַרק. (= „skullcap, ד. ה. „שאַרבענױטעלע“). —
143 אַלױז, „יאַרמעלקע“ דערקלערט מיט „קאַפּעל“.
144 האַרק: „שטרימעל“ (סינג), „שטרימעלען“ (פל). —
145 פּױלישײדיש געשטאַלט. —
146 א. א. ב. 1539. — א. א. ב. 2762: „עס פּאַסט דײַר, הײַז אַ
חײזר אַ שטרימעל“. — „ײטעלע סולױז“ 110: „פֿון אַ בערײשען
חײזל קאַן מען קען שטרימעל גײט מאַכען“.
147 לי:5. „װערך“, = wjerch (= „דער װערך, שפּײן,
דאַך, דאַס אױבערשטע“, באַ לי:5 II; „דער װערך, דער שפּײן“, באַ
דרײַז). — הירױ. (= „ראַש, רױט; פֿון אַ מאַס: „גודש“); האַרק. (= „top“). —
148 האַרק: „ספּודעק“ (סינג), „ספּודעקס“ (פל), „cap“ =
אױך: „ספּודעק“ (סינג), „ספּודעקס“ (פל) = „שאַל“.
149 א. א. ב. נ' 1295. — „קיצור מסעות בנימין השלישי“ 23: „זײַן
חײב איז געגאַנגען אין ספּודעק, אין ער הוט באַ איר געהאַט
אַ װיסטע בױטערע דױלע“. — מאַג. פֿון יײַד. לידער“ 22: „אַ פֿלן װײבעל
אַנ' אשת חיל, אין הוט אַ מאַן אַ צדיק. ער איז כֿלעפּען פֿון און װײל, אין זײ
גײט פֿורט אין ספּודעק“. — פרץ V 100: „װז דער שטײגער
איז: אַ יונג װײבעל, אַנ'אַלטער מאַן, הוט זײ געגעאַנגען אין ספּודעק“. —
א. א. ב. נ' 3464: „אַ דער רב גײט אין שטרימעל, גײט דײַ רבײַצ
אין ספּודעק“.
150 געהערט צ. ב. אין קרעמעניץ. — פּל-בױזיק“ 35, „דער בױזער
מאַרשעליק“ 16: „אױבער גאַר לאַ מיט אַ ספּודעק“. — און „װרעס
אין כּױזיק“ 63: „אױבער גאַר לאַ מיט אַ שטרימעל“.
151 א. א. ב. נ' 1885. — „לחיים“ 31: „אַױט דאַס איז אַ
פֿרױמער ספּודעק“ [קאַטאַװ; סדיק, און אַמאַל מיט אַ שטוך, װעגען אַ

פרומען (= „אזט דאָס איז אַ פֿרומער ייד“) — קרעמעניץ, האַרשע: „אַ
ז צ ר נ י - ס פ ו ד י ק“ (אירונש פֿון אַ צו-פֿרומען, אודער פֿון אַננעם, וואָס
מאַכט זיך צו-פֿרום, פֿון אַ צבויעאַק). —

152) קומט-פֿור באַ שלום-עליכמען (זע אויחען ז' 54). — „זלידניע-
קער לעבענדע פֿאַטאַגראַפֿיע“ 30: „האַט ער דעגן גאַט אַ ג ע ט ה י ן אַ
ס פ אַ ד ע ק מיט אַללע זינע גאַרזשע מצות, וואָס מע האָט אייך דאָ אויס-
גערעכענט?“ —

153) „בל-בונק“ 52: „דער גאַרזשער מחבר די ל ט א י ם א ו מ -
ז ו ן ס ם אַ ס פ ו ד ע ק“. — „יוסעלע סלוחה“ 173: „אַ ר ד ו ל ם
א י ם ד ע ם ס פ ו ד ע ק“. — אויך אין קרעמעניץ. —

154) צ. ב. אין קרעמעניץ. — אין חילנע: „וואָס דרייט ער אַ
ק א פ ם ע ר !“ —

155) דערביי אַ ציטאַט אויס אַלעקסאַנדער הערז האַ-דאַרוס קני:
„Wyrabiano w Ostrołęku wielką ilość żydowskich spodków,
czyli szabasówek, to jest czapeczek krągłych z aksamitu czarnego,
smuszkami sobolowemi okładanych“.

ד. ה.: „מ'פֿלעגט אין אַסטריע אויסאַרבעטען אַ גרויסע צאָל ייִדישע
ספֿודקעס, אודער שבתהיטעלעך, ד. ה. קיילעכיקע היטעלעך פֿון שוואַרצען סאַ-
מעט, באַלויגט מיט סויבלענע שמאַשלעך“. —

156) פֿאַרגלייך „קונס.“ 121 I. —

157) ליפֿ: „ק ל א פֿ“, otworot = (= „די אַ-יבערגעבויגענע זאָך;
דער קולנער, די לאַפֿ“, באַ ליפֿ. II; „אַ קאַלנער, אַ קלאַפֿ, אַלדינג, וואָס מ'קען
אַבערקערען“, באַ דריוו), klapa = „די קליאַפֿע, די לאַפֿ, דאָס לעפֿעל,
דאָס ליפֿט-רעל“, באַ ליפֿ. II; „אַ קליאַפֿע, אַ ליפֿט-רעל“, באַ דריוו), lackan (= „אַ
„די שמאַלע בעיט באַ גאַרטענוועג, די ליפֿט, דאָס באַרעמעכטס“, באַ ליפֿ. II; „אַ
זימ, אַ ליפֿט“, באַ דריוו). — ליפֿ: אויך: „ק ל א פֿ ע“ (= klapa). — הורוה;
„ק ל א פֿ ו ן (ק ל י א פֿ ע)“. — האַרק: „ק ל א פֿ ע“, אַבערגעז. מיט ענגלישע
ווערטער, וואָס הויבען די טיטשט: „דעקעל, דאָס לעדעלע פֿין זייג; טירפֿלינגעל,
קלאַפֿע; פֿוילע פֿון אַ מלבוש; די הייכע פֿון אויער; הויזענקלאַפֿע; לאַץ, פֿאַט (פֿון
אַ בנד)“.

זאָנדערט 395: Klappe; „עפעס, וואָס אויפֿהאַנגענדיק זיך אודער
אויפֿשפּרינגענדיק ברענגט עס אַרויס דעם טיין „קלאַפֿ“, דהיינו אַ טייל, וואָס איז
צוגעפֿעסטקט נור מיט אַהן זיט און קען זיך דעריבער באַהענגען אַרויף-אין-
אַראַפֿ אודער הין-און-הער, פֿון עפעס אַ גאַנצען, וואָס לוזט זיך דאָדורך אויפֿפֿע-
נען און פֿאַרהאַקען אודער פֿאַרשליסען“ (דער גאַנצער ווערט אַזש אַנגעווענדט אויך
צו עפעס, באַ וואָס דאָס געשעט אַהן דעם גערויש); „אויך עפעס, וואָס איז ענלעך
גאָך דער פֿאָרר“ (צ. ב. Hosensklappe). — klappe (צ״ח); אַלס באַשטי-
מונגעווערט: Klapp-; צ. ב. Klapput; „הייטעל מיט קליאַפֿע“, וכ' „הייט מיט Klappe“,
פֿון דייטש — אין דאָס פֿויל: Klapa (פֿח״ב II).
ק ל א פֿ ו ן ע איז בייזירט מיט סלאַווישען סופֿיקס —

(158) זע די פֿוריקע אָנמערקונג. —
 (159) ביהזרט מיט סלאַוו. סופֿיֿקס, פֿון ה"ח "לאַ פֿ". — ליפֿשניק:
 „לאַ פֿ“ (= „קלאַפֿ“); האַרק: „לאַ פֿ ע ן“. — ליפֿ. II : motschka, =
 „אַ פֿערעמעל (פֿין פֿלאַש); אַ לע פֿ ז ל ע פֿין פֿלאַש“.
 זאָנדערט: Lappe, Lapp, „שלאַפֿריק און ווייך אַראָפֿהענגענ-
 דיקער טייל פֿון אַ זאָך, צ. ב. פֿון דער לעבער, לינג, פֿון אויער, באַם שנאָבעל
 פֿון האָן, אינדיק א. א. וי, באַ געוויקסען, אויך באַ מלבושים“; אובער געוויינט
 לעך: „אַנ' אָפֿנערטען שטיק צייג, אַ שמאַטע“.
 „חרם דרבנו גרשון“ (האַרשע 1882) 33: „דיא גרויסע קרוימע נאָיס...
 הענגט וויא אַ לאַ פֿ במם האָז“ — אַן ליטע: „אַ הינט מיט לאַ פֿ ע ן“
 (ד. ה. מיט אויערען).
 דערפֿין: „דער לאַ פֿ“ פֿון אויער (האַרשע), דאָס „לע פֿ ע ל“
 קרעמעניק), ד. ה. דאָס אויטערשטע ווייכע שטיקעל. — דריוו: motschka,
 = „אַ פֿערדימעל, אַ לע פֿ ז ל ע פֿין אויער“. — האַרק: „אַ וייערל ע-
 פֿ ע ל“ (= ear-lap). — טאָנד: Ohrläppchen.
 ליפֿ. II : „לע פֿ ז ש“, = mieschkowatyj (= „וויא אַ זאָק, האַ-
 מיטנע; פֿאָוילייע, שווער, בלאַפֿעהאַטע“, באַ ליפֿ. II). — קרעמ: „לע פֿ ז ש“
 (= „אינגעלומפֿערט, שווער, נישטרייעוודיק, שלאַפֿריק, נאַריש“) — טאָנד:
 läppisch —
 (160) ליפֿ: „לאַ פֿ ע נ מ צ ע ל“, = malachaj (= „אַן
 אַרס מיצעל, קאַטערויכע, קיטשמע“ באַ ליפֿ. II; „אַ קיטשמע, אַ מוזיקע, העוועל-
 רוק“, באַ דריוו). — יודעל“ (האַרשע 1875) 36: „פֿרעג דיך בחרם פֿלו
 אַלע שעהנע זאַכען, וואָס דיא מענשען און היינטזעער צייט מאַכען, פֿין
 טעהנט וויסט דיא נישט אפֿילו קיין פֿיצעל. פֿע, דו בויסט געוואָרען אַ
 לאַ פֿ ע נ מ צ ע ל!“ —
 (161) האַרק: „מ ז ק“ („cap“), „מ ז ק ע“ („night-cap“),
 „שלאַפֿמזצעל“ —
 (162) געבויט נור באַ ספֿוו-יהואש 95 (דערקלערט: „אַ געוויסער סורט
 היטעל, וואָס מ'פֿלעגט טראָגען פֿאַרצייטען“). — „ר חיימיל דערקענין“ 150:
 „טראָגט אַ טילת קטן, אונאַ חצי שבת זל, האַלט מען איהם פֿאַר אַ
 שועים יודין“ —
 (163) ליפֿ: „וואַרעניק“, = warjenik (= „וואַרעניק“,
 באַ דריוו). — הירו. (= „עוגה מאַלאַה גבינה“); האַרק: (curd-dumpling).
 — „אַ וויקהל איז אַ קניש, איז פֿקורי אַ וואַרעניק“ (א. ב.
 1395). — אַן קרעמעניק מאַכט מן ווינטער (ווען מ'פֿרענעלט שמאַלץ
 וואַרעניק עס“ מיט קאַשע און גרויען; זומער — מיט קאַרשען, ווייטעל,
 שוואַרצבערען. —
 (164) = „לויך אַן הויך, ין פֿאַס פֿון צאַפֿשן; ריניוועל ע,
 קאַנאַלעכעל, ריזועל אַן הויך, אַן ברעט“ וי. (פֿוֿיב 802).
 ליפֿ: „גאַרע“ = faljc (= „די גאַרע“ באַ די. II), paz (= „די
 פֿאַרע, גאַרע“, באַ ליפֿ. II; פֿאַיגע, גאַרע“, באַ דריוו).

- אויב אזוי, מױנט ליבעצק? וואָרשױנלעך מיט דער באַצױכנונג „ג א ר ע“ —
 א א י נ ש ו ב ז י ט, א א י נ ב ק ו י י ט ש, א ק א ר ב, א ר ז י נ ו ע ל ע אף דעם
 נאָפולעווקעלע. — אף זיכער דאָס צו וויסען, ווילט מען באַדאַרפֿט האָבען
 גענויערע אַנפֿורמאָציע: וועגען דער פֿורם פֿון דעם מין יודיש היטעל. —
 (165) ליפֿ: „מ א ז ו נ ז ע“, lagunka, lagun == (דױ מ א ז =
 נ י צ ע, דער עמער פֿון וואָגענשמירעכטס, באַ ליפֿ. II: „מ א ז ו נ ז ע“,
 באַ דרױז). דאָל II 294: maznica (דרומרוס), „מעסעלע, עמערעל מיט
 זיעגען“. — פֿיסק, 130: mashnyca, m a z n y c j a, „זיעגען-פֿאַבריק;
 ב ל י, אין העלכער מ'האַלט זיעגען אף אינטערצוישמירען דױוואָגענס“. —
 (166) „דױ בליטשקע“ (בא ליפֿ. II): „גאַרוס, בליטשקע“ (בא דרױז). —
 (167) ליפֿ: „ש מ ו י ש“, „ה“, owtshina == (דער ש מ ו י ש, דױ
 שאַפֿעל, באַ ליפֿ. II: ליפֿ „שאַפֿעלע“, באַ דרױז), runo == (דער
 ש מ ו י ש, באַ ליפֿ. II: „ש מ ו י ש, וויל פֿון שאַף“, באַ דרױז: „שמישען“,
 בױ. — א. ב. 107: „ער הוט זיך אַנפֿיעדערט דעם שמויש“ (גע-
 עמרט). —
 (168) Mashe, מה״ד „masche a לאַנג אודער קירק), אה״ד-
 אַטונדערדיטש. masca (a לאַנג אודער קירק) == מיטעלנדרעלענדיש.
 maeshe, נידערעלענדיש. maas, אַנגעלועקטש. maesce, ענגליש. mesh, אַלט-
 נורדיש. moskwe (קליגע). —
 (169) דאָל IV 245: smuch, smuschek, smuschka, „לאַמפֿעל“;
 אַמאָל אויך אַזענפֿעל אין אַנדערע פֿעלעכלעך. — זול דאָס זײַן שטאַרוויש וורט
 אודער גענימען פֿון דױטשישען? —
 (170) זע מיין „קונס“. I § 98. —
 (171) ליפֿ: „ק א ש ק ע ט“ (קאַרטו). — ליפֿ. II 121, 407: „דער
 קאַרטו, ק א ש ק ע ט“. — הירוי, האַרקאַזי. — „דאָס חסיד. ייִנג“. 89: „יענער
 פֿפּרהױנג, מיט'ן קנעפעל אין ק א ש ק ע ט...“ (וועגען אַ פּויליצאַנט). —
 „ק ו פֿ ע ל“ דאָ = דעם רוסי. kokarda, דױטש. Kokarde (פֿון פֿראַנצ.
 cocardes). —
 (172) ליפֿ, הירוי: „ד א ש ז י ק“; ליפֿ. II 127: „ה י ט ע ל ד א ש ע ק“;
 דרױז. 201: „א ד א ש ז י ק פֿ ו נ א ה י ט ז י ל“. —
 (173) שפּאַרם. —
 (174) זע אָנמ. 171: דרױז. 192. — הירוי: „ק א ר ט ע ז“ (קאַרשקעט). —
 (175) האַרק: „ק ו ז י ר ו ק“ („visor“). — ג. מ. 241: „שמאַנד-קירג מיט
 בלאַנקע ק ו ר ו ק ע ן“. —
 (176) ליפֿ: „ק ו ט ש מ ע“ („פּויעריש היטעל“). —
 (177) ליפֿ, II: „הירוי, האַרק“, דרױז: „ב א ר א ן“. — האַרק;
 „ב א ר א נ ה ו ק ע“. —
 (178) זע אויזען אין אָנמ. 160.
 דױ עטמוילוגע לוזט זיך אַפּשר דערקלערען אזוי: אין רוסי. kartuz
 אַנפֿערגעשטעלט געווערען דױ מיטעלסטע קונסאָנאַטען, אין דױ ענדזילב פֿאַרביטען

געווערן אף פיערזאט: ווען טיפיקט sucha = (זע אוימען אַנמ. 86), איז געווערן: katrucha. — אין יידי. הוט זיך צווישען די צוויי קונטינאנטען אַנטהינקעלט א שוואַרצהאַקטוואָקאַל. — „קאַטראַ שַקע“ איז דעמונטירט; „קאַטראַ שַקע“ (אודער „קאַטראַ שַקע“).

אבא א. צ. צווייפּעל, אין „די קלוגע וועלט“ (5. - 3. - 50 I), קומט פּוּרִיִּד, די רב'עס צוהען אַרױף די טױבֿע הױטלעך“.

(179) ליפּה, ליפּה II 420, דרייזן: 819: „קאַפּעלִישׁ“; האַרק, הורוּ, „מער“: 35: „קאַפּעלִישׁ“ — „היימיל דער קצין“: 150: „הער שמועס אַז ער געהט נאָך דיטש, אונ האט אַ מאַנדיריל מיט קנעפּ מיט אַדלערס, אונ אַ פּראַשקע צום פּראַק צו אַ געשפּילעט, טראַגט ער דאס מאַ: דיריל יומט ליליה ווי אַ פּרומער יוד ציצית, אונ קיקט אַרויס אויף אַ קריסטליכען פּיער-טאג, וויא אויף משיח'ן, כדי ער זאָל זען אַנטהון דעם קראַפּ־יִנקאַפּ־ליש, אונ זען צום שווערדיג צופּונדין אונ געהן פּאָוראַוּליאַיען.“ — רחנע: „קאַפּעלִישׁ“ (טראַפּ אַף ערשט. טראַף). —

(180) יידיש; מינדאַרטלעך: „קאַפּעלִישׁ“ (צ. ב. אין לעווערסוואַ), „קאַפּעלִישׁ“ (אין „דער בית המדרש בחור...“ לעמ. 1883). — „ס'חיי אדם מ'אז: „קאַפּעלִישׁ“.

(181) פּוּרִיִּד II 241 — גלייכווערטלעך:

„Tyle wart, co żydowski kapelusz.“ — „Większa bieda, niż Chaima kapelusz“.

ד. ה.: „אַזױפּֿל ווערט, ווי אַ ייִדישער קאַפּעלִישׁ“ (גאַנזשט הערט). — „די בויט איז גרעסער, ווי הימס קאַפּעלִישׁ“ (אַנצוהערעניש אַף די ייִדישע גרויסע קאַפּעלִישׁען).

(182) האַרק: „דעלִיע“ (cloak). — ג. מ. 207 (הילגע, סטולבצן, מינסק. ג.): „מיט דעם פּעטער אליה מיט דער לאַנגער דעלִיע“.

(183) ליפּה, הורוּ, האַרק, דרייזן: 737: „טאַשִּׁמֶע“; ליפּה II 378: „די טאַשִּׁמֶע, דאָס בענדעל“; האַרק: „טאַשִּׁמֶע“.

(184) האַרק: „קובֿע“ (great coat). —

(185) הורוּ: „בוּרנעס“ (= „פּלאַשִּׁטש“, „אַדר, שלמה, מעיל־העליון“); האַרוּ: „בוּרנאַס“ („cloak, burnous“).

סלוּוּ: „בוּרנעס“ („פּלאַשִּׁטשִׁמֶע, פּעלערניע“). — סוקולווע (בוּרנעס) אַ פּעלערניע ביז צום פּאַס מיט אַ הענקלונער, אַלזוּ, אַ טופּעל פּעלערניע“). — אין בייִדע שטעט הייַבעריש מלבוש. —

(186) האַרקאַחי, —

(187) ליפּה: „קובֿע־וועיקע“ = kazakin (= „אַ קובֿע־וועיקע, דאָס פּיערען ליפּעל“, באַ ליפּה II, schubjeika) „די קובֿע־וועיקע, דאָס פעלך“ באַ דרייזן). —

(188) ליפּה I = plaschtsch, manto (= „דער פּלאַשִּׁטש, מאַג-טעל“, באַ ליפּה II; אַ פּלאַשִּׁטש“, באַ דרייזן; salop). — הורוּ. (=

ד ע ר ס ע י מ : — רופט זיך אן דער שאַפּ (555):
 כוּר דאַכט, וז מיר געזעלט,
 גילט אַ טייערער פּעלץ מעהר אין דער וועלט...
 ביא מענשען, אַלע גרעסטע נגידים,
 רוסען, פּויהלען און יהודים
 דאָ גרעסטע שררות, דאָ גרעסטע ליט,
 געהען אין ש א פ ע ו ע פ ע ל צ ז ין גאַנץ ווינטערצייט
 ווערען די פּרעסט אביסעל בען,
 שמעקען זינא אין מיר גאַר אַרמין דאָ נען.
 און ווער עס איז אפילו נישט צווי ריך,
 וויל ער ראָך אָבער מיט דעם רייכען זמן גליך.
 פאַר קויפט ער אפילו דען קיטען פּוין צו קאַפּען,
 און מאַכט זיך געשחזנד א פ ע ל צ מ י ס ש א פ ע ז
 וויל איינער ווערען אין שטאַט אַ בטוח,
 און וויל היינטען אַ גייד גיך,
 האַפט ער דאָ לעצטע הונדערט רובעל,
 האַפט דאָס ווייב האָט אפילו פאַראַיבעל
 און מאַכט זיך אַ ש א פ ע ו ע פ ע ל צ געשחזנד,
 אָט הייסט ער שוין אַ נגיד אַ ציגור,
 און האַפט שוין אויפֿן קוויטעל —
 אַללל צו אַלעמען בון אַך אַמיטעל,
 ווער עס וויל האַבען אַ שטיקעל קרעדיט
 טאַסקעט ער מיך אומערדום מיט,
 זעהט מען מיך נאָר אַז איך בין שוין,
 קען איהם שוין קיינער נישט זאָגען: גיין!
 איך בין געוואָרען זאָ פאַנגפּרייה
 צוויי די פאַרצייטען זינדענע מאַסערייע.
 ווער עס האָט אַ מהל געהאַט אַתאַטע
 צו-ג-א-ז-ז-ד-ע-ג-ע-ם-ט-ז-ל-ק, אַזינדענע קאַפּאַטע,
 דער האָט חשק היינטגע צייטען
 אויף אַ ש א פ ע ו ע פ ע ל צ זי אַויס צו ביטען,
 פּוים סויבעל דאָס שוועצעל,
 פּוים פּויקס דאָס פעלצעל,
 האַבען נישט געהאַט פּרצייטען מעהר חן אין דאָ אויגען,
 דאָ איך אַ ציגור, מיט געוואַנד אַפּערערגעצויגן,
 עס פּעהלט מיר אַינ'ס כבוד שוין נישט אַ פּינצעל
 פּוים ש ט ר ז מ ע ל מיט דעם פּויקס ? ג ע ז מ ? צ ע ל
 מען טראַגט מיך שוין זומער אין דאָ גרעסטע היצען,
 אין מען געהט מיט מיר שבת אין שול אַרמין שוועצען.
 אַלע מענשען, פּוין גרויס בון קליין.

קענען זיך אצינד אָהן מיר גיט בעגנון.
 אין וואָס געהען אָנגעטאָהן ד'א מחיתגים,
 בשעת זיין זענען דעם חתן מקבל פנים?
 איז אין וואָס געהט דער חתן, אז עס איז אַבלאָטע איז נאָס,
 איז מעץ:הרט איהם צו דער חיפה דורך דער גאנצער גאָס?
 איז וואָס טהוען ד'א אינזערפֿ:הרערט דען אָן מעהר,
 ווען זיין פיהרען דעם חתן ויזא מעץ:הרט א בער?
 איז ווען מען בעוואַרשט דעם חתן מיט האַפען
 גיט ער אויך אין א פּעל י מ י ט ש א פּע י . —
 איז א לעהרער:לי, גאָר א געמיינער מאן,
 וואָס געהמט פֿאַר א תלמיד צעהן קערבל:יך א זמן,
 אָדער ער גיט גאָר א שטונדע פֿאַר קעסט אין ד'רה,
 איז טראַגט זיך אַרױם מיט'ן בוכעל אין מיט דער ווירע,
 איז קאָן דיטשט אויפֿ'ן שפיץ מעסער,
 איז רויטשט אודאי אויך גיט בעסער,
 ווער שמועסט מיט זיין ייִדיש קאָן מען זיך דערקו:קען,
 איז שרייבען שרייבט ער לויטער צינקען —
 אז ער וויל קלאַמערשט דעם גרויסען טאָן שפּילען,
 מען זאָל מיינען ער האָט עטליכע גילען,
 כדי ער זאָל קענען א פּלה דערטאָפען,
 געהט ער אויך אין א פּעל י מ י ט ש א פּע י .
 ד'א וועלט איז שוין הינט אַזוי אויפגעקלערט,
 אז אָהן מיר האָט דער מענטש קיין ווערט.
 צו געהט ער דיטשט, צו געהט ער ייִדיש,
 צו פֿיהרט ער זיך אַרױם צו גגידוש,
 צו האַפט ער אויף באַרג צו צאָלט ער מוזמן,
 אין א ש א פּע י ט ע ס פּעל י מ י ט ער אין מאַרק אַרמין קומען —
 אז די וועלט איז נאָך געוועזען גאָר אָהן פֿערשטאָנר,
 זענען ווייטע ש מױסע י ען חשוב געוועזען אין לאַנד.
 ש ו א ר צ ע צ ג ע ין פּון דער קריג,
 האַבען געגאָלטן אימערדיג.
 געקרייזעלטע ש מױסע י ען מיט ק י ט א א י —
 בערגעצויגען,
 האַבען גאָר פֿאַרשטיבט ד'א אויגען,
 ווער שמועסט אין גר אָהע ש מױסע י ען —
 קענט איהר אייך אליין שוין שטויסען —
 זענען געגאנגען פּרױצים עלעגאָנטען,
 פֿאַדראַסט:קעסט אין ליוועראַנטען,
 וואָרױם, אז אַלע מענשען האַבען טיל:בעים געטראָגען
 מיט ש ו א ר צ ע אונ ווייטע ש מױסע י ען אונטער —

געשלאגען,

זענען שטאגאליעס געפאלען אויף דער המצאה
 און האבען זייערע אונטערגעשלאגען מיט ג ר א ה ע.
 דאס איז אבער געוועזען א בארשע העלט,
 זיי האבן גאר נישט פארשטאנען ווי אויס צו ברענגען געלט...
 ... איך געדענק, אז איך בין גאר א קינד געווען,
 האב איך אמאל א ספר געזעהן...
 ... דארט איז געשטאנען גרויסע חקירות,
 וויא אזויא אויס צו ברענגען א גרויס עשירות
 גאר אין א קליינער קירצער צייט,
 און עס זאל נישט ארויסקומען נישט גאט און נישט למש...
 ... טאטן, צוגארטן, צוויטאטשע טעה,
 ס ו י ב ע ל, ע ל י ק, ש ל י א מ ע ס, פ ע ה,
 דראשקעס אויף צו פארטן שפאצירען,
 און דיא הענט געקלעפט מיט שפאלירען,
 דאס איז דארט אלץ גישטאנען געשריבען,
 גאר ש א פ ע ב ע פ ע ל צ ע ו זינען אויסן געבלעבען
 מען האט אין מיר פארגעטן, א חידוש פירוש -
 אז אינעם ספר, אז אינעם פירוש! -
 גאר הימעל און ערד האבן דאך געשאורטן,
 אז קען זאך זאל נישט הערן פארלוירן.
 זעהט זשע, איהר חכמים פון האלד,
 וויא דיא צייט איז טאק? גיקימען באלד.
 וואס איך דער ש א פ זאל נתגלה הערען,
 דיא גאנצע העלט אויף צו קלערען:
 אז איינער העט האבען קערבלעך א פאר,
 זאל ער זיין נישט אין קאסטען ארמין לעגען,
 ער זאל זיך מאכען א ט ו ל י ב מ ל י ס ג ר ו י ס ע ג א ר,
 אזוי גוט וויא יענער וואס האט א ורויס פארמעגען,
 אצינד האב איך דערלעבט, ברויך השם!
 אז איך האב שוין טאק? דעם גרויסען שם,
 און הער עס איז גאר אביסעל אויפגעקלערט,
 ווייסט, אז און מיר האט קען מענטש קען הערען -
 איהר זאלט, ליבע חיות, האטש זעהן פון וויסען -
 ווייל איהר קאנט דאך נישט קומען ווי איך צווישען למטען -
 איהר זאלט זעהען מינע ליט זיך שמעלצען,
 אז זיי טווען אן דיא שאפענע פעלצען,
 וואלט איהר אלען מוסי' שכל פארשטאנען,
 אז איך דארף נישט אהעק געהן לידיג פון דאנען,
 איהר וואלט מיך אלע, אויף הייליגע נאמות.

היא אמלך באשענקט מיט מתנות.
 בארעכענט איך נאָר וואָס דאָס באַשענעט,
 קוזי חשוב צו זיין בימא ליטט:
 דער פאָדראַטשיק קאָן אויפ'ן טאָרג ניט שטעהן,
 דער סוחר קאָן אויף דער בערזע ניט געהן,
 דער ראַטמאָן קאָן אין דער פּרעסודסטווע ניט זיצען,
 דער לעהרער קאָן בימא דער לעקציע ניט שוויצען,
 פּיר פּלוצדערען דאָס בוסעל אויסגעשטעלן —
 אז ער געהט ניט אין ש אָ פ ע ב פ ע ל ק!... —

פּרוטעסטירט דער בער (ז' 12):

.... דעם שאָפ ווילט איהר פאַר אַ מלך קרימינען?
 איז ווירער אַ פעלץ פּון אַלדינג ווערט מעהר,
 ווער זשע האָט אַ שענערען וויא דער בער?
 און בערעבעלצען געהען דאָך אלע שררות
 שאָפּען דארף מען דאָך שוין גאָר אויף פּפרות,
 מען האָט שאָפּען אַוועק געוואָרפּן לאַנג,
 שאָפּען איז געוואָרען אַ ייִדישער גאַנג,
 בערען! בערען! הערט מען שרימען,
 ווער עס וויל אַ פעלץ אַ גייען,
 בערען האָבען אַ ליטעש פּנים,
 אין שאָפּען געהען שוין גאָר קבצנים... —

- ג.מ. 236 (קוונ. ג.): „פּקסען פּעל און בערען? ש פּעל איז דורך גוט אָפּ פּרע ר...“ —
 197) ליפּ: „פּע י“, „burunduk“ (באָ ליפּ. II און דרייז. דערקלערט: „אזא וויין ווערדיק“), „polosataja, schwjejcarskaja bjelka“ („געשטרעפּטער, שוויצארשער ווערדיק“). — האַרק: „פּע ה, פּע“ (== ס.ז-בידער ווערדיק“, „גרויער ווערדיק“). — טאַנדער: „Feh, ווערדיקפּעלכעל“). — 198) ליפּ: „פּעל ק“ = „koshuch, וואָס ווערט ליפּ. II פּאַרטטישט אַ פּעל ק (אַני אַזבערשלאַק)“, און דרייז: „אַ פּעל ק“. — הירז: „פּעל ק“. — האַרק: „פּעל ק“, „furcoat“ („פּוטערען מלבוש“), „fur“ („פּוטער“). — 199) זווילוגישער טערמין: „procyon lotor“ — געהערט צו די plantigrada) (וואָס טרעטען אָף דער גאַנצער פּוּדעשווע). — 200) פּאַרטטישט אויך (אַפּילז מיט אַ פּרעגאַניצען) מיט tscherjezsje-djellnik) (דער רימעט, וואָס האַלט די דישליעס אָף דעם זאָטעלע פּון פּערד=געשפּאַן). — פּאַולווסקי: פּאַרטטישט מיט: „צוים, רימעט, שטריק“ [באָ וועל כען מ'פּירט אַ רעפּערד, אָדער מ'בּינדט עס צו]. — 201) פּאַולווסקי: פּאַרטטישט מיט: „שנור, שטריק“; „פּירשטריק“ [...]. פּאַרד. — דרייז. זעצט-אַיבער: „ק נ ז ט ע ל, ש נ ז ר ע ל“. — 202) אַווער צו דער ייִדישער וואָקאַבעל שטאַמט פּון איינעם אויס די געבראַכטע, איז שווער צו זאָגען, מחמת די טיטש איז אַנפּאַנדערע. — 203) זע אוימען ז' 82. — דיק: „ש נ ז פּ ט ו ר“ (= פּאַטשטעלע, נאָטכעלע). — מאַמעלשון I 83: „ש נ ז פּ ט ז כ י ע“. —

- וואָלף. 25: „טזכעל, שניפסטזכעל“ — ליפּ, הורו, האַרק:
 „באָזטזכעל“ — דרייז. 295: „נאָזטזכעל, טאַשענסזכעל“ —
 האַרק: „טאַשענסזכעל, טאַשענסזכעל“ —
 204 ליפּ, ליפּ II (107), הורו, האַרק, דרייז. (167): „פאַרש-
 סוף“ — זשח”ב 305: „פאַראַסוףלעכעל“ —
 205 האַרק II 436: „פאַראַסוףק“: „זונענשרים“ —
 האַרק: „פאַראַסוף“ —
 206 הורו, דרייז. 167: „זונסטק“ (== „פאַראַסוף“) —
 האַרק: „זונסטק“ (== „פאַראַסוף; לומפּשרים“). —
 207 ליפּ: „יאַמש“, „bambuk“ (== „דער יאַמש“,
 באַ ליפּ II: „יאַמש, אַזאַ מן געוויקס אין קטאַ“, באַ דרייז.)
 „יאַמשווען“, „bambukowyj“ — הורו: „יאַמש“ („קנה“
 פייגים, אַגמוי“). — ליפּ II זעט: אַבער trostj מוט: „טשערע; יאַמשוהו
 זעט טעקעל“ —
 208 לויט אַנאָלוגיע מיט: olchowy, jasinowy, dębowy (פּויליש) —
 זע מין „קונט“. I § 98 —
 210 זול דאָס ביז האַפּען אַ שטיכזום ה”ו „טאַל“ (ליפּ.)
 „אַלעקסר“? — צו קענען ענטפּערען אָף די שאלה, וואָלט מען דאַרמען פּרזער
 זעטען די עטמאָלוגיע פון „טאַל“ —
 211 באַ ספּ. יהואָש 110: „יטשטוףק“ (דערקלערט: „אַ געווי-
 טער רור, האָט האַקסט באַ די פּרעגעס פון טיכען“).
 „בן המלך והנזיר“ (זשולקווע 1771): „מייני הענט זענען אז איין רע-
 דיל מאַג אונ גמין“ (כ”א); „מין הענט זענען שלאַפּיר אז דאָס רערי לי“ (כ”ב).
 אין האַרשע באַקאַנט: „יטשטעקען“ (שטעקען פון רער). —
 212 באַ ליפּ II אַלעטש פאַרטייטשט: „דער טשערעט“; באַ
 דרייז: „אַלעטש“ „דער טשערעט“, (ריכטיק) „דאָס רור“ —
 213 ליפּ, ליפּ II, הורו, האַרק, דרייז, זשח”ב: „הענטשקע“ —
 הורו, האַרק, וואָלף: „האַנדשוה“ — „ספּר חי אדם“ מ”א:
 „הענטשקעט“ — עטנגער, „משלים“ 90: „הענטשקעלעך“ —
 „דיאַ גרעפּן אַבער באַכט“ (האַרשע, 1885(?)), 13: „האַנטשען“ —
 214 ליפּ II 139 (פּעמ), האַרק. (פּעמ), וואָלף. 139 (מאַסק), „זשח”ב:
 „פּויליש“, בלוז אין טייטש: „דורך צוגיפּפּאַנגג פון די פּינגער פאַרמאַכטע
 האַנט“ — אַנאָלוגיע אין דייטשישען: Faust (אַנדערס, טאַנדער).
 די טייטש: „הענטשקע מיט אַזן פּאַנגער“ — יידישע
 פּאַפּג.
 אין דייטשישען — קומפּוטיט: Fausthandschuh (== „הענטשקע
 אָהן באַזונדערע פּינגער“).
 ליפּ, ליפּ II: „יאַמש“ (ה”ו), „זאַמשען“ (ב”ח) —
 הורו, האַרק, דרייז: „זאַמש“ — האַרק: „זעמש“ —
 215 ליפּ: „קאַליוש“, „גאַליוש“; ליפּ II 119: „גאַ-
 ליושען“; הורו, האַרק: „גאַליוש“, „קאַליוש“; דרייז. 189
 „קאַלאַש“ — אין פּיאָסק: „קאַלאַשען“ (פּל).

216) ליטא: „קרעמפעליץ“: „קרעמפעליץ“ (איין ליטא.
 II 93, הירח). —
 217) ליטא: „קרעמפעליץ“ = zasnuruwatj (= „5א-
 שנערזען“, בא ליטא. I: „פארשנרעזען“, בא דרמא). — הירח. (= „חוק
 בזבלים“). — הארק. — פורב II: krepowac, „שטארק בניגען“ (5ן דמסס:
 טען krampfen). —
 218) krepulec שטאמט, אלוז, נישט פון krepowac; דער פוילישער
 ע אין ה״ח, שטאט׳ן דיטשישען u, — לויט אנאלוגיע מיט׳ן פוילישען הערב
 (פולקסעטימולוגיע). —
 219) אויסרוח (שערל ג.), דורף גונסירוחו (זאָרעמב. גמ, אויסרוח.
 ק, לוח. ג.): „אָמזשנ׳“ (טרופ אָמטעלילוב). — „דעקטויך“ (וואַרשע
 1876) 7: „אָמזשנ׳“ — האַרק: „אָמזשנ׳“, „אָמזשנ׳“
 לניע׳. — „דער נישטער עלילת דם און קאָנטען“... (לעמ. 1892) 5
 „אָמזשנ׳“ — דרמא. 768: „אָמזשנ׳“ — פורב VII:
 umyślenie (מינדארטל.) u m y ś n i e, „ספּעציעל, בפּיוח, ציפּליט,
 קסטע׳. — פוילישער ש הערט און פוילישערזשען אַרזיסבערעט: 2; פּורהויפט-
 טונקער u מינדארטלעך (יידיש) אָפּגעשטאַכט און אָ- „אָדער (נוך מער) און אָ-
 „בחי בעשיט׳“, „אָוּב מוּסנ׳“ — פורב III: naumyślenie,
 (אַלטפּויל) namyślenie (מינדארטל.) naumyśnie און n a m y ś n i e.
 — ס׳ז דעם פּורהויפטטונקען -na און און יוד. געוואָרען אָנאַ-אָפּש׳ לויט
 אַנאַלוגיע מיט אָעלכע פרעפּוזיציעלעלישע פּאַרזונגען, ה״ז: „אָנדעררוכען,
 אָנדערפּונצער, אָנגיכען, אָנמיטען“ וכו׳). —
 220) האַרק, „דעקטויך“ 9: „אָמזשנ׳“ — ליטא, „חסיד,
 פּינג׳“ 3, 58, 160: „אָמזשנ׳“ ליטא. II: „אָמזשנ׳“ —
 טען (168 395), „אָמזשנ׳“ (170). — הירח: „אָמזשנ׳-
 מ ע ס ט ע ן“ — דרמא. 298: „אָמזשנ׳“ — דער פּוילישער אָנמער-
 קונג. — אָנאַ-שטאַט -na. — ע׳ן שטאַט -nie (פּאַרייזשונג). —
 221) האַרק: „מ ע ס ט ע ן“ (סינג.) „מ ע ס ט ע ן“ (פל.), —
 40: „מ ע ס ט ע ן“ (II) „אָפּאָנפּליע׳“ — זיק, „דער שדכן“
 און קרעמעניץ: „מ ע ס ט ע ן“, „שטיבפּאַנטפּעל, פּון אַ באַווידער
 מיין דיק, העל, געשטיקט צייג געמאַכט, געוואַנטלעך אָון קנאַפּעל, מיט אַ וויכער
 פּודעשווע“ (וואַנדערריכען פּלעגען ברענגען קען קרעמעניץ „מעשונ׳“ צום
 פּאַרקויפּען).
 און ה א ר ש ע: „ל א ג ט ש“ (סינג.), „ל א ג ט ש ן“ (פל.),
 „ל ע ט ש ל“ (דרמא), „ל ע ט ש ל ו ן“ (פל.) — „מעשה משני תּש״ם“
 (ח. 1881) 17: „איר זאָלט איך בלויס אַנבער לאָזן און אַלט העמד אױף דעם
 ליב, און און אַלטע פּאַר הויזען מיט און אַרבע כּנפּות מיט אַפּאַר אַלטע
 ל א ג ט ש ע ן אױף דאָ פּ״ס“ — זאָנערט: Latsche, „פּאַנטפּעל, ברויטער
 שלעפּש״ך, און דהיינו פּױשטענער ש״ך, אָון דעם הינטערטל (טלוק) אָדער
 מיט אַ צוקעטשטען הינטערטל“...
 אױם, „דער שפּיעגעל פּױר אללע“ (האַרשע 1893) 12: „אָפּאַר
 ש ט ע ק ש ן“ — מ. ספּעקטור, „קאַליקעס“ (חיילע 1902) 4: „ה״ז וואַלסט ד׳“

אויפגעשטאנען, איך זאל דיר דז ש ט ע ק ש יך נישט דערלאנגען. —
לי:5: „ש ט ע ק ש יך“ (מיט i), „tuffja = „utrjennije baschmaki“ („מורגענשיך“). —

צום פיפטען דיאלוג.

(I) לי:5: „ש ל ז ע ר“, = „golcwnoj ubor“, ; nakalka) =
„ש ל ז ע ר“, בא דרייט: wua] (= „ש ל ז ע ר“, וויאָל, בא דרייט). —
היירה. (= „צעף, צניף“ וכ). — האַרק.] = veil (= „שלמער, געזיכט=
פערדעק“, בא האַרק. ll, cover). — „שטערעניכעל“ 48: „זו (דז היבער)
רעדן דערזעל פֿין ש ל ז ע ר ס, און פֿין שפּ לקוט אין פֿין מײַערן צו-
מיט“. — „מקל נועם“ ll 66: „זעהר צנערניג און דאָס פֿאַרטיך, דאָס בריסטניך
און דער ש ל ע ר, צו אײַן יודשער טאַכטער וואָס סײַקעהר“...
„פּאַנקס המדינה“: „ס ל ע ק | ש ל ע ק| שעל הצעף, אשה שיש לה
כבר, רשות לה להתקטט בג' רגלים ולא יותר“... (§ 181); „ס ל ע ק שעל
הצעף, שאשה [אשה] שיש לה [מ]כבר רשות לה להתקטט בג' רגלים ולא יותר
'אונטר פֿירן, ופּסול עדות מחמת קורבה לחתן או לפּלה“... (§ 310); „אשה שיש
לה כבר אין לה לעשות על הסלי יק [השלעק] גיהענג עם מרגלי יות
או אבנים טובי, ואפי' רוביניר לך וכיוצא בזה הכל אסור
איסור גמור“ (§ 311). — זע אויך אויווען ז' XIII: „ש ל ע ק גי הע נג
של כסף וודב“... (ד. ה. „שלעקעהענג פֿון זולבער אין גולד“...). — ווי ס'איז
צו זען פֿון דיִדוויקע ציטאטען, פֿלעגען יודישע וויבער און ליטע און 17-טע
יאהונדערט טראָגען אפֿין שלמער אַ „ס ל ע ק“, „ש ל ע ק“, „ס ל י ק“... —
אַל IV: schlyk (אַ טשוואַשיש וורט? אודער פֿון טאַטער־שע,
baschlyk?), „היטעל, היטעלע, היבעל, קאַפּטער; שלעכט, צוקאַנטשט בלאַזענ-
היטעל, שלעכט אָנגעטייענער סשוּפּעק“; „ה י י ב ע ר י ש ע ק א פּ אַ
ד ע ק ו נ ג (אַ לייַווענישען, געשטעפט, הייך היטעל, אָף העלכען מ'ווייַ
קעלט אַרום אַ שטיק סוף אודער אַ פֿאַטשײַלע)“; „אַ מין שטערעניכעל, געשטיקט
מיט בלוטשעק“. — מו"ב VI: szlyk (אַלטפּויל), slyk (אַלטפּויל),
„קלעכיק היטעל פֿאַרשפּיצט אַרױף אין מיט פיטערען באַרצמעכץ אַרום דעם
ברעג, קאַפּטער“, (מאָנדארטל). „רויטע פֿאַטשײַלע, וואָס חתונהגעאַטע פֿרויען
טוען אָן אפֿין קופּ“. — פּוסק: schlyk „קוינש, הייך שמוישען
היטעל“. — דער יוד „ש ל ע ק“ פֿלעגט באַפּוצט ווערען מיט „ג ע ה ע נ ג“
פֿון פּערעל אודער אַנדערשטאַנער (רוינגולעך וכ). — לעק: gehenge,
אַ זאך, צוגעפּאַסט צום אָנהענגען, אומהענגען“; טאַגנ: „Gehänge, דאָס
הענגען“, „...גורלאַנדען פֿון בלומען, פּעסטונען... אָנהענגערלעך, גאַב“.

- זענגערלעך... —
- (2) א. ב. נ' 2972. — פארגלייך אויפן ז. 115. —
- (3) ד. ה. דרייט זיך זי דער קופ, אזוי פיל זיבן זי צו טון (א. ב. 2726). — „... איך הוב דיך ליב דרני מאל אין של זע ר“, זאגט מען אין לעמבערג צי א אימסומפאטישער פערזן (א. ב. 1982). —
- (4) א. ב. 3850 —
- (5) ליפּ: „ס ז ט ק ע“ (מוט f); ליפּ II 21, 375: „די ס ז ט ק ע“; הירוי: „ס ז ט ק ע (ש ז ט ק ע)“ | „געטן“; הארק: „ס י א ט ק ע“ (גען צו די האר); דריי: 36: „ס י ע ט ק ע“. —
- (6) אדער קליינרוטישע sitka. —
- (7) „sjetka golownaja“, „צו פונדן די האר“ (דאל IV). —
- (8) ליפּ: „ב ז ע ר“. —
- (9) דער יוד. ווקאבעל בא ליפּ. בפירוש מיט קורצען i. —
- (10) בא ליפּ II פארטישט: „דער פערעל; ב ז ע ר, פאצירקע“. —
- בא דריי: „דער ב ז ע ר, גלאָפערעל“. —
- (11) בא הירוי. פארטישט: „כבינה“, בא הארק: „covering for the forehead“ (באדעקונג פאר'ן שטערען), „געטרעגן פון די אנטפערענדיקע יוד. פרויען אין פוילען“. — ליפּ II פארטישט: kokoschnik; אנארט של: דער יז א ש ט ע ר ע נ ט ז כ ע ל“; דריי: „א של: דער (בייא דיא רויסן)“. —
- (12) ליפּ: „ש ט ע ר ע נ ב ע נ ד ע ל“, = natscholok (= דאָס ש ט ע ר ע נ ב ע נ ד ע ל, די ש ט ע ר ע נ ס ט ע נ ב ע נ ע, בא ליפּ II; „דער ש ט ע ר ע נ ב ע נ ד ע ל, בא דריי). — הירוי: „ש ט ע ר ע נ ב ע נ ד“, — טאנדער: Stirnband, „דיאדעמע“. —
- (13) הארק: „ב ז נ ד ע“ (באנד, שויר, שלוף, באנדאזש, גארטעל, פאס; „שוניס, האלדוטויך, קראואט“). — טאנד: Binde; לעק: binde. — פו: b: I: binda (באנד, טאשמע, טענגע); „binda królewska“ („דיאדעם“); פון דייטשישע: — פויסק: bynda, „סטענגע, טאשמע“. —
- (14) נישט רעגיסטרירט אין די יוד. ווערטערבוכער. —
- (15) זע אָנַם. 13. — bindal שטאמט אדער פון דייטשישען Bändel (טאנד). אין מיטעללאטטישען bendellum. —
- (16) ליפּ: „פ א ר מ י ע ר“, = fermoar (= „א קראנץ פערעל“, בא דריי), zastioshka (= „דער האטשוק, די שפונטשקע“, בא ליפּ II אין דריי). —
- (17) ליפּ: „ש פ ז ל ק ע“ (מוט f). — ליפּ II (23), הירוי, הארק. דריי: 41: „ש פ ז ל ק ע“. —
- (18) ליפּ, ליפּ II 418: „פ ע ל“ („רויזער“). — אין הארשע: „פ ע ל י“ („הויך, ווי פעלי“). —
- (19) „אין ווערע (די יודעס) וועבער? אין ריכטע שובעס, געטראגען אָף איין ארבעל, אָנעטן אין טיערע ליאמעס (ד. ה. שוף, געשטוקט מיט גולד אידער זילבער), שפונדן, אין מיט אזויגערייכענע מו ש ק ע ס אפ'ן קופ...“ —

(20) הורו: „שׂ שׂ ט ע ל“ [„קדקוד, (פון האָר) פּאָה נכרית“].
 — האַרק. (wig = „פאַרק“). — האַרק: „האַר שׂ שׂ ט ע ל“ — „מערי“:
 178: „די האָהר פּערקעמט שׂ שׂ ט ע ל-גלאַט, הינטען פּערלזגוט, אָהן יעדע בע-
 פּוּצונג, היז אונזערע אַלטע מוהמעס האָבען געטראָגען“ — לעק: Scheitel, „דער
 אַנפּערשטער קופּפּונקט, אָפּ וועלכען די האָר צוטיילען זיך, למגענוזיק זיך און
 פאַרשודענע ריכטונגען: שרייט“ א. א. וו. — טאַנד: Scheitel, מיט דער-
 אַנגענער טיטש, און אויך: „קאָפּפּער זיך פּוּצן די ייִדישע
 פּאַרזיען“ —

ליב. דריי. (376), הורו, האַרק. —

(21) „זאַמ“ II 535. — א. ב. 849: „ער איז געבוירען אין הייבעל“ —

„מערי“ 12: „פּון דער וואַנד האָט אַרצובגעקוקט צו איהר באַטוישעלעס אַ ווע-
 געצונגערין, געצוהרט דעם קאָפּ אין אַ הייבעל פּערזל“ —

(23) ליב: „קאָפּפּע“ (מיט i), skufja = „די יאַרמילקע,
 קאָפּפּע, באַ ליב. II: „אַ מין יאַרמילקע“, באַ דריי. jermolka. — הורו:
 „קאָפּפּע (קעפּעקע)“ („צניף, שביס, פּה“). — האַרק: „קאָפּפּע“ =
 headnet (דאָס ענגל. באַ האַרק. II: „נעץ, סיאַטקע, טול“), דערקלערט:
 „פאַר פּרויענהאַר.“ — „תּחית המתים“ 28: „מאַכט דער רביצין אַ קאָפּפּע
 דער פּיך“ — „מערי“ 38: „און די קאָפּפּע איז געהאַטען פּון רינגע פּערזל און
 דעם לינגען די באַנע, די טשאַרטקאָו: צער רביצין, די ליכט בענשען פּרייטאַג-
 צו-נאַכטס, די פּערזל זענען אויסגעהאַטען אין געשטאַלט פּון אַ טויב“ —

(24) ליב: „טשׂ שׂ פּ ד ק“ (= הויב). — ליב. II. 413: „טשׂ שׂ פּ ד ק,
 הויב“ — הורו: „טשׂ שׂ פּ ד ק (= הויב)“ — דריי. 805: „טשׂ שׂ פּ ד ק,
 הויב“ — האַרק: „טשׂ שׂ פּ ד ק, טשׂ שׂ פּ ד ק“ (= „הייבעל, פּרויענהוט“),
 „טשׂ שׂ פּ ד קע“ (= „הייבעל“), „צעפּוּק“ (= „טרויענהוט“). —
 25) א. בערנשטיין, ג. 2179. —

(26) ד. ה. וו. איז דער פּרוי, וואָס מוז אַרעק פּון מאַן און צויריק-
 מען צו די עלטערען (א. ב. ג. 1328). —

(27) א. ב. 2030: „פּון אַ לילעך קען מען מאַכען אַ קרובּ קע, אובער
 גיט פּון אַ קרובּ קע אַ לילעך“ (ד. ה. פּון אַ גרויסער זאך לוזט זיך מאַכע-
 אַ קלענערע, אובער גיטש פּאַרקערט). — דער זאַמלער מיינט, אַז „קרובּ קע“
 איז דאָס פּוילישע kubka די פּוילישע שפּראַך הוט, אובער, לגמרי גיטש קיין
 הורט kubka. מ'דאַרף אָפּ יודיש שרייבען: „קאָפּפּע“ — וועגען דעם אי-
 בערגאַנג פּון פּוילישען אין ייִדישען u (זעווענטועל s) זע מין צי"ח 59-66.
 ווען ליפּשיץ ליגט אויס „קאָפּפּע“ (מיט i), איז עס אַפּט (איב
 גיטש דרוקגרייז) דאָס פּוילישע מונדאַרטלעכע kipa (פּי"ב II), די מ צום
 מ נאַרטלעכען kipa (געצולויכטען מולטערעל, אַנגעטלעך „קייש“; „קאָפּפּע-
 ליגש“, פּון דייטשישען Kiepe.

הירחיצ „קעפּעקע“ שטאַמט אפּט (אויב ס'איז נור גיטש דרוק
 גרייז) פּון פּוילישען k i e p a „שילערהיטעל“ (פּי"ב II), וואָס שטאַמט פּון
 פּוילישען k i e p i, אַ מין פּראַנציוזש מיליטאַריש היטעל, שמעלער פּון אויווען,

מט א קוואדראטדאשעק, פאריטען ארויף, — פון פראנצויזישען (גע) képi
 נומען פון אראבישען. — דאל II: kjepi (פון פראנצויזישען), „הנטעל, קאשקעס
 פון הינטקען היילטערנישען פאסין“.

(28) ליפ: „סטעיינגע“, == ijenta == „די לייענטע, דאס באנד, די
 סטעיינגע“, בא ליפ. II און דריט. — הארק: „סטעיינגע“.

(29) ליפ: „שליאָרע“, == oborka == „דער באַלאַג, פראַנדוֹ
 שליאָרע“, בא ליפ. II: „פראַנדוֹ, אַ שליאָרע, אַ פאַלב“, בא דריט.
 — הורו: „שליאָרע“.

(30) ליפ. II: „הורו, הארק, דריט: „שאַל“ — און קרעמענין
 מט האַרסען I, און וואַרשע מט ווינקען. — פרושקו: „סאַל“.

(31) „דער אונזיט. בעוויך“ 6: „וואַלעבע טיכער (פאַצולעט)“.

(32) „פון המלך והנזיר“ (זשולקעו 1771) ט״ו: „איז מיר פֿר וועקסילט
 גוואַרין: איזש דען קראַנקן אויג איז גוואַרין אין גוונד אויג, און דיא
 פֿלאַר איז מיר אפּגיטאָן גוואַרין פון מין פנים“ — „פֿלאַר“ און דאָ
 אַבערזעצונג פֿון „המסורה“.

(33) בא ליפ. II פארטשט: „די פֿליזערע, קרעפע, גאַזע“;
 בא דריט: „אַ שליווע, אַ קרעפע, אַ גאַזע“.

(34) בא ליפ. II פארטשט: „אַ פֿאַרצייטיגזער שליזער“; בא
 דריט: „אַ וויבערשער שליזער“.

(35) זע „מאַמעלשוין“ I (רעגיסטער). —

(36) דאָס פֿון רוסישען גענומענע „שליאָפע“ באַקומט אַרביגע-
 שטעלט דעם קונטונאַנט = „וואַס היירט אין ייִדישען געברויכט צו בילדען
 פעויראַטווע פֿורמען (פֿאַרגלייך דאָס שפּוטישע „דייטשמערזש“ פֿון
 קורעקטען מינדאַרטלעכען „דייטשמערזש“, און די ענדונג = „פֿאַר
 לויט אַנאַלוגיע מיט „מזין“). — מעגלעך אויך, אַז „שליאָפּפֿין“ אין
 פֿולקסעטימולוגיע פֿון „שליאָפע“ מיט אַנלענונג אַף „שלאָפּפֿין“.

[אַנב, „שטערענטֿיכעל“: „שאַסט דייטשערזש“ (55), „אַ דייטשער-
 שער גרויסע שטאַט“ (55), „דייטשערזשע יודין“ (69), „גורעט אַף
 דייטשערזש“ (64), „אַף דעם דייטשערזשן שטינגער“ (67); —
 „סעקעלע“ 8: „לויב פֿראַנצויזערזש און דייטשערזש
 וואַ וואַסער“].

(37) ליפ: קלײַד = „platje“ (== „דאָס קלײַד, מלביש, די
 הלבשה“, בא ליפ. II און דריט); קלײַדעל, = „platje“, „jubka“ (==
 „די יופע, דער שליאָפֿרוק, מאַנדירל“, בא ליפ. II: „די אונטערקלײַדעל, בא
 דריט). — הורו, הארק: קלײַד.

(38) הארק: „ספודניצע“, = „petticoat“ (== „אונטעררוק,
 ספודניצע, יובקע“, בא הארק. II).

(39) א. ב. נ' 3849 — א. ב. 3365: „זי, דאָס קלײַד איז שוין, — ווי
 זעט, אַווער, די ספודניצע אויט?“, אזוי פֿרעגט מען אַ
 שלימעוואַלניצע (וָאָ מוז, ספודניצע“ באַטיטען אַ אונטערקלײַדעל). —

- 40 ליפּ. האַרק: „אונטערקלױד“, אונטעררוק.“ —
 41 האַרק. (muslin =) הורו; „משלים“ 90: „מושלין“ —
 באַ ליפּ. מיט I. —
 42 האַרק: „קרינולינע“ („erinoline“). — א. צ. צווייטעל,
 „זי קלייבט העלט“ 52: „די „מאַדאַם“ געהט אין אַ פּלינעם קרינולינע,
 אינעם הילף אויף חלה געהט מען באַרגען אַהין...“ —
 43 אין בייזן טיטשען: a) מלבוש אַפֿין גאַנצען קערפּער; b) מלבוש
 לוקאַל; געצעלט, באַלאַנגן, באַראַק.“ — קלוגע: (חייזיקעבויכט) B a u d e
 (שלעזיש: הורט), „פּאַסטעכגעצעלט אין די בערג“ (אין 18-טען יאָרהונד.: „יריד-
 בוינד“ אין 15-טען יאָרהונד.: „מאַרקבוינד“), אַלז = Bude. —
 פּוה“ I: b u d a, „האַטערניטאַט; בוינדעל פֿון ברעטער, שטרוי, ליפּס
 זכ׳ אָף אַ באַהעלטעניש, אָף אַ באַזויגעכץ; ציטשליקן קראַם פֿון ברעטען
 אָף די ציט פֿון יריד“; „צודעק פֿון אַ קוטש, בריקע, האַגען; געדעקטע קוטש,
 פֿון סטאַן אַראַפּציו (שפּידינציע).“ —
 אַ מלבוש אַפֿין גאַנצען קערפּער (קליידעל מיט סטאַניק און שטיק) הויסט
 אין רודנין: „גורעלין“ (טרופ אָף מיטעלטראַק). — פּוה“ ב I:
 g a b r j e l a, „אַ פֿון פֿרויענקלייד“ (פֿון פֿרויענאָיגענונגמען (Gabriela). —
 44 ליפּ: „מונד רעלי“ (מיט I), = plachta (דער „שליאַפּריק, דאַס
 מונד רעלי, קליידעל“, באַ ליפּ. II: „אַ שליאַפּריק, אַ
 קליידעל“, באַ דרייזן), sarafan (== „אַזאַ מין סוקניע, שליאַפּריק, מונד-
 רעלי“, באַ ליפּ. II: „אַ מין רוישישער שליאַפּריק“, באַ דרייזן), shjerskoje
 „platie“ (פֿרויענקלייד). — באַ ליפּ. II: kapot = „דער שליאַפּריק, דאַס
 מונד רעלי.“ —
 45 האַרק: „קויטע“, = „woman's jacket“ —
 46 באַ ליפּ. II פּאַרטיטשט: „אַ ליבעלע, אַ יאַקע.“ —
 דרייזן: „אַ קויטע, אַ יאַקע.“ —
 47 ליפּ: „סטאַניע“, = lif] = „דער שניט פֿון אַ קלייד(?)“,
 באַ ליפּ. II און דרייזן, pjerjehwat = „דער סטאַניק, סטאַניק, די
 טאַליע (פֿון אַ קלייד)“, באַ ליפּ. II: „דער סטאַניק, די טאַליע“,
 באַ דרייזן. — האַרק: „סטאַניק“ (= waist). —
 48 זע דרייזן 161. — אין קרעמעניץ הערט „סטאַניק“ געבויכט אויך
 אַלט סיגניזם פֿון „העמד“. — אויזען אָף ד׳ 45: „לשׂווענט אויף אַ פּאַר
 שטאַנען“ (= „לשׂווענט אָף אַ פּאַר העמדער“). —
 49 ליפּ: „שטעל“ (אין מאַרק), = lawtschonka, lawotschka
 „געוועלבעל, קרעמעל, קלייטעל“; balagantschik (balagan באַ ליפּ. II
 = „דער באַלאַנג“; באַ דרייזן: „אַ באַלאַנג, אַ גינצעלט, אַ בוינד פֿון ברעטער“);
 runduk (= „אַ בומה, אַ טרעפּ“, באַ דרייזן). — אין וואַרשע: אַ טיש (אַפֿין
 מאַרק), און אַבער אים אַ דעכעל (אַף 4 דרענגער, וואָס זענען דער המשך פֿון
 די טישפּיסט). —
 50 ליפּ: בוינד, = britschka (= „אַ בריטישע“, באַ דרייזן).

kibitka („קביטקע, בידקע, בידא, האָגען אויף 2 רעדער“, באַ ליפּ II; אַ בידע, אַ האָגן אויף 2 רעדער“, באַ דרייז). — האַרק: „בּוּד“, = wagon-booth (דאָס ערשטע גליד = „האַגען פּיר“; דאָס צווייטע = „בידעל, בידקע“, באַ האַרק II). — ליפּ: „בּוּדקע“ (מיט i) taratajka („אזא מיין בידעריגער האָגען“, באַ ליפּ II; „א מיין האָגן אויף 2 רעדער“, באַ דרייז), „odnokolka (= „אַ האָגן מיט צוויי רעדער“, באַ דרייז), „tjeljega „dwuch koljesach“ o („האַגען אָף 2 רעדער“). — האַרק: „בּוּדקע“ = sentry-box; booth („אַ האַכבּודקע, אַ קאַראַאָילקע, אַ האַכשטיבעלע“, באַ האַרק II; „אַ האַכהויז, אַ האַכשטוב“, באַ האַרק II). — האַרק: „בּוּדע“ (= booth).

לעק: buode („היזעל, געצעלט“), = דענישען bod, פּוֹן אַלט-דענ. bóth (פּוֹן העלכען עס שטאַמט דאָס מיטעלענגל. bóthe, און ענגל. booth „מאַרקבּוּד“ [קלוגע; טיאַנד: B u d e „געוועלב, קראָם, קלוגע, דאַנערלע-קאַרעטע“; דימ: budka (געוויס פּוֹן דייטש. Bude). — דאַל: b u d a „גענומען פּוֹן פּוּל. אודער דייטש), „בנין בכלל; קעלער פאַר טויטע, געוועלבע טער קעלער; מאַידאַן“; — butka, budka „אַיטלעכט קליין, באַוונדער געבע, אַלס באַווינדעכץ אודער שוצאָרט פּוֹן אַ שלעכט רעטער, פאַר מענטש, הונט אודער אַנדערע קלונגע היות; האַכשטוב, האַכשטיבעל, העכשטשטיבעל, בידעל“; „בּוּד פּוֹן אַ האָגען, האָגען, העגעלע“. — פּוּסק: buda („געצעלט, בידעל“; „געדעקט העגעלע“), budka („העגעלע“).

האַקאָוויס „בּוּדקע“ (זע אויך „זאַמ“ II 265) — פּוֹן רוסישען; ליפּשיצעס „בּוּדקע“ — פּוֹן אוקראַינישען; האַרקאָוויס „בּוּדקע“ — פּוֹן רוסישען אודער פּוּלישען (מערצאַל אָף = !); „בּוּד“, „בּוּדעל“ (זאַמ. II 269) — מעגלעך דירעקט פּוֹן נה"ד (אודער פּוֹן פּוּל. מיט אַווער פּוֹן אויסקלאַנגהאַקאַל).

אין האַרשע: „בּוּד“ („אויסלויט=d פאַרשאַרפט, אַנגעוויירען די שטיס), „אַ מאַרקרעמעל פּוֹן ברעטער, מיט אַנ'אויפגעצויגענעם לאַנטוך פּוֹן אויזווייז“; „בּאָדל“. — קרעמעניץ: „בּוּד“ (מיט פאַרשאַרפטען, שטימ-לויזק-גזוורענעם אויסקלאַנג-d), „האַגען פאַר פאַסאָזירען, מיט אַ לאַנטוך, אויפגעצויגען אָף רייפּען“; „בּאָדל“ (מיט â) [זע אויך „זאַמ“ II 270]. — „שערעניטעל“ 93: „קבצנים חסידים אָף בּאָדל? זענין אויך גיפּאַהרין.“ (= לויט אַיע סמנים: ou). — פּוּשקע דער גרויסער“ 15: „זיך איך מיר אויף דער קעלניע פּוֹן מיין בּוּדל“ (זע אויך „זאַמ“ II 265, 268, 270). — די נייטראַלע פּוּרמען (אויך „בּוּד“) הובען הויפטטונקע וואַקאַלען אַזעלכע, וועלכע זענען אין די געהעריקע מ"מ די אַנטשפּרעכערס פּוֹן מה"ד; די דימיניטיווען הובען אַזעלכע הויפטטונקע וואַקאַלען, וועלכע זענען אין דיאָגנעגע מ"מ אַנטשפּרעכערס פּוֹן מה"ד אומגעקלינגענעם. — קומט אויס (אזויזי) דער מה"ד וואַקאַלע הוט גאַר (טו), אַז די יידישע הובען זיך אַנטוויקעלט אודער פּוֹן שלעזישען Baude, אדער פּוֹן סלאַווישען buda (נעמען מיר אָן די לעצטע הסערה, דאַרף עס זיינען, אַז דער וואַקאַלע איז אַריבער אין די יידיש מ"מ גיך

אנדער דער מה"ד ו' האָט אָנגעהויבען אין זײַ זיך צו אַנטוויקלען אין אַנדערע קאָנסאָנאַנטען, אזוי אַז דער ן פּײַן סלאַוו. וואָסאַעל הוּט געקענט מײַטמאַכען דײַ אַנטוויקלונג פּײַן מה"ד ן אין דײַדוויקע מ"מ). —

51) ליפּ: „קױרײַק“, probka == (דער קױר ? ק, דאָס פּאַרשטעקעל, באַ ליפּ. II; אַ קױר ? ק, אַ פּרױבק, אַ פּאַ-שטעקעכץ, באַ דרײַוו). — הורוּ: „קױרעק“. — האַרק: „קױרק“ (cork). — אַלץ גײַשט אין דער טײַטש, וזײַ אין צײַטרען טעקסט. — אין וואַרשע סײַנונגמען „קױר ? ק, שטױפּזיכץ, פּאַשטעקעכץ. —

52) באַ ליפּ. II איבערגעזעצט: „דער פּאַיל, פּלױקען; דאָס פּײַדעלפּלעקעל;“ באַ דרײַוו: „אַ פּײַדעלפּלעקעל, אַ שטענעל.“ —

53) ליפּ: „לױב“, lub == [דער לױב (קױרע), באַ ליפּ. II; אַ לױב, באַ דרײַוו. — הורוּ, האַרק: „לױב“. —

54) האַרק: „טײַלױק“ (טינג), „טײַלעקעס“ (פל). heel == (באַ האַרק. II; „אַ פּיאַטע, אַ קנאַפּעל“, backside (רוקענזײַט), צוגע-געבען; באַ דײַ פּײַט, שײַך וכו'". —

55) האַרק: „בוּט ? ק“, „בוּטש ? ק“ (= shoe, „שױך“). — ג.מ. 247 (קוּוו. ג.): „איר מענט דוּך אַלע הערען, וואָס איצטזע מײַדלעך בענדערען צוראַטקענע קלײַדלעך מײַט שמאַלע פּאַסען, סאַמעטענע בױז ? קעס מײַט גומענע קאַלשען.“ —

56) פּײַט: „jupka, juptschyna“, „לײַבעל, קױפטע, קױפטעל“. — דעק-שױך 36: „דער מחותנתעס אַ רױט דאַמעשקענע יױפּע“. —

57) זע אויחען ז' 135. — (58) ליפּ: „קאָטעס“ (= טרױלד). — הורוּ: „קױטאַס“ (= טרױלד). — האַרק: „קױטאַס“, tassel = (אַ קױטאַס ? ק... באַ האַרק. II). —

59) באַ ליפּ. II איבערגעזעצט: „דער קאָטאַס, טרױלד;“ באַ דרײַוו: „אַ קױטאַס, אַ פּראַנז“. —

60) ליפּ: „שײַאַמױען“ = ognjowka (= „אַ רױטער בלױם פּײַקס“, באַ ליפּ. II; אַ רױטער בלאַס פּײַקס“, באַ דרײַוו), „lisij mjech“ („פּײַקסענפּעל“). — הורוּ: „שײַאַמױען“ („עזרות-שױעלס“). —

61) אין דער זױלונגע: „L y n x; אַף דײַטש: „Luchs; אַף רױס: „rysj“ (= „אַזאַ מײַן לעמפּערט“, באַ דרײַוו). —

62) „בראָקעווער פּאַקס“ (1595) 87: „צױבלי שױבײַן טאַר מײַן גײַט צו מײַן, הן איש או אשה...“

„פּאַקס המדינה“ § 315 (יאָר 1637): „גײַט אין לשױם אדם הן איש והן אשה להקביל פּײַ קרױבי וואַהבײַ ב שױבײַן של מרר [מרדור], כּי אַם לילך תחילה לביתו אחר יציאת [יציאה] מביה ללבוש מלבוש אחר, — ד. ה.: „קײַן שױם מענטש, הן אַ מאַנצבעל, הן אַ פּרױענצױמער, טאַר גײַט גײַן גוט-לױם-טױב גײַטען צו זײַנע קרױבײַם אין פּרײַנט, אין מאַרדער שױבײַט; גײַטעט.“

ארויסגענויג פון שול, דארף מען פריער אהעמגען אין זיך איבערטון אין א: אדער מלבוש". —

63) באַ ליפּ II פאַרטייטשט: „דיא ש ז ב ע, דער ס ז ל פ"; באַ דרױן:

„א פ ע ל י, א ט ו ל ו פ". —

64) sarafan איז אין רויטשען: „מאנצעלשער לאנגער רוק פון א ספּעציעלישען שניט"; „רויס ש פ ר ו י ע נ ק ל ז ד, און ארבעל, מיט לעכער פאַר די הענט אין מיט א פאַס". — מוסקווער פרויענסאראפאן הערט געוויינטlich schubka (דאַל IV). —

65) ליפּ: „ס א ל י ע פ", salop (= דער ס א ל י פ, אן

היבערש פּיטערקלינד, באַ ליפּ II; „א היבערזשער מאנטיל, באַ דרױן). — האַרק: „ס א ל י ו פ", mantua (= „פּרויענקלינד, באַ האַרק II), cloak („מאנטעל") — א. צ. צווייפּעל, „די קליינע העלט" 55: „אין זעה, און אַרעמער פּוילע נעמט אַ דינסט מידעל, מאַכט איר אַ גוטען ס א ל א פ, אַ שטו זידען קלמדעל". —

66) ליפּ: „ב ו נ ד ע", sarafan.

אין סקעלווע טראָגען פרויען א „ט ו נ ד י ד י ר ו נ ד י" (= „ר טונדע"). — פּו"ב V: rotunda, (פּולקסטימלעך) rotunda, קיילעטקער בנין, אַ מין גרויסע סופּה מיט אַ יאַרמעלקעדאַך, „אַ נ ז ש ט ג ע פ אַ ל ד ע. ווערער סאלוף, קיילעכיק, אַוונטען ברױט. אַר ב ע ל". —

67) ליפּ: „ק ע ר ט ק ע" kurtka (= „דיא ק ע ר ט ק ע",

באַ ליפּ II; „ק ע ר ט ק ע", באַ דרױן). — „די גענ. העלט": „עמטשקעט געהן ארום, אַטיל באַרויט אין פּיסטאַרנע האַלאַטן, אַטיל אין ק ע ר ט ק ע. אַפּ געקויפטע מאַנדירען פּין סאַדראַטן" (33); „איאַמטשצקע אַלטע גווענטונע ק ע ר ט ק ע". —

68) האַרק: „י א ק" („jacket"). —

69) האַרק: „פ ע ל ע ר י נ ע" (= „pelerine"). — באַ דרױן:

peljerina (= „אין מין היבערשע קלינד". — אין אוסטרו־פּוילישע (זוילער ק): „פ ע ל י ע ר י נ ע" (טרופ אף דרױטער זילב), „ט א ל' מ" (סױנומען). —

70) ליפּ: „ג ר א נ א ט", granat (= „דער גרוינאַט (אַזאַ

שטיין), דער מ ז ל ג ר ו מ ב ו י מ", באַ ליפּ II; „אַ ג ר א נ א ט, אַ מ ז ל ג ר ו מ ב ו י מ", באַ דרױן), wjenisa (= „דער מ ז ל ג ר ו מ", באַ ליפּ II; „אַ ג ר א נ א ט, אַ מ ז ל ג ר ו מ", באַ דרױן). — הורו. „ג ר א נ א ט" („עצי-רימונים"). —

71) ליפּ 183: „קוסינקע" (מיט i) [דרוקגרייז, שטאַט „קוסינב

ק ע" 3] kosynka (= „אַ קרענדעל, בלינדנע, גראשעל"; „אַ קוסינב ק ע, שאַרפּעלע" (באַ ליפּ II); „אַ קוסינקע, אַ שאַרפּעלע" (באַ דרױן). — דאַל II 176: kosynka, „דרױטקעק טיכלע, געוויינטלעך אַ דירכנעשניטענט; אַ גאַנץ טיכלע הערט אַבערגעשניטען דיאַגוואַליש אַף צווייטען". — פּו"ב II: „מונדאַטלעך") kosynka, „היבערשע דרייעקעכיק האַלדוטיכלע" (פּון ריטשען kasynka).

72) = יי = הערט אין יידישע ביכער אזאל געברויכט אלס טראנסקריפציע פון וואקאל a מיט פאלאטאליזירונג פון פארקונטונאנט אודער נאָקונטונאנט. — זע צ. ב. אויף ז' 105: „בר ? של י ק“ (= „ברישליאק“). — דער לוקסוט“ 5: „ס פ י ל נ ע“ (אין קרעמענין: „ס פ א ל' נ'“). — 73) לי: 5: „ש ל י א ק“, = mjerka (?). — הארק: „ש ל י א ק“, = edge (= „ברעג, קאנט; זויס“, בא הארק. II), border (= „ברעג, גרענעץ“. בא הארק. II): list בא א קלינד (= „ליסט; ברעג, זויס; קראיקע“, בא הארק. II). — „קבצן=עושר-שזל“ 24: „א תפילין זאק פון גווענטונע שלאק קין“ (ד. ה. פון גווענטענע ליסטען, קראיקעס). — קונע: 12. שלעקלעך פאפיר“ (ד. ה. 12 פאסטען, שמאלע און לאנגע שטיקער). — 74) לי: 5: „ק ר ו כ מ א ל, ק ר ו כ מ ע ה ל“ (ה"ח), ק ר ו כ - מ א ל ע ן (צ"ח), „ק ר ו כ מ א ל ק ע“ (= „אָנגעקרוכמאלעט“). — ליפ II 135: „ק ר ו כ מ ע י ל“, „ק ר ו כ מ א ל ע ן“, „ק ר ו כ מ א ל ק ע“ און „ג ע ק ר ו כ מ א ל ע ט“ (2 סינאגוגען). — הרהו: „ק ר ו כ מ ע ל“. — הארק: „ק ר א כ מ א ל“; הארק. II 591: „ק ר ו כ מ א ל“, „ק ר ו כ מ א - ל ע ן (העש)“, „ק ר ו כ מ א ל ע ט“ (צ"ח). — דרנז: 212: „ק ר ו כ - מ ע ל, ק ר ו כ מ א ל ע ן, אָנ ק ר ו כ מ א ל ע ן, ק ר ו כ מ א ל ע ט, אָנ ג ק ר ו כ מ א ל ע ט“. —

75) אין אײַנקע ווילן ער שטעט הערט דער וואָקאַבעל „אוי-ר ? נ ג ל ע ן“ זעלטען געברויכט. — אין מ ? ר ו פ ו ל (זויל. ק.) נאָרט: פּוֹר'קֵיִם, פּוֹר'קֵיִךְ (און זעלטענער: „ער ? נ ג ל י ך“); אין אוס-טרופוליע (זויל. ק.) פּוֹר'קֵיִלְאָךְ (און זעלטענער: „ער ? נ ג - ל י א ך“); אין מ ? ל' ט ש ן (זויל. ק.): פּוֹר'קֵיִלְאָךְ, רַעֲיִפֵּאֶלְאָךְ (און זעלטען: „ער ? נ ג ל א ך“); אין רומאניא (זויל. ק.): פּוֹר'קֵיִלְאָךְ (און זעלטענער: „ער ? נ ג ל י ך“). — אין סוֹל'נִי צ ע אײַר'נִיג = לײַעך און פּוֹר'קֵיִרְעךְ. —

76) אין „קראקעווער פנסק“ b87: „פ י נ ג ר ל ך ך טאר מן גיט מן טראגין או אין דער וואך צווייא, אן שבת פיר, אן י"ט זעקס, אבנים טובות כלל וכלל גיט, הן אנשים או נשים, אם לא אין אשה דיא דא מעוברת אין, דיא טאר כראגין אין פ י ג ר י ל מיט אין דימנט מחמת רפואה; זונשט גיט בקנס שלשה אדומים. — גאלד גילדין, אין דער וואכן זאל מן זיא כלל גיט טראגין, אפ"י בחולות, נייארט אן שבת י' אדומים, אונ' אין כלה מאג טראגין אפ"י אן דער האכין י' אדומים.“

אין „פנסק המדינה“ § 323 (יאָר 1637): „ט ב ע ו ת ז ה י ב [זחב] אין לעשות על האצבעות, כי אם בחובל ב', ושבת ג', ובי"ט ה', — ד. ה. ג. ל ד ע נ ע ר ? נ ג ע ן אף ד? פֿינגער מעג מען טראָגען גיט מער וז צוה — אינדעררוואָס, דריי — שבת, און פֿינגער — יום-טובֿ.“ — 77) „דאָס חסיד'שע ייִנגעל“ 41: „געפֿלאַכטען פֿון לולב קאָשעקליך אָג קראָם-5 ? נ ג ע ר ל י ך ך“. — זע אויזען ז' 143. — 78) „קראקעווער פנסק 87“: „פ ע ר ל י ך דיא זיין אטור אין בערסליך,

דען בתולות דיא טערין הואל טראגין בערטיליך מיט פערליך, אונ' אפי' מיט קלייני פונטאלין, דיא דא גיין הונדרט פונטאלין אויף איין גאלד גילדין, אבר מיט גרעשרי פונטאלין אוי אסור; וכן טאר מן קיין בערטייל טראגין מיט גילדני קעיסלך, אונ כ"ש טאר מן ניט טראגין מיט אבנים טובות בקנס חמשה אדומים, דער דא הערט חייטר טראגין".

„פנקס המדינה" § 6318. (יאָר 1637): „אין להנשים להתקטט כלל בשלשלאות זהב ולא בבסבעות זה' [ו]לא מרגליות בזוארה ובתולו' אסור ברחובות לילך בגלוי, זולת בערטייל מרגליות כותר אפי' בגלוי", — ד. ה: „ד' פרייען איז קאטעגוריש פארבוסען זיך צו צירען אין גילדענע קעסען, גילדענע רינגען, וזי אויך פערעל א'5ן האלדו. מנדלעך אוי אסור (דאס) צו טראגען עפענטלעך אף דער גאס, אויבער א פערעל בערטייל מעגען זי יו טראגען אפילו עפענטלעך". —

79) „אירליאנער פערעל" זענען אין הארשע דן טעערסטע. — „קאל' קוטען": גנישט קמלעכדיקע (קאנטוקי, גע- קנישטשע), גנישט וויטע; מרופט וזי אויך: „יאפאנער". — „באטען" זענען שלעכטע, מינערערטיקע פערעל, פון גנישטגעלעמסקער פורם און אהן א גלאזן; אויך בריליאנטען ריט פגמים (מיט „סקאזעס") אודער „בארזנעס" (גנישט ריינע, פארנעפעלטע). —

80) קארל. VI: zamotac, צובינדען, צוגיפבינדען. — „זמוט"

היזו האָבען א שייכות אַ ענלעכען שורש. —
81) זע „אמ" II 424. — לי:5. „קערעל" (ה"ו), „קערעלען" (ב"ו). — לי:5. II 131: „דיא קערעל". — הורה: „קערעל" (סינג), „קערעלען" (פל). — האַרק: „קארעל" (סינג), „קארעלען" (פל). — דריוו: 207: „קערעל" (סינג), „קערעלען" (פל), „שניר קערעלען". — „שיחות חולין" 54: „קערעלען". — „שענע דיא וואַרענציקע" (וויל. 1897) 9: „קארעלען". — נאָר גנישט אירעש" פון נ. ב. סאַזעלי! (אויבערגעז א. מ. ש. וויל. 1887) 15: „קארעלען ליפעלעך". —

82) „קראָנעווער פנקס" 584: „קעסען, אונ' פינגרלך, אונן פארטאגליר, אונ' גאלד גולדין, העפטיק, אונ' קיין גילדני תכשיטין דא זאל מ' זיא ניט טראגין, הן אשה הן בתולה; גיארט וואו דא שווער איז צעהן גאלד גילדין, דאו טאר איין אשה אודר איין בתולה אן טראגין, אונ' דוקא אין דער גאס; אביר אויש דער גאַסין דא טאר מן ניט טראגין כלל וכלל גנישט. אינ מוזן אז דער שיעור, דהיינו צעהן גאלד גילדין שווער, דא טאר מן גנישט אן טראגין, אפי' אין דער גס, עז זיא אין הויז, אודר אויז דען הויז, אפי' אונסר דען קליידרן טאר מן גנישט טראגין, נאך שבת נאך יום טוב, גיארט או אובן שטימט". און וויטער: „דיא דא געבן חמשה זהו' פו' צום סכום, דיא מענין האל א ין קעיסט טראגין, אונטר דעם אובר העמד, באפן זה, דז מן זיא זאל

- כלל וכלל גיט זעהן".
 זע אויך די אָנמערקונגען 78, 83.
 „יוסעלע סולוח״: 42: „גורג על ק״ט״. —
 (83) „דער קרוזש, די קרוזשעט“ (בא ליפ II); „דוא קרוזשעט,
 דער קרוזש״ (בא דרמו). —
 (84) הורח: „הא לזבא נד“ („רביד, ענק“). — בא דרמו:
 naschjejnik == „הא לזבא נד אויף א הינט״. — הארק:
 „הא לזבא נד“ —
 (85) הארק: „רו נד“ == row (בא הארק. II) == „א רמה, א
 שירח“, circle (הארק. II): „א קשקעל, א קשלאכדיגע זאך; א קר״ו, א
 גרועלשאַפּט“ —
 (86) ליפ: „אויבעל“ == mjedalj (== „דער מענדאלי,
 א זיבעל“, בא ליפ. II; „א מעדאלי“, בא דרמו). — דיק, „דער
 שדיך“ 20: „אן צוטאן פעריל, אן אויב? ל, זעלסט קרעלען זינען
 דאן אויך גילטיג“ — אין ווארשע: „אויבל“ (== „מעדאל, אורדער“).
 „א זיבעלע“ (== „מעדא יעכעל; רזועטעל, וואס מ'טראגט אן לאך אָנ-
 שטאָטן אורדער“) — אן ראדון: „אויבל“ (== „מעדאל; די בלעך,
 וואס דער סולטיס טראגט אָפּ דער ברוסט“). — „ר׳ חיימל דער-קצין“ 58:
 „אויף זיין פעטען האלו האָפּען געהאנגען אויף רייטע אונ בלאָקע סטעיגיס
 גלדעבע אויבעלען, וויא ביי א פלה מויד, אונ גילדען
 צלימל“... —
 (87) ליפ: „ברוש״ == broschka (== „ברושקע, א
 שפּילקע“, בא דרמו), „nagrudnaja bulawka“ („ברוסטשפּילקע“). —
 הורח: „ברוש״. — „מער״: 178: „אויפן האלו די פעריל און די גרויסע
 אלטע גאלדענע בראש״. —
 (88) זע מ״ן „מאמעלשון“ I (רעגיסטער). — „יוסעלע סולוח״ 89, 42:
 „בראסלעטען“ — „סטעמפעניו“: „בראסלעטען“ (19),
 „בראסלעטען“ (24). —
 „קראָקעווער פּינסק“: „מבליך זול קיין מענש כלל וכלל גיט טרא-
 גיך“ (b84). — „קעיטן מביליך טאר מן כלל וכלל גיט טראגין, הן
 איש אר אשה, עס זיא אופן וואר אודר אונטר דען אובר העמד, ויארט אין
 פלה נאך דעם בידעקין ביז נאך דען שבעת ימי המשתה אונ' דחקא אין קיט.
 אונ' גייט מין, בקנס ג' ווא' אדומים ווער דא עוב-איו“ (E87).
 „מבליך“, „מבליך“ (== „מאנעלעך“) און פלויאל צום
 פּוילישען manela (אַלטפּויליש; mannela), „אַרעמבאַנד, בראַסלעטען, יובילע-יש
 צירונג אָפּ דעם אָרעם אודער אָפּ די האַנט“. — פּין אַטאַלענישען maniglja.
 פּראָנאַציונישען (פּח״ב II 1871: E87). —
 (89) זע אויחען ז״ז 40, 42, 45. —

- 90) זע אויך XI. —
- 91) „דיא ביווע מומע“... II 12: „ברעל אנט“ — „גלוק מיטן אומגליק“ 8: „ברול אנט“ — „יונגעל אויף דער ריווע“ 15: „ברוי-לאנט וי“ — „א. קאלמוס, דער לעבעדיגער יתום“ (צדעס 1876) 33: „ברול אנט“ —
- 92) זע אויך: „דער וואלפיש“ (1866) 5, „די אורחים און דוראצעסאָק“ 12, „די פאלטע ליבער ראָסטעט ניקט“ (1876) 10, „בן יחיד“ 39: „ברול אנט ען“ (ה״ו, פל.) — „דער פלעט אויף שבת“ (1872) 9: „ברול אנט ען“ (ה״ו, פל.) — „דער מיליאָנער“ (1868) 23, „דרביא מלא רחמים“ (1873) 9, „זיבען דינסט מידעכען“ (1873) 31: „ברול אנט טעבער“ (בי״ו) — „בן יחיד“ 47: „ברול אנט ענע“ (בי״ו). [אלץ ווילנער דרוקערן]. —
- 93) זע אויך: „דער וורעם און כריתן“ 71: „וואָס זאָגט איהר אויף די עטליכע בורליאנטעליך און דער לעבענס-קאליוועזע“ — „דער בל-בונק“ 59: „בערליאנט ען“ — „דאָס חסידישע יונגעל“ 130: „בערליאנט ען“ —
- 94) א. צונוצער, „שירים חדשים“ (וויל, 1892) 3, „הגיגן: בפנור“ (וויל, 1903) 32: „ברול אנט ען“ (ה״ו, פל.).
- „ברול אנט ען“: „ס' הדרת זקנים“ (וויל, 1864) 12; „ס' חדרת הימים“ פון ש״י בערוזק (וויל, 1873) 10; „א חתן אויף אויסצוצאהלין“ פון אלטער בערענסקי (קעשעניוו 886) 8; „ס' פחד יצחק“ (וויל, 1902) 10. — „ברול אנט ען“: „דיא געהימע ליבע“ (וו, 1883, ליב, II 16 און „דיא געהימע האָכניט“ (וו, 1884) 3 פון שמעון ווילצענוק. — „ברול אנט ען“ (מ״צ): „ס' הדרת זקנים“ 12, 14; „ס' מבחר הפזמונים“ (וויל, 1865), „קדמת המחבר“; שמ״ר׳ס „א גט מיט א חתונה“ (וויל, 1884) 5. — „ברול אנט ען“ (מ״צ): „סיפור ארץ הקדושה“ (וויל, 1862) 3; „ס' הדרת זקנים“ 11, 13; „קול שמחה“ (וויל, 1873) 36; „מעשה פון חנעלע“ פון מרדכי-מנחם יודעלעווסקי (וו, 1884) 4; „דיא געהימע ליבע“ 28. — „ברול אנט ען“ (מ״צ): „דער עולם-התהוהניק“ 32; „דיא פאלטע חתן-בלה“ פון ג. ח לעוויער (וויל, 1897) 25. — „ברול אנט ענע“ (בי״ו): „שמ״ר׳ס „דער שלום-מולדיגער האָז“ (וויל, 1886) 24. — „ברול אנט ענע“ (בי״ו): „אין הינדערלוקי מעשה פון דעם פיינעם יונגען מאַנשצוק“ (לעמ, 1883) 10. „בערליאנט ען“: „פרינס המתגאה“ (וו, 1888) 61. — „בערליאנט ען“: „דער הספד פאָן משה מאָנטעפּיאָר“ פון יעקב באַסמאָן (וו, 1865) 13. — „בערליאנט ען“: „דיא ביווע מומע“ 44. — „בערליאנט ען“: „רחלע דיא זינגערין“ 27. — „בערליאנט ען“: „דער בעקאָנטער דאָקטאָר“ 25. — „בערליאנט ען“ (מ״צ): „דער חתן אונד ר' שמעלקע דער קלעמיר“ (וו, 1882) 11, 24; „ר' שמכה פלאַכטע“ 25; „מעשה משני שותפים“ (וו, 1881) 32 (3 מ.), 38 (3 מ.), 40 (3 מ.). — „בערליאנט ען“ (מ״צ): „שירי זמרה“ (זש, 1876) 11; „דער הספד פאָן משה מאָנטעפּיאָר“ 12. —

„בערליאנסען“ (מ״ז): „מאגאזין פון יוד. לידער“ 66, מעשה משני שותפים: 23, 31. — „בערליאנסען“ (מ״ז): „מאגאזין פון יוד. לידער“ 66; דאס פאר ברענטע קינד“ פון ש. חולצענוק (ה. 1886) 13. — „מיט און בערליאנסען שלאס“ (דיא בערומטע געשיכטע פון דער שיינע מאנע-לאַנא, איבערגעזעט יעקב מורגענטערען; ה. 1881; 22). — „בערליאנסען“ (ב״ח): „דער בעל תשובה“ פון מ. עפשטיין (זש. 1875) 6; „גאר גוט אדעש“ פון נ. סאמיעלי (איבערוועצער א. מ. ש.), היל. 1887, 27. — „בערליאנסען“ (ב״ח): „דער בעקאנטער דאקטאר“ 21. אין אופאלע: „בערליאנסען“ און „בערליאנסען“. — טארלע (ראָדעמ. ג. דרילוש. ק.): „בערליאנסען“. ש. חולצענוק, „דיא פאלאָרענע קינדער“ (ה. 1889) 5; „בערליאנסען“ (מ״ז): „שלוס-עליכס, „יקנה״ז“ (קינע 1888) 72; „בערליאנסען“ (ב״ח). — „שלוס-עליכס, „שמ״ר׳ס משפט“ (בערד. 1888) 13; „מוללענען מיט בערליאנסען וואָלגערען זאך“. — 95) זע מיין „קונס.“ I § 29. — אין זשעראַרוזח: **גראַנאַמירן** (מיט אַ און דער הויפטטון זילב) „גראַנאַמירען“; ראָדעס: „גראַנאַמירען יאָר“ (הויפטטון אָף ענדזילב מיט אַ); סקערגיעוויץ: „גראַנאַמירן“ (מיט אַ און דער דריטער זילב). — טאַרטשין: „גראַנאַמירען“ (הויפטטון אָף צווייטער זילב) „גראַנאַמירען“; לודזש: „גראַנאַמירן“ (טרופ אָף ענדזילב מיט אַ). — אין האַרשע אויך: „גראַנאַמירן“ (הויפטטון אָף ענדזילב); מ. שלייפּשטיין, „די גוטע זאכע-וועס“... (הארשע 1897) 12; „עס ליגט איבער: גאַנצע גראַנאַמירען“. — נאָך ביישפּילען פֿון מעטאַטעזיס: קרעמעניץ: **פאַרמוגל**; ליפּ: **פאַרמוגע**. — האַרק: „פֿאַרמוגל“ 800. — פּאָל: „פּאָל: if r a m u g a (מונדארטלעך) if a r m u g a (אַלט-פּויליש) framboga, framboga, frambuga, — פון שוועדישען frambog („אַרעס“), frambyggnad (״וואַכטורס“). — זשעלעכוו: **פאַרמוקול** (הויפטטון אָף ענדזילב); פּיאַטעסניע: **פאַרמוקול** (הויפטטון אָף ענדזילב); קאָושעניץ: **פאַרמוקול** (טרופ אָף ערשטער זילב). — אין לאַסקאַרעה, אין שעניצע: „פּאַרוסוקאַל“ (טרופ אָף ענדזילב); אין לענטשע, אין גראַבוויץ (רובֿ: שוויצער ק.), „פּאַרוסוקאַל“ (טרופ אָף ענדזילב). — קאַרטשע: **פּאַרצענאָ**; קומעט“ (הארשע 1857) 9; „דיא פּער-צענאָמאָנעס“. — סוקעלווע: „2 רובל אַפֿים רישין סחורה“: 800. רישין“ (הויפטטון קער ענדזילב וואָקאַל לאַנג). — סובין: **ראַכיוו** (וואָקאַל און יער הויפטטון קער ענדזילב לאַנג) = „אַרכיוו“. — קרעמעניץ: **מאַקרומי** (טרופ אָף ערשט. זילב); ליפּ: **מאַקרועמי**; ליפּ. II 154, דריוו. 73: **מאַקרויע** (= „סעלע“). — האַרק: „מאַ-

קעטער" (סינג), „מאקעטערס" (פל). — דאל' II 297: makitra, makotra, makotjertj („גרויסער, ברייטער טופ, אין העלען מ'רעכט מיט א שטעקען מאָן, טאָבאָק"). — פּוּרְבֵּי makutra, makotra (פּוּן אַיקאַרְיִנְשען makitra, האָס שטאַמט וואָרשׂינלעך פּוּן גרִיכִישען maktra).

מײַן פּינאַמען הערט און ברייף און אָף אַדרעסען אײַסגעלעגט: פּער־לוצקין (חאָרשען ראַדעס; ד. רושׂוּש, גמײנע טשערסק, גרײַז; קוּמאַקעווע, א.א.וו.), פּער־ליצמע (טאַרשׂשׂן א.א.וו.), פּוּר־ליצקין (טלױשטש א.א.וו.). —

96 = זאַכען. — און קרעמעניק: „שׂוּנֵי זאַכײַנשׂן" פּאַשידנע זאַכײַנשׂן. — רײַן-ײַדישע בילדונג. — און דײַדער-טערבסער נישטע. — „פּרײַז" 56 (וועגן אַ ברייף); „זײַטער אײַן שׂוּן זײַערע זאַכען? שׂען, באַרעשקײַטען"...

97 ליפּ: „גױרסעד", korsjet (= „דער גױרסיד, אַנאַרט שׂנרלעכעל", באַ ליפּ. II: „גױרסעט", באַ דרײַז). — האַרק: „גױרסעט" און „קױרסעט" (= „corset"). — ווילפּ. זעצט-אַזער gorset: „גױרסעט האַלטער". —

98 ליפּ. 217: „שׂוּנרזחקע" (צװײטער i לאַנג), paworoz (= „דײַא שׂוּנרזחקע, דער אַטשקור", באַ ליפּ. II: „אַײַן שׂוּנרזחקע", באַ דרײַז), zatjashka. — הורח: „שׂוּנרזחקע, שׂוּנרזחקע" („חבל לחרוו בו, שרוך-הפּיס"). — האַרק: „שׂוּנרזחקע", stays (= „שׂוּנרזחקע, אַ שׂוּנררױסט, אַ קױרסעט", באַ האַרק. II) stay-lace („שׂוּנר צום אײַנצײַען, גױרסעטשׂוּנר"). —

100 דער וואָקאַעל אײַז מײַר אײַנגאַנצען אומפּאַרשטענדלעך. — אוּוּוּוּוּוּוּ (ליפּ: „אַײַוּוּוּוּוּוּ (שׂלײַער)"). — און קרעמענטשׂוּן: אוּוּוּוּוּוּוּ (טרױפּ אָף ענדזלעב). — בײַשפּיל פּוּן מעטאַטעזיס. — דרײַז: 89; „שׂלײַער, אַ הױזל". —

101 ליפּ. הורח: „מױסטע", „מױסטע", „מױסטע"; ליפּ. II: „דײַא מױסטע"; האַרק: „מױף", „מױפטע"; דרײַז: „מױסטע". —

102 ליפּ. ליפּ. II 5, דרײַז: 12: „באַטסיט" (הײ), „באַטסיטען" (בײַה). — האַרק: „באַטסיט", „באַטסיטען". — הורח: „באַטסיט". —

103 אײַמ. צײַקױן, אױבער מיט ספּעציעלשער טײַטש. און רוחע סײַגונמען: קרעײַנדלױף, „שׂפּײַצן, שׂפּײַצ-לאַך", ד. ה. אױשרבאַפּונג פּוּן באַמחלעך אַרומצײַען פּרױענשטאַטען, העשׂוכ'.

„פּנסקס המדינה" § 86: (יָאָר 1628: „בגדי לבן שמפּורין הנשים ממון חיבה בעשׂוּת קרײַן שׂקורין שׂפּײַצן הױתר קרױב' לתיקון הכתונת, עשׂוּי שאײַן לעשׂוּת בכתונת קרײַן הרחב' יוחר משׂני [משש] אַבעזות, ואפּי' אות' שׂיש להם כב' לאַ תּלבוש בה כל עיקר", ד. ה.: „האָס שׂיך דעם) העשׂוּ, ברענגען פּרױען אײַס אַסאך געלס אָף צײַמאַכען קרױבן, האָס העסען

ש פ ז צ ע ן, גאָר געדעכט אינצוזעצן אין העמד, איז באַשלוסען געווערען, אַז מ'טאָר נישט מאַכען אין דז העמדער קען ק ר ו י נ ע ן ברייטער ווי צוויי זעקס פּינגער, און אפילו דז, וואָס זובען שוין זעלבע (העמדער) פּון לאַנג, סאָרען זז נישט אָנטון. — אין דער שטעלע זענען „ק ר ו ן“ („קרוינען“) דאָסאָנגעבע, וואָס „ש פ ז צ ע ן“. — ג.מ. 236 (קוונ. ג.): „צען העמדער ליגען אין קאָסטען, מיט דז ברייטע קרוינען“.

אין § 320 (יאָר 1637: „קרוינין של מרגליות אסור איסור גמור, אפ'י' לבתולה קטנה“, — ד. ה.: „ק ר ו י נ ע ן פּון פּערעל זענען קאָטעגוריש פּאַרווערט, אפילו פּאַר אַ קליין מנדעלע“). — מ'זעט מען דאָ טאָקע ק ר ו י נ ע ן ממש, אודער ש פ ז צ ע ן? — — מהרד k r ö n e, הוט דז טיטש: „קראַנק“ („siges kröne“ = „גנזחין-קראַנק“; „ären kröne“ = „ערענקראַנק“); „מ. ז. ד. ע. ל. ש. מ. ו. ק. פ. ל. ה. ק. ר. ו. י. ן“ וכו' (לעק.).

אין § 468 (יאָר 1650): „גם בכל קהלה וקהלה וישוב וישיחו המנהיגי' לעשות חיקון הניון מחמת ה'כרוינין' ופ' ארביטן למעט מהם בכל מה דאפ'ר“, — ד. ה.: „אין אלע קהלות און ישובים זולען דז מנהגים זען אויס-אַרבעטען געהעריקע חקניות העגען דז ק ר ו י נ ע ן אין פּאַר זעט עס, פּדי הן חישט מעגלעך זיי פּאַרקלענערען (ווער געברויך)“. — און דאָ דז רינד פּון „קרוינען“ = „ק ר ע נ צ ל ע ן“, ווי דער אַזבערוועצער פּון „פּנסק“ מ'זעט, אודער פּון „קרוינען“ = „ש פ ז צ ע ן“? — און ג' נוסח צו דער צווייטער מ'זעט, פּון העגען דער פּאַרבנדינג „ק ר ו י נ ע ן ופ' ארביטן“.

אין „קראַקעווער פּנסק“: „פ' ארבעקיז אן דען רוישקיז זול מן גיט סערין מכין נאך קיפּן מיט פּערליך...“ (b83); „פּו ב ט א ל ו ן און גילדיני ענדיין אן דען רוישקיז, דיא זאל מן גיט טראַגין, צו מאל גיט אפ'י' פּאַלטי, עז זייא נייא אודר אלט, עז זייא אן דעם מלבושים אן אן רוישקיז, אפ'י' אין ימים טובים אן גיט“ (b28); „דא: גירעס דז זא איז צו גירעכט מיט ליהם אונ' ש פ ר י ם, אודר פּאַרביטיקז דיא דא זיין מיט גאלד אודר זילביר, אונ' אפ'י' דיא דא גימישט זיין מיט גאלד אודר זילביר, דיא זיין אסור, אונ' מן סאר דאש גנך יאר זיא גיט טראַגין; נייארט פּער טוכר מאג מן טראַגין מיט אין ש פ ר י ם, אבר ער זול גיט ברייטער זיין און פּירטיל; אונ' אן איבר העמד מאג מן אין ש פ ר י ם טראַגין דער דא איין הלב פּירטיל ברייט אין, אבר פּר י ן פּר דיא הענט איז מיתר, אונ' דיא צו זיקל אין ערמיל מיט גאלד אודר מיט זילביר דיא זיין אסור דיא קיטלך, דז דא גאלד אין דען קלייד אינדין גיין, ויין מותר צו טראַגין, אביר דיא ק ר י ן אלץ נייארט מיט זייד זיין, אונ' אונן דרויק מאג מן חאל דראן זיין קרוינדיך מיט גאד אודר זילביר זיין אונ' דיא זיין חיל זיין דווקא מותר צו טראַגין אן ראש השנה, פּסח, שבועות, סוכות, חנוכה, פּורים, ד' פרשיות אונ' הען איין אשה אין אויטר פּירן נעמט, אודר אין קראַקעווער אבער הען איין ייט גיפּעלט אן איין האַגא, דא זיין דיא זיין חיל אלי אסר“ (b86); „רוישיקיז מיט גילדיני של עק אודר“

גראיש"ל). — מה"ד gekroese, kroes, kroese (לעק), עלמער-נה"ד Krös, גה"ד Gekrös(e) (טיגור), הוצען אויך טופעלע טיטש: 1) = דעם רוס. bryshi; 2) = דעם רוס. bryshejka (mesenterium). — — — מה"ב II: kryski (אָלטפויליש) = 1) sk r e z a 2) k r e z k a — kreza (בינארמען: kryza, אָלטפויל. kruzki, אָלטפויל. kruszki), פֿרויענקעלערעל, געוויינטלעך געקניטשט, געפֿאלבט, גערינגצעלט; קעלנערעל, באַניט מיט אַ פֿאַלבאַנדערעל; (אָנאָטומיש) krezka = [פֿין דײַטש. (Ge)kröse]. — a : k r e z k a = kreza (b skreza) און מ׳צ מונדארטל. בינארמען: kruzki, kryzki, kreski, krezki, געדערעם (ג. ב. פֿין אַ קעלבעל), און מ׳צ (אָנאָטומישע טערמינען) דײַ בויכ-פֿעל, װאָס פֿאַרפֿעסטקט דײַ געדערעם און קישקעס צום אונטערשטען בויכדענע טעל... — באַ ליפֿ. און „קריסקע“ נור סיגנאָם פֿון „ק ר ע ז נ ד ע ל, ב ל ז נ ד ז נ ע“.

אין דער „רוסטיש-יודישער כריסטאָמאָטע“ פֿון יעקב פֿאַסט און יונה טרובניק (1893) 17, װערט געברױכט „ק ר ו י נ ד ל ז ך“, אַלט איבערזעצן פֿון רוס. wjenki („קרעניץ, קרענצלעך“), װאָס װערען געפֿלוצטען פֿון בלומען.

א. צ. צוהעלעל, „דײַ קלױנע העלט“ (ב. 5. א. 56 I): „דעם פֿאַרבערט גימנאָזיסטיל ערשט אין דריטען קלאָס, פֿון יודישקייט און ער פֿיסט, װי אַ פּוּסטע פֿאַס, לאַכט פֿון יודען, תּורה און בײַ אים אַ שמאַטע, עלטערען הערט ער אין דער לינקער פּיאַטע; בלחבט אויפֿ'ן דריטען יאָהר דער געראַטהענער וואַן, אויס קרײַנדעל, אויס קנעפֿ, געה פֿאַרבײַן אַהינן“ [„ק ר ז נ ד ע ל“ דאָ = „דער שולצחען אַפֿ'ן אונטערמאָטעל“]. — 104) באַ ליפֿ. II 137 פֿאַרטײַטשט: „דער שפּיץ, קאַנטו שפּ צען, קאַנטען; טײַליקעס, בלײַנד זע, בלײַנדען“ — באַ דרייַ. 216: אַ שפּיץ, אַ קאַנט, בלײַנד זיין.

ליפֿ. 60: „בלײַנד“ (הײַ) = krushewa. — ליפֿ. 102: „טײַל“ = fljor, krep, tjulj. הורח. 29: „בלײַנד“, הײַ (װקמה, שביס, מעשה-שבכה“), ג. ר. ז. מ. ב. ל. ז. נ. ע. (= „תּפֿור זר ריקמה“ = „שױלי-ריקמה“). פּוװב I 169: blondyna (עלמער און מ׳צ: blondyny), „דײַ נע שפּ צען פֿון רױז זײַד“ — פֿון מראַנציווען blonde. האַרק. 164: „טײַל“ = net (האַרק. II 400 פֿאַרטײַטשט: „אַ געניץ אַ טיאָטקע; טײַל (אַ מן צייג)“, press-point (האַרק. II 480 פֿאַרטײַטשט: „טײַל (אַ מן שױף)“, veil (האַרק. II 701 פֿאַרטײַטשט: „אַ שלײַער, אַ געזוכט-פֿערדעק“). —

105) ליפֿ: „פֿוהן זליע“ = „חתונהשטאַט, חתונהגאַרדערוב“. — 106) הען מױזאַנט אין קרעמעניץ עמיצען: „שטױס זײַך אַ װײַל“.

- ענטפערט ער מיט דעם ווערטעל
- (107) דאל : zal, zala, גרויס צימער, געוויינטלעך דאָס בעסטע חדר אין דער דירה, אָף אויפצוגעבן בעסט, אָף פאַרזאמלונגען, פאַרוויילונגען, ציפּלמס-איינגעארדענט גרויס צימער : ף געזעלש אפּטלעכע פאַרזאמלונגען וכו'—ליפּ, דרייזן : 142 : „זאלי“ ; הורוּ : „זאלי“ ; הארק : „זאלי“—Saal.
- (108) פּוּװב : VI : sala, „גרויס, רחבות'דיק צימער ; סאלון, גאסט-צימער“... פּוּן פּראנצ. salle, איטאַלענ. sala, דורך דאָס דייטש. Saal.—ליפּ, הארק : „סאליע“—זע „קונסט“ I 47.—
- (109) געהערט אין ווירקע (ווארש. ג.)—
- (110) „די אַלטע ליבע אַסטעט נילט“ (וויל. 1876) : 44 : „יענע מאכט פּענזע פּוּן אים, אַלט ער גייט אוועק.“
- הארק : „פּענזע“, = fun (= „צייטפאַרטייב, בא וסטויגונג ; שפּאַס“—הארק, II.) ; „מאַכען פּענזע“ (= „to make fun“).—
- (111) א. ב. ג. 2719.—

אויסבעסערונגען.

- (1) אָף ז' XLVIII אין דער אַנמערקונג 43 דאַרף מען 6 שורות — פּוּן דער צווייטער אַנהענגענדיק (לוקאַל..... קוטש)—אויסמעקען.
די 6 שורות דאַרף מען אַרײַנשטעלען אָף ז' XLIX נאָך דער 13-טער שורה פּוּן אויזען—
- (2) „בעשמזע“ אָף ז' 36 איז : באַשמזטע (מיט הויפטטון אָף מיטצעלעב). — זע אויך ז' 144.—
- (3) אָף ז' 55, שורה 14 פּוּן אונטען, דאַרף זײַן : ליבעל.—

קליינע הוספות.

צום ערשטען דיאלוג.

- 1) בא ג.מ. 322 און א פולקסליד אויסגאזענטויפ (קורלאנד):
וואס מיר טוען—טוען מיר,
אזבער ברודער צוקשען עסען מיר! —
- 2) א.א.קא.מ.ו.ס, "דער קאמיסטיאנער" (וולגע 1880) 33: "חאפען
אזוי ווי זא הייסע צאקשען". —
- 3) "דער ברויזער מארשעליק" (ווארשע 1879) II 37: "בוידעם מיט לוקס
וואס יער זיך דען אן!". —
- 4) א.א.ק.י.ט.נ.ע.ר. א.ס.נ.י.ה. פֿרעגט מיך דאס דינסטיינדעל, וואס דורך
דערלאנגען מיטן: "וואס עלן זי עסן פֿריער: פֿלייש צי פֿורקוסט?".
"וואס הייסט פֿורקוסט?"—ווייל און וויסען.
— "לוקשן".
— מיט וואס?
— מיט יודן". —
- 5) אויסארטיק פֿון קאמען-קושרסק: "גיטען צאקשען מיט
דיילעך". —
- 6) און ראדזין שטעלט מען טשאלענט און א'דינ'צי? (כאטונט די ערשטע
זילב).— פֿורב 1 donica: (ווייניקגערויכלעכע פֿורמען: dunica, dón. c.)
"ליימענע פֿלי צו ריבען און איר מאן, מאנדיקען, ריזן".—האר: "דו זיצע
דו זיצע, "מילכעמער". —
- 7) און סוכאטשעוו: "א שמאידראי בעקעראס לוקש!" (= א
שמזכטע).— "א שמאידראיקוטנ'ק" (שפֿימעזאלניק). —
- 8) נורך סינאנימען פֿון נאר:
הארשע: אוי'מאיו, גויל'מאיו.
שעפס: אוי, אי דאס א יונה!
ווארשע: יוקיש.— צערטעלפֿארם צום נאמען יאקעוו (יעקב).
אורלע (בעלסק. ק. גרוד. ג.): כענדר'ק (= אפגעלויזענער מענטש'
אם, לעמעשקע, גלם, שטח).— "ער מאכט זיך כענדר'ק!" (= ער מאכט
זיך המעוואטע).
ווארשע: "ער איז א שבת מקרא קודש איבערגעדרייט"...
- דרייזן: 231: גולם, פֿעמעך. —

רעגיסטער.

(!) פאר'ן ווקאבעל וויזט אָן, אז ער (אדער ד? פֿון מיר געבראכט, טיטש זינע) איז נישט געבוכט אין ד? מיר באַקאנטע ייִדישע ווערטערבוכער. — (?) באַטייט, אז מיר איז נישט באַקאנט ד? עטימאלאָגיע פֿון ווקאבעל. — (!?) פֿאר'ן ווקאבעל וויזט אָן, אז ער איז נישט אָן אין ד? ייִד. ווערטערבוכער, און אז זיין עטימאלאָגיע איז מיר אומבאַקאנט.

א ווקאַל (אדער צוויי צו מער ווקאַלען) אין צוויי האַלבע-לַבנות נאָך אדער פֿאַר אַנ'אנדער ווקאַל באַטייט, אַז דער ווקאַבעל הוט פֿאַרשידענע פֿארמען: מיט דעם ווקאַל, וואָס פֿאַר אדער נאָך ד? קלאַמערען, אדער מיט דעם ווקאַל (צו מיט אַהנעם פֿון ד? ווקאַלען), וואָס אין ד? האַלבע-לַבנות. — ווען עס שטויט א ווקאַל אין קלאַמערען צווישען צוויי קונסונאַנטען, הייסט עס, אז דער ווקאַבעל הוט פֿאַראַלעל־פֿארמען: מיט דעם ווקאַל און אַ הן אים.

— (פֿון הענד) 142.
 אַרומבלונדען (זע „בלונד“).
 אַבזאַץ (יען), אויב 56, 144.
 אַנגעקרוכמאַלעט (ימואַט) 23, 151,
 XIV.
 אַבזאַס, אויב, אויפֿ- (זע „אַפּזיס“).
 (!) אַרױן־קױדעטשעל 12.
 (!) אַרױף־לײפֿ־רײַך (?) XX.
 אַזערהעמד LIII.
 אַזגונקעס 37.
 אַזיבעל (בלען), אַזיבעלע 23,
 104, 57, 44, 25.
 אַזיבערמאַנטעל 44.
 אַזיבערמלבוש 55, 70.
 אַזיבערקלײד 34.
 אַזי(ב)בעררוק 51, 125, XXIX.
 אַזי(ח)בערשלאַק 39, LII.
 אַזיגן (באַ שײַך) 91.
 אַזיסגעשטשוגעלט 28.
 (!) אַזיערהױטעל 37, 40, 117.
 אַזיערלעפעל XXXIV.
 אַזיפּאַץ⁶ 144.
 (!) אַזיף שלעק⁷ XX.
 אַזיריג (פּל), ילעך 28, 40,
 54, 51, 53, 55, 63, 70,
 151, XI.

אַבזאַס (זע „אַפּזיס“).
 (!) אַזשורנעל 51, 138.
 אַטל(י)ס, אַטל(אַ)ס 47, 60, 539,
 99, 101, 141, XXXVII.
 אַטלאַר(ע)סען 23, 29, 532, 548,
 52, 55, 557, 60, 68, 574,
 84, 138, 146.
 אַזױן XXVII.
 אַלטמודיש 55, 74, 151.
 אַנאַלוגעבילונג 103.
 (!) אַנטקומרע (-ן) 54, 141.
 אַנצוג² (יִצעניער) XXIX.
 (!) אַנקע (= נאַנקע) 72, 84.
 אַפּזאַץ (זע „אַפּזיס“).
 אַפּזיס (הױכער) 34, 91.
 אַרבליך XX.
 אַרבלין (פּל) XX.
 אַרבע־נופּות 18, 20, 54, 580.
 אַרבע־ל (יּוּפּ... קאַפּוטע, גע-
 טראָגען פֿון פֿרױענצומער אָף
 אַזױ... 547, 55, 66, 69, 74,
 5146.
 — (— אָף בײַדע... 23.
 — (אַלענע, צום פֿאַרשפּײַען) 38,
 541, 104.
 — (לאַנגע) 36, 42, 122, 125.

בא(י) ליוואן 5VI.
 בא(י) מזו 55VI.
 באמוולע(י), -ווילנע 5520, 87.
 באנומענע רענדקען 13.
 באנווועזן 564.
 באר XXXI.
 בארא 45ן א זע "בארעקווע".
 באראשקען 53, 5118.
 בארוצטע (ברליאנטען) LIII.
 בארכען, -כאט 103.
 בארכענט 39, 103.
 בא(י)רליאנטען 155.
 בארע(א)קווע 59, 120.
 באשטטיג 72, 5141.
 בא(י)דען 51.
 בארד-אויפאז 31, 57.
 בארהיפטונג א. א. ו. (ה) (ה)
 "ווארהיפטונג".
 בארוועס XXXI.
 באהמה (נאר) V.
 באדעמט, בודען 1.
 בוטק, בוטשק (זע "בוטקעס").
 בוטש, בוץ 55V.
 בויד (זע "קראמבייד").
 בוידעם I.
 בוציקעס 50, 145.
 בוק (נאר) VII.
 בוד (יע-על)-זע "בויד".
 בודקע (זע "בויד").
 בומאזוינע XXVII.
 בויד (פערעל) 62, 152.
 בוירלאגט 18ט. ליאנט (-עך)
 -עלעך) 40, 542, 45, 151, 155.
 בוירט (-ען) 36, 46, 48, 53, 56.
 69, 122, 146פ.
 בוירנע XXXVI.
 בוירנעס (-על, -לעך) 53, 122.
 בוירקע 33, 106.
 ביב- XXVIII.
 בינדאליק 17, 133.
 בי(א)נדע 19, 40, 148.

באקס (נאר) V.
 בארונג 69.
 בארליאנער פערעל 8, 152, XI.
 באהאל (זע "וואלי").
 באזיר, -יען, -יעס 104.
 באליקטאלי LXII.
 באמבאקאב 9ט (וורט דא אין דורט) XVII, XXXIII.
 באמהל? XXXVII.
 באנצענדוק) XXXVII.
 באמהלונג XXVפ.
 באנטערארטע 18, 109.
 באנטערהויזען XIIIפ.
 באנטערקלוד, יע XLVIIפ.
 באנטעררוק XLVIII.
 באנטערשטע קלודעך 46, 53, 141.
 באנטערשלאק 18, 528, 39, 547, 102, 98.
 באזיר(ע)ס 18, 104.
 באזער (געאזערט) 104.
 באזיסטע 10ן [אויב, אינמע(י)].
 באזיסטע, אומ, א נאמ? ש-
 בו 11ע [אומ(י), אומ, אומטע].
 באומ, אומשליניע 129.
 באפע 29פ, 146.
 באפעצע 75, 94.
 באבערהעמד LVIII.
 באזועל, 18פ 5V.
 באזעקטאזי 21, 599.
 באזעקטאזיען 32.
 באזעקטאזיער 18, 21.
 באזעקטאזי 100.
 באזעקטאזיען 30, 149.
 באזעקטאזיעס 29.
 באזעקטאזיען 31.
 באזעלעך 35.
 באזעהל 26, 124.
 באזעקל 14, 144.
 באזעקל 33, 121.
 באזעקלונג (ייד.) X.
 באזעקלע, באזעקלע (י) 156, 43.

בריליאנט, -ליאנט (א. א. וו.)
 .XI, 155
 בריליאנטען, -ליאנטען 53, 64, 70
 .XI, 152, 146, 133
 (!) בר י ק (= פודלוגע) 31
 ברישלא (ע. י. יעק, יעל, יעס) 19, 23, 31, 35, 68, 105
 (!) ברישע לוקשען א.
 ברעם 5113.
 (!) גאורעלי: 24 XLVIII
 גאטיעס (-וועס, קעס), גאטעס 26 44, 69, 80
 גאליז (ילוש) -זע "קאליז".
 גארטלען 49, 74
 גארטעל 18-22, 39-42, 44, 48, 53, 55, 62, 64, 67, 69-
 75, 109, 124, 130
 — (בערדיטשעווער) 55, 109
 — (זילבערנער) 56
 — (טערקישער) 21, 109
 גארטעלע 20, 22, 63
 גאזע 31, 117
 (!) גארי(ע)באליז 53, 135
 (!) גריבאז די-עשטריימעל 136
 גארי(ע)טען 31, 52, 118
 גאריטרי(ען), יטער 66, XXIX
 גאפעל-מעסער 87
 גולם 13 55V
 (!) גורגעלקיט(ען) 51, 153
 גורסעד (-עס) 53, 155
 (!) גולימאזי LXII
 גומען 60, 156, L
 (!) גילדענ:עשטרייקענע קלמער 27
 (!) גילדענשטוק 26 XX, XXVII, XXVIII
 (!) גיפלנדי 27 XXX
 גלאזפערעל XLV
 (!) ג'ומא 28 VI (נאר)
 (!) גמראספודעק 71, 115
 געאזערט (זע "אזער").
 געגלאנצטע שכלעך 94
 (!) געגע (זע "מעגענע").

בינדע (זע "קופפנדיע").
 בינדע 20 (= שניפס) XLV
 בינט (פערעל) 24, 44, 152
 ביטער 36, 132
 ביגארטעל (ע-) 18, 33, 545, 109
 בינדעל (זע "בינד").
 (!) ביטש (קרעלען) 153
 ביזויל 66
 (!) ביזע לוקשען 4, 133
 (!) ביזו שטערענטקיל 133
 (!) בלאגרינדטערען 23
 (!) בלאזומדען 51, 67, 124
 (!) בלאקטאיווען 20
 (!) בלאקטאיווער 21
 בלו(י)טשקע, בלוזיקע, וויל(י)טשקע,
 בלוטשקען, 69, 90
 בלוז (ע.), בלינדונע LIX
 (!?) בעזען 57, 141
 בענדער (בא המד) 48, 54
 79; — (בא הט) 63, 121; — (בא
 פלודערען) 20, 29, 85; —
 (בא שוך) 22, 89
 בענדער (סטענעס) 57, 66
 בעקש(-ס), בעקעצע 28, 75, 98,
 102, 123
 (!) בערטיע, בערטיק 21 LII
 בעריש-טעל XLI
 (!) בערלאנד, -ליאנט, -ליאנט-
 טען 146, 155
 בערענע פעלדען XLI
 בערשטער טלתי-קטנים 80
 ברא(ז)סליעטען 51, 155
 ברוזיליעטען 22 70, 155
 (!) ברוזאז-מורנע 18, 101
 ברוז (-על, -ען, -יעס) -עק 35, 51,
 56, 63, 154, XI
 ברושקע 154
 ברוטהאטער LVII
 (!) ברוטהא(י)ך, ברוטיך (יעל), ברוטה-
 טיך (-על, -יעך) 23, 30, 545,
 557, 64, 68, 150, XI

דימעטנע 151.
 דימעטען 5133, 65, 151.
 דימעטען (בי"ח) 63.
 דיג דיג LXII.
 דיטש(מ)ערוש XLVII.
 דינא 35 (ען) 1.
 (!) דיג דיג — זע "דיג".
 דעליע 36, 5539, 50, 55, 67, 122.
 דע'ינגק 42, 122.
 דעניק³⁶ 30.
 דעק (= דיג) 1.
 דעק (ע) = צודעקען] 1.
 דראפ 36, 122.
 (!) דרוגיס XIX.
 דא (ב) בעל 73, 136.
 האטשע(י)ק XXVII.
 (!) האלבהאזען 68, 121.
 האלכסאמעט XXXI.
 (!) האלבע-לבנה 37, 41, 59, 116.
 האלדובאנד 36, 153.
 האלדוטן (יטובעל-טובער) 18, 28, 42, 48, 62, 82, 93.
 האלדושטיק XV.
 (!) האלידויע 100, 130.
 (!) האלידויען 22.
 (!) האליקע 141.
 האנ שוה³⁷ 90, 128.
 האנטשע(י)ק³⁸ 64, 128, 156.
 הארץ³⁹ 33, 48, 52, 57, 62-65.
 74, 79, XIV.
 הא-צליבעל XV.
 האזען 31, 52, 121.
 האזענפוטער 23, 146.
 (!) הארבאנד (-בענדער) 556, 71, 73, 134, 137.
 הארשטייעל (זע שטעלי).
 האייב (זע שטבעלי).
 האייז (לאנגער) 35.
 האיוזען(י)ק 45, XIV.
 האיווען 18, 534, 48, 55, 565, 569, 72, 75, 584.

(!) געהאקע קאפוטע 97.
 (!) געהעג XLIV.
 געהאנט 49, XXXV, XXXVIII.
 געהאנטען 66.
 געווענטען 48, 85.
 (!) געוועסער ט²⁹(קאנזיטש) XX.
 געלאקירטע שיך 89.
 (!) געליש (זע "לעיושוילדי").
 געעקט³⁰ 76.
 גערטיש (= גארטעל) XXX.
 גערטעלע 109.
 געשלידער³¹ 27.
 געשפיליוועטע ארבעל 541.
 (!) גראבאלדיע-וויזעל 69, 135.
 (!) גראדויער, גרי(ע)דויער, גרעדע-טיר 18, 39, 100, 109, 150.
 (!) גראנאטריען, גראני- LVI.
 גראנאטלעך 46, 150.
 (!) גראניטי LVI.
 (!) גראני(ע)טיר (יורי) XXIX, LVI.
 גראשעל, גרשש-על, גרישוטיק-עס) LIX.
 (!) גרידויערין (רנע) 18, 23, 142.
 גריין-קאמליעטען 32.
 גריזעלן 32.
 גרי(רע)ט³² 53, XIII, LVIII.
 דאמאסק, דימאסק, דימאק, דימסק, דימסק³³ 95, XX, XXXVI.
 דאשוני(ע)ק 30, 55, 75, 97, 119.
 דאשקעס (גלענצענדקע) 51.
 (!) דוברי מושעק III.
 דום (ען) 28, 98.
 דוידעק (נאר) VII.
 דומק VII.
 דוראק VII.
 (!?) דויבן 130.
 דויבעק 10.
 דאמאנטען, דימ- 25, 53, XI.
 (!) דזבעט 39, 129.
 דילע³⁴ (י-) 13.
 דימען(י)ן 67, 101.

(!) וצוני-ספודעק XXXIII
 וואטווע (ין) 5529, 53, 55
 148, 5123, 102, 57
 וואטע 50
 וואטען (היו) 149, 56, 31
 (!?) וואצקי XXX
 ווארעווק (על) 117, 31
 ווארהני(א)סניק (ווארהאפטונג, בצרפת)
 -הנפטניק 111
 (!) וואלטעסען 49
 (!) וואזקען 87, 19
 וואלנער, ווא(ע)לען 19, 33, 36, 44
 141, 130, 87, 56, 53
 (!) וואלענברוכספודיעק 115, 72
 וואל 156, 64
 וואבאונקינד (יער) 87, 31
 (!) וואסאטלסיופ צע 73
 (!) וואסאטלעסען 100
 (!) וואסזנדען 100, 73, 43
 וואדלען 70
 (!) וואזוסקע 150, 60
 (!) וואזוכרוק 150, 107, 63
 (!) וואטשילי (ילעכו) 82
 ווא ? ס ט (= וועסט) 22
 וואטילע 24
 וואעסט 23
 (!) וואעטליבעט 29
 וואעטשערע 1
 וואעס טט 46 (על, יעלע-ען) 48, 34
 142, 93, 67, 61
 וואער רך 47, 518, 37, 50, 5113
 וואערקעל 113, 25
 owy - סרפליקס 145, 127
 XXXVI, 98 רובע
 ווא - (טאליקס) 5V
 (!) וואכענושען 155
 זאג 157
 זאמידען (סאמעטען) 64
 זא(ע)מט, יען 128, 30
 (!) זאקוויזשקעס 91, 34

— (אויבער די שטיוועל) 86
 — (אין די שטיוועל אריין) 86
 — (לאונע) 86, 56
 הויזע-ציג 39
 (!) הויזענקעשענע 28
 הויק (יען) 104, 541
 — (זילבער-ין) 104, 38
 הויקענס (מעשענע) 104, 72
 הורבעס 64
 הושענה-רצא 9, IX
 הוט (יען) 121, 69, 66, 60, 35
 139
 הוי(י)טאג, -סטווע 81
 הויטלען 69, 66, 53, 46, 42, 537
 XIV
 הויטעל 41, 37, 541, 44, 546, 48—
 70, 67, 65, 560, 57, 55, 51
 XVI, XIV, 118
 הויטעלדאשעק XXXV
 הויטעלע(ך) 567, 552, 45, 40, 37
 (!) הוימעלמענטש 100
 (!) הויז (-ע) 124, 67, 42
 (!) הויפע 146, 529
 (!) הויפליצע 146, 68
 הויזעך (לאונע) 51
 הויקעליך 148, 30
 הויועלרוק⁴³ XXXIV
 העמד 33, 31, 29, 522, 518
 65, 57, 554, 52, 5547, 40
 578, 72, 69
 הענטש(י)קיס⁴⁴ 128, 66
 הענטשקעלעך 156, 53, 51
 (!) העפטיך⁴⁵ LIII
 העקעלעך 104, 68, 58, 22, 20
 152
 הערצעל (= מאנישקע) XIII
 הערצעלע 32
 הערצעל (וויסע) 70
 השפלה 90
 יחוא V

חזי-שבתעל 31, 37, 40, 65, 69.
 5116.
 חתן-בילה 59.
 (א) טאבין, דאמיל טאבין, טאבינו(א),
 טאבינוקש, טאבינוקל, טביט"ס 49.
 XX, XXVII.
 טאטע-מאמע 87.
 טאלימ: 50, LI.
 טאשמעיעך 23, 142.
 טאשמעט, טאט- 39, 42, 66, 122.
 XI.
 טאשענבורג (טובעל) XLII.
 (א) טוין (יקע) 34, 106.
 (א) טויבעה-טייען XXXVI.
 טונדן ד'רונדיגס LI.
 טוך 36, 60, 101.
 טוכעל 71.
 טוכען 49, 57, 124.
 טול (יקעט), טול LX.
 טולעם (ליך) 52, 125, LI.
 טולעבעל 48, 125.
 טוליק 73.
 טולעפיל 47, 125.
 (א) טוליעט 70.
 (א) טולעלעך 146, XI.
 (א) טוליק 45, 105, XXXVIII.
 טולעך 62.
 טוכעל (ע) 51, 55, 57, 68, 82.
 138.
 טוליק (עס) 68, 125, XXIX.
 טוליק (על, יעס) 20, 34, 58, 558.
 566, 573, 125, LI.
 טולעם (על) 68, 125.
 טולוק (עקעט) 62, 145.
 טונטאונפען, טעדער 87.
 טולקעטס 44.
 טוליק טון 19, 21, 30, 34, 42.
 48, 62, 65, 30; — (בערש-
 דער) 29.
 טוליק-טונדעל 31.
 טוליק-טונט 46, 52.

זונטג 34, 127.
 זונטיק (על), יטיק 35, 53, 56,
 127, 156.
 זוקען 19-24, 33, 36, 41, 44,
 49, 53, 56, 561, 65, 69, 71,
 87, 130, 143.
 זוקענבענדלעך 146, XI.
 (א) זופאן 95.
 (א) זופאצו 75.
 (א) זופאצ (ס) 22, 65, 74.
 (א) זופעצ (ס) 36, 38-42, 59,
 74, 94, 599, 5103.
 (א) זופעקע (ס) 45, 94.
 (א) זונברוקס 64, 103.
 (א) זולעט (ען) 18, 66, 93.
 (א) זופאצ (ע) 5518, 64.
 (א) זופעצ (ל, ס) 46, 94, 99.
 זנד 66, 109, LVIII.
 זנדען, 5518, 522, 27, 29, 42,
 49, 52-55, 557, 64-
 67, 69, 73, 75, 102, 124,
 138, 141, 143, 148, 150,
 153, 156, XXXVIII, XII.
 (א) זנדענווארג 18.
 זנדענט 101, 110.
 זנדענצוג 40, 73.
 (א) זנדעקטאי 41, 109.
 (א) זנדעקטאיען 40.
 (א) זנדען, יען (פערע) 36, 45, 152.
 זנדעלעך 24, 27, 75, 143.
 זשופאצ 63, 65.
 זשופעצ (ל) 31, 74, 94, 97,
 99, 5103.
 זשוליעט 55, 93.
 זשופאצ (ל) 48, 32, 535, 66.
 זשופאצ: 54.
 זשופעצ (ל, ס) 29, 531, 94, 99.
 זשוליקעט 108.
 זשוק (נאר) VI.
 (א) זשופאצ 73, 137.
 (א) זשופאצ 62, 88.

יאק 60, 149, XV
 יאקע 99, XLVIII
 יארמא(ו)אָקע 55, 71, 111
 יארמילקע(ס) 47, 50, 556, 74, 111
 יארמילקע(ע)ס 47, 69
 יארמילקע (דע) 46, 48, 57, 564
 111, 68, XIV
 (!) יארמיקע (ל) 18-22, 59, 73, 111, 130
 יארמעלקע (ס) 29-32, 36, 38, 511, 70, 552
 יארמעלקע (ך) 31, 47
 (!) יויליעש (נאר) VI
 יולד VII
 (!) יום-כפור-גערטעלע 42, 109
 (!) יום-כפור-היטע(י)ע 25, 27, 42, 120
 (!) יומפערקע 68
 (!) יונה (נר) LXII
 יונג (נאר) VII
 (!) יוצמאך (נאר) VI
 (!) יוק ון 5
 (!) יובענ: 57, 72, 94, 100
 יובקע (= קלודעל) XLVII
 יוכט (ע, יען, יוזע), יופט 32, 67, 90
 יופא 74
 (!) יופיצו 74
 יופע 24, 55, 57, 59, 66, 69, 73, 146, XLVII
 יופעס 59, 73
 (!) יופעצע 58, 5571, 94, 98, 100
 יופקע (לע) 24, 63, 69, 74, 146, 148
 יופקעס 66
 (!) יוקש LXII
 יידזשע שאפונג H, LVII
 "פליך (= יינפעלעך, ד. ה. מענטש-לעך?) XX

בלתים בערשאדער XIV
 טלתים-קטנים 558, 69
 טלתים-קטנומעך 64
 (!) טעריזעטשקע IV
 טערוקשליטווענטע 29
 טערקיש — זע גארטעל ליטווענט, מאטעריע, נעשטע, ספודעק, פעטי (?) טרוילד (טרוילז) 46, 111, L
 (!) טרוסצ(ע)נע 43, 128
 טרעסט (יען) 26, 103
 טרעסטעל (ע, טלעך) 22, 24, 103, 148, 151
 טשאמארה טשאמרא (זע "טשו-מערקע") XX
 (!) טשאמבור, טשומבור (על) 20, 22, 64, 126, 157
 טשאק 54 (יען, קנדוק) א. א. ה. 20, 82
 (!) טשאָענטעפֿעלע IV
 (!) טשאַלעטקובנע IV
 טשובילסקי 18
 (!) טשייקע 29, 123
 טשומערקע 545, 105
 טשופֿקע (על, עק) יען (יע", יפקעס), טשעפֿ(ע), יפֿטערוכע, יפֿטשעקעלע 29, 50, 69, 136, 152
 (!) טשנפֿ עווייבער IX
 (!) טשערופקע IV
 טשערעפֿ IV
 (!) טשעריאָטענע קאָפּוטע XIV
 "אַזי(ח)טשען, יאַלעווע, יולעו(ע)-" 19, 529, 90
 (!) יאַמפּירקע (לע) 22, 522
 (!) יאַמפּערקע (יע) 23, 30, 32, 35, 48, 68, 131, 5
 (!) יאַמפּערקעס 31, 5, 46
 יאַמש (זון) 127
 יאַמשווען 521, 127
 יאַנקעל דינדוק VI
 (!) יאַפּאַנער (פּערעל) LIII

(י) לוקשענאמאק 4.
 לוקשענאמא (יטעפעל, יטעפעלעך) 4.
 54, 36
 לוקשען מיט יויך 2, LXII.
 — — מילך LXII.
 (י) לוקשענער קוגעל 59, 71.
 (י) לוקשענאמא 59, 71, 4.
 צוב 61, 145.
 לוקסט 78.
 ליסטריין (יען) 52, 102.
 ליסטריין (יע) 102.
 פינטקע 63, 111.
 (י) ליכט(ע)קענאמא(ע)ל 30, 148.
 ליכטעך 55, 61.
 ליכטארדאקס⁶⁰, ליכטערדא(י)ן.
 (יע) 30, 46, 81.
 ליכטע 36, 47, 55, 567, 82.
 149, 124.
 ליכטעלע XLVIII.
 ליכטערדאקס⁶⁰ (יען, יעס) - דוק, ליכט-
 צידאק 549, 81.
 (י) ליכטערדאקס (= קאטען) 44.
 106.
 ליכטערדאקס(יע)ן 34, 69, 74.
 ליכטערדאקס 54, 78, 84.
 — (טערקישער) 31, 78, 84.
 דאיי(י)ליכטערדאקס 44, 53, 141, LXVI.
 דאיי(י)ליכטערדאקס (אלס מילדע) 36, 138.
 (י) ליכטערדאקס LVIII.
 ליכטערדאקס 20.
 ליכטערדאקס 21.
 ליכטערדאקס 60, 149.
 (י) ליכטערדאקס⁶² (אזא חלה) IX.
 ליכטערדאקס (י) ליכטערדאקס (י) ליכטערדאקס
 XXXII.
 ליכטערדאקס (י) ליכטערדאקס (י) ליכטערדאקס
 V.
 ליכטערדאקס LXII.
 ליכטערדאקס 5.
 ליכטערדאקס 5VI.
 ליכטערדאקס, ליכטערדאקס XXXIV.
 ליכטערדאקס (י) ליכטערדאקס 5.

ייע(ע)ס, ייעפעלע 27, 523, 5546.
 146.
 ייעפעלע 58, 73, 127.
 ייעפעלע 37, 41, 116.
 ייעפעלע 18, 21, 31, 46, 554.
 63, 68, 71, 75, 5110.
 LI, XI, 149.
 ייעפעלע על 46, 48, 53, 58, 110.
 ייעפעלע על 29, 110.
 (י) ייעפעלע XXIV.
 ייעפעלע XXIV.
 (י) ייעפעלע 54, 125.
 (י) ייעפעלע LXII.
 ייעפעלע 67.
 (י) ייעפעלע XLIII.
 ייעפעלע 44, 106.
 ייעפעלע (ע) — ייעפעלע.
 ייעפעלע 48, 61, 101.
 ייעפעלע 101.
 ייעפעלע (י) ייעפעלע 49, 58, 101.
 ייעפעלע (יע) 39, 100, 102, 122.
 145.
 ייעפעלע 28, 68, 74.
 ייעפעלע (יען, ייעפעלע), ייעפעלע (יען, ייעפעלע) 52, 75, 115, 117.
 (י) ייעפעלע 61, 117.
 (י) ייעפעלע 24, 148.
 (י) ייעפעלע 22, 117.
 (י) ייעפעלע 70, 75, 117.
 ייעפעלע 35, 519, 5531, 35.
 68, 117.
 ייעפעלע 29, 35.
 ייעפעלע, ייעפעלע, ייעפעלע 81.
 ייעפעלע (יען, ייעפעלע).
 ייעפעלע 1-7.
 (י) — (ייעפעלע) 4, 133.
 (י) — (ייעפעלע) LXII.
 (י) — (ייעפעלע) I.
 — (ייעפעלע) 3, LXII.
 (י) — (= ייעפעלע) VII.
 ייעפעלע (יעל) 4.

מושפין, מו(י)שלינגן 24, 65, 41
 .151
 (!) מושקע (ס) 30, 32, 52, 36
 .134, 68
 (!) מידער יך 66 XXX
 מילטע 67 XXXI
 מיץ (יקע, -קעס) 44, 117
 מיצעל 21, 29, 52, 35, 546
 .117, 71 XXXVIII
 מעגעגעט (נמא, שמע) 5
 מעט טעזיס 91, LVII
 (!) מעכאיע- XXXV
 מעסטע (ס), מעשטיס (טערקיש)
 .130
 מרד(י) 69 XXVIII, L
 (!) משה, 70 גרויס, כרוד, מהויג
 פארר, קאפיר, תקוף 2
 (!) מתושלחם-הוטעקע 37, 117
 (!) מאטען LIII
 (!) נאכטמאלצייט 1
 נאנקע 84
 (!) נאפוליונקעלע 31
 (!) נאפולעוונקעלע 117
 נאקידקע (ס) 52, 124
 נאזיכעל (בלעך) 53, 156, XLIII
 נאזאטשילע 22, 126
 נאזאצילקע 43, 156
 (!) נויבעל 24, 154
 ניצע (סופיקס) 116
 נע(י)נינע 18, 65, 84
 סאלרפ (יעפ, יופ, יופ), 28
 .148, 69
 סאלי 132
 סאלי (ייע) 157
 (!) סאליצווען 22, 127
 סאמעטי 55, 60, 141, 145
 .XXVII, XX
 סאמעטען 521, 544, 547, 51
 56, 565, 73, 575, 124, 146
 .L, 149
 סובולשטיינעל 49 (!)

(!) לשון-קוילעטש 12
 מאגנצע (ס), טשקעלע 31, 118
 מאטעריע 43, 110, XXXVIII
 --- (טערקישע) 64
 מאטעריען 69, 141
 מאטקעס⁶³ 40, 45, 48, 83
 מאילאנדער 32, 99
 מאנושעט (יקעט⁶⁴, שעט) 63, 80
 (!) מאנטונע 60, 82
 (!) מאנטונען 48, 82
 מאנטלעך 64
 מאנטלען 45, 53, 56, 61
 מאנטעל 25, 35, 544, 49, 52
 .55, 124, 147, 149, XI
 מאנט(ס)שעכטערען 65, 112
 מאנושקע (ס) 65, 48, 56, 579
 (!) מאנעלעך LIV
 מאנשעטער XXXI
 מאק(י)ע(י)ע LVI
 (!) מארוינגען 141
 מאקע-ער LVII
 מאלצייט 1
 (!) מודוסט 63, 82
 (!) מודויארסקע 65
 מודוניצעס 47
 מודנע 23, 58, 27, 131, 141
 מודע 15, 24, 28, 34, 47, 551
 .142
 --- (אלטע) 23, 131
 --- (נייע) 20, 131
 מודעס 64
 (!) מוינ (נאר) VI
 מויסה (נאר) VII
 (!) מוק VI
 (!) מורגעניאקע 49, 143
 מורע 23, 39, 60, 99, 142
 (!) מורט-אנטיק 45, 105
 מרע(י)ן 24, 38, 146
 (!) מורענפוסטען 30
 מונדריעל 23, 52, 142, XLVII
 מוק (י, יע) 35, 156

סוֹבִיבֵּן⁷², סוֹבִיבֵּן(ט), סוֹבֵּלֶען 21,
 XXVIII, 37.
 סוֹבֵּעַ (?) 98, 72.
 סוֹיבֵּלֶען⁷² 68, 65, 37, 32, 528, 520.
 סוֹיבֵּלֶען⁷² 37, XXVII, XXXVIII.
 (!) סוֹיבֵּלֶען־טעל 67.
 סוֹיבֵּען⁷² 70.
 סוֹרְדוּ(ט), סוֹרְדוּט⁷⁸ 108, 86, 48.
 סוֹרְדוּט־טוֹקֶס 106, 55, 46.
 סוֹרְדוּט־טוֹקֶס 143, 57, 57.
 סוֹטָן 143, 97, 63.
 (!) סוֹטְדוּר VII.
 סוֹטְדוּר (ים) 137, 132, 58, 35.
 סוֹטְדוּרֶע (ך) 90, 56, 51.
 (!) סוֹטְדוּק 134, 65, 65.
 (!) סוֹטְדוּק 21—18.
 (!) סוֹטְדוּקֶען 67.
 (!) סוֹטְדוּקֶען⁷⁴ 557, 55, 36, 65, 69, 73, 104, 146.
 סוֹטְדוּקֶען קוֹטָא 18.
 (!) סוֹטְדוּקֶען־טוֹקֶס 22.
 סוֹטְדוּרֶע קוֹטָא 100.
 סוֹיבֵּלֶען⁷² XXVIII.
 סוֹיבֵּלֶען־טקע 132, 36, 522.
 (!) סוֹיבֵּלֶען־טקע 101.
 (!) סוֹיבֵּלֶען־טקע זע „שֵׁלֶעקִי”.
 (!) סוֹיבֵּלֶען־טקע IX.
 סוֹיבֵּלֶען־טקע 108, 69.
 (!) סוֹיבֵּלֶען־טקע XV.
 סוֹיבֵּלֶען־טקע⁷⁵ 32, 30, 25, 22—17.
 535, 545, 54, 48, 62, 57.
 571, 116—113, XII.
 — (דוֹיבֵּלֶען־טקע) 115, 70, 70.
 — (טוֹקֶס־טקע) 115, 73, 73.
 סוֹיבֵּלֶען־טקע 514, 69, 62, 58.
 — (געוֹטְדוּען) 115, 65, 65.
 סוֹיבֵּלֶען־טקע(ט) 68, 62, 58, 35.
 סוֹיבֵּלֶען־טקע 514, 57, 57.
 (!) סוֹיבֵּלֶען־טקע 89, 54, 51, 34, 144.

סִקְרֵי, יֵעֵכְךָ (זע פֿוֹרִיק ווֹרֵט).
 עֵלִי(י)ק⁷⁶ XL, 37.
 (!) עֵלִיקֶטֶטֶען 35.
 יֵעֵן (סוֹפִיקֶס) 127.
 עֵטֶשְׁקִילֶךְ 128, 66.
 עֵפִיטֶע־טוֹקֶס 103.
 עֵקֶי, יֵעֵכְךָ, יֵעֵכְדִיק, יֵעֵקֶע, יֵעֵן,
 — עֵנִדִיק — זע „גֵּעֵקֶטֶט”.
 עֵקֶ(ע)לֶךְ 50, 37.
 עֵר בּוֹי (= אֵרֵבֶעל) XXVII.
 עֵר־בּוֹי־טוֹקֶס 9.
 עֵר מִי? (אֵרֵבֶעל) LVIII.
 פֿאַ(י)דֶלֶט, פֿוֹדֶלֶט⁷⁷ X, 12.
 (!) פֿאַטֶטֶן 126, 43.
 (!) פֿאַטֶטֶן(י) 124, 70, 55.
 פֿאַטֶטֶע⁷⁸ 124, 49, 49.
 (!) פֿאַטֶטֶע(א) 124, 79.
 פֿאַטֶטֶע־פֿאַטֶטֶע LVIII.
 פֿאַטֶטֶע־פֿאַטֶטֶע 36—32, 29, 521, 36—32, 29, 75, 71, 68, 56, 58, 56, 39.
 144, 87.
 פֿאַטֶטֶע־פֿאַטֶטֶע 86, 69.
 פֿאַטֶטֶע־פֿאַטֶטֶע (יֵעֵךְ) 48, 32—29, 24.
 144, 87, 590.
 פֿאַטֶטֶע־פֿאַטֶטֶע־פֿאַטֶטֶע XXI.
 (!) פֿאַטֶטֶע־פֿאַטֶטֶע (ים) 64, 62, 64, 62.
 5139.
 (!) פֿאַטֶטֶע־פֿאַטֶטֶע 153, 44.
 (!) פֿאַטֶטֶע־פֿאַטֶטֶע 103, 38.
 פֿאַטֶטֶען 39, L.
 פֿאַטֶטֶע(ע)־פֿאַטֶטֶע⁸² 39, 19.
 פֿאַטֶטֶע־פֿאַטֶטֶע 149.
 (!) פֿאַטֶטֶע־פֿאַטֶטֶע 93, 54.
 פֿאַטֶטֶע־פֿאַטֶטֶע⁸³ 127, 28.
 פֿאַטֶטֶע־פֿאַטֶטֶע (יֵעֵךְ) 127, 38.
 פֿאַטֶטֶע־פֿאַטֶטֶע XXVI.
 (!) פֿאַטֶטֶע־פֿאַטֶטֶע⁸⁴ LIII.
 פֿאַטֶטֶע־פֿאַטֶטֶע 127, 22.
 פֿאַטֶטֶע(ע)־פֿאַטֶטֶע 22, 119, XXVI.
 פֿאַטֶטֶע־פֿאַטֶטֶע 102, 54, 52.
 (!) פֿאַטֶטֶע־פֿאַטֶטֶע(י) LVI.

פליסען 18, 20, 111, XIV.
 פעטען 5.
 פעטליע, פעטעלעך (זע „פליטעלעך“).
 פעל, פעלין 134.
 פעלען 30, 66, 134.
 פעלער:נקע 46, 150.
 פעלין (-ען) 49, 55, 68, 573, 125.
 פעלצעל (-צלעך) 20, 59, 125.
 פענזע 158.
 פענטעפעל 68, 87.
 פּעסס (טערקישער) 44.
 פערעל⁹⁶ 24, 524, 27, 36, 42—45,
 51, 53, 62, 64, 569, 73, 133,
 146, 151. XI.
 פערעלעך 36, 54, LIII, LVIII.
 פּערעלשטיקעך 36.
 פּערעסול 66, 127.
 פּערצענטונקעס (זע „פּער-
 צענט“).
 פּרוטוקול (זע „פּאַרטיקול“)
 פּרייז, פּרייזן⁹⁷ XXX, LVIII.
 פּרענג 43, 156.
 פּאַ(י)ווער XV.
 פּאַטשאַליקעל 82.
 פּאַטשוייל (יג, יבען), יייל 82.
 פּאַטשויילי 75.
 פּאַטשוייליכער 82.
 פּאַטשויילע(נ)ן (ס-) 70, 82.
 פּאַטשויילע 20, 23, 29, 82, 126.
 פּאַטשויילע(י)כּוּן 19—82, 22.
 פּאַטשויילעכער 82.
 פּאַטשויילעכען 32, 82, 137.
 פּאַטשויילע 126.
 פּאַלבוך⁹⁸ 31.
 פּאַלבוך⁹⁸ 53.
 פּאַסיווע 61, 145.
 פּאַצטיל (-כעלע) 82.
 פּאַצילע⁹⁹ 126.
 פּאַצילעקע⁹⁹ (ס-) 42, 126, 153.

פּאַרזיק (-ען) 56, 69, 71, 135.
 פּאַשעמאַן (!) 41, 5103.
 פּאַרפּולק, פּאַרפּעלקער XXI.
 פּאַרזשעק (גלענצענד:קער) (!)
 52, 119.
 פּאַרשעוועס⁸⁵ 55.
 פּאַרזשע 157.
 פּאַרשעווקע⁸⁶ 102.
 פּאַרזש (ס-) 21, 39, 45, 61, 67,
 86, 108.
 פּאַרזשע, קעלעך⁸⁷ LII.
 פּאַרזשעל⁸⁸ LVIII.
 פּאַרזשעל 21, 24, 144.
 פּאַרזשע (פּערעל) 152.
 פּאַרזשעק 60, 139.
 פּאַרזשעל 22, 24, 87, 143.
 פּאַרזשעל LV.
 פּאַרזשעל (זע „פּאַרזש-
 מערקע“).
 פּאַרזשעל-קוילעטש 10.
 פּאַרזשעס⁸⁹ 54.
 פּאַרזשעדיגער (ען) 19, 100.
 פּאַרזשעדיגער (י) 20, 101.
 פּאַרזשעדיקעס XIII.
 פּאַרזשעדיק (פּאַרזשעדיק) XX.
 פּאַרזשעדיקעס⁹⁰ 62.
 פּאַרזשעדיקע⁹¹, טעילעך (-לעך) 64, 103.
 פּאַרזשעדיקען 45, 124.
 פּאַרזשעדיקען -זינגען 71, 115, LI.
 פּאַרזשעדיקע 23, 84.
 פּאַרזשעדיקען 19, 29, 31, 84, 123.
 פּאַרזשעדיקע 18, 81.
 פּאַרזשעדיקע, פּאַרזשעדיקע, פּאַרזשעדיקע⁹²
 LVII.
 פּאַרזשעדיקע (ס-) 28, 53, 140.
 פּאַרזשעדיקע (פּאַרזשעדיקע, פּאַרזשעדיקע, פּאַרזשעדיקע)
 לען⁹³ 19—22, 53, 548, 55.
 פּאַרזשעדיקע 58, 67, 69, 75, 83, 85.
 פּאַרזשעדיקע (טראַנזע) XIX.
 פּאַרזשעדיקע⁹⁴ XXXI.
 פּאַרזשעדיקע XXXI.

פעטשנילע (-כער) 54, 82, 126.
 פעכער 64, 156.
 (!) פעלפּען 47, 67, 118, XIV.
 (!) פּערד, פּערדישער קופּ Vפּ.
 פּערדאָנוואָגן 87.
 פּערטוכער LVIII.
 פּראָמוּג (זע „פּאַרמיג“).
 (!) פּראָנציוועריש XLVII.
 פּראָק 35, 62, 67, 107, XIV.
 פּראָקיס (?) 73, 134.
 פּראָק (צייג) 64.
 צופּ, צויבלי 72, XXVII, L.
 צופּ (פּאַלטשער) 17.
 (!) צוהאַר 44, 148.
 צוכראַסטין (יטעט), צוכראַטשען
 21, 54, 65, 79.
 (!) צוראַטקען 103, L.
 צוויקעל 104, LVIII.
 (!) צוויקער 105, 121.
 צווער ען (גילדענע) 64, 151.
 (!) צווערנאָדעל 56, 65, 134.
 (!) צווערשפּילקע 133, XI.
 צוילונדער 34.
 צוילונדערהוט 75.
 צוילונדער-נקע 6.
 צוילונדער (ע) ק (פּקעט) 44, 58, 60, 71,
 136.
 — (דריטפּאַ:נקער) 71, 137.
 ציץ 81, 110, 150.
 ציצה-כּונפּות 106, 80.
 ציצען 22פּ, 31, 46, 48, 54, 57,
 70, 82, 141, 143, 151.
 צעכראַסטעט 20פּ, 32, 52.
 צעפּוק, ציץ 49, 136.
 קאַבציע, קאַבציעס, 107 קאַבציעס 31,
 591.
 קאַזערק 40, 52, 119.
 (!) קאַטאַנק, קאַטינק, קאַטאַקס
 קאַטאַנסק, קאַטאַנסק, קאַטאַנסקס 108
 XX, XXVIII.
 קאַטערויכע 46, 54, 120, XXXIV.

(!) פּאַצעטלעך 84.
 פּאַרטוין (-לעך) 27, 63, 72, 545.
 פּאַרטין (-על, -ער) 23, 62, XX.
 פּאַרטעך (יכעל) 23פּ, 151.
 (!) פּאַרטשויל XVIII.
 פּאַרטשניץ (-ס) 69, 82.
 פּאַרטשניץ-גילדענע 82.
 פּאַרע (רטשניצע (-ס) 25, 570, 126.
 פּאַרמאָג (-ע) LVI.
 פּאַרמייער (זע „פּאַרמייער“).
 פּאַרצויל? (ע) רעמונישע 39,
 126.
 פּאַרצוילקע 38.
 (!) פּאַרשטופּען L.
 פּאַטעראַנימוטער 87.
 (!) פּאָגע 100 (אַז חלה) 9.
 פּאָסטען 30, 34, 128.
 פּאָסטעט-טווינגע 91, 142, XXXI.
 (!) פּאָרבי (ע) טעט, טקע (-ס) LVIII, 5.
 פּאָרדעמדעל 101, 80, XIII.
 (!) פּאָרלאַגע XIII.
 פּאָרמאַר 70, 152.
 פּאָרמאַר 133, XI.
 (!) פּאָרקוטט LXII.
 פּאַטע-ען 43.
 פּאַטע-ען, בויי X.
 פּאַר(י)קס 19, 37, 59, 125, XXXVIII.
 פּאַר(י)קסע 34, 149, XXXVIII.
 פּאַרסע פּאַטער 72.
 פּאַרנערלעך 45, 51, 53, 56, 62, 5,
 152, XI, LIII.
 פּאַרנערעל 43.
 פּאַקס-ען 149.
 פּאַקס-פּאַטעריס 42, 125.
 (!) פּאַרזכּס (נאַר) VI.
 פּאַרז, פּאַרזע 43, 138.
 פּאַרז (== שניפּס) XVI.
 פּאַרזע-ען 102, 54, 78.
 (!) פּאַרזע-ען 30.
 פּאַרזע-ען 87.
 פּאַרז, פּאַר 48, 125, XL.

קאפליש 121, 19.
 ק פע(נ)טע 67.
 קאפעל 112, 70, 56.
 קאפעלוס 121, 40.
 קאפעליוש (יוש) 121, 52.
 קאפעליושעל 121, 52, 31.
 קאפעליווע 115 (יעה, -ען) 38, 36.
 65, 70, 72, 121.
 — צווישנצוקער) XXVII.
 גאסטן 149, 95, 68, 57.
 קאפאניק (על) 95, 20, 18.
 קאפאניס 69, 58.
 קאפאניס 68.
 קאפטעיע 95, 21.
 קאפטע(נ)ן 18—22, 25, 30, 33.
 49, 35, 65, 67, 69, 71.
 74, 95, 97, 100, 104.
 קאפטענדלעך 34.
 קאפטענדעל 95, 31, 29.
 קאפטע(ע)יס 95, 64, XXV.
 קאציבאיקעס 123, 59.
 קא(ע)צען 125, 52.
 קאראלען 153.
 קארדולינג (יוס) 142, 69.
 קארטו(ע) 119, 52.
 קארטועל (זילעך, זעקעל) 1, 9, 52.
 קארעל (יען) 153.
 קאשקעט (!) 119, 54.
 קאשקעט (יען) 119, 33, 30, 48, 84.
 57, 63, 66, 75, 119.
 קאשקעטעל (-טילעך) 51, 57, 90, 119.
 קוזלווע, קוזלענע 90, 68, 21.
 קוזע(נ) זק (יקעל, יקלעך) 119, 51.
 קוזורקען 119.
 קויצע(נ)ס 116—12.
 — (געפויכטענ ר) 10.
 קוילעטש חלה 10.
 קויצע(נ)טשען (שנס) 11, 53.
 קולושין 128.
 קולנער 19, 48, 53, 65, 79, 86.

(!) קייט-זשקע 120.
 קאטשעווע קיפדעך XI, 149.
 (!) קאלאש, יען 90, 128, L.
 קאגב, קעלבעל VII.
 קאזיסין 156, 60.
 קאזיצ(ע)ן 128, 69, 33.
 קאליוש 128, 6.
 קאלנער XIII, XXXIII.
 (!) קאל'קוטען LIII.
 קאמאשען 85, 88.
 קאמ(נ)זויל, קומי, קאמוזעלין 93, 109.
 קאמ(על)זעקע(ע)ע 93, 48, XV.
 קאמלעט וטשאמלעטן 109, 101, 41.
 קאמלע(נ)טען 93, 48, 22.
 (!) קאנו(נ)טש, קאנוויץ, קאשוין 110.
 XX.
 קאנוטשקין 111 (יג, וג), קאנישוק 6.
 (!) קאנו(ע)ץ 153, 72, 23.
 (!) קאנוקעס 25.
 קאסטיים (יע) והלבשה 112, 48, 69, 107.
 (!) קאפא(ע)ראטש (הויכער) 121.
 (!) קאפאלאש 121.
 קצודקעס 62.
 (!) קאפוטוב 98, 54.
 קאפוטע 113 18—22, 30, 33, 35, 46—49, 51, 55—59, 61.
 65—71, 74, 96, 101, 101.
 XXXVIII, XIX, 147, 104.
 קאפוטעס 63, 57, 49, 46.
 — (אונטערגעהאקטע) 55.
 קאפוטקע 96, 45.
 קאפוטקעלע 55—52, 46, 32, 67, 96.
 קאפוטקעלעך XII, 57, 53, 51.
 קאפוליש 121, 68.
 קאפויט(ע) XXV.
 קאפוליש 121, 19, 21, 6.
 קאפטען 95.
 קאפטע-114 XXXIII.
 קאפזושלעך 49.

ק י ט א י 18, 23, 81, 100, 103, 105, 110, 141, 146, XXIX.
 -- (טיגורסקי): 18, 22, 100.
 קיטאג 39.
 (!) קיטאיווין 21.
 קיטאיוער (יגע, יגי) 18—22.
 קיטאיען 61, 69, 84.
 קיטאיקע XIV.
 קיטעל (יע) 25, 27, 42, 49, 54.
 62, 66.
 (!) קיטקע 120, 151.
 ק י ט ש מ ע (יעלע) 120, 151.
 XXXIV.
 (!) קיטשקע (יעס) 61, 139.
 (!) קיזניס 23, 133.
 קיזשקע 119.
 קיזשקע (ז), יעס 36, 139.
 קיזט (יען) גילדענע 27, 43, 55.
 51, 55, 63, 65, 153.
 קיזטלעך LVIII.
 קלאם, קיאפע, קלאפון 116.
 (!) קלאפונע היטעל 37, 50, 116.
 (!) קלאפמיצעל 69, 117.
 קלאפעס (= אויערן) 37.
 -- (= לאצען) 37.
 קלינד 23, 27, 52, 56, 60, 63, 65, 69, 72, 140, 151.
 LVIII.
 קלינדלעך 46, 51, 53, 69, 73, L.
 קלינדעל 23, 25, 46, 54, 71, 140, 151.
 קלינדער 27, 41, 43, 56, LIII.
 -- (דעטטע) 25.
 (!) קלעצלעך 91.
 (!) קלעצע 121 (בא שוך) 27, 144.
 XXIII.
 ק ג א פ ע ז (הויכע) 86, 91.
 ק ג ו פ ע ז (קנעפ) XI.
 קנאפען 122, 74.
 קניאפעל 91.
 (!) קניג-העמדער XVI.
 ק נ ז ט ש ע ז (בא העמד) 79.

-- (געפרעטער) 56.
 (!?) קונטינארען 23, 151.
 (!) קוניק (יגיס) 24, 61, 153.
 קוסטיה 112 (יען) 53, 63, 107.
 קוסטימילעך 49, 107.
 קוסניקע 151, LIX.
 (!) קופבונדע 17, 133.
 קופלאטיווע פארבינדונגען XXI.
 (!) קופענזכעל 27.
 קופטע (יע) 56, 143.
 (!) קוק (יע) 62, 136.
 קורט 61, 102, 145.
 קורטזולעך 51.
 קורטען 48, 51, 66, 108.
 ק ו ר ט ש ט זע גורסעדי.
 (!) קורען 69, 71, 87.
 (!) קורצעס 117, 64.
 קור (ע, ז), קורקעס 36, 144.
 (?) קובע 41, 122.
 קוגע 59 (בילבוונער); -- (בלעטערנער);
 -- (געבלעטערטער); -- (געקונטע-
 גער); -- (העלזעל); -- (קיש-
 קע) VI.
 קוגעלופ, טעלעך IV.
 (!) קוגעלשא-בען 118, IV.
 קוטא (ע), יק, יען 46, 146.
 קוטשמע, יעלע 120, XXXIV.
 (!) קילגעס 53, 144.
 קוי (ע, פ; ע, יס), קובקע 31, 50, 57, 62, 69, 76, 130, 151.
 יוצמע (ס) 59, 120.
 קוצעוועיקע, קוציע (זע "קאציבאיקע").
 (!) קוקידלזוכי 118, 54.
 קושקעט 75.
 (!) קוואטערקוילעזש 11.
 קוויאטען 99.
 קוויאטען 38.
 ק ו ז ט ע ז (טלעך) 119, 54, 62, 81, 138, 141, 151, XIV.
 ק ו ז ט ק ע (בילום) XIV.
 ק ו ז ט ע ז (ען קוואטען) 68.

קר יי נ ד ע ל ע (ך) 70, 157.
 (?) קרעיעס 72, 100.
 קרעיע 129 (יען) 2, 44, 73, 152 פ.
 קרעמפילעך, קרע(י)מפעליך 33, 129.
 קרעמפעווען 129.
 (!) קר ע פ י נ ק ע ס (פריזרטע) 57,
 135.
 (!) קראנפאקענע היטעל 40, 117.
 (!) קראדוויולק: 130, 20, 122, 125.
 (!) קראדושינלייזונקא 55, 121.
 קראטשמורען 99.
 (!) קראכיוו (ארכיוו) LVI.
 קראצימורנער (ינע) 18, 75.
 קראצימורע 26, 28, 148.
 קראצימורען 23, 150.
 קראצעמורע 31, 99, 101.
 (!) — פיאס 18, 99.
 קראצעמורען 18 פפ., 29, 31, 36,
 45 פ., 50, 74, 99, 122, 146.
 קראצעמערען 59.
 (!) קראזווקס 37, 117.
 (!) קראזוועלעך 29, 122.
 (!) קראזיגרייזערען 23.
 קראזיקיז 131 LVIII.
 קראזיען 61, 153.
 קראק 61, 75, 107, 142.
 — קראצער) 35, 65, 69.
 קראקען (פל.) 61.
 קראזינדיל(ע)ך XLIV.
 קראזינגעלעך 42, 152.
 קראזינגען 70, LII.
 (!) קראזינגען (ארשין) LVI.
 קראזינגעלעך 132 LII.
 קראזינגענער XXIX.
 (!) קראזינגעלעך 55, 122.
 קראק 66.
 קראטקע (סיא.) 60, 132.
 קראטקע (י.) 31, 56, 68—71, 138.
 — קראצענערער) 31, 126.
 קראטקעל (כלעך) 53, 138.
 קראטקעל 133, 73, 138.

(!) קראטקעל (= קראטקעלע 123) XXXV.
 קראטקעלעך 47, 70.
 — קראטקעלעך 144.
 קראטקעלעך XXVIII.
 קראטקעלעך 20, 79.
 (!) קראטקעלעך 124, 40, 122.
 קראטקעלעך 44, 53, 147.
 קראטקעלעך 30, 149.
 קראטקעלעך 23.
 קראטקעלעך XX, XXX.
 קראטקעלעך XVI.
 קראטקעלעך 125 (ס) 18, 30, 46, 59,
 109.
 קראטקעלעך 18.
 קראטקעלעך (י) במא(ע) א. א. וו. זע. קראטקעלעך.
 קראטקעלעך 54, 142.
 (!) קראטקעלעך XXXVI.
 קראטקעלעך 62.
 קראטקעלעך 126, 67.
 קראטקעלעך 144.
 (!) קראטקעלעך 23, 143 פ.
 (!) קראטקעלעך 24, 152.
 קראטקעלעך (= בלומענקרענען)
 LX.
 (!) קראטקעלעך (= קראטקעלעך)
 LVIII.
 — (= קראטקעלעך) LVI פ.
 (!) קראטקעלעך 51, 157.
 קראטקעלעך XXVII.
 (!) קראטקעלעך 127, XXX.
 קראטקעלעך 34, 36, 142.
 קראטקעלעך (ס) 47, 57, 60.
 קראטקעלעך LIX.
 (!) קראטקעלעך 128 (באם העמד) 22, 65,
 78.
 — LVIII.
 (!) קראטקעלעך (היטעל) 30, 117.
 — קראטקעלעך LVIII פ.
 — קראטקעלעך LX.
 קראטקעלעך 157.

.144, 91-88, 70, 66
 — (עוועקסעלטע) 20.
 שטייפֿליצטען, שטייפֿלעטל, שטייפֿע-
 זייטע, שטייפֿלעטעל, — זען XXII.
 שטייפֿע! גיזלאָרטע 66.
 (!) ש ט ז ק (גענע); — (פֿלייש);
 — (קאַיב) VII.
 שטייגע 60.
 שטעל 144.
 שטעקשן XXIV, XLIII פֿ.
 שטערעבאנר, יענדעל XLV.
 שטערע:גינדעל 17, 133.
 שטע-ענטזיכעל 31, 133.
 שטערענטזיכעל 17, 23 פֿ, 27 פֿ, 30,
 52 פֿ, 57, 64, 69, 131 פֿ, XI.
 שטערענטזיכעלען 23.
 שטערניגסט גינע XLV.
 (!) שטראַפֿ(ה)טע: 25, 62.
 (!) שטרוקעס 73, 146.
 (!) שטריימ 137, 113, LVIII.
 (!) שטריימהוטעל 63, 113.
 שטריימלעך 31, 57 פֿ, 68.
 — (געלט) 19.
 שטריימען 29, 50.
 שטריימעל 17 פֿ, 26, 28, 32, 36 פֿ,
 39, 42, 49 פֿ, 53, 58 פֿ, 63,
 65, 68 פֿ, 75, 113 פֿ, XXVII.
 XXXVIII
 שטריימעלע (יך) 40, 63, 74.
 שטשוגעל 81, XIV.
 שטיקע 132.
 שיך 19 פֿ, 22, 27, 33 פֿ, 39, 41,
 49, 51, 61 פֿ, 69, 72, 87-90,
 144 פֿ.
 — (גלענצענדיקע) 51, 89, 144.
 — (געוועקסעלטע) 89.
 — (געלאַקירטע) 89.
 — (גיפֿיצטע) 22, 89 פֿ.
 שיכאָנזוקען 21, 48 פֿ, 57 פֿ, 71,
 75, 86 פֿ, XIV.
 שיכאָנזוקעלעך 58, 63 פֿ.

— (טערקישע) 66.
 שאַמווע 32, 138.
 שאַמעט (טאמעט) 45.
 שאַמען 67, 85.
 (!) שבתהלות 8.
 (!) שבת-מקרא-קודש LXIII.
 שוטה, שוטה-בן-פֿיקחולץ V פֿ.
 שויב (= עובע) XXVII.
 שויבלען (= טויבלען) 42.
 (!?) שוין XX, XXVI.
 (!) שולשטיק, שוויגשטיק¹³⁴ 72, 154.
 שופ 125.
 שופען 66, 125.
 שופענעלעך 125.
 (!) שורענטזיך 154.
 שו(י?)בע 28, 99, 147 פֿ, XXXVII.
 שוך 63.
 שוכאָנזוקען 67.
 שופֿקע 148.
 שוואַנג (= נאָר) V.
 (!) שוואַרצאַטעסען 68.
 (!) שוואַרצזידע 18, 65, 82.
 (!) שוואַרצמאַנטען 65, 141.
 (!) שוואַרצקוטאַי 100 פֿ.
 (!) שוואַרצקוטאַיען 65.
 (!) שוואַרצראַצי(ע)זורנע (ירען) 18.
 שווענג (13 נאָם שטריימעל) 75.
 שטאַיקעלע (?) 53, 156.
 שטאַנען 45.
 שטוינדיגע XL.
 (!) שטופֿעכץ L.
 שטוינאלעס¹³⁵ 53, 89.
 שטוינעל¹³⁶ 30, 33, 45, 47 פֿ, 55,
 66 פֿ, 69 פֿ, 88 פֿ, XIX.
 — (גלאַנצענדיקע) 18.
 — (געוועקסעלטע) 19.
 שטוינעלכיליעהע XXIV.
 שטוינ(ע)צ(י)עטען 33, 66, 88 פֿ.
 שטוינעלטעלעך 46 פֿ.
 — (אַף קנעפעלעך) 46.
 שטוינעלעך 21, 34, 45, 52 פֿ, 56,

שמויטזוקען 18, 72.
 שובלעך 24, 144.
 (!) שניין (עט) 35, 136.
 (!?) שניעט 102.
 (!?) שניעטען 58, 67, 125.
 שניטעל (טלען) 56, 135.
 (!) טלאפע 35.
 טלאפריק, טליאפ, -רוק XLVII פ.
 (!) טלאפאה(י) בעל 73, 138.
 טלאפמיין (יעל) 117.
 (!) טלאפענמיצעל 32, 117.
 (!) טלאפקופקע 73, 138.
 טלאפריק (רעקעל) 23, 41, 43, 47, 73, 110, 143.
 טלוג(פס) 138 XV.
 (!) טליאפע 35, 63, 69, 121, 139.
 טליאמעס 52, 147, 149, **XI**.
 (!) טליאמפיין 69, 139.
 טליאק (קיין), טלעקלעך — זע
 „טלינטשקילע“.
 טליארע (ס) 56, 137, 141.
 טליאר-עך 46, 56, 137, 141.
 טלינטשקילע (= טליא) 24, 151.
 טלינער (יעל) 23, 27, 32, 42, 51, 73, 131.
 טלינע-עך, טלינערס 62, 73.
 טלינקעס 40.
 (!?) טליעטן XX.
 טלעפ (-ע) 61, 69, 141.
 (!) טלעק XLIII, XLIV, LVIII.
 טלעקנהענג XIII.
 (!) טלעסערוות-קוילעטש 11.
 טמא(ע)גענע 139 (זע „מע:עגעי“).
 טמאטעס XIX.
 (!) טמאירא... לוקש LXII.
 (!) טמאיראקוטניק LXII.
 טמוי(י)גער 5.
 טמויסען (געקרייזעטע) XXXIX.
 טמויש 118.

שמוישען 52, 67.
 שמוכטע 140 (ס) — זע „שמוכטעלעך“.
 (!) שמוכטעלישען (ליאקנס) 83.
 (!) שמונע (ס) XIX.
 שמוקיררשע קנעפעלעך 130.
 שמונע זך 58, 125.
 שמונע זך 67, 125.
 שמוישען 47.
 (!) שמוע דג, שמועדי-מוט-צומעס,
 שמועדיע-פוגזקי 5.
 שמועדר-הויזן 141 VII.
 (!) שמוענדיק V.
 שמופטזעל, שמופטך 43, 43, 43, 47.
 (!) שמורוואדעס 89.
 שמורווקע (ס), רווקע, שניי, ריווי-
 קע, שמורווקע, יוואניע 61, 155.
 שמורלעך (קרעל) 72.
 שמופס XV.
 שמופסעל (= פורעמדעל) XV.
 שמוזר (פזעל) 69, 152, XI.
 — (קרעלען) 44, 152.
 שמוזדען (זוקשען) V.
 שמוזט (בא טרווט) 48.
 — (בא קאפוטע) 33, 53.
 (!?) שמוזניע 112.
 (?) שמוזניער 29, 112.
 שמוזניקרארביטאקער XXXII.
 (?) שמוזניקרארביטאקער XXXII.
 (!?) שמוזניקרארביטאקער 28, 112.
 (!?) שמוזניקרארביטאקער 23, 151.
 (?) שמוזניקרארביטאקער XXXII.
 (!?) שמוזניקרארביטאקער 23, 151.
 שמוזקע 142 (ס) 62, 67, 133.
 שמוזקע (יען, -יען) 27, 27, LVIII פ.
 — (בארבאנדער) 27.
 (!) שמוזקעטער 45.
 שמוזקעל (באם ספארעק) 32.
 שמוזקעל (פון שמוזקעל) 74.
 — (בא שין) 20, 89.
 — (בא שמוזקעלעך) 20.
 שמוזקע(א)נצער 107.

תורת לוקש (ען) 4	שפעצערט 47
תחתונים 29, 31, 35, 46, 51, 55	שפעצערעל 46, 107
83, 54	שפרונזיקס 64, 139
תחתוניםלעך 32	שקראב 92
משעה-באב 1	שקראבעס 19, 24, 30, 34, 50
	144, 92, 567

הערות צום רעגיסטער.

- (1) ז' XXIII: אַזשור. — פּוּװײַב I: azur, „אַװאַזשוראַך, פּײַלגראַן, פֿון פֿראַנצ. „à jour, (אות באות: „מיט ליכט, מיט דעם ליכט“).—דאָל I: ashurny] „מיט לעכלעך, מיט אויסשניטען“.
- (2) וואָרשע: אַנצעיגל' (דימינג). — פּלינצק: אַנצעיגער (פ.5). — שפּראַך: אַנצעיגער (פ.5). — קולע: אַנצונג—האַר. — אַנצונג (פ.7: ען). —
- (3) פֿאַרגרייט פֿון „אױבר לײפּליך“ (אױבערלעבדעך) — אױב יו, הוט דער וואָקאַבעל דאָ ד? טיטש קירטאָזשען, וו? נהיִד Oberleib (טאַנדער). —
- (4) האָר: אױבערהעמד. —
- (5) אַן ליובאַר: אַװבעל (ס'אַז דרײַשפּיצעניק, דרײַעקעניק, אַנגע-וויקעט אַן ליבוועט; וויבער טוען דאָס אַן אַפֿן האַלדן, ווען זענען מערער, אלס טולה קינגען מפֿען, וו? אַקמיע“). —
- (6) באַ ל.5. אַן טיטש „חיבור, קוויטעלי. — זע אויך האַרק. — א. ב. ברענגט עס אַן טיטש פֿון דײַטש. Aufsatz (וויבערשע האַרבאַפּוזונג, פּרינור). —
- (7) טאַג: Aufschlag (קולנער, לאַפּ: אַרײַבער געבויגענער, אַרײַבער געטער טײַל פֿון אַרבעל, פֿאַרבויענע מאַניקעטלעך באַ ד? אַרבעל פֿון מלבוש“). —
- (8) „דער בעקאַנטער דאַקטאָר“ 17: „פֿאַר האָס טראַגט ד? רעבעצן אױפֿלאַנער פֿעריל“? —
- (9) זע אויך וויטער ד? אָנמ 57, 113. —
- (10) ר' חַמּוּל דער-קאַזן: אױמ: סטנוע (34), אױמ: סטנוע (44), אַמ: סטנוע (20, 84). —
- (11) וואָרשע: נאַמישע. — „דער וויבערשער יום-כּפּור“ (וואָרשע 1899) 3: „אַן אַמ: שױב אַפֿען געלאָזט דאָ טהר“ — „שבחי בעש״ט: אַמוסנע — מוגעלניצע: אַמ: שױב. —
- (12) אַן טאַרלע (ראַד. נ.): אַפֿיצע (=פּאַלטען). —
- (13) אויך אַן סױסאַטשעו (=גאַר, שױטה, גולם, טפּוש, אױקט, פּערד, שמערג, שמענד: בינציק“). —
- (14) אַן וואָרשע גיט מען אַן שײַן: אײַנזאַץ, אײַנזעצען. — ל.5.
- II: אײַנזאַץ (=דאָס אַרײַנגעזעצטע שטיק, דאָס אינפֿאַטעסט“ (=wstawka).

- בא האַרק. (=סטאווקע אין שפּיל). — טאַג: Einsatz. —
 15 דרילטש: באַראַנעס (=שעפּטען); זע אויך צייט I 61. —
 16 קראַכנוסטאו (ליבל. ג.): **בוידעם** (=דנו). —
 17 וואַרשע: **באָידמס** (פל.). —
 18 אויך אין סלוצק (זע "מזטזילונגען צור ייִדישען פּליקסקונדע"
 1912 ז' 128). —
 19 אין דרוֹבין (פּוֹצק. ק.): **בונדע** (=בורקע, אויבערפּאַל-
 טעז).

20 אויך אין דרילטש, קולנע. — אין לודמער: בּוֹנֶדֶ, בּוֹנֶדֶס. —
 21 = **בערטעל** (אודער **בערעטעל?**), **בערטלעך**
 (אודער **בערעטלעך?**). — פּוֹבֶ: I beret, bieret (זעלטענער־וויכטיג),
 bieret (אלטפּוֹליש), bieretka (אַלטפּוֹליש), bieryt (אַלטפּוֹליש), "שפּיצק (הער-
 נע זק) הייזעל אָון אַ דאַשעק, געברויכט פּון גיטלעכע און געלערטע". — bieret
 היערט (זע: טען) געברויכט אויך אין טייטש: "מזצעל, יאַרמעקע, אודער "ה-
 בערש קופּבאַדעקע 5 פּ. — מ:טעל־אַטניש: birretum אודער bereta,
 קען זײַן פּון לאַטיינישען birrus, "אַ מין מאַנטעל". — באַ טאַג, זאַנדערס
 אין דאַל' גיטש. — "פּנסק המדינה" § 182: "אין לילך בשום בגד או צעיפי"
 או בגד לכן המרוצפי במרגליות בשום אופן, מלבד בערש של מרגליות
 ותכשיט הבתולות מותר לילך בו". —

22 גוֹוֹרוֹוֶע (לומז. ג.): בראַנזֶוֹלֶיעט (פּאַטֶנט ענדזילב). —
 זע אויספּירלעך און מין "מאַמעלשוֹן" I.

23 באַ טאַנדער נישטאָן. —

24 אין מלאָו: **גאַברעל?** (פּאַטֶנט מיטעִזילב) = שלאַפּרוֹק. —

25 דאַל' I: gatscha (פל.: gatschi), "דער טייל פּון פּוֹס פּון קנֶי

ביו צים בעקען, מיט דעם הינטפּרהאַק"; "דער אינטערשטער טייל פּון הייזען"...

gaschtschi, "אינטער־הייזען". — אין טומפּולנע: גאַטקֶס. —

26 טאַג: Gold(en)stück = **Goldstoff**, גילדענער

שפּאַניער, צייג געוועבט פּון גילדענע פּעֶדעס).

זילבערשטיק = זילבערנער שפּאַניער. — טאַג: Silbersticker

זילבערנייער, זילבערשפּאַניער, וואָס מאַכט זילבערנעם שפּאַניער). —

27 דרוֹקגרייז, שטאַט גיפּלידיר (= געפּלידער)? — טאַג: Ge-

Flitter = fluder, "פּעזגולד, לעזשזילבער, שעך", באַ

ליפּ. II 154; "פּעזגולד, לעזשזילבער", באַ דרייט. (זע אויוען ז'

XXXII). — פּאַרגלייך: פּליטערעך. —

28 פּוֹבֶ: I: glab, "דער שטאַם פּון געוויסע מינים גרינוואַרק" (באַ

ליפּ. הייסט עס: קאַטשען), "מענטש מיט אַ שטומפּיקען מוֹד, פּאַרשטופּטער

קופּ, אַזזעלעקופּ, שוטה, גולט, לאַ-יצלח". —

29 "גיווערט קאנויץ", "גיווערט קאנווש".

גיווערט = געוועסערט. — אין מאַג געוועסט (דרוקגרייז).

טאַג. 1417 (טעפּנישע טערמינען): wässern ("באַרעקען מיט אַ מוֹרעגלאַנץ");

gewässert (מורען): "gewässertes Zeug" (מורע מורענדיג, ציג מורע). —
30 עטנגערס. משלים 156: ,מנט דעם און דאָס באַדעקענס געקט" —.

זע אויך "קונס" I 245. —

31 ליל, גיפ. II 287 (סינונים פֿון „די מלשירים, דאָס געצייג, דער רעמי-
גענט"), האַר. (= "צויגעהער"). — רוסיש: prinadjeshnosti. — באַ זאנדערס
און טיאנדער נישטאָ! —

32 אויך אין § 316 (יאַ 1637) פֿון „פֿנקס המדינה": „גילדן שטיק
גרע"ט זילברשטיק אסור איסור גמור להתלבש ולהתקבץ בהם משך זמן שתי
שנים רצופי' מהיום...—ד. ה.: „אף גאנצע 2 יאָר, אנהייבענדיק פֿון היינטקען
טאָג, און קאָטעגוריש פֿארווערט אָנצוטון זיך און פּוצען זיך אין וועש פֿון גולד-
שפּאַניער אודער זילבערשפּאַניער". (א פֿאַרבוט פֿאַר פֿרויען). — אין האַלט, אַז
גילדענשטיק גרע"ט און דאָ אַ קומפּוזיטום; זילבערשטיק און דאָ
געפּרילט און טישט „זילבערשטיק גרע"ט".

רעט און נישט, זיי באַלאַגן מונט, קלייד, סאַזן וועש. —
לי: גרע"ט (= וועש); לי: II „דאָס וועש, דאָס ווייס גרע"ט" (=bjeljo);
האַר: גרע"ט וויס גרע"ט. — געצון ברענגט פֿון דיכט,
ווערערבוק" gerät: IV „וויש פֿון וויסען ליזענט"). —

33 לי: יעדעמאַשעק, פֿאַרטישט: kamka (= דאַמאַשעק,
באָ דרזין). — לי: II און דרזין: adamaschka (= דער יעדמאַשעק,
זעקוויטעט זינדענדיג; „אַדאַמאַשעק, אַ מין זינדענדיג און וויזענדיג"). — האַר-
קאָזן: II: damask (= „זינד געווענט מנט בלומען, וועבען מנט בלומען").
פּויליש: I: adamaszek („ברוב, דעסענדיק זינדענדיג"). — נאָלן נאָמען
פֿון דער שטאָט דמשק (אַראַביש: Dimaschk); אַראַביש בייזווערט: ad-
dimischki.

קליינפֿאַי 45: Damast, „זינדענדיג אויס דמשק, וואָס און אין דער צייט
פֿון די קרייז-צוגען געווען דער צענטער פֿון דער אורזענטאַלישער זינדענדיג טי-
טייע". — דער דעטשער וואָקאַבעל גענומען פֿון פֿאַראַנצויזשען Drap de
"Damas", מנט עפּיטעזע-t. —

34 אין ווילנע. — (35) האַרשע: דנוליס (פֿ.5). —

36 אין וואַרשע: דענ'קע; אין קרעמענין: דענ'יק. — לי: דענ'יק
פֿון היטעל), „דער ווערן, דער אַזבערשטער טייל, דער קופּ, דאָס דעקעל". —

37 „דיאָ קאַמישע חתונה פֿאַן שמענדריק מנט דיאָ פֿלעך": האַנטשע
(59, 63). — „ספֿר החיים" (פֿירט 1767) צח"ב: „הט זיך הענשיך אן גיטאן. —

38 שפּעס: האַנטשן; האַרשע: האַנטשנאָ 5 i. —

39 דער אַעקס I (זע ד' XIII) העט קומען אין צווייטען באַנד
געוועט. —

40 אַפֿנים שפּוטישע באַצייכנונג פֿון די אויסגעשטופּטע, רעליעפֿע קלי-
לעכיק אַרויסשטאַרבענדיקע טיילען אין פֿרויענקאָסטיים (בוֹפֿען וכו'). — לי: גיג
II, הירווי, האַר, דרזין: הורב (= „הויקער"); דאָל: I: gorb. —

- 41) וואָרשע: „יעצט עט מע נעמע באַנעם אַה? טל מיט געלט“ (ד. ה. אַ סך געלט).
 42) וואָרשע: הילף! (= פּרויענמאָטעל, פּרויענפּאַלעסן).
 43) די עטנאָלוגיע מיר אַרביבאַקאַנט.
 44) טערעזש (בא כעלם): הענט שקעס. — „דיא קאַמישע חתונה פּאַן שמענדריק“ 63: הענט שקעס.
 45) לעק: heftel, „קלאַמער צום צונויפּשפּילען אַ מלבוש, אַגראַף“. —
 46) אויך אין סומפּוֹלנע. — אַף ז' XXIV: וועסטען (טינגל).
 47) כעיס, „קול שמה“ (ווילנע 1873) 38: אין וואָב געהערט דאָרטן בער, אַז מ׳זאָ שױט זױ דאָרטן אָן ריטער אַזפּערין ווערן.
 48) שעפּס: אַ מאַכט מער אַ גאַנצן זשױבלײַז! (אין וואָרשע זאָגט מע: „אַ מאַכט יו אַ גאַנצן מענטליק“). — אין שעפּס: זשױבלײַז (= פּאַלטע; קאַפּוּטע). — בנימין „דער אַרקוועל“ 174 l: Er hot e Häkele zü de „Zübitze“.
 49) טאַבין=טאַבין. — פּוֹלײַב VII: tabin, „אַ מין זינדענקאַז“.
 פּוֹן טערקישען (יע פּיע 142).
 טאַבינק, טאַבינאַק=טאַביןעק. — פּוֹלײַב VII: tabinek (דימניטיוו).
 טאַבינקש=טאַביןקעס. — פּוֹן פּוֹלישען פּאַראַל tabinki (פּוֹלײַב VII).
 טביטש — אויב ס'איז נישט קיין דרוקלעער, איז עס דאָס אַלפּי-לינישע tabint (פּוֹלײַב VII) מיט פּאַראַסיטאָס און מיט אַנווער פּוֹן -ח-פּאַר t.
 50) ליל, הירו: טאַלמע. — פּוֹלײַב VII: talma, „אַ מין מאַנטעל“.
 51) ווערשוו: טאַשענטשע.
 52) טוידן-דירידן: „אין רעכען אין, פּוֹלקסעטנאָלוגיע, אַנט-שטאַנען פּוֹן טענדע-ווערענדע.
 ליל: טענדע-ווערענדע = jepitrachilj (= „דער גלחשער טלית, די טענדע-ווערענדע“, בא ליל 11).
 „טענדע-ווערענדע, ווי דער, איז פּוֹלקסעטנאָלוגיע פּוֹן פּוֹליל. rewerenda (מונדאַטלעך derewenda, ryweranda), „לאַנג מלבוש, געברויכט פּוֹן גלחים, סוטאַנע, די בויט, סוטאַנע, פּאַלעסער, בויבויט, — פּוֹן לאַטײַב reverendus (פּוֹן revereri). — זע פּוֹלײַב V.
 53) פּוֹלײַב VII: talka, „שפּילקע אָף אַנצוויקלען פּאַדעס; קלעצעל, קו-לערעל פּאַדעס, באַמחולען, גארען, צווערען, אַראַפּענעמען פּוֹן דער שפּילקע“.
 54) „ווינטשפּינגערעל“ 28 l: „ער יאָגט לעבעדיג, קנאַקענדיג-טשאַקעני-דיג“ — וואָרשע: „אַ טשאַקעט, אַרעט גיין צו משה“ (= „ער טראַשעט“).
 „אַ פּאַטשאַקעט מוך“ (ער פּאַררעדט מיר די ציין, נאַרט מוך אונטער בלושט מוך). — קוסווע (שעדל ג.), „ער פּאַטשאַקעט“.
 55) מנינע „זאַמפּלונער“ 1 33: טשפּעק.

יאמע ווען — קורמן (מולעו. ג.): „גאר דן פרומע וויבער פלעגן צום
הויב נוך טראָגען אַ פֿיאַמק? אַ שטוקעל אַטלעס אַפֿין שטערען, מיט שנידלעך
פֿאַרפונדען פֿון הינטען“ (מיטטיילינג פֿון הלל ציטלן). —

62) אין פֿינסק באַקט מען אַף מוזאַי־יום־פֿפּור אַ פֿיפֿטער: ס'איז
אַ געוויינטלעכע גלאַטע חלה, נור פֿון אויווען לייגט מען אויס געוועלנערטע
קמלעכדיקע פֿלעכטלעך (שלענגלעך, וואַלעכלעך) ווי אַ פֿינטער: 2 לאַנגע אינדער־
לענג אין עטלעכע קורצע אינדערברויט, און אזוי באַקט מען זי אָפּ. — סימבול:
ג. 5. פֿאַסטען ווערט מען אזוי רייך, אז מ'קריגט דירעקטע באַצויגנען מיטן
הימעל. — אין פֿינסק דערציילט מען פֿון אַנאַפּיקורס, וועלכען מ'האט געטרי־
פֿען עסען אים יום־כיפּור, אז אָף די שאַה פֿון רב: „ווי הוסיט דאָס גענעטען
יום־כיפּור?“, הוט ער געענטפֿערט: „אַ ביס פֿפּור, אַ ביס ליטער“.

אין זשעלעכוו מאַכט מען שמחת־תּורה „ליטערס“ אָף חלות (מיטטייל־
לונג פֿון א. מ. וויסענבערג). —

63) אין רוונע (קינדערלשין): מאַט'קיס („היזלעך“). —

64) אויך אין קולגע. —

65) באַ האַר. אויך: מ(י)נישקע. —

66) = מידערלעך. — זאנדערס: Mieder (דייט: Mieder, chen). פֿרויענקליידווינגשטיק, דאָס רובֿ שטיף, באַדעקט דעם בויזעם, ענג צוגעפּאַסטע
פֿיבעל“ (בא טינדערען פֿאַרטישט: „שעמזעטעל, קורסזש, גורסעט, שוורווקע,
שבורליבעל“). —

67) פּוֹב'בּ il: multon, multan „אַ מין זייער ווייך ווע־
לענס“ — פֿון פֿראַנצ. molleton (פּונדאָנעט דאָס דייטש־ענגלישע Molton),
פֿאַרשטעטימולוגיע נאָך נאָמען פֿון לאַנד מולטאָני.

68) אויך אין קולגע. — דאָס קלינגע מענטשעלע“ 59: מעגעלע. —

69) פֿיפֿ, ליפֿ. il, האַרוו, דרייז, האַר: מאַרדער. — לעק.

(Mustela martes) marder

70) קלינגענדיק: „ס'משהלע זיך מעך“ (אזוי זאגט מען
וועגען אַ שווערען אויפֿגאַב אויפֿצוהלען עפעס אידער עמעצען, וואָס טאָן עפעס
ווי אוממעגלעך צו געפֿינען). —

71) „פּונקס המדינה“ § 339: „...מלכד איסור הבידול ומלבוש העשויה
כמלבושי גוי' ובגדוין סמוט רגיל דין שטיק אטור להם ולבנותיהם הנשואות,
ובם סמוט רגיל דין שטיק בכלל איסור“.

72) דאָר: Mustela zibelina) sobolj :iv. — פּוֹב'בּ Vi

sobol (דורך רוסלאַנד פֿון די טערקיש־טאַטערנישע פֿשו. ni.). ליפֿ, ליפֿ.
il, האַרוו, דרייז, סויבעל (היוו); ליפֿ: סויבלען (היוו).

טיאָג: Zobel (Martes zibellina). — קלוגע: Zobel

(Mustela zibellina); נויטירט שוין אין il טען יאַרהונדערט, גענומען פֿון רי־
סוישען sobolj, פֿון וועלכען עס שטאַמען אויך די מיטעללאַטיינישע
sabellum (אַלט־פֿראַנצ. sable, ענג. sable) און sabellinus (איטאַל. zibellino, אַלט־
פֿראַנצ. sabelin, פֿראַנצ. zibeline).

ווארשע: „סעיבול ריטישע“ (פאר ראל מיט אומקלאנג).—
 (73) די פֿורם אויך אין „מעדאליאָן“ (אדעס 1875) 48; אין
 גאַרנאָד (פּאָלי. ג.) — באַרנאָד: „אין סטאַן גיזאַקט, הינטן גיזאַקט אַז אַ
 סַעַרדִיטִי“ —

(74) „פּנסק המדינה“ § 139: „בדבר איסור חשש שעטנאי, כּונן כּוּבִין
 סַמוּט טאַבינקס [באַרטינקעס] ומיני סטראַקש ויתר דברי אשר
 כּוּצא בה, יעינו הרהר אבד שבכל עיר ועיר על הבגדים שכבר נעשו ולהחירם
 גם להבא להפרישם מאיסורי...“

סַטראַקש — דרוקגרייז, שַאַט סטראַקש (סטרוקעס)?
 כּוּבִין = קוּבִין? — טאַבינקס = טאַבִּנקעס (זע אַנמ. 49).—
 באַרטינקעס (?).

(75) „דער בעקאַנטער דאַקטאָר“ 12: „ער מעג זיך דאַרטען זיין אין אַ
 גאַלדענעם ספּאַדק, וויל איך אים נישט קענען“ —
 (76) טאַ: E l k — מהיד elche, elcho אהיד elaho (קלוגע 110).—
 אין דער זויז: Cervus alces (רוסי: losj).—

(77) ווילנע: פּוּדלוגע. — (78) רווונע: פּאַגִטעלִי? —
 (79) פּאַלִטן: טאַרלע, דרוּבִין, קלִ. ביאַלע. — קיענקי (זשטומ. ק.)
 פּאַלִטניל. — אַפּאַלע: פּאַלִטעניס. — דרוּבִין: אויבערפּאַלִטן. („נורקע“).—
 וואַרשע: סאַפּאַלִטן (הויפטטון אָף מיטטעלזילב). — (80) וואַרשע: פּאַנטאַלווען. —
 (81) ליפּ: פּאַס (באַרטעל; שטריפּף, ליננע, שלעקעל); אויך ליפּ, II,
 דרייז, האַר; הור. (= „באַרטעל“).— פּל: פּאַסען (ליפּ, II, דרייז, האַר).—
 קרעמעניץ: „ראַסן פּאַסס“ (= מוטשען, פּלינגען, דערקוטשען, אַננעסען זיך).—
 פּוּ: pas: IV „באַרטעל“, „שמאַלער און לאַנגער שטיק פּון עפעס אַ שטופּ,
 צווישען צוויי מער-ווּניקן באַראַלעלע לינגעס“, „רימען“, „שטריפּף פּון אַנִאָנדער
 קוּליר“.

נישט צונויפּמישען מיט פּאַס (ליפּ, II, הירווי, האַר, דרייז),
 „פּערזענלעכע דוקומענט“, פּון דייטשישען Pass (אויך פּוּ: IV), וואָס איז
 גהייד בענומען געוואָרען פּון נידערלענדישען pas (קײַזע).—
 (82) ליפּ, II, דרייזן. — פּוּ: paskowaty: IV „וואָס היט אָף זיך
 פּאַסען, פּאַסקעלעך, שטריפּען“ —
 (83) אויך באַ מ. ספּעקטאָר, „קאַלוקעס“ 12.—

(84) = פּוּרטוגאַלער. — פּוּ: V | portugal, „נאַכען פּון אַ פּוּרטוגאַלִישִׁן
 קאַטקן שטיק גולד אין פֿורם פּון אַ מטבעֿ“; (מאָנדאַרטלעך) „אַ מטבעֿ ווערט 10
 דיקאַטען“ —

(85) ליפּ, II, הירווי, דרייז, ה.ר.: פּוּדעשווען; ליפּ, III: פּוּדעשווען —
 אין וואַרשע: זילל. — דאַ: podoschwa: III „דער טייל פּון שיק, אַז
 וועלכען מ׳טרעט“ —

(86) פּוּ: V | podszewka, (אַלפּוּזיליש) podszywka „זינג, מיט
 וועלכען מ׳זינגט-אונטער, משאַגט-אונטער אַ מלבוש; צינג צום אונטערנימען. אונט-
 טערשלאַנגען אַ מלבוש, אַנטערשלאַק, אונטערלאַנג“ — דאַ: podschiwka: III —

- קרעמענין: פוטש: פקני-הארק: פודש'וקע. — גלע, ליל. II בוכען גור:
אינטערשלאק; דריי: אונטערשאק; ליל. II אויך: אינטערשאק.
(87) אויך אין ליובארי: פול'קעלעך (עפטר ווי ער: נגליעך).
(88) פונטאלען. — אפטייליש: pontal, פון, שמוץ פו
אנדעלמעטאלען, טייערע שול, קנופ. — פון אנטאלענישען puntale (פרייב IV).
(8) ליל, ליל, דריי, הארק: פיאטע. — קרעמענין: פיאטע? (פון
פוס, פון זוק, פון שקארפעטקע). — דאל' III: pjata, "די אונטערשטע פלאטש פון
פוס, אף וועלכע מיטעלט דעם פוס, דעראנגענער טייל פון זוק".
(90) אין פוילען = פיאטעס. — פרייב IV: pięta. — סומפולע:
פיעטע. — אין ווארשע הייסט עס אויך: טריט.
(91) בא ליל. אויך: ביטעלקע (בא מלבוש).
(92) אין א ברקף אויס גראבוו (גאד. ג.): פערלויק? (אפין אדרעס),
פירעלצק? (אין טעקסט). — אין א ברקף אויס וילודאוע: פערלויקע.
אין אדרעס אף א ברקף פון ראדעס: Perluckiego.
(93) דער רבי קלמן טענדערס' פון זאב הלוי (בערויטשעו 1906) 9:
פירדערלעך. — "דאס זינדענע קינד גיט שארעו געלד אין אדעס מיט דער
לעפעטע" (בערויטשעו) 18: פירדערעך.
(94) הארקאווי.
(95) טיפא: Fess. — אף רוסיש: feska.
(96) ש. ברוין, "דיא שרעקליכע נאכט" (וויילנע 1900) 14: "ער האט
באקומען א האלדז פעריל, וואס עס האט גיקאסט דריי אונדערט רובל".
(97) פרייז, פרייווען. — מהייד הוט pris (לויב, רום, שם,
ווערט, ווערדע, פרייז, מקח; הערלעכקייט; עפעס, וואס הוט א ווערדע" וכו') פון
אלטפראנצויזישען pris, וואס נעמט זיך פון לאטיינ. pretium (לעך, קלוגע);
און brisem, brise (,,איינפאסיונג, איינשנירונג אף
מלבוש'ים" [לעך]. — נהייד הוט: Preis, Priese, Preise, (פרייז, מקח" וכו') [זאנדערס,
טיאנדערן, און Priese, Priese, (זאנדערס: טאשמע צום שווארעווען,
שווארענדעל; שמאלע טאשמע, שטרייך; בארטעלארטנקער זימ, דהיינו בא גיטע-
רויטן; טיאנדער: מאנקעטע, ארבעלאויפשאק, קע'זערעל' (פון העמיד)].
פויב I: freza, fryza (פון פראנצ. frise), און (מונדארטלעך)
breza, bryż (פון דייטש. מינדארטלעכען Brise = Preise), געקארבט,
געקייטשט קעלנערעל (kryza); פארבייגעכץ בא קעלנערעל, א וויס פאלבאנדעל
בא ווינערטשע הויבען און קעלנערלעך".
(98) ליל: פאליבאן (דאס ארינטערגעבויגענע, דער זאפאס באם
קלייד). — דריי. 786: פאליבוייע. — הארק: פאליב. — פויב I: falbana, (מוי-
דארטלעך) falban, דימ. (ווייניקגעברויכט) falbonka, געקייטשט ארום זעכץ
(ארוימלאמעכץ) בא קליידעל (בא א ספודניצע), בא פארטעך וכו'; פון פראנצ.
איטאלענ. שפאנוש-פארטוגאל. fa bala.
(99) ש. ברוין, "דיא פלי איז אנטלאפן" (וויילנע 1900): פאלייע

זיבע" (III—IV) 8: צוועקס. — קרעמענזן: צ'ווק, צ'וועקיס, צ'וועקל. — פולנע: צוויך (gwozdz), צוואק („שריף“). — ווארשע, קיזנע: טשוויק טשוועקס, טשוויקל. — בערדיטשעוו: צוועכל. — די יידישע וואקאבלען פון די סלאווישע.

(105) טיזא: Zwicker (אויפגעקומען אין דייטשישען ערשט ארום יאר 1850), „לורניון; מונוקל“ — עלטער און Nasenzwicker („פענסנע“). — זע קלוגע. — (106) ווארשע, סומפולנע א. א. ו. —

(107) קומט פון און און און שלום-עליכום „פלאנושענדע שטערען“. — (108) קאטא און קאטא; קאטא און קאטא = קאטאנקע (קאטאנקע-קע?). — פון און: (מגודארטלעך) katana, „א מין קאטען, א יאבערמלבוש“, „קלייד, אונטערגעשלאגן מיט פאסער אדער וואסע; katanka (דימאנ), „א מין קורצער מלבוש, קורצע סערמענגע קירטקע, רעקעל, קאטען, פרויענקלע-דעל“. — שטאמט פון אלטפויילישען katana, katan („וועטערן, אלטער זעלנער“), פון אינגארישען katona (= „קריגער, זעלנער“). — דאל II 97: katanka (?) „א מין עפא-טשעלע, וואס ווערט געטראגען אף דעם קורצען קאטענדעל“.

קאטא און קאטא = קאטאנקעס (פלאראע).
קאטא און קאטא = קאטאנקעס, קאטאנקעס — פאר-רייזטאויסגעלייגטע פארמען (אין דער צווייטער „ש-שטאט“; אין דער דריטער דארף „ב-זין באך-ט“). — (109) זשו״ב 175: קאממעל קע.

(110) קאנווטש, קאנוויטש = קאנוויטש. — קאנוויץ = קאנוויץ. — קאשין = ? (זול דאס זיין טעות-הדפוס?).

פון און: (אלטפוייליש) kanafas, kanawac(a), kanawas, „געשטרייכט ביימועלצייג אדער זיידענצייג; דיק געשטעבלעכט ליינענט“. — פון פראנ-ציווישען canewas, וואס שטאמט פון מיטעלאַטעינישען canewasium. דאל II: kanifas, „גוט זעגעלליינענט“, פארעלטערטער נאמען פון זייער שטארקען שטרעפיקען (פאסקעוואטען) ליינענצייג.“ טיאנדער: Kanevas (פראנצויזיש), „קאנווע“.

(111) דאס חסיד. יינג. 20. — (112) „דער בייזער מארשעליק“ (ווארשע 1879): „זיין קוסטיאם“ (38), „גרינע קוסטיאמען“ (21 ll), „דעם אלטען קוסטיאם“ (23), „אין קאסטיאמען אלירליא“ (21), „קאסטיאמען“ (31 ll) (וועגן מאנצליטס). — אין ווארשע, אין טארלע: קוסטיון (באטונט די ענדזילב). — (113) ג.מ. 267 (קוונער ג.): „מיר מוזען גיין אין לאנגע קא-פוטעס, ס'מעג אפילו זיין די גרעסטע בלוטעס“. — אין סומפולנע דער וואקאבלע אימבאקאנט. — אויך אין פ. נ. ס. (מ'געברויכט: קאפסן). — אין דריטשע קאפס: (הויפטן אף ערשטער זילב), „סאק, סאקעלי“. — אויס-טרווע (לומא ג.): קאפס: (מיט ייד. טרופ). — (114) האר: קאפס: (ס), „הויב, קאפע, מין; לומפערס“.

פּוֹיִבּ :ll: kaptur, קאפּטאדעק פֿון רעגען, קעלט וכו', אפֿט באהעפֿט מיט'ן מלבוש, קאפּטשױך (אדער „קאפּטאן“, ווי עס הייסט באַ ליט. ll: און דרייז), (מונד-רט-לעך) טיכען אדער לעדערן היטעל מיט שמושלעך. — פֿון טשעכישען kapt(ou)r.—

(115) נישטעטעל (פעטריק. ג.): „גוקומז אס'הרל א קאפעליז ל... דא קאפעליז'ש הוט עזיקע גימאכט...—ד.ה. א סוחר אין א אייראפעישען קאפּטשױך.— (116) קוילעטש קומט-פֿור אין די שוים פֿון ר' שימה לוריה.—דא: היסוד. „ינגעל“ 132: „ער טינקט אים קוילעטש אין בראַנפֿען.“ אין ווישענרוד באקט מען קוילעטש גור אף יום-כּפור, קט עכרין, אין דער פֿורם פֿון א ספּיראָ (ד.ה. א פֿויגעל).

אין פינסק איז דער פֿורם-קוילעטש צווייגארענדיק: אף א גרויסען קוילעטש, געפֿלוכטען פֿון 3, 4 און מער דיקע שלאנגען טייג, לינגט מיין צווייף א קלענערען, געפֿלוכטען פֿון דינגערע. דער פֿויים-קוילעטש הערט פֿאָרן מיט רושענקעט און זאפֿרען.

אין חולין זאָגט מען וועגען איינזם, האָס פֿירט זיך ברייט, רחבותדיק: ער איז אַ קוילעטש אינדער פֿרייט. — וועגען אַ מניעה זאָגט מען: ס'הוט זיך אַוועקגעשטעלט ווי אַ קוילעטש אינדערפֿרייט (מיטס'ן זינג פֿון קוילעגע ג. מייזעל). —

(117) ווקאפעל מיר נישט קלאָר. — (118) = קאלידוסקופּ.— (119) דער בייזער מאַרשעליק" ll: 21. אויסגעפֿיצט אין קוילעטש

און בלומען.— (120) ג.מ. 37 אין אַ ליד אויס היטעבסקער ג. און אויס נוויו-אַלעקסאַנדרוווסק (קאָזנ. ג.): פֿורן איז דער עיקר צו פֿארבייטען קרעפֿלאַך היטע און דערצו קיטקעס רייטע.—

- (121) ווי-ערושון: קלייזן (= נאָפעל; סומפּולנע: קלייזן —
- (122) באַפּוּצונג פֿון פֿרו ענק-זידער, אין פֿורם פֿון קנופּען.—
- (123) ליט, דרייז, האַרק: קוק אַרדע.—
- (124) טיגנד: Kamelhar = Kamelgarn.—
- (125) דאָס קל. מענטשע צ" 5: קריטיקעס.—
- (126) אויך באַ דרייזי 77.—
- (127) העלטהואַרשינגלעך: קריז. — אַלטהויזש: krazy, פֿרייענ-

קעלבערעל (בעהוינטלעך געקומט, עקוויטעט); זילנער, באַזיט (באליאָ מעוועט, באַרעמט, באַזימט) מיט אַ פֿאלבאַנדעל; פּויליש אויך: kryza, krezza (זע אויזען ז' LX). — אדער אפֿשר קרייז? (זע אַנמ. 128). —

(128) בפרוש מיט אַ ציריה. אף ז' 78 איז נישט-קלאָר ג. זאָגט. מיט אַ קרייז ווי ס'ווערט אָנגערוד-טען ווי-גיט-ווי; מ'דאַרף דעם זאָץ אויסמעקען, און אַרענשריבען: אדער

מ'זט א קרנד; און צוגעגען א פירוש: „קרנד“ מוז זיין דירעקטער אנט-
 שפרעכער דעם מה'ד kroese (ד. ה. מיט אמלויט פון 6) זע קלוגע 163; זע
 אויך די פארזעצונג. — הארץ: „קרנדלען“ (זיך ווארפען, זיך באוועגן; מיט
 פלאטעריי באנד באזעצן; „למען און פאלבען“), „קרנדלען“
 קרנדלעך (פלאטעריי באנד, ד. ה. דער פאלקער באזאג אום א פרויען-
 קלנד, „פאלבעל ארום א פרויענקלנד“); העמדקרנדל (= ענגל. fill)

קלוגע האלט, אז די פארמען מיט -oe- הובען א שייכות צום מה'ד
 krūs, נה'ד kraus.
 זען: krūs, גיון, געלוקט, געקרנדעלט; krūse, גיון, געקרנדעלט;
 הארץ; krūsen, גיון, „קרנדלען“; kriusel, kriuselēht, גיון, געלוקט,
 געקרנדעלט; kriuselen, גיון, „צוקען“ — טאג: Krause און Kräuse.
 דאס געקרנדעלט-זיין, דאס געקרנדעלט-זיין, „זשאב“ — — — ליט:
 קרנדשער (= שער צום קרנדלען, צום פרויען, צום אונדולירען); אויך ליט:
 II 422. — הורו: קרנדעל (רוד), „קרנדלען“ (לוקען-מאכען, פרויען). —
 הארץ: קרנדלען (... די הארץ), קרנדעל, קרנדלעך; הארץ: קרנדעל-
 די גקייט, געקרנדעלט, קרנדעלדיג. — די אלע יידישע פארמען (ווי דער
 -aj- און דער היפטטונקער זילב באווייזט) אנטשפרעכען די מה'ד פארמען
 מיט -iu-.

און יידישען קומען-פאר פאראלע-פארמען מיט ג-ליט: גרנדעל (lokon,
 kudrja), גרנדעלדיג (kudriawy), גרנדעלען (צייח), גרנדעלען זעך (זע-
 רען גרנדעלדיק, ווערען געקרנדעלט), געגרנדעלט. — ליט II 87, 8139.
 157, 146: גרנדעל (צוק), „א גרנדעל וול“, גרנדעלען, גיון (= לוקען,
 קוטשער), גרנדעלען (צייח), געגרנדעלט (סינגנס פון „קוטשערזאצ“).
 גרנדעלען-זעך, געגרנדעלטקייט (סינגנס פון „קוטשערזאצקייט“), פארגר-
 לען (zawitj), פארגרנדעלט. — דייט: 217, 219, 229: גרנדעל (= צוק).
 גרנדעלען (צייח) אומגען גרנדעלדיק, פרויען, גרנדעלען-זיך, געגרנדעלט,
 געגרנדעלטקייט, פארגרנדעלט. — הורו: גרנדעל, גרנדעלען. — הארץ:
 גרנדעל, גרנדעלעך, גרנדעלען. — ג-מ. 233 (מוסק. ג.): „אך גרנדעל-
 אויס די פאז“ — אויך דירעקט אלע פארמען אנטשפרעכען די מה'ד געשטאל-
 טען מיט -iu- — וועגען ג' שטאט ק' וועט מיר אויסקומען צו רעדן אף אג' —
 אנדער ארט.

- (129) און פיאסק: קרעלן (פל). —
- (130) אלעקסאנדער בריקנער ("Walka o języku", דעמבערג 1917),
 240, דערמאנט radziwilka אלס מלוש פון די ליטווישע יידען. —
- (131) און רעכען, ס'איז דאס פראנצ. ruche. — ליט. III 111: „דז שלי-
 רע, דער רויש (בא קלנדעל)“ = falbala; ס'מוז זיין א דרוקגרייט,
 שטאט רויש. — פרויז: rusza און (ווייניק געברויכט) riusz
 („א מין פאלבאן, צוגענומט צום געגענטאנד מיט דער מיט לענג-אויס, אזוי אז
 בידע ברעגעס, זימען, שטימען אפ, ווי בא א זשאב“). — דאס IV jusch
 („טייל“, זייער שטער ציג אף ליאמעווקעס“). — טאג: Rüsche. —

באָלאַבאָנס השעה, אַז רויש קיז באַטיט „שפיצן“, און איז דאָס פּוילישע rożki, איז נישט אויסהאַלטעוודיק, מהמת דאָס פּוילישע rożki („הערבועלעך“) הוט קענמאָל נישט די טיטש „שפיצן“. אין דער אַלטער ייד. אויסלייגונג איז וי= דער צייכען פאַר ü; אַלז: רישקעס.—

(132) נישט געבוכט אין די ייד. הערטערביכער.—
 (133) קיזיקוען: שאַל (סינג), שאַלן (פּל.)— נישטעטעז (פּלינסק. ק.):
 טאַל.—

(134) אַ וואַרשעווער רעביצען הוט מיר דערציילט: „אַמאַל פּלעגען וויבער טראַגען פּונפּורענט אפּ'ן קופּ אַ שוולשטיק. ס'איז קיילעכיק, פּון גולד אודער זילבער, מיט דימעטן אודער פּערעל אויסגעזעצט, מיט צוויי בענדלעך פּון בנודע זיטען, צוצובינדען צום קופּ. אַ סך פּלעגען עס רופּען בינדע.“

א. מ. וויסענבערג אויס זשעלעוו הוט מיר מיטגעטיילט אַן אַנדער אויספּראַך: שוונשטיק, און דערקלערט: „אַ גולדבעלעך, קיילעכעק, פּון אַזען זיט דער כּיחל-מערבי, אַף דער צווייטער—דעם קיזערס קופּ, פּון דער מדינה, אין העלבער מ'געפינט זיך.“

(135) און טטאניסלי (מזרחגאַליציע): שטוואַניס (הויפטון אַף מאַטעלילב).—

(136) וואַרשע: שטוועלקענעט; אויך באַ דריי. 595.— טיאַנ: Stiefelknecht („משופּע בענקלע אַף אַראַפּצויגען די שטיוועל“).— באַ ליפּ: שטיוועלציער.— טיאַנ: Stiefelzieher (=שטיוועלקענעט).—

(137) לייט-אין-שטריים מוז זיין קופּולאַטיווע פאַרבוינדונג.—

(138) סומפּלנע: ש פ ל פ ס.— (139) קילנע: ש מ ג ג ע.—

(140) באַ ליפּ: שמינדיק, = ש מ ז כ ט ע.—

(141) אויך אין וואַרשע.—

(142) א. מ. ש. (אַבערזעצער פּון) „נאַר נישט אַדעש“ פּון נ. ג. סאַמעלץ:

(חילנע 1887) 37: ש פ ל ק ע ס.—

הוספות צום רעגיסטער.

(a) אין סומפּלנע איז אויבעררוק אַ פּאַלטיען, א ס א ק.— אין וואַרשע: געהאַקטער רוק (= סערדזט).— אין סומפּלנע: שליסטרוק (אין טיטש „געהאַקטע קאפּוטע“); אין ווערושוו: שניטרוק (אין דעראַייגענער טיטש).— אין סומפּלנע אינטעררוק (אונטערשט קליידעל).

(b) אין וואַרשע: „אַ פּעושיגן קאַפּטי“.— בעזשען קענטיק דאָס אַייגענע האָס אַ צו זען. אַף פּויליש זול זיין אַ וואַרט baryz (א מן אַלפּאַנע).

(c) קרעמעניק, רוזנע: שליעיק:(ס).— דאָס קל. מענטשעלע 21, זשו"ב: שליעיקעס.— פּלפּ: שלעיקע (= פּיטיאַשקע).— הירו: שליעיקעס

(= פודטיאזשקעס). — לי. 254, 261: דיא פטיאזשקעס, הויזענ-
 טרעגער, שלעיקעס. — דרמון 471, 462: שלייקעס, פאטיאזשקעס. —
 האר.: שלייקעס(ס). — וויפ. 198: דיא הויזענטרעגער, שלייקעס, שעל-
 קעס. — אין ק-עמעניץ אויך: פטיאשקי(ס). — אין ווארשע: שעל'קי(ס). —
 דאל' IV, פון VI: szleja (דער פויג, דימ. szlejka הוט די
 טיטשט: הויזענטרעגער) פון szla, וואס שטאמט פון ריטעלדיטשען silo
 = דייטש. Siele); פון VI: szelka (דימ. szla). — דאל' III
 podtjashki — טאנד: Hosenträger.
 (d אין מינסק: צ'יט (=ציק), צ'יטן (=ציצען). —)

פארקירצונגען.

א. ב. א. (א. בערנשטיינס ייד. שפריכוו. און רעד.). — **אָה"ד** (אלטהויס-
 דייטש). — **ב"ו** (ביתוורט). — **בערד.** (יערדיטשעו). — **ג.** (גובערניע). — **ג.מ.**
 (ייד. פולקסקלידער פֿון גזנובורג און מארעק). — **דאל'** (וול. דאל'ס ווערטערבוך
 פון דער לעבעדיקער גרויסרוסישער שפראך). — **דר.** (דרייזן. (דרמיונס רוסיש-
 יידיש ווערטערבוך). — **האר.** (א. הארקאוויס יידיש-ענגליש ווערטערבוך). —
האר. II (זיין ענגליש-יידיש ווערטערבוך). — **ה"ו** (הויפטווארט). — **הור.** (יידיש-
 לשון-קורש ווערטערבוך פון ד. הורוויץ). — **ו.** (ווארשע). — **וולפ.** (וולפסוויס
 פויליש-רוסיש-יידיש ווערטערבוך). — **וולפ.** (וויצע). — **ז' (זמטעל)** — **ז"ז** (זמט-
 לעך). — **זאָנדרעס** (האנטווערטערבוך פון דער דייטש. שפראך פון ד. זאנדרעס). —
זש. (זשיטומער). — **זש"ב** (זיבענטפראכענווערטערבוך: דייטש-פויליש-רוסיש-
 וויסנשאפט-לשונות-לעטש-יידיש). — **טאנ.** (ק. טאנדרעס דייטש-רוסיש ווערטער-
 בוך). — **לפ.** (י. מ. ליפשיץ יידיש-רוסיש ווערטער-בוך). — **ליפ.** II (זיין רוסיש-
 יידיש ווערטערבוך). — **לעק.** (מ. לעקערס מיטעלהויכדייטשיש טאשענווערטערבוך). —
מ. (מאל). — **מה"ד** (מיטעלהויכדייטש). — **מ"צ** (מעראל). — **נה"ד** (נביהויכדייטש). —
ס"מ (גוטסלובערס). — **ספ.** (ספ. יהואש «אידיש ווערטערבוך» פון יאר ה'ספ"וואק
 און יהואש). — **פאלווסקי** (רוסיש-דייטשיש ווערטערבוך, ריגע 1900). — **פון"ב**
 (ווערטערבוך פון דער פוילישער שפראך, פון קארלזוויטש, קרינסק אין אונד). —
פיקס. (פיקסוואויס אוקראיניש ווערטערבוך). — **פל.** (פלאראל). — **פ. נאך א צאל**
 (= דאס פֿולגענדיקע זמטעל). — **פפ.** (די פולגענדיקע זמטלעך). — **צ"ו**
 צייטווארט). — **צ"ו** (מיין, צום יידישען וואקאליוזם I). — **ק.** (קריז). — **קונס.**
 (מיין ייד. קונסוואנטיוזם I). — **קלוגע** (פרופ. מ. קלוגעס עטימאלוגיש ווערטער-
 בוך פון דער דייטש. שפראך). —
 די רוסישע ווערטער זענען טראַבאסקריבירט דייטשיש; דער קלאנג **זש**
 איז איבערגעגעבען מיט sh —

באמערקטע דרוקגרייזען.

אף ז' 9 (שורה 17) דארף זיין: **וואקסען**. — אף ז' 39 (ש. 11) ד. ז.:
באוועלבע. — אף ז' 72 (ש. 7 פון אונטען) ד. ז.: **מעשענע**. — אף ז' 127 (ש.
14) ד. ז.: **דרוקגרייזען**. — אף ז' 132 (ש. 4 פון אונטען) ד. ז.: „**שטערענ**“
טיכעלי“¹¹. — אף ז' 151 (ש. 6) דארף מען אָ פ פ מ ע ק ען ד? 70 באם ווירט
שליטשקילע. — אף ז' XVII (ש. 24 און 25) ד. ז.: **פארטשעיִל:נדלאך**. —
אף ז' XLIII (ש. 24) ד. ז.: „**ינג**“ — אף ז' XLIX (ש. 13 פון אונטען) ד. ז.
„**באדל**“ — אף ז' L (ש. 7) ד. ז.: **סינונמען** :. —

דער ע ר ש ט ע ר באנד איז געשריבען און געזעצט בעווארען פון זומער
1920 ביז זומער 1921.

דער צווייטער באנד ווערט צוגעגרייט צום זעצען. —

אינהאלטצעטעל

ערשטער דיאלאג 1 — 7.

איז „לוקשען“ א יידיש ווארט? (1). — „לוקשען“ מיט יידיש דאס טראדיציאנעלישע יידישע געריכט (2). — יידישע גלח'דיגע ווערטלעך מיט „לוקשען“ (53). — לוקשענאום, לוקשענאגעל, לוקשענארעט, לוקשענאבאק (4). — „לוקש“, „לאנגער לוקש“ (4). — „לוקש“ שוטה. — „לוקש, בוידעס, פולצעע“; „דאס, יעני, לוקש, בוידעס“ (5). — „לוקשען“ קאנטשוק (6). — „אפשטאמונג פון ווארט „לוקשען“ (56).

צווייטער דיאלאג 8 — 13.

„עגל הזחב“ — „די דריי שבתות“ — קוילעטש אינ-דערוואכען. — קוילעטשען אפי' שבת'ש (8). — קוילעטש „פויגעל“ (9). — א קוילעטש חלה. — פורימקוילעקש (10). — שלש-בערות-קוילעטש. — קוואטערקוילעטש. — דאס טאנצען מיט א קוילעטש אקויגען יונגען פארפליק (11). — לשון-קוילעטש. — ארון-קוילעטשעל. — איז „קוילעטש“ א פֿרעמדווארט? — ד? עטימאָלאָגיע פֿון „קוילעטש“ (12). — אמתדיק - יידישע היערטער זענען גאר פֿרעמדווערטער?! (512).

דריטער דיאלאג 14 — 77.

א קאפיטעל עטנאגראפיע און קולטורגעשיכטע. — די יידישע הלבשה. — די רעליגיעזע טראדיציע (14). — די מודע. — שפאציר דורך די ווערק פֿון די ייד. שריפטשטעלער אין 19טען יאָרהונדערט (15). — ישראל אַקסענאָעל: „דער ערשט. ייד. רעקרוט“, „דאָס שטערענטלעך“, „די גע-נארטע וועלט“, „קבצן-עושר-שפיל“ (15-24). — שלמה עטנאָגראַפֿיע: „סערקעלע“, „משלים“ (24-28). — י. ב. לעווין: „ה פֿקר-וועלט“ (28). — י. י. פֿרענקל: „דאָס חסידישע יונגעל“, „וואָרעם און פֿרײַן“, „פֿל בויניק“, „דער פֿריטשעפֿע“, „דער בײַזער מאַרשעליק“, „דער וועלט-פֿרום“ (28-36). — א. מ. די ק: „ר' שמע דער גוט יום טוב ביטער“, „דער ליטוואַק אין וואַרשע“, „ר' טרייטעל“, „פֿאַרזינקעל אלײַן“, „עזר צונקעט און די צוג“, „די קרעמערקעס“, „רויזע פֿינקעל“, „דער אָנג-צייטגער בעזוך“, „דער פֿלעט“, „דער אידישער סטודענט“, „אײַנע פֿערדרייענעס“, „בן יחיד“ (36-45). — ש. י. אַבראַמױזש: „ווינטשפֿינגערעל“ (ערשטע רעד.), „דעס? (צווייטע רעד.), „דאָס

פֿערדער דיאלוג 130-78

סיטעמאטשער איבערבלוק איבער דעם שטאט פֿון ייִדישען מאנצעל אין 19טען יאָרהונדערט (78).—ווען עס: העמד, מאנשקע, געפרעסטער קילנער, מאנשעט, גאטיעס (578).— טליח-קטן, ארבע-כנסות, ציצית-כנסות, ליבסערדאק (580).— ליבעל, — האלדוטלעל, פאטשילעלען (82). — תחתינים, פלודערען, מאיטקעס, היזען, פאנטילונעס (83—86).— שי-אונדקען, פאנטילעל, חליצהשן, שטיוועל, שטיוועלעך, שטי-וועליעטען, קאמאשען, קאנצעס, שקראבעס, פאפעניס (86—93).— וועסט, זשילעט, קאמויל (593).— א יי ב ע ר ש ט מ ל ב ו ש : זשופעצע, יופעצע, יופע, קאפטען, קאפוטע, בע-קעשע, ברישליעק, טייליק, טשומערקע, טויטע, ליבשטערדאק, לאכמאן, בורקע, טויין, שפענצער, קיסטיימעל, רוק, וויזש-רוק, פראק, טרודט, זשאקעט (94—109).— גארטל (5109).— שלאפֿרוק, כאלאט (5110).— קו פ פ א ד ע ק ו ב ג : יאר-מעלקע, קאפעל, שטרעמעל, ספודעק, האלבע-לבנה (5אצאד-גיצע), קלאפֿווע (לאפֿווע) היטעל (קלאפֿמיצעל, לאפע-לאפֿ. היצעל, לאפענהיטעל), שלאפֿמיק, אויערהיטעל (רוגווקע, ראגופֿענע היטעל, חצי-שבתעל, נאפֿילעוונקעלע, מחרשלוס הי-טעלע ווארענקעל), טיינדעל, מאנזיצע, קאשקעט, קארטון-קיסטמע, קאטערוכע, קאפעליש, היט, שלאפע (111—121).— א יי ב ע ר מ ל ב ו ש : דעליע, ראדזשוייליווקע, ראדזיווי-קע, רע(ו)זעוולקע, קיבע, ברוגס, מאנטעל, פאלטע, אינהיל, היל, באקידקע, כלאמדע, אויעררוק, טולופ, פעלין, פוטער (121—126).— ק ל י י ב י ק י י ט ע ן : טשא(י)מבור, פא-טשילעל, שאל, פאראטול, שטעקען, הענטשקעס, פויסטען, קא-לושען, קרעמפֿילען (126—129).— ציטאט אויס דעם, שטע-רענטכעלי (5129).—

פֿיפֿטער דיאלוג 159-131

ייִדישער פֿרויענטואלעט (131).— קופֿטוי-אלעט: שלייער, יאמפערקע, שטערענטכעס, סיטקע, פֿיר-מיר, ציטערשפֿילקע, ציטערנאדעל, טרויק, הארבאנד, מוש-קע, שטייעל, פארזיק, קרעפֿינגקעס, שניין, קוק, היבע, קופֿקע, טשפעק, פאטשילעל, שאל, טון, פלור, קיטשקע, היט, שלא-פע, פאסטערקע (131—140).— גרונטוואלעט: קלמד, קלינדעל, פלאטיע, ספודניצע, אונטערשט קלינדעל, האליקע, קרינדל, רוק, מונדירעל, וועסט, קאפטע, טשאניק, מורגעניאקע, שלאפֿרוק (140—143).— פוסקל יי דונג: זוקען, קראמ-זעקלען, פאנטילעל, שקראבעס, שיק, שיקלעך, שטיוועלעך,

בויצקעס, טופלעלעך (146—146). — א א ב ע ר מ ל ב ו ש י ס :
 יופע, יופקע, בורגוט, קאפוטע, שובע, סאלעם, בונדע, למב-
 טעקענאשעל, צוהאי, קירטקע, כאלאט, קאפטען, ליבעל, למב-
 סקרדאק, יאק, מאנטעל, פעלער:נקע, וויזוטקע (146—150). —
 ברוסטוך, פארטעך (150). — נוך צירונג: אוירונג,
 פינגערעל, רינגעל, קראמפינגערעל, פערטל, קרעלען, קהט,
 גורעלקייט, האלדזבאנד, קאניק, אויבעל, שוילשטיק (שורענ-
 שטיק), ברוש, ברוסליעט, ברייאנטען (151—155). — נוך
 ז א כ ע נ ? ש ע ן : גורטעט, שנורווקעס, וואל, הענטשקעס,
 קאלושען, זונטיקעל, מופטע, פעכער, נאזטיכלעך, קריינדעלעך,
 קרוישעווקעס, טשימבזרעל, פוויילע (155). —
 דער אינדרוק פון איבערבליק (157).

אָנמערהונגען **LXI—I**

צום ערשטען דיאלוג (VIII—I); צום צוויי-
 טען (X—VIII); צום דריטען (XI); צום פער-
 דען (XIV—XIV); צום פיפטען (LXI—LXI). —
 אויסבעטערונגען LXI.

.LXII	קליינע הוספות (צום ערשטען דיאלוג).
.LXXX—LXIII	רעגיסטער
.XCII—LXXX	הערות צום רעגיסטער
.פXCII	הוספות צום רעגיסטער
.XCIII	פארקירצונגען
.XCIV	באמערקטע דרוקגרייזען

❖❖❖ ערשטער באַנד געעקט ❖❖❖

פארענדיקט אין דרוקעריי י. מ. אלטער ווארשע, נאלעוק: 17.